

100
370.92
ΣΚΙ
120

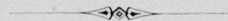
ΑΔΙΚΟΥ ΚΡΙΣΕΩΣ

ΕΛΕΓΧΟΣ

ΥΠΟ

ΑΝΔΡΕΟΥ Ν. ΣΚΙΑ

Γραμματέα τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

1895

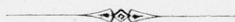
ΑΔΙΚΟΥ ΚΡΙΣΕΩΣ

ΕΛΕΓΧΟΣ

ΥΠΟ

ΑΝΔΡΕΟΥ Ν. ΣΚΙΑ

Υφηγητοῦ τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

1895

ΑΦΙΕΡΟΥΤΑΙ
ΕΙΣ ΠΑΝΤΑΣ
ΤΟΥΣ ΤΙΜΙΟΥΣ ΑΝΔΡΑΣ
ΟΣΟΙ ΘΑ ΤΥΧΩΣΙ
ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

Καίτοι τὰ χρονικά τῶν παρ' ἡμῖν διαγωνισμῶν εἶνε πλουσιώ-
τατα εἰς σκάνδαλα παντοῖα, ἐν τούτοις οὐδένα λανθάνει ὅτι πᾶσα
κατάκρισις τῆς ἐκδοθείσης ἀποφάσεως παρὰ τῶν ἀποτυχόντων προ-
ερχομένη γίνεται δεκτὴ μετ' ἀδιαφορίας ἢ καὶ μετὰ δυσπιστίας
ὑπὸ τοῦ κοινοῦ, τὸ μὲν διότι συνηθέστατα διαμαρτύρονται καὶ οἱ
μηδμηῶς ἀδικηθέντες, τὸ δὲ καὶ διότι εἰς μὲν τὰς ἀποφάσεις τῶν
κριτῶν προσάπτει κύρος ἢ ἐπισημότης τοῦ ἀξιώματος, τῶν δὲ ἀπο-
τυχόντων τοὺς λόγους καθιστᾷ ὑπόπτους τῆς προσωπικῆς φιλοτι-
μίας ὃ ἐπηρεασμὸς καὶ ἡ ἀποτυχία τοῦ προσδοκηθέντος ὕλικου
συμφέροντος. Ἄλλὰ καὶ ἂν πείθεται πᾶς τις ὅτι τὴν κρίσιν παρή-
γαγον ἀνήθικα ἐλατήρια οἰαδῆποτε, οὐδεὶς ἀγανακτεῖ οὐδ' ἀποδο-
κιμᾶζει τὸ πρᾶγμα, διότι ἡ κοινὴ γνώμη ἐπαρκῶς ἤδη ὑπὸ τῆς
πειράς διδραχθεῖσα ὅτι ἡ ἐγνωσμένη κακοήθεια οὔτε τὰ συμφέροντα
οὔτε τὴν κοινωνικὴν θέσιν τῶν ἐνόχων ἐπηρεάζει κατὰ τι, ἐξοικειώθη
πλέον πρὸς τὰ ταιαῦτα, ὥστε οὐδέποτε συγκινεῖται ἐπ' οὐδενὶ σκαν-
δάλω, ἀλλὰ τολμάντιον σπεύδει νὰ παραπέμψῃ αὐτὸ ὡς τάχιστα εἰς
τὰ ἀχανῆ ἀρχεῖα τῆς καθολικῆς ἐξαχειρώσεως. Διὰ τὸν ἀδικηθέντα
δὲ ἱκανοποιήσις μὲν οὐδεμίᾳ προκύπτει, ἐκρήγνυνται δὲ μόνον ἀκά-
θεκτα κατ' αὐτοῦ μίση καννιβαλικά ἐπικινδυνότατα καὶ τὸ φοβε-
ρώτατον δικαιολογημένα θεωρούμενα ὑπὸ πάντων. Τὸ φρονιμώτατον
λοιπὸν διὰ τὸν ἀδικηθέντα εἶνε νὰ σιωπᾷ στέργων ἐξ ἀνάγκης τὰ
ἀνεπανόρθωτα καὶ ἀποφεύγων τὰ χειρότερα, πολλοὶ δὲ ὑπῆρξαν οἱ
συμβουλευσαντες καὶ ἐμὲ νὰ σιωπήσω, ἀφοῦ ἔσχον τὸ ἀτύχημα νὰ
εἶμαι συγγραφεὺς ἐλληνικῆς γραμματικῆς τῶν ἐλληνικῶν σχολείων
ἀποριφθείσης κατὰ τὸν διαγωνισμὸν τοῦ παρελθόντος ἔτους, καθ' ὃν

ἐνεκρίθη δι' ἕν ἔτος ἡ γραμματικὴ τοῦ κ. Δ. Παπαγεωργίου (*). Ἀπεφάσισα ὅμως νὰ μὴ ὑπακούσω εἰς τὰς τοιαύτας συμβουλάς τὸ μὲν διότι νομίζω καθήκον παντὸς πολίτου νὰ συντελῇ καὶ ἐπὶ ἰδίῳ κινδύνῳ τὸ καθ' ἑαυτὸν, ἵνα γεννηθῇ καὶ παρ' ἡμῖν σωτηρία τῆς ἀντίδρασις κατὰ τῆς προϋούσης κοινωνικῆς ἐκλύσεως, ἣν παρήγαγεν ἡ ὀνοχὴ τοῦ κακοῦ, τὸ δὲ καὶ διότι οἱ ἔνοχοι δὲν εἶνε κοινοὶ τινες ἐγνωσμένης κακοηθείας γραμματοκᾶπηλοι, ἀλλ' ἄνδρες καλῆς ὑπολήψεως ἀπολαύοντες ἢ καὶ ἐξοχῶν κοινωνικῆν θέσιν κατέχοντες, στηρίζοντες δὲ τὴν ἐξενεχθεῖσαν ἀπόφασιν ἐπὶ γενικῆς παιδαγωγικῆς θεωρίας ἀνακηρυττούσης ἐπιβλαβῆ εἰς τὴν μόρφωσιν τῶν νέων ἐπιστήμην, ἣτις ἀποτελεῖ ἕν τῶν καλλίστων ἀγλαισμάτων τοῦ παρόντος αἰῶνος. Προεξάρχουσι δὲ τῶν οὕτω καταδικαζόντων τὴν ἐπιστήμην ταύτην αὐτὸς ὁ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ διδάσκαλος αὐτῆς κ. Γ. Χατζηδάκης καὶ ἕτερος ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ὡσαύτως καθηγητῆς ὁ κ. Σπ. Βάσης, οἵτινες ἀμφότεροι πολλὰκις μέχρι τοῦδε δημοσίῳ παρέστησαν ὡς πικρότατοι καὶ αὐτὸ δὴ τοῦτο ἀμειλίχοι ἀλλοτρίων πλημμελημάτων ἐπιτιμηταί, καὶ κατ' ἰδίαν δὲ οὐδεμίαν παραλείπουσιν εὐκαιρίαν νὰ θρηνώσι τὴ δόλια παιρῖδα τὴν τοσαῦτα πάσχουσαν ὑπὸ τῶν πονηρῶν, καθ' ὧν οὐδὲν ἰσχύουσι τῶν χρηστῶν αὐτῶν αἰ προσπάθειαι. Ὁ εἰς μάλιστα τῶν κυρίων τούτων ὁ καὶ πρόεδρος τῶν κριτῶν Γ. Χατζηδάκης καὶ αὐτὴν τὴν τιμὴν αὐτοῦ δὲν ἐδίστασε καὶ ἰδιαιτέρως νὰ συνδέσῃ μετὰ τῆς ἐκδοθείσης ἀποφάσεως ἐπισημοτέραν οὕτω καθιστῶν τὴν ἐξ αὐτῆς εὐθύνην. Μόλις δηλαδὴ εἶχον παρέλθει ὀλίγα ἡμέραι ἀπὸ τοῦ διορισμοῦ τῶν κριτῶν καὶ ἤρχισαν διασπειρόμεναι παρ' οἰκείων αὐτοῖς προσώπων φῆμαι, ὅτι ἡ ἀπόφασις θὰ ἦτο οἷα καὶ ἐξεδόθη, γνωστότατοι δ' ἦσαν οἱ συνδέοντες τὸν κ. Παπαγεωργίου πρὸς τρεῖς ἐκ τῶν κριτῶν τοὺς κ.κ. Χατζηδάκην, Βάσην, καὶ Τσερέπην στενώτατοι δεσμοί, ἀφ' οὗτου πάντες οὗτοι ἐδίδασκον ἐν τῷ ἄλλοτε διευθυνομένῳ ὑπὸ τοῦ κ. Παπ.

(*) Ἡ ἐκθεσις τῶν κριτῶν ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως τῆ 4 Ὀκτωβρίου 1894, καὶ ἐν ἰδιαιτέρῳ τεύχει μετὰ πασῶν τῶν ἄλλων ἐκθέσεων σελ. 165 ἐξ. τοῦ τεύχους τούτου. Ἐν τῷ παρόντι φυλλαδίῳ ἡ ἐκθεσις τῶν κριτῶν δηλοῦται διὰ τοῦ συντετηγμένου «Κρ.» μετὰ τῶν σελίδων τῆς Ἐφ. τῆς Κυβερνήσεως, ὧν αἱ στήλαι διακρίνονται διὰ τοῦ α' ἢ β'.

ιδιωτικῶ λυκειῶ. Οὐδείς δ' ἠγνόει πρὸς τούτοις ὅτι τὴν γραμμ. ταύτην συνέταξεν ὁ κ. Παπ. καὶ ὑπέβαλεν εἰς τὸν πρὸ ἐπταετίας τελεσθέντα διαγωνισμόν τῶν διδακτικῶν βιβλίων ἐλπίζων ὅτι τούτους ἐμελλε νὰ ἔχη κριτὰς ἕπειδὴ ὅμως κριταὶ τότε διωρίσθησαν ἄλλοι, οἵτινες καὶ ἀπέρριψαν αὐτήν, εὐθὺς μετὰ τοῦτο οἱ κ.κ. Χατζηδάκης καὶ Τσερέπης ἐδημοσίευσαν ἐπικριτικὰς περὶ τῆς γραμματικῆς ταύτης κρίσεις, ἃς καὶ ἀνετύπωσεν ἐν τῇ προλόγῳ αὐτῆς ὁ συγγραφεὺς χάριν βεκλάμας. Ὁ κ. Χατζηδάκης μάλιστα δὲν ὄκνησε τότε νὰ γράψῃ περὶ τοῦ κ. Παπ., ἀνθρώπου ἱκανῶς γνωστοῦ ὄντος καὶ οὐδεμιᾶς περαιτέρω συστάσεως δεομένου, ὅτι ἦτο «*ὁμολογουμένως ἀρομοδιώτατος διὰ τε τὴν πείραν καὶ τὴν παιδείαν*» (*) νὰ συντάξῃ γραμματικὴν ἱκανοποιούσαν καὶ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς διδασκαλίας τὰς ἀξιώσεις. Ἄλλ' ὅμως καίτοι ταῦτα πάντα ἦσαν γνωστά, οὔτε τὰ διαδιδόμενα ἡδυνάμην νὰ πιστεῖσω οὔτε ἐτόλμων ἐπὶ μακρὸν χρόνον νὰ κάμω λόγον οἷονδῆποτε περὶ τούτων οὔτε πρὸς τοὺς ἄλλους κριτὰς οὔτε πρὸς αὐτὸν τὸν κ. Χατζηδάκην, ὃν ἔνεκα συνεργασίας τινὸς εἶχον εὐκαιρίαν νὰ βλέπω συχνότατα, διότι ὡς ἀνοικεῖον καὶ προσβλητικὴν δι' αὐτοὺς δυσπιστίαν ἐνόμιζον νὰ ἐξετάζω τί σκέπτονται, ἐπίστευον δ' ὅτι ἡ κοινωνικὴ θέσις ἐγγυᾶται περὶ τῆς χρηστότητος τῶν ἀνθρώπων μέχρι βαθμοῦ τινος τοῦλάχιστον. Ὅτε ὅμως ἡ διαδιδόμενη φήμη εἶχε καταστῆ τὸ μυστικὸν ὄλου τοῦ κόσμου, ἐκηρύχθη δ' ἐμπιστευτικῶς εἰς πλείστους ὄσους ὅτι θὰ ἐγχιρῆ τὸ βιβλίον ἐνὸς φίλου καὶ πωροῦ ἀνθρώπου, ἐνόμισα ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ μένω ἐπὶ πλέον ἀπαθῆς καὶ ἀπετόλμησα νὰ ἐρωτήσω τὸν κ. Χατζηδάκην μήπως εἶνε ἀληθῆ τὰ λεγόμενα. Οὗτος ἀπήντησεν εὐθὺς ὅτι καὶ αὐτὸς ἤκουσε ταῦτα, βεβαίως ὅμως μὲ λόγον τιμῆς ὅτι εἶνε πάντα ἐντελῶς ψευδῆ καὶ ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ ἔχω μηδεμίαν ἀμφιβολίαν ὅτι ἡ ἀπόφασις θὰ εἶνε εὐσυνειδητοτάτη, καὶ πάλιν ἐπανέλαβε τὸν λόγον τιμῆς. Δυστυχῶς ἡ βιωτικὴ πείρα δὲν με εἶχε διδάξει ἐπαρκῶς ὅτι ἔπρεπε πάντοτε νὰ ἐξετάζω τὴν τρέχουσαν τιμὴν (prix courant) τῶν τοιοῦ-

(*) Περὶ τῆς παιδείας τοῦ κ. Παπ. ἔκρινε βεβαίως ὁ κ. Χατζηδάκης ἐκ τοῦ προλυτικῶ διπλώματος αὐτοῦ, διότι οὐδὲν ἄλλο δεῖγμα τῆς παιδείας αὐτοῦ ὑπῆρχεν.

των διαβεβαιώσεων, απέδειχθη δ' ότι απέδωκα εις αυτήν υπερβολικήν αξίαν, ὥστε μετέπειτα ἐνῶ πάντες ὠμίλου περι τῆς ἀποφάσεως τῶν κριτῶν ὡς περὶ γεγονότος γνωστοῦ καὶ ἀναμφισβήτητου, μόνος ἐγὼ ὑπῆρχον ὁ μὴ πιστεύων, καὶ μόλις ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς ἀποφάσεως ἔμαθον τὴν ἀλήθειαν. Τὸ ἰδιωτικὸν τοῦτο ἐπεισόδιον ἐμνημόνευσα ὄχι διότι ἀξίῳ νὰ πιστεύσῃ τις ὅτι ἡ ἐκδοθεῖσα ἀπόφασις εἶνε ἐναντία πρὸς τὸν δοθέντα λόγον τιμῆς, τούτεστιν ὅτι ὁ κ. Χατζιδάκης ἀντὶ τῆς λίαν ἀμφίβολον αξίαν ἐν ταῖς παρούσαις ἡμέραις ἐχούσης τιμῆς προτιμᾷ τὴν πρὸς τὸν κ. Παπαγεωργίου καὶ τὴν γραμματικὴν αὐτοῦ παλαιὰν φιλίαν, ἀλλ' ἐνόμισα ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ ἀφήσω αὐτὸ ἀμνημόνευτον, ἵνα οἱ ἀναγνώσται γνωρίζοντες ὅτι ἀνὴρ τοιαύτην κατέχων θέσιν συνέδισεν ἀναποσπάστως τὴν τιμὴν αὐτοῦ πρὸς τὴν ἐκδοθεῖσαν ἀπόφασιν μὴ σπεύσωσι νὰ καταδικάσωσιν αὐτὴν εὐκόλως, ἀλλ' ἐξετάσωσι καλῶς τὸν ὑπ' ἐμοῦ γινόμενον ἔλεγχον, ὡς καὶ τὴν ἀπολογίαν αὐτοῦ, ἐὰν καταδεχθῆ νὰ ἀπαντήσῃ.

Ἄληθώς ὡς εἶνε συντεταγμένη ἡ περὶ τοῦ διαγωνισμοῦ κρίσις, ὁ ἔλεγχος αὐτῆς εἶνε λίαν δυσχερής, διότι ἕκαστος ἐκ τῶν κριτῶν θὰ ἔχη ἱκανὰ ἐπιχειρήματα νὰ προβάλῃ ἵνα ἀποφύγῃ τὴν ἄμεσον τοῦλάχιστον ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις εὐθύνην, ὥστε νὰ μὴ ὑπάρχῃ μηδεὶς ὁ κυρίως ὑπεύθυνος. Ἐνῶ δηλαδὴ ὁ κ. Χατζιδάκης καὶ ὡς πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς τῶν κριτῶν καὶ ὡς ὁ εἰδικώτατος τῶν ἄλλων περὶ τὰ γραμματικὰ αὐτός ἦτο ἐνδεδειγμένος νὰ ἀναλάβῃ τὴν εἰσήγησιν τῆς κρίσεως τῶν γραμματικῶν τῶν ἐλληνικῶν σχολείων, ὁμῶς προετίμησε τὴν ἀφανῆ θέσιν τοῦ εἰσηγητοῦ τῶν γραμματικῶν τῶν δημοτικῶν σχολείων, κατέλιπε δὲ τὴν τῶν ἑλλήνων σχολείων εἰς τὸν κ. Τσερέπην, ἄνθρωπον μὴ ἔχοντα νὰ χάσῃ τίποτε, ὅ,τι δῆποτε καὶ ἂν ἤθελε γράψῃ. Ὁ κ. Τσερέπης δὲ πάλιν διὰ τῆς εἰσηγήσεως αὐτοῦ προέτινε τὴν ἔγκρισιν τῆς γραμματικῆς τοῦ κ. Πανταζῆ ἀνεκδότου ἡδὴ οὔσης καὶ μὴ ὑποκειμένης εἰς ἔλεγχον, ἀλλ' ἡ πλειοψηφία τῶν κριτῶν κατὰ πρότασιν τοῦ κ. Χατζιδάκη ἀπέρριψεν αὐτὴν καὶ ἐνέκρινε τὴν τοῦ κ. Παπαγεωργίου. Οὕτω λοιπὸν ὅταν μὲν ἀποδείξω τὴν ἐγκριθεῖσαν γραμματικὴν ὡς κακίστην, ὁ κ. Τσερέπης θὰ ἀποποιηθῆ τὴν ἐπὶ τῇ ἐγκρίσει αὐτῆς εὐθύνην, διότι αὐτός ἐνέ-

κρινεν ὄχι αὐτήν, ἀλλὰ τὴν τοῦ κ. Πανταζή· ὅταν δὲ πάλιν ἐλέγγω τὴν ἀμάθειαν καὶ τὴν κακοβουλίαν τῶν κατὰ τῆς ἐμῆς γραμματικῆς ὑπὸ τοῦ κ. Τσ. γεγραμμένων, ὁ κ. Χατζηδάκης θά ἰσχυρισθῆ ὅτι αὐτὸς οὐδαμῶς εὐθύνεται ἐπὶ τούτοις, οὐδ' ἐπιδοκιμάζει αὐτά. Ἄφου ὁμοῦ κ. Χατζηδάκης ὄχι μόνον ἐκύρωσε διὰ τῆς ὑπογραφῆς αὐτοῦ τὰ κατ' ἐμοῦ ὑπὸ τοῦ κ. Τσερέπη γεγραμμένα, ἀλλ' ἀνέλαθε προσέτι αὐτὸς τὴν πρωτοβουλίαν ἀποφάσεως ἐναντίας πρὸς τὴν γνώμην τοῦ εἰσηγητοῦ, δὲν δύναται δὲ νὰ προβάλῃ τὸ γελοῖον μὲν ἀλλὰ συνηθέστατον παρ' ἡμῖν ἐπιχείρημα ὅτι ὑπέγραψε καλῆ τῆ πίστει τὴν ἔκθεσιν χωρὶς νὰ ἐξετάσῃ τί περιεῖχε, δίκαιον εἶνε ὄχι μόνον τὴν εὐθύνην τῆς ἐγκρίσεως τῆς γραμμ. τοῦ κ. Παπ. νὰ ἔχη, ἀλλὰ καὶ τῶν περὶ τῆς ἐμῆς ὑπὸ τοῦ κ. Τσερέπη γεγραμμένων, μηδὲν ἐξ αὐτῶν ἀποκηρύττων. Οἱ ἀναγνώσταί λοιπὸν πιστεύω ὅτι θὰ μὲ δικαιώσωσιν ἂν ἐκτὸς τοῦ κ. Τσερέπη (ὅστις ἄλλως δὲν θὰ αἰσθανθῆ καὶ πολὺ πολὺ τὸ πρᾶγμα) ἐλέγγω καὶ τὸν κ. Χατζηδάκην κατὰ προτίμησιν, διότι αὐτὸς δίκαιον εἶνε νὰ ἔχη τὴν αὐτὴν τοῦλάχιστον πρὸς τὸν εἰσηγητὴν εὐθύνην, ἂν μὴ καὶ μεγαλύτεραν.

Τὸν ἀναγινώσκοντα τὴν ἔκθεσιν τῶν κριτῶν δυσκόλως δύναται νὰ διαλάβῃ τὸ παράδοξον γεγονός ὅτι ἐνῶ ὁ νόμος εὐλόγως ὀρίζει(*) ὅτι «πᾶσα ἔκθεσις πρέπει νὰ εἶνε ἀναλυτικὴ ἢ, ὡς ἴσως ἀναγράφουσα τοὺς λόγους, δι' οὗς προκρίνεται ὡς ἄριστον ἐν τῶν ὑποβληθέντων βιβλίων,» ἐν τούτοις ἡ ἐγκρίνουσα τὴν γραμμ. τοῦ κ. Παπ. ἔκθεσις τοῦ κ. Χατζηδάκη ὄχι μόνον ἀναλυτικὴ δὲν εἶνε, ἀλλ' ὑπερβαίνει κατὰ τὴν βραχυτέτητα καὶ αὐτὰς τὰς πρὸ τῆς νομοθετήσεως τοῦ διαγωνισμοῦ ἐγκρίσεις τῶν ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου διοριζομένων ἐπιτροπῶν, ἀποτελουμένας, ὡς γνωστόν, ἐκ στερεοτύπου καὶ λακωνικῶς συντεταγμένου ἐγκωμίου τῆς σαφηνείας καὶ τῆς εὐμεθόδου συντάξεως αὐτῶν, μὴ ἀναφέροντος δὲ μηδὲν ὠρισμένον γεγονός ἀποδεικνύον ὅτι τὸ ἐγκρινόμενον βιβλίον ἔχει τῶ ὄντι τὰς ἀρετὰς ταύτας.

(*) Ἄρθρον 9 τοῦ Β. Δ. πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ ΒΡΑ' νόμου τῆς 20 Φεβρουαρίου 1893.

Ὁ μὲν εἰσηγητὴς κ. Τσερέπης μόνον ἐλαττώματα τῆς γραμμ. τοῦ κ. Παπ. κατέλεξεν, ἐλάχιστα ἐν αὐτῇ εὐρύν τὰ ἐπαινετέα καὶ σχεδὸν εἶπεν οὐδὲν ἄλλο πλὴν τῆς *δλιγότητος τῶν γλωσσολογικῶν*, προσθέτει δὲ ὅτι ὄχι μόνον τῆς γραμμ. τοῦ κ. Πανταζῆ εἶνε κατωτέρα, ἀλλὰ καὶ δύο ἄλλων προσέτι (Κρ. σελ. 618 α'). Ὁ κ. Χατζηδάκης ὅμως μακρὰν κατὰ τῆς γραμμ. τοῦ κ. Πανταζῆ κατηγορίαν ἀναπτύξας εἰς ἕξ διστήλους σελίδας τὰς μὲν ἄλλας γραμματικάς καὶ αὐτὰς τὰς κατὰ τὸν εἰσηγητὴν ἀρίστας μετὰ τὴν τοῦ κ. Πανταζῆ παρῆλθεν ἐν σιωπῇ, συνιστᾷ δὲ πρὸς ἔγκρισιν τὴν τοῦ κ. Παπ. διὰ τῶν ἐξῆς δεκατριῶν στίχων (ἀριθ. 13):

« καὶ ἐπειδὴ ἐν τοῖς μέγρι τοῦδε *ἐφάνημεν ἀσπαζόμενοι* (*) μάλλον τὴν πρακτικὴν καὶ σαφῆ ἢ τὴν γλωσσολογικὴν τῶν πραγμάτων ἔκθεσιν, διὰ ταῦτα ἡ Γραμματικὴ τοῦ κ. Δ. Παπαγεωργίου εἰ καὶ πολλαχῶς εἶναι περὶ τὰ καθ' ἕκαστα πλημμελής, καθ' ἃ ὁ κ. Τσερέπης ἐξήλεγξεν, οὐχ ἤτιον τὴν ὅλην οἰκονομίαν εὔ ἔχουσα δύναται διορθουμένη κατὰ τὰ ὑποδειχθέντα νὰ καταστῆ βιβλίον ἀνεκτόν, τοσοῦτο μάλλον καθ' ὅσον οἱ κανόνες αὐτῆς εἶναι πάντες σχεδὸν βραχεῖς καὶ δὴ ἐμνημόνευτοι, σαφεῖς καὶ δὴ ἐνδύητοι τοῖς μαθηταῖς, προτίρημα ἀρκούντως σπάνιον. Ἡ ἔγκρισις ἄρα ταύτης; θὰ παραδόσῃ εἰς χεῖρας τῶν μαθητῶν βιβλίον ἔχον τὰ σχετικῶς ὀλιγώτερα τῶν ἐν ταῖς ὑπὸ κρίσιν Γραμματικαῖς ἐλαττωμάτων. »

* Ἀς κρίνωσιν οἱ ἄνδρες, εἰς τοὺς ὁποίους ἀφιεροῦται τὸ παρὸν φυλλάδιον, ἂν οἱ δεκατρεῖς οὗτοι στίχοι δύνανται νὰ κληθῶσιν *ἀναλυτικὴ ἔλθεσις ἀποδεικνύουσα τὴν ὑπεροχὴν τῆς γραμμ. τοῦ κ. Παπ.*, ὡς ἀπαιτεῖ ὁ νόμος, ἢ αὐθαίρετος καὶ ἀναίτιολόγητος ἀπόφασις ἀνθρώπου ἐντρεπομένου νὰ εἴπῃ περισσότερα καὶ μάλλον ὠρισμένα. Ὁ νόμος ἐξασφαλίσας τοὺς κριτὰς διὰ τοῦ ἀνευθύνου μίαν μόνον ὑποχρέωσιν ἐπέβηκεν εἰς αὐτοὺς καὶ ταύτην στοιχειωδестаτήν, νὰ δηλώσωσι *δητῶς καὶ ἀναλυτικῶς* τὰ πλεονεκτήματα τοῦ ἐγκρινομένου βιβλίου, ἀντὶ τούτου ὅμως ὁ κ. Χατζηδάκης δικαιολογεῖ τὴν ἀπόφασιν αὐτοῦ διὰ μιᾶς ὅπως ἀορίστου καὶ ὅπως ἀνεξελέγκτου φράσεως *τὴν ὅλην οἰκονομίαν εὔ ἔχουσα* (τουτέστι =

(*) Διπλωματικωτάτη ἀληθὴς ἔκφρασις τὸ *ἐφάνημεν ἀσπαζόμενοι*. Ἐὰν τύχῃ ἀγαθὸς τις ἄνθρωπος μὴ δυνάμενος νὰ ὑποπέσῃ τι πονηρὸν καὶ ἀπορῆσθαι πῶς ὁ κ. Χ. παρεδόθη τὰς περὶ γλωσσολογίας ἀλλοκότους ἰδέας τοῦ κ. Τσ. καὶ τὸν περιφρῆμον πῆχυν αὐτοῦ, ἀναμφιβόλως θὰ πιστεύσῃ ὅτι ὁ κ. Χ. ἤμαγκάσθη νὰ υποταχθῆ εἰς τὴν γνώμην τῆς πλειονοψηφίας τῶν συναδέλφων.

τρέχα γύρευε) και διά βραχυτάτου και ὅπως ἀναποδείκτου ἐγκωμίου τῆς βραχυτήτος και σαφηνείας τῶν κανόνων αὐτῆς, κολαζομένου και τούτου δι' ἐνός ἐλαστικωτάτου σχεδόν. Εἰς τί συνίσταται ὁμως ἡ καταμαγεύασα τὸν κ. Χατζηδάκη *ὄλη οἰκονομία*; Ἄν ἐννοεῖ τὴν διάταξιν τῆς ὕλης, τοῦτο τοῦλάχιστον εἶνε ἐκ τοῦ παραχρῆμα φανερόν εἰς πάντα ἀναγνώστην, ὅτι ἡ διάταξις αὕτη εἶνε ὁμοία και ἐν πολλαῖς ἄλλαις τῶν ἀπορριφθεισῶν γραμματικῶν και μόνον τοῦτο τὸ πρωτότυπον ἔχει ὅτι ὁ σχηματισμὸς τοῦ ἐνεστώτος τῶν εἰς -ω ῥημάτων ἐκτιθεται ἐν τέλει τοῦ βιβλίου ἐν *παρορηματι* (μάλιστα ἐν *παρορηματι*!). Τὸ τοιοῦτον ὁμως κατεδικάσθη μὲν ὑπὸ τοῦ κ. Τσ. (Κρ. σελ. 617 β'), δὲν πιστεύω δὲ νὰ ἐπιδοκιμάζη οὐδ' ὁ κ. Χατζηδάκης, ἐκτός ἂν εἶνε ἔτοιμος νὰ βραβεύσῃ και γλύπτῃν κατασκευάζοντα ἀνδριάντα ἔχοντα τὴν κεφαλὴν ἐντός σάκκου ἢ ἀρχιτέκτονα τοποθετοῦντα τὴν κυρίαν εἴσοδον μεγάρου τινὸς ἐν τῷ σταύλῳ. Τί ἄλλο λοιπὸν εἶνε ἡ *ὄλη οἰκονομία* και διὰ τί δὲν ἐξέθεσε τὰ κατ' αὐτὴν ἀναλυτικώτερον και σαφέστερον ὁ κ. Χατζηδάκης; Ἄλλὰ και ἡ ὕμνουμένη (ὑπὸ τὴν ἐπιφύλαξιν τοῦ σχεδόν πάντοτε) βραχυτῆς και σαφηνείας τῶν κανόνων εἶνε ἄραγε ἀποκλειστικὸν προσὸν τῆς γραμμ. τοῦ κ. Παπ., τὸ ὅποιον δὲν ἔχουσιν αἱ ἀπορριφθεῖσαι; Διὰ τί δὲν παρετέθη ἐν τοῦλάχιστον παράδειγμα τῶν θαυμαζομένων τούτων ἐπὶ σαφηνεῖς κανόνων; Τὸ τοιοῦτον εἶνε τοσοῦτον μᾶλλον ἄπορον, καθ' ὅσον και *προεκλήθη* ἐγκαίρως ὁ κ. Χατζηδάκης νὰ πράξῃ τοῦτο, διότι μαθὼν ὀλίγον πρὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς ἀποφάσεως ὅτι ἐν ἰδιαιτέrais ὁμιλίαις κατέκρινε τὴν ἰδικὴν μου ὡς βιβλίον πολὺν βαρὺν και δύσκολον ἔσπευσα δι' ἐπιστολῆς μου νὰ ζητήσω και παρ' αὐτοῦ και παρὰ τῶν ἄλλων κριτῶν νὰ μοι ὑποδείξωσιν ἡμίσειαν μόνον σελίδα ἐκ τῆς ἐγκρινομένης γραμματικῆς, ἥτις νὰ εἶνε σαφέστερα και εὐκολωτέρα τοῦ ἀντιστοίχου μέρους τῆς ἰδικῆς μου· προσέθετον μάλιστα και ταῦτα ὅτι «οὐδὲ ὁ δεινότατος τῶν σοφιστῶν θὰ ἀνεύρη οὐδὲ ἐν μόνον ἐδάφιον σαφέστερον και εὐκολώτερον διατετυπωμένον παρὰ τοῖς ἀμφισβητοῦσι τὴν ἐπιτυχίαν ἢ παρ' ἐμοί.» Ἐν τούτοις εἰς μὲν τὴν τοιαύτην πρόκλησιν καίπερ οὕτω διχτυπωθεῖσαν οὐδεμία ἀπάντησις ἐδόθη, ἔσπευσε δὲ ὁ ἀξιώτιμος κ. Χατζηδάκης νὰ κρυβῇ μὲν ὀπισθεν τῆς παχυτάτης

νεφέλης τῆς ὅλης οἰκονομίας (= τρέχα γύρευε), νὰ προφυλάξῃ δὲ διὰ τοῦ ελαστικωτάτου θώρακος τοῦ σχεδὸν ἀπὸ πάσης προσβολῆς καὶ τὴν σαφῆνειαν, καίπερ ὅπως ἀναπόδεικτον (*). Ἄλλὰ τότε τί χρειάζεται ἡ ἀναλυτικὴ ἐκθεσις, ὅταν ὁ κριτὴς δὲν ἀποδεικνύῃ δι' ὠρισμένων γεγονότων ὅτι τὸ ἐγκρινόμενον βιβλίον εἶνε τὸ σχετικῶς ἄριστον, ἀλλὰ κρύπτεται ὀπίσθεν φράσεων ἁορίστων καὶ ἀνεξιλέγτων; Ὡς φαίνεται, ὁ νόμος ἐπιβάλλων τὴν ἀναλυτικὴν ἐκθεσιν οὐδὲν ἄλλο ἐσκόπει ἢ νὰ παράσχῃ εἰς πᾶν κἄθαρμα, ὅπερ ἡ τύχη ἢ τὸ βουσφετὶ ἀνεδείξει κριτὴν, εὐκαιρίαν νὰ ἐπιδείξῃ εὐφυΐαν εἰρωνεύμενον τοὺς ἀποτυγχάνοντας.

Ἐννοεῖται ὅτι ὅταν οἱ κριταὶ δὲν εἶνε ὑποχρεωμένοι νὰ καθορίσωσι καὶ ἀποδείξωσι διὰ γεγονότων τὸ ἐγκρινόμενον ὡς τὸ σχετικῶς ἄριστον, οὐδὲν πλέον ὑπάρχει ἐχέγγυον περὶ τῆς εὐσυνειδησίας τῆς κρίσεως, δύνανται δὲ ἀπλῶς παρασιωπῶντες τὰ σπουδαιότερα τῶν ἀμαρτημάτων καὶ μνημονεύοντες μόνον τὰ ἀσήμαντα(**) νὰ ἐγκρίνωσιν οἰανδῆποτε πατσαθούραν, ὅταν τύχη νὰ ἔχῃ ἀπόκρυφα θέλητρα, νὰ ἀπορρίψωσι δὲ καὶ τὸ κάλλιστον τῶν βιβλίων, διότι ὅπως ἀναμάρτητον βεβαίως δὲν θὰ εἶνε, ἀλλὰ καὶ ὅπως ἀναμάρτητον καθ' ὕλην ἂν ὑποτεθῇ, πάλιν ἀδύνατον εἶνε νὰ διαφύγῃ τὰς ὑποκειμενικὰς ἐκείνας καὶ δυσεξελέγτους μορφάς: δυσνόητον τοῦτο, ἀκατάλληλον διὰ παιδας ἐκεῖνο, περιττὸν τὸ ἄλλο. Μόνον ἐνώπιον τοῦ

(*) Καὶ ὁ κ. Τσερέπης ἀνάξιος ὢν σύντροφος τοῦ κ. Χ. προτεῖνον νὰ ἐγκριθῇ ἡ γραμμ. τοῦ κ. Πανταζῆ, οὐδὲ ἐν (ἐπαναλαμβάνω ΟΓΑΕ ΕΝ) προτίρημα αὐτῆς ἀποδοδεύμενον παρ θεσιν ἐν τῇ ἐκθέσει, ἀλλ' ἀραδειάζει λάθην καὶ ἀτελείαν αὐτῆς καὶ προτείνει διορθώσεις. Ἐν τῇ δὲ μόνον λέγει ὅτι προκρίνει αὐτὴν προβάλλων τὰ στερεώτατα ἐκεῖνα καὶ παντελῶς ἀόριστα ἢ ἀναπόδεικτα πλεονεκτήματα ὅτι «ὁ συγγραφεὺς κατώρθωσε νὰ συνάψῃ ἐπιστημονικὴν ἀλήθειαν μετὰ τοῦ διδακτικοῦ καὶ μεθοδικοῦ» (= τρέχα γύρευε), καὶ ὅτι «ἡ διάταξις τῆς βλῆς ἐγένετο κατὰ τρόπον λίαν εὐμέθοδον» (καὶ πάλιν = τρέχα γύρευε), εἰς ὃ ὠδήγησε τὸν συγγραφεὴ ἡ πολυετής ἐν τῇ διδασκαλίᾳ πείρα, οἱ δὲ μετὰ τὰ γλωσσικὰ φαινόμενα ἐπιφερόμενοι κανόνες παρίστανται ἐναργεῖς καὶ καταληπτοὶ ἐκ τοῦ ἐγνωσμένου οἰσίνε ἀπορροῖες, εἰσὶ δὲ καὶ λεκτικῶς βραχεῖς περιληπτικοὶ καὶ εὐμνημόνευτοι. (Κρ. σελ. 621 β')

(**) Ὅστις θέλει νὰ ἔχῃ πέραν τοῦ πράγματος, ἄς παραβάλλῃ τὴν περὶ τῆς γραμμ. τοῦ κ. Πανταζῆ κρίσιν τοῦ κ. Τσερέπη πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Χατζηδάκη λεγόμενα περὶ τῆς αὐτῆς.

θεοῦ καὶ τῆς συνειδήσεως αὐτῶν ἔχουσι νὰ δώσωσι λόγον οἱ κρίνοντες ὑπὸ τοιοῦτους ὄρους.

Ἐφράμιλλος πρὸς τὴν ἀσύστολον ταύτην καταπάτησιν ῥητῆς καὶ σαφούς διατάξεως τοῦ νόμου ὑπάρχει καὶ ἄλλη παρανομία. Ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου ἐκδοθείσῃ προκηρῦξει τοῦ διαγωνισμοῦ ὀρίζεται ὅτι ἡ ἑλληνικὴ γραμματικὴ τῶν ἑλληνικῶν σχολείων πρέπει νὰ συνταχθῇ « μετὰ συντακτικοῦ ἐν τέλει ἐπιτομωτάτου » ὅπερ προφανῶς θεωρεῖται ὡς ἀχώριστον παράρτημα, τῆς γραμματικῆς. Συμφώνως πρὸς τὴν προκηρῦξιν ταύτην τοῦ ὑπουργείου συνέταξα κατόπιν τῆς γραμματικῆς μου καὶ συντακτικὸν ἐπιτομώτατον καὶ ὄχι αὐτοτελές ὡς παράρτημα αὐτῆς, τοῦ δὲ τρόπου τῆς συντάξεως αὐτοῦ τὸν λόγον ἔδωκα ἐν τῷ προλόγῳ (σελ. η΄) παρατηρήσας ὅτι :

« ἐνόμισα ὅτι δὲν ἠδυνάμην νὰ περιλάβω τὰς διὰ τῆς γρήσεως κατὰ μικρὸν μορφωθείσας συντάξεις οὐδὲ τὰς εὐχρηστοτάτας ἐξ αὐτῶν, ἂν δὲν ἀπεφάσιζα ἢ νὰ ἐπισκετινω αὐτὸ εἰς μέγεθος αὐτοτελοῦς περὶ συντάξεως πραγματικῆς πολὺ πέρα τῶν τεθειμένων ὁρίων ἢ νὰ περιλάβω μέρος μόνον ἐκ τῶν συντάξεων τούτων οὐθαιοῦτος ἀπὸ τῶν λοιπῶν ἀποτελεζόμενον καὶ μὴ ἀπαρτίζον σύνολον ὀργανικῶς πλήρες. Ἄντι τούτου προσέτιμισα τὴν μὲν κατὰ γρήσιν σύνταξιν νὰ παραλείψω σχεδὸν καθ' ὅλοκληριαν, νὰ παράσω μὲν ἀνάλωσιν. συντομωτάτην μὲν ἀλλὰ πλήρη τῆς προτάσεως καὶ τῆς περιόδου εἰς τὰ ἀποτελοῦντα αὐτὰς στοιχεῖα, ἱκανὴν νομίσας νὰ διδάσκονται οἱ ἐν τοῖς ἑλληνικαῖς σχολείοις μαθητεύοντες νὰ ἰννοῶσι τὸν λόγον ὡς τι ὀργανικῶς συγκεκροτημένον ὅλον καὶ νὰ διακρίνωσιν ἀδρότερος πως τὰ συνιστάοντα αὐτὸν στοιχεῖα, τὴν δὲ λεπτομερεστέραν αὐτοῦ ἀνάλωσιν μανθάνωσιν ἐν τῷ γυμνασίῳ ».

Ὁ κ. Τσερέπης ὅμως ὡς εἰσηγητὴς οὐδαμῶς ἐζήτησεν ἂν ἦσαν ἀποχρώντες ἢ ὄχι οἱ λόγοι οἱ ὑπαγορευόμενες τὴν τοιαύτην σύνταξιν τοῦ συντακτικοῦ, οὔτε ἂν οὕτω συνταχθῆν ἐπετύγχανεν ἢ δὲν ἐπετύγχανεν τὸν ἐπιδιωχθέντα σκοπὸν, οὔτε ἂν τὰ κατ' ἄλλον τρόπον συντεταγμένα βιβλία ἔχουσι ἢ δὲν ἔχουσι τὸ κακόν, τὸ ὁποῖον ἐπεζήτησα νὰ ἀποφύγω, ἀλλὰ προσποιούμενος ὅτι δὲν ἀνέγνωσε κἄν τὰ ὑπ' ἑμοῦ ἐν τῷ προλόγῳ γεγραμμένα ὄχι μόνον μὲ καταδικάζει ὡς παραλείποντα πράγματα, ἀτινα συμφώνως πρὸς τὸ σύστημά μου ἔπρεπε νὰ παραλείψω (*), ἀλλὰ καὶ προσθετεῖ ὅτι καὶ διότι εἶνε τὸσον σύντομον « οὐδεμίαν ἐλλιπὰ ἐπιτυχίας δύναται νὰ ἔχη ἐν τῷ

(*) Κρ. σελ. 631 « Τὰς προθέσεις μὲ δύο λέξεις παρέχεται, λέγων μόνον τσαῦτα », κ. τ. λ. « Γενικῶς παρατηροῦμεν ὅτι περὶ οὐδεμιᾶς δευτεροενοῦσης προτάσεως λέγει μὲ τίνας ἐγκλίσεις συντάσσονται, ὅπερ τόσον ἐπιαναγκές ἐν τῷ συντακτικῷ »

διαγωνισμῶ. » Μὴ ἀρκοῦμενος δ' εἰς τοῦτο ὅτι ἐναντίον τῆς προ-
 κηρύξεως τοῦ ὑπουργείου ἀπαιτούσης συντακτικὸν ΕΠΙΤΟΜΩΤΑΤΟΝ
 καταδικάζει τὸ ἰδικόν μου ὡς πολὺ σύντομον, μεταβάλλει αὐτὸς
 ἀθαιρέτως καὶ κατὰ τὸ δοκοῦν τοὺς ὅρους τοῦ διαγωνισμοῦ καὶ
 ἀποφάνεται (Κρ. σελ. 640 β'.) ὅτι «πρέπει νὰ χωρισθῇ ἡ γραμ-
 ματικὴ τοῦ συντακτικοῦ», καὶ νὰ ἐγκριθῇ γραμματικὴ μὲν ἢ τοῦ κ.
 Πανταζῆ, συντακτικὸν δὲ τὸ τοῦ κ. Παπ. «διότι δὲν εἶνε εὐλογον
 χάριν καλῆς γραμματικῆς νὰ ἐπιβάλλωμεν συντακτικὸν ὄχι κατά-
 ληλον, εἶ δε ἀπολύτερον χάριν καλοῦ συντακτικοῦ νὰ δώσωμεν
 τοῖς μαθηταῖς κακὴν γραμματικὴν, ἄλλως ἐπὶ ἐτέρων ἀρχῶν (sic!!)
 στηρίζεται ἡ γραμματικὴ καὶ ἐπὶ ἐτέρων τὸ συντακτικὸν καὶ
 ἐπομένως εἶναι ἀνεξάρτητα ἀλλήλων καὶ ὁ χωρισμὸς εὐκόλος.» (*)
 Περὶ τούτων δύναται νὰ φρονῇ ὁ κ. Τσερέπης ὅ,τι θέλει, κρίσις
 ὅμως μηδαμῶς λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν ὅτι ἄλλως συντάσσεται καὶ
 ἄλλως πρέπει νὰ κρίνεται συντακτικὸν προωρισμένον νὰ εἶνε παρῶ-
 ρημα ἀχώριστον τῆς γραμματικῆς καὶ ἄλλως τὸ αὐτοτελὲς καὶ
 εὐκόλως χωριζόμενον, καταπατοῦσα δὲ τὰς διατάξεις τῆς προκη-
 ρύξεως καὶ αὐτοβούλως νέους ὅρους τοῦ διαγωνισμοῦ ὑποβάλλουσα
 μόνον ἀδικωτάτη καὶ παρανομωτάτη δύναται νὰ κληθῇ, ἂν μὴ καὶ
 τι χεῖρον.

Αἱ δύο αὐταί φανεραὶ καὶ ἀδικαιολόγητοι παρανομίαι ἀποτε-
 λοῦσι τὸ ἐξωτερικὸν καὶ οὕτως εἰπεῖν τυπικὸν μέρος τῆς ἐκθέσεως
 τῶν κριτῶν· ἀντάξιον τούτων θὰ ἀποδειχθῇ καὶ τὸ ἐσωτερικόν,
 ἦτοι τὰ ἐν αὐτῇ γεγραμμένα. Πρὸ τούτου ὅμως ἀνάγκη εἶνε νὰ
 μνημονευθῇ καὶ ἕτερον τι χαρακτηρίζον καὶ τὴν ἐκθεσιν καὶ ἐτι
 μᾶλλον τὸν γράψαντα αὐτήν. Ἡ ἐκθεσις αὕτη καὶ νῦν μὲν οὐδαμῶς
 φέρει τὴν ἐμπρέπουσαν περιβολὴν τῆς δικαστικῆς ἀπαθείας καὶ
 εὐσηχησοσύνης, ἀρχῆθεν ὅμως ἦτο πολὺ ἐμπαθέστερον καὶ κορδακικώ-
 τερον συντεταγμένη πολλὰς εἰρωνείας κατ' ἐμοῦ περιέχουσα, διωρθώθη
 δ' ἐπὶ τὸ εὐσηχημονέστερον κατ' ἀπαιτήσιν τῶν ἄλλων κριτῶν. Τὸ
 ἐπ' ἐμοὶ οὐδένα λόγον ἔχω νὰ χαίρω, διότι ἐσώθην ἀπὸ τὰ βελεῖα τῆς

(*) Τὸ περιέργον εἶνε ὅτι οἱ λοιποὶ κριταὶ δὲν εἶπον οὔτε ὅτι δέχονται οὔτε ὅτι
 δὲν δέχονται τὴν περὶ τῶν συντακτικῶν γνώμην τοῦ εισηγητοῦ, ὥστε δύναται νὰ
 ἐγερθῇ ζήτημα, ἂν τὸ συντακτικὸν τοῦ κ. Παπ. εἶνε νομίμως ἐγκραμμένον ἢ ὄχι.

σατύρας τοῦ χαριεστάτου ἀνδρός, οὐδ' εὐγνωμοσύνην αἰσθάνομαι πρὸς τοὺς λυτρώσαντάς με ἵπποτικούς συναδέλφους αὐτοῦ. Νομίζω ὁμως ὅτι δίκαιον εἶνε νὰ παρατηρηθῇ ὅτι ἂν μὲν ἔγραφεν ἐπικρίσιν ὡς ἰδιώτης ἐν τινι ἐφημερίδι, ἦτο ἐλεύθερος νὰ γράψῃ, ὅπως ἤθελε, ἐπιδεικνύων καὶ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ τὰς χάριτας, ἵνα εὐρεθῶσιν ἀναγνώσται, δύναται δὲ νὰ εἶνε βέβαιος ὅτι οὐδεὶς θὰ ἀπέδιδεν οὐδὲ ἐνὸς λεπτοῦ σημασίαν εἰς τὰ γραφόμενα. Ἄφου ὁμως ἐτάχθη κριτὴς ὑπὸ τῆς πολιτείας, ἔπρεπε νὰ ἔχῃ συναίσθησιν τῆς θέσεως αὐτοῦ καὶ νὰ μὴ μεταβάλλῃ τὴν κρίσιν εἰς λβελλογραφίαν.

Ὁ κ. Τσ. δὲν ἠθέλησε νὰ ἐξετάσῃ τὰ πλεονεκτήματα καὶ τὰ ἐλαττώματα ἐκάστου τῶν ὑπὸ κρίσιν βιβλίων ἐν συνόλῳ καὶ συγκρίνων τὸ ἐξαγόμενον τῆς περὶ ἐκάστου κρίσεως νὰ ἀνεύρῃ τὸ σχετικῶς ἄριστον, ἀλλ' ἔλαβεν ὡς μέτρον τῆς κρίσεως γενικὴν παιδαγωγικὴν ἀρχὴν πρωτοφανῆ (*), τὴν ἀπόλυτον καταδίκην τῆς γλωσσολογίας, συμφώνως δὲ πρὸς αὐτὴν κατέταξε τὰς ὑπὸ κρίσιν γραμματικὰς εἰς τέσσαρας κατηγορίας, τὰς ἐξῆς: α') γλωσσολογικαὶ ἦτοι καθαρῶς ἐπιστημονικαί, β') διδακτικαὶ ἀρχαιοτρόποι, γ') διφρεῖς διδακτικαὶ νεώτροποι, ἀλλὰ καὶ τὰ γλωσσολογικὰ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἐγκαταμυγνύουσαι καὶ δ') διδακτικαὶ νεώτροποι, τῶν δὲ ἐξαγομένων τῆς γλωσσολογίας μόνον τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα καὶ καταληπτὰ τοῖς μαθηταῖς τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου περιέχουσαι. Ἐκ τούτων μόνον αἱ τῆς τελευταίας κατηγορίας δικιουῦνται νὰ τύχωσιν ἐγκρίσεως κατὰ τὸν κ. εἰσηγητὴν, ἦτοι αἱ διδακτικαὶ νεώτροποι, αἱ δὲ γλωσσολογικαί, εἰς τὰς ὁποίας κατετάχθη καὶ ἡ ἰδική μου μετὰ δύο ἄλλων (διὰ νὰ μὴ λείπῃ καὶ ἡ συνοδία) κηρύττονται ὡς ἐκ τῶν προτέρων καταδικασμένα: καὶ κατ' ἀρχὴν ἀπορριπτεῖται μὴ λαμβανομένης ἰπ' ὄψιν τῆς ποιότητος αὐτῶν περαιτέρω. Ὁ κ. Τσ. κατατάσσων γραμματικὴν τινα εἰς τὰς ἀπορριπτὰς, δὲν ἐννοεῖ ὅτι αὕτη ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῆς κρινομένη εἶνε κακὴ, ἀλλ' ὅτι εἶνε γλωσσολογικὴ καὶ ἐπομένως ἀκατάλληλος διὰ τὴν διδασκαλίαν, καὶ πά-

(*) Ὁ κ. Τσ. διατελέσας καὶ ἄλλοτε κριτὴς μετὰ τῶν κ. Χατζηδάκη καὶ Βάση δὲν κατέταξε τὰς γραμματικὰς εἰς κατηγορίας, οὔτε ἐκήρυξέ ποτε ὅτι πρέπει νὰ ἀπαλλαγῇ ἡ γραμματικὴ ἀπὸ τῆς γλωσσολογίας ὡς ἔπραξε τώρα.

λιν όταν ἀνακηρύττη τινά ὡς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον καλὴν δὲν ἰσχυρίζεται ὅτι εἶνε κατ' οὐσίαν καλυτέρα τῶν ἀπορριπτομένων, ἀλλ' ὅτι ἔχει ὀλιγωτέραν γλωσσολογίαν. Συμβαίνει δηλαδὴ καὶ ἐν τῇ κρίσει ταύτῃ ὅ,τι πολλάκις καὶ ἐν ταῖς ἀγοραῖς τῶν ἐμπορευμάτων, δὲν ἐξετάζεται ἡ ποιότης ἀλλὰ μόνον ἡ *φίρμα*· οὐδεμία γραμματικὴ ἐγκρίνεται, ἐὰν δὲν ἔχη ἀντιγλωσσολογικὴν *φίρμα*! Μετ' ἀξιοθαυμάστου εἰλικρινείας ἀνακηρύττει τὴν ἀρχὴν ταύτην ὁ κ. Τσ. (Κρ. σελ. 618 α') λέγων ὅτι κατέταξε τὴν γραμματικὴν τοῦ κ. Παπ. μεταξὺ τῶν καλυτέρων «*ὄχι διὰ τὴν ὑπεροχὴν αὐτῆς, ἀλλὰ διὰ τὴν ὀλιγότητα τῶν γλωσσολογικῶν, ἅτερο ἐχρησήμευσαν ἡμῖν ὡς πῆχυς ἐν τῇ καιατάξει.*» Ἐμφαντικώτερον δ' ἐκδηλοῖ τὴν πρὸς τὴν γλωσσολογίαν ἀποστροφὴν ἐν τῷ ἐπιλόγῳ τῆς κρίσεως (σελ. 623 β'.) λέγων ὅτι συνιστᾷ πρὸς ἐγκρίσιν τὴν γραμμ. τοῦ κ. Πανταζῆ, διότι αὕτη «*εἶναι ἡ γραμματικὴ ἐνὶ λόγῳ ἢ ποθεὶ σύμπασα ἡ χορεία τῶν διδασκάλων καὶ οἱ ὁπωσοῦν τῆς νεολαίας κηδόμενοι λοιποὶ λόγοι, ἐξ ὧν πάντων (*) μία ἀκούεται φωνὴ καὶ εὐχή, νὰ ἀπαλλαγῇ ἡ γραμματικὴ τῆς νέας ταύτης πληγῆς τοῦ Φαροῶ, τῆς γλωσσολογίας, ἣς κατέστησεν αὐτὴν ἀγνώριστον(**) καὶ ἥμισυ πρόσφορον εἰς διδασκαλίαν παιδῶν.*» Ἄπορον εἶνε πῶς δὲν προσέθεσεν ὅτι ἡ γλωσσολογία πρέπει νὰ ἐξορισθῇ ὅσον τὸ δυνατόν ἀπώτατα τῆς παρθενικῆς γῆς τῆς Ἑλλάδος, ἵνα μὴ διαφθεῖρη τὰ χρῆστα ἤθη.

(*) Ὡς φαίνεται οἱ κκ. ΠΑΝΤΕΣ οὗτοι οὐδέποτε ἤκουσαν νὰ γίνεται λόγος οὔτε περὶ τῆς *ξηρότητος* οὔτε περὶ τῆς *ἀηθίας*· οὔτε περὶ τῆς *δυσκολίας*, ἅτινα ἴσα ἴσα ἀνέκαθεν ἔθεωροῦντο ὡς τὰ κλασικὰ προσόντα τῶν *καλαιῶν* γραμματικῶν τῶν ἀπυλαγμένων τοῦ γλωσσολογικοῦ μιάσματος. Ὁ κ. Τσ. θὰ παρεσκευάσει διὰ καταλήλου διαίτης καὶ τὸν στόμαχον αὐτῶν *νεώτροπον*, ὅστε νὰ δύναται καὶ αὐτὸ τὸ εἰς στίχους συντεταγμένον *ῥηθογραφικόν* τοῦ *σοφωτάτου καὶ δεισιτάτου* διδασκάλου Ἀναστασίου τοῦ Γορδίου νὰ ἀνέγεται, καὶ μόνον τὴν κατηραμένην γλωσσολογίαν δὲν γνωσεύει.

(**) Ἀπαραίτητον προσὸν λοιπὸν πάσης γραμματικῆς εἶνε νὰ μὴ εἶνε *ἀγνώριστος*, ἀλλὰ γνωστὴ καὶ στερεότυπος μὴ ἀπομακρυνομένη τῆς γραμματικῆς τοῦ Γενναδίου, ἐξ ἧς ὡς ἀπὸ ὀμηρικοῦ τινος ὄικεανοῦ τόσα καὶ τόσα γραμματικὰ βεῖθρα καὶ τέλματα ἐξεπήγαζαν Ὁ θεὸς ἄς οἰκτιρῇ τοὺς παναθλοῦς φυσιοδίφας, οἵτινες καθιστῶσι καθ' ἑκάστην ἀγνώριστα τὰ ἐγγειρίδια τῆς φυσιογνωσίας μικρὰ καὶ μεγάλα, καὶ ἄς καταπέμψῃ *νεώτροπον* τινα κριτὴν ἐφ' ἅπασαν τὴν οἰκουμένην, ἵνα ἐπαναγάγῃ αὐτοὺς διὰ τῆς βίας εἰς τὴν ἀπλότητα καὶ ἀφελειαν τῶν χρυσῶν ἡμερῶν τοῦ ἐπὶ Κρόνου βίου (der guten alten Zeit). Γένοιτο.

*Αν τούς λόγους τούτους ἔλεγεν ἄλλος ἄνθρωπος, περὶ τῆς εἰλικρινείας τοῦ ὁποίου νὰ μὴ ὑπῆρχεν ἀμφιβολία, θὰ ἐπεχείρουν νὰ ἀποδείξω αὐτοὺς ἐσφαλμένους παρατηρῶν πρῶτον ὅτι ἡ γλωσσολογία δὲν εἶνε πρᾶγμα διάφορον τῆς γραμματικῆς οὐδ' ἀναμιγνυόμενον μετ' αὐτῆς κατὰ μικρὰς ἢ μεγάλας δόσεις, ἀλλ' αὐτὴ αὐτὴ ἡ γραμματικὴ μετὰ τελειοτέρας μεθόδου συντεταγμένη· ἐπομένως ὁ ζήτησιν νὰ ἀπαλλάξῃ τὴν γραμματικὴν ἀπὸ τῆς πληγῆς τοῦ Φαραῶ τῆς γλωσσολογίας ὁμοιάζει πρὸς τὸν μυθολογούμενον σχολαστικὸν τὸν ἐπιχειρήσαντα νὰ καθάρισῃ τὴν πλίνθον καὶ πλύνοντα αὐτὴν ἀδιαλείπτως, μέχρις οὗ διελύθη ἅπαντα. Ἄλλ' οὐδὲ λόγος ὑπάρχει οὐδεὶς, ἵνα ἐπιδιωχθῇ ἡ ἀπαλλαγὴ τῆς γραμματικῆς ἀπὸ τῆς γλωσσολογίας, διότι αἱ παλαιότεραι μέθοδοι ἐξηγήσεως τῶν γλωσσικῶν φαινομένων ἔχουσιν μόνον ἀτελέστεραι τῆς γλωσσολογίας εἶνε, ἀλλὰ καὶ πολὺ δυσκολώτεραι, ὅπως ἀτελέστατα καὶ ἐν ταύτῳ δυσκολώτερα τῶν σημερινῶν εἶνε τὰ παλαιὰ συγγράμματα τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν. Ἐπὶ τοῦ δὲ τῶν γραμματικῶν τύπων ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐξηγήσεως τότε μόνον θὰ δυνηθῇ νὰ διδάξῃ τις, ὅταν καταστήσῃ τὴν γραμματικὴν ἀγνωρίστον, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω· ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἔννοε βεβαίως ὁ κ. Τσ. Ζήτημα δὲ θὰ εἶνε ἂν οἱ τύποι τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης ζηροὶ μόνον διδασκόμενοι ἔχουσιν τινα παιδαγωγικὴν χρησιμότητα διὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν παιδῶν, διότι αὐτοὶ μὲν καθ' ἑαυτοὺς οὐδεμίαν μορφωτικὴν δύναμιν ἔχουσι, τῆς δὲ ἀρχαίας φιλολογίας» (Κρ. σελ. 596 β'). ἡ γνώσις ἴσως δύναται κάλλιον νὰ ἐπιτευχθῇ διὰ μεταφράσεων. Καὶ ἂν δὲ αἱ μεταφράσεις δὲν δύνανται νὰ παράσχωσιν ἴσην ὠφέλειαν πρὸς τὰ πρωτότυπα, πάλιν ἡ ἔλλειψις ἀντισταθμίζεται πλουσιοπαρόχως διὰ τῆς οἰκονομίας τοσούτου χρόνου. Ἄλλὰ καὶ ἂν ὑποτεθῇ ὅτι διὰ πατριωτικῶν λόγων ἡ ἐκμάθησις τῆς ἀρχαίας γλώσσης εἶνε ἀπαραίτητος ὑπὲρ τῶν πατριῶν θυσία, ἡ ἐκμάθησις αὐτὴ ἀπλῶς παρατιθεμένων τῶν τύπων καὶ ἀποσιωπωμένης τῆς ἐπιστημονικῆς αὐτῶν ἐξηγήσεως ἔχουσιν μόνον εὐκολωτέρα δὲν γίνεται, ἀλλὰ καὶ δυσκολωτέρα, διότι ἕνεκα πολλῶν λόγων καὶ μάλιστα ἕνεκα τῆς μεταλλαγῆς τῆς προφορᾶς τὰ ὁμοειδῆ γλωσσικὰ φαινόμενα φαίνονται πολλακίς ἀνομοιότατα πρὸς ἄλληλα. Ὁ θέλων λοιπὸν νὰ διδάξῃ ταῦτα χωρὶς νὰ εἴπῃ πῶς

παρήχθησαν ἢ θά κάμη τοὺς μαθητὰς νὰ γελῶσι (*) διδασκόμενοι νὰ νομιζῶσιν ὡς ὁμοειδῆ πράγματα μηδαμῶς ὁμοιάζοντα (**), ἢ θά ἐκθέσῃ ἕκαστον φαινόμενον μεμονωμένον ἄνευ οὐδενὸς συστήματος, ὅτε τὰ πάντα θά μεταβληθῶσιν εἰς ἀληθῆ κυκεῶνα. Ἀλλὰ καὶ δυσκολωτέρα κατὰ τι ἂν ἦτο ἢ μετὰ γλωσσολογίας γραμματικὴ πάλιν θά ἦτο προτιμωτέρα τῆς ἀγλωσσολογίᾳ, διότι τὸ μετὰ λόγου ἐγνωσμένον διατηρεῖται πολὺ μονιμώτερον ἐν τῇ μνήμῃ ἢ τὸ μηχανικῶς ἐκμανθανόμενον. Αὕτῃ ἡ ὀρθογραφία ἢ τοσοῦτον βασιανίζουσα παιδας καὶ γέροντας, διὰ τῆς γλωσσολογίας ἀποβάλλει τὸ πλεῖστον τῆς δυσκολίας αὐτῆς, διότι μηχανικῶς ὀλίγα τινὰ μόνον ἀπαιτεῖται νὰ μνημονεύσῃ τις, τὰ δὲ λοιπὰ ἐξηγουῦνται ὑπαγόμενα εἰς γενικὰς κατηγορίας. Ἐκτὸς τούτου δὲ καὶ ἀνελεύθερον καὶ αὐτόχρημα καπηλικὸν εἶνε νὰ θεωρῆται ἢ σπουδῇ τῆς γλώσσης ἀπλῶς ὡς μέσον (Κρ. σελ. 596 β'), καὶ μάλιστα καθ' ὃν χρόνον ἢ ἐπισημονικὴ διδασκαλία τῶν φαινομένων τῆς φύσεως εἰσῆχθη καὶ εἰς αὐτὰ τὰ δημοτικὰ σχολεῖα, ἢ δὲ γλῶσσα οὔτε ὀλιγαριθμώτερα οὔτε ὀλιγώτερον διδασκτικὰ φαινόμενα παρέχει ἢ οἰοσθήποτε κλάδος τῆς φυσικῆς ἱστορίας. Οὐδεμία ἐπιστήμη μεθοδικῶς διδασκόμενη κρίνεται σήμερον ὅτι δὲν εἶνε διὰ τὰ παιδιά, θά ἦτο δὲ αἰσχος διὰ τὴν γλωσσολογίαν νὰ κάμῃ μόνῃ αὕτῃ ἐξαιρέσειν τοῦ γενικοῦ κανόνος, ἀξίος μαστιγώσεων δὲ θά ἦτο ὁ περιάπτων εἰς αὐτὴν τοῦτο τὸ ὄνειδος, ἐὰν τύχῃ νὰ εἶνε αὐτὸς γλωσσολόγος. Ἄν ὄχι τι ἄλλο, πρέπει πᾶς ἐπιστήμων νὰ αἰσθάνεται ἐντροπὴν, διότι καὶ σήμερον ἀκόμη εὐρέθῃ Ἑλλῆν διδάσκαλος, ὅστις διδάσκων ἄλλοδαπὴν ἡγεμονίδα τὰ ἑλληνικὰ καὶ ἐρωτηθεὶς ὑπ' αὐτῆς τί χρειάζονται οἱ τρεῖς τόνοι καὶ τὰ πνεύματα καὶ διὰ τί δὲν καταργοῦνται χάριν ευκολίας, δὲν ἦτο εἰς θέσειν νὰ δώσῃ μηδεμίαν ἀπάντησιν (***) πολὺ μᾶλλον ἀξιοκατά-

(*) Ἐκτὸς ἂν δὲν ἐννοοῦν.

(**) Ποῖος μαθητῆς λ.χ. δὲν θά γελᾷσῃ μανθάνων οὕτως ἀπλῶς ὅτι τὸ σφῆω εἶνε φωνηεντόληκτον τὸ δὲ κλαίω συμφωνόληκτον ἢ ὅτι τὸ μείζων παράγεται ἐκ τοῦ μέγας καὶ τὸ ἄταξ ἐκ τοῦ εἰς; Ὡσαύτως γελῶσιν θά φωνῇ εἰς πάντα μαθητὴν ἔγοντα τὴν δύναμιν νὰ σκέπτεται, ὅταν μανθάνῃ ὅτι τὸ β, τὸ χ, τὸ θ κλπ. εἶνε ἄφωνα, τὸ δὲ ζ διπλοῦν συνιστάμενον ἐκ σ καὶ δ.

(***) Περὶ τῆς ἀληθείας τοῦ ἀνεκδότου ἐγγυώμεθα.

κριτοι ἢ οὗτος εἶνε βεβαίως οἱ δυνάμενοι νὰ μεταδώσωσιν εἰς τοὺς πολλοὺς ὄρθας περὶ γλώσσης ἰδέας καὶ μὴ πράττοντες τοῦτο, ἀλλὰ μόνον ἐπιδιώκοντες νὰ φαίνωνται ὅτι ἔχουσι τὴν γλωσσολογικὴν σοφίαν μόνου αὐτοῖ.

Τοιαῦτα θὰ ἔλεγον πρὸς ἄλλον ἄνθρωπον. Πρὸς τὸν κ. Τσερέπην ὅμως πᾶσα τοιαύτη συζήτησις εἶνε ὅλως ἄσκοπος, διότι ὅταν τις δὲν ἔχη νὰ φοβηθῆ μὴ χάσῃ τίποτε, γνωρίζῃ δὲ καὶ ὅτι ἀποτείνεται πρὸς κοινόν, ἐν ᾧ ὀλίγιστοι εἶνε οἱ γνωρίζοντες τί εἶνε γλωσσολογία, οὐδέποτε θὰ λείψωσι τὰ ἐπιχειρήματα ἐπὶ τῶν τοιούτων ζητημάτων, ἢ καὶ ἂν λείψωσι, πάντοτε θὰ ὑπολειφθῆ ὡς ἱερὰ ἄγκυρα σώζουσα τὴν ὑπόληψιν αὐτοῦ ἢ ἀντίρροσις ὅτι δύναται μὲν νὰ πλανᾶται ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ ταύτην τὴν πεποιθησιν ἐσχημάτισεν, ἐλικρινῶς σκεπτόμενος. Πλάνη δὲ ἡ ἀμάθεια μετὰ χρηστότητος συνδεδεμένη οὐδέποτε εἶνε ὅλως ἀσύγγνωστος. Διὰ ταῦτα προτιμῶ νὰ παραιτηθῶ ἐξ ἀρχῆς πάσης ἀντιλογίας μετ' αὐτοῦ περὶ τῆς χρησιμότητος ἢ μὴ χρησιμότητος τῆς γλωσσολογίας ἐν ταῖς σχολικαῖς γραμματικαῖς, ὥστε πάντα τὰ ἀνωτέρω περὶ τούτου γεγραμμένα πρέπει νὰ θεωρῆσθαι ὡς μὴ ὑπάρχοντα καὶ νὰ μὴ δώσῃ μηδεμίαν ἀπάντησιν εἰς αὐτά. Παρακαλῶ δὲ νὰ πιστεύσῃ ὅτι παραδέχομαι πᾶν ὅ,τι αὐτὸς λέγει, ὅτι καὶ ἐγὼ βολογῶ ὅτι ἡ γλωσσολογία εἶνε πληγὴ τοῦ Φαραῶ, ἐξ ἧς πρέπει νὰ ἀπαλλαγῆ ὡς τάχιστα ἡ γραμματικὴ, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ ὀρθὴ φυσιολογικὴ ἐξήγησις τῶν φθόγγων εἶνε «διὰ μαθητῶν ἀκατάληπτος» (Κρ. σελ. 592 α'), ὅτι τέλος οἱ μαθηταὶ «μόνον πῶς γράφεται καὶ πῶς κλίνεται χροιάζονται νὰ ἐξεύρωσι» (Κρ. σελ. 603 β'), τὰ δ' ἄλλα εἶνε περιττὰ καὶ ἐπιβλαβῆ. Δέχομαι λοιπὸν ἀνεπιφυλάκτως νὰ μετρηθῶ μὲ τὸν ἀντιγλωσσολογικὸν πῆχυν τοῦ κ. εἰσηγητοῦ κατὰ πάντα· μίαν μόνον μετριοτάτην ἀξίωσιν ἔχω, νὰ μὴ εἶνε ὁ πῆχυς οὗτος ἐλαστικός, ὥστε δι' ἐμὲ μὲν νὰ γίνεται ὀργυριαῖος καὶ σταδιαῖος, δι' ἄλλους δὲ σπιθαμιαῖος.

Ὅσονδήποτε ἀναμφισβήτητοι καὶ ἂν ἦσαν αἱ κακίαι τῆς γλωσσολογίας καὶ δικαία ἡ καταδίκη τῆς ἀκολουθοῦσης αὐτὴν γραμματικῆς μεθόδου, δὲν ἔπρεπε νὰ διαλάβῃ τοὺς κκ. κριτὰς ὅτι καὶ κακὴν μέθοδον ἂν ἔχη βιβλίον τι, δύναται πάλιν νὰ εἶνε καλῦτερον

του ἔχοντος μέθοδον τελειοτέραν, διότι εὐκολον εἶνε νὰ τύχη ὁ κακὴν μέθοδον μεταχειριζόμενος συγγραφεὺς νὰ γνωρίζῃ καλῶς τὰ πράγματα καὶ νὰ καταβάλῃ περισσοτέραν ἐπιμέλειαν περὶ τὴν σύνταξιν τοῦ βιβλίου, ὁ δὲ τὴν τελειοτέραν μέθοδον ἔχων νὰ εἶνε ἄλλως ἀμαθής τις καὶ ἀμελής. Μὲ ἄλλους λόγους καὶ ἂν ἦτο βέλαιον ὅτι ἡ γλωσσολογία εἶνε πληγὴ τοῦ Φαραῶ, δὲν ἔπρεπε νὰ λησμονήσωσι τὴν σοφὴν παροιμίαν *Κάμηλος ψωριῶσα πολλῶν ὄνων ἀναίθεται φορτία*. Ἀφοῦ εὗρισκον δύσκολον καὶ ἀκατάληπτον τὴν ἰδικὴν μου γλωσσολογίαν, ἔπρεπε πρὶν ἀνακηρύξωσιν ἄλλον νικητὴν νὰ ἐξετάσωσιν ἂν οὗτος ἄνευ γλωσσολογίας κατ'ὄρθως νὰ ἐκθέσῃ κεφάλαιόν τι τῆς γραμματικῆς μέγα ἢ μικρὸν σαφέστερον καὶ εὐκολώτερον ἢ ὅπωςδὴποτε καλύτερον ἀπὸ ἐμέ. Οὐδὲν ὄπλον ἢ ὄργανον γίνεται δεκτὸν οὔτε ἀπορρίπτεται, ἐὰν δὲν δοκιμασθῇ τί ἀποτελεσμα φέρει. Τίνα λοιπὸν εἶνε τὰ κατ'ὄρθωματα τῆς ἀντιγλωσσολογικῆς μεθόδου; Τί ἐδίδαξε κάλλιον ἢ εὐκολώτερον; Διὰ τί δὲν ἔδωκαν οὐδεμίαν ἀπάντησιν οἱ ἀξιότιμοι κκ. κριταί, ὅτε προεκάλεσα αὐτοὺς νὰ μοὶ ὑποδείξωσιν ἕν οἰοδὴποτε κεφάλαιον, ἡμίσειαν μόνον σελίδα ἢ ἕν τοῦλάχιστον ἐδάφριον τῆς ἐγκριθείσης γραμματικῆς εὐκολώτερον τοῦ ἀντιστοίχου μέρους τῆς ἰδικῆς μου; Δὲν αἰσθάνονται ὅτι μὴ δυνάμενοι νὰ ἐπιδείξωσι μὴδὲν πλεονέκτημα τοῦ προκρινόμενου βιβλίου παρέχουσιν εἰς πάντα χρηστὸν τὸ δικαίωμα νὰ σκεφθῇ ὅτι ὀλόκληρος αὕτη ἢ κατὰ τῆς γλωσσολογίας σταυροφορία (ἢ μᾶλλον *ταυροφῶν-ταυροφῶν*) οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ χυδαῖον σόφισμα πρὸς συγκαλύψιν δυσωνύμων παθῶν καὶ συμφερόντων; Ἀναμφιβόλως τὸ αἰσθάνονται μὲν, δὲν τοὺς μέλει: δέ! Τί ἔχουν νὰ πάθουν;

Ἄλλ' ἄραγε ὑπάρχει πράγματι σαφὴς διάκρισις τῶν παρ' ἡμῖν γραμματικῶν εἰς γλωσσολογικὰς καὶ ἀντιγλωσσολογικὰς, καὶ δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς πῆχυς ἢ ἀντίθεσις αὕτη; Καθ' ὅσον γνωρίζω, ἕν μόνον εἶδος μὴ γλωσσολογικῶν γραμματικῶν ὑπάρχει, τοῦτέστιν ἐκεῖναι ἐν αἷς τύποι καὶ σύνταξις ἐκτίθενται ἀναμιξ, φλογολογικοὶ κανόνες δὲν ὑπάρχουσιν οὐδαμῶς ἢ σχεδὸν οὐδαμῶς, παρατίθενται δὲ πανταχοῦ μικρὰ λεξιλόγια καὶ ἀφρονότατα θέματα καὶ ἀσκήσεις, δι' ὧν πάντων ἐπιτυγχάνεται ἡ μηχανικὴ ἀπομνημόνευσις τοῦ γλωσσικοῦ ὕλικου καὶ ἡ πρακτικὴ ἐκμάθησις τῆς γλώσσης. Τοιαῦ-

ται γραμματικάκι εἶνε αἱ συνήθως λεγόμεναί μεθοδοί, δι' ὧν σήμερον ἐκμανθάνονται αἱ ζῶσαι γλώσσαι. Κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ὅμως οὐδεμία ἐκ τῶν παρ' ἡμῖν ἐν χρήσει γραμματικῶν εἶνε συνταχμένη, καὶ τὸ πρόγραμμα δὲ τοῦ διαγωνισμοῦ ὄχι μόνον δὲν ἐδήλωσεν ὅτι τοιαύτη γραμματικὴ ἔπρεπε νὰ γραφῆ, ἀλλὰ καὶ ἐπιβάλλον τὸν χωρισμὸν τοῦ συντακτικοῦ κατέστησε τὴν σύνταξιν αὐτῆς ὅλως ἀδύνατον (*).

Ὁ κ. Τσ. ὅμως ἰσχυρίζεται ὅτι τὴν γλωσσολογίαν ἔχουσι μόνον αἱ γλωσσολογικαὶ κατὰ τι δὲ καὶ αἱ διηγεῖς, αἱ δὲ διδακτικαὶ ἀρχαιότροποι καὶ αἱ διδακτικαὶ νεότροποι δὲν περιέχουσι γλωσσολογίαν ἢ περιέχουσι «μόνον τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα καὶ καταληπτὰ τοῖς μαθηταῖς.» Θὰ ἦτο περίεργον ὅμως νὰ μάθωμεν πῶς ἡ νεότροπος καὶ ἀρίστη πασῶν γραμμ. τοῦ κ. Πανταζῆ δὲν ἐχαρακτηρίσθη ὡς νεότροπος ἐν τῷ πρώτῳ διαγωνισμῷ, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐκρίθη καὶ αὐτὴ καὶ αἱ ἀρχαιότροποι ὑπ' αὐτοῦ πάλιν τοῦ κ. Τσ. Ποίαν μεταβολὴν ὑπέστη ἕκτοτε ὥστε αὐτὴ μὲν νὰ γείνη νεότροπος, αἱ δὲ ἄλλαι νὰ κληθῶσι κατ' ἀντίθεσιν πρὸς αὐτὴν ἀρχαιότροποι; Δὲν ἀμφιβάλλω βεβαίως ὅτι πολλὰς βελτιώσεις θὰ ἐπέφερον εἰς τὴν γραμμ. αὐτοῦ ὁ κ. Πανταζῆς, ἀλλ' ἡ διόρθωσις πέντε δέκα λαθῶν, ἢ μεταθέσις ὀλίγων κανόνων καὶ ἡ μικρὰ τροποποιήσις τῆς διατυπώσεως αὐτῶν δὲν ἐπιτρέπουσιν εἰς οὐδὲν βιβλίον νὰ ὀνομασθῆ νεότροπον, ἂν δὲν ἦτο πρότερον τοιοῦτον. Ἴνα ὀνομασθῆ βιβλίον τι νεότροπον κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ ἀρχαιότροπα, πρέπει νὰ ἀκολουθῆ νέαν καὶ σαφῶς καθωρισμένην μέθοδον. Εἰς τί συνίσταται λοιπὸν ἡ νέα μέθοδος καὶ ὑπὸ τίνος ἐφευρέθη; Ἡ ἰδική μου γραμμ.

(*) Ὁ ὅρος τῆς προκλήσεως ὅτι ἡ γραμμ. τῶν ἑλλ. σχολείων ἔπρεπε νὰ περιέχῃ «ἐκ τῆς γλωσσολογίας μόνον τὰ πορίσματα ἀνευ θεωρίας τινός» οὐδεμῶς ἐπιβάλλει τὴν κατὰ τὸν ἀντιγλωσσολογικὸν πῆχυν τοῦ κ. Τσερέτη ἐκτίμησιν, ὡς αὐτὸς νομίζει (Κρ. σελ. 596 β'). Ἄν ἐπεβάλλετο νὰ ἐκτεθῶσι μόνον οἱ τύποι ξηροὶ καὶ ἀνευ ἐξηγήσεώς τινος τῆς γενέσεως αὐτῶν, δὲν θὰ ἐλέγετο «νὰ περιέχῃ ἡ γραμματικὴ τὰ πορίσματα τῆς γλωσσολογίας», ἀλλὰ νὰ μὴ περιέχῃ μηδὲν ἐκ τῆς γλωσσολογίας. Ἡ ἐξακριβωσις τῶν γνωστῶν τύπων οὐδέποτε μέχρι τοῦδε θεωρήθη ὡς ἔργον τῆς γλωσσολογίας, ἀλλὰ πάντοτε τῆς φιλολογίας, τῆς δὲ γλωσσολογίας ἄλλα πορίσματα δὲν ὑπάρχουσι ἔκτος τῆς ἐξηγήσεως τῶν γλωσσικῶν φαινομένων. Ἐὰν αὕτη παραλειφθῆ, ποῖα ἄλλα πορίσματα θὰ περιληφθῶσιν;

ἐν τῇ ἐκθέσει τῶν ἀνωμάτων ῥημάτων ἔχει ὡς βᾶσιν ὄχι τὸν χαρακτῆρα αὐτῶν, ὡς πᾶσαι αἱ ἄλλαι, ἀλλὰ τὰ προσφύματα, ἧτοι τὰ ὑπ' ἐμοῦ κληθέντα θεματεμβόλια, ὥστε ὀλόκληρον τοῦτο τὸ μέρος τὸ ἐκτενεστάτον καὶ δυσκολώτατον τῆς γραμματικῆς ἐξετέθη κατὰ τρόπον ὅλως διάφορον, καὶ ὁμως ὄχι μόνον δὲν ἀπεκάλεισεν αὐτὴν νεώτερον ὁ κ. Τσ., ἀλλ' οὐδ' ἐμνημόνευσε τὸ πρᾶγμα. Ἄφου λοιπὸν τοιοῦτον πρᾶγμα ὀλοσχερῶς μετατρέπον τοσοῦτον μέρος τῆς γραμματικῆς ἐκρίθη ἀνάξιον μνείας, ἡ μέθοδος τῶν νεοτρόπων πρέπει νὰ εἴναι τι σπουδαιότερον. Διὰ τί δὲν εἶπε δύο λέξεις περὶ τοῦ νέου τρόπου τούτου ὁ κ. Τσ.;

Ἄλλ' ἴσως περὶ τούτου δὲν μοι ἐπετρέπετο νὰ ἐρωτήσω, ἀφου ἡ ἰδική μου γραμμ. δὲν εἴνε οὔτε νεώτερος, οὔτε ἀρχαιότερος, ἀλλὰ γλωσσολογική. Εἴνε ὁμως αἱ ἀρχαιότεροι καὶ αἱ νεώτεροι τοῦ κ. Τσ. πράγματι ἀντίθετοι πρὸς τὰς γλωσσολογικάς; Ἄφου κατεδικάσθη ὡς παρασκευάσας τὴν σκορδαλιὰν μετὰ σκόρδου, πρέπει βεβαίως νὰ ἐξετασθῇ ἂν οἱ ἀθῶοι τοῦ ἐγκλήματος κηρυχθέντες παρσιεύασαν αὐτὴν χωρὶς σκόρδου ἢ τοῦλάχιστον μὲ ὀλιγώτερον ἀπὸ ἐμέ. Ὁ ἀναγινώσκων τὴν ἐκθεσιν ὁμως μετ' ἐκπλήξεως παρατηρεῖ ὅτι καίτοι αἱ κρινόμεναι γραμμ. εἴνε κατὰ τὸν κ. εἰσηγητὴν διακεκριμένα εἰς κατηγορίας ἀντιθέτους καὶ σαφῶς δισταλμένας ἀπ' ἀλλήλων τὰ ἐλεγχόμενα παραπτώματα εἴνε ἐν πάσαις ὁμοιώτατα καὶ οὔτε αἱ ἀρχαιότεροι ἔχουσι τι ἀρχαίζον, οὔτε αἱ νεώτεροι νεωτεριστικόν τι, οὔτε ἀμφοτέραι ὀλιγώτερα γλωσσολογικά ἐλαττώματα τῶν γλωσσολογικῶν. Μόνον τὰς λέξεις γλωσσολογία καὶ γλωσσολογικὸς μεταχειρίζεται σπανιώτατα ὁ ἀξιότιμος κ. Τσ., ὅταν κρίνῃ τὰς νεοτρόπους, τὰ παραπτώματα ὁμως τὰ ὁποῖα ἐλέγχει εἴνε γλωσσολογικώτατα.

Ἐάν τις δ' ἐξετάσῃ λεπτομερέστερον τὴν εἰσηγητικὴν ἐκθεσιν, βλέπει παρὰ προσδοκίαν ὅτι ἡ γραμμ. τοῦ μακαρίτου σχολάρχου Λουκᾶ Χριστοδοῦλου λ. χ. καταλέγεται μὲν εἰς τὰς ἀρχαιότερους, ἀλλ' ἐν τούτοις γνωρίζει ἰσχυρὸν καὶ ἀσθενὲς στέλεχος (§ 94, Κρ. σελ. 602 β') πρᾶγμα γλωσσολογικώτατον, καὶ προϊστορικοῦ τύπου καταλήξεων ἔχει (§ 95 καὶ 100 ὑποσ. Κρ, σελ. 602 β'), καὶ πῶς ἐγεινεν ἡ αἰτιατικὴ μείζους ἐξηγεῖ (§ 153, β, Κρ. σελ. 603

β'). και τὰς μετοχὰς ἐσιῶσα και γεγραφεῖα παράγει ἐκ τοῦ ἐσιῶσια γεγραφεῖα—γεγραφουσια (§ 165 Κρ. σελ. 603 β'), και τὸν ὄξυν τόνον τοῦ ἐμοί και σοί προσπαθεῖ νὰ ἐρμηνεύσῃ (§ 196, Κρ. σελ. 603 β'), και ἐν τῷ δωρικῷ μέλλοντι ἀνευρίσκει j (§ 205 Κρ. σελ. 603 β'), και τὸ ἐώραον, ἐφροχόουν, ἀνέφρον παράγει «ἐκ τοῦ ἐφώραον κλπ. ἀποβολῆ τοῦ F ἀναπληρωτικῆ ἐκτάσει και ἀναστροφῆ ἡώραον ἐφώραον» (§ 220, Κρ. σελ. 604 α'), και τὸν μέλλοντα τιμήσω «ἐκ τῆς ἀποβολῆς τοῦ j μετ' ἀναπληρωτικῆς ἐκτάσεως» (§ 287 Κρ. σελ. 604), και τὸ φωνῆ ἐτυμολογεῖ ἐκ τοῦ φασῆ (§ 365, Κρ. σελ. 604 β') και ἄλλα ὅχι ὀλίγα. Δὲν εἶνε ταῦτα γλωσσολογία, ἔστω και ἐσφαλμένα; Τοῦλάχιστον δὲν πιστεύω νὰ βεβαιώσῃ τις με λόγον τιμῆς ὅτι δὲν εἶνε. Ἐὰν ὅμως παρὰ προσδοκίαν εὑρεθῇ τις ἔχων τιμὴν με ὦμος Μίλωνος τοῦ Κροτωνιάτου ἢ Παναγῆ τοῦ Κουταλιανοῦ ἀκάμπτους μένοντας ὑπὸ τὸ βάρος τῶν πραγμάτων και βεβαιώσῃ ἐν ὀνόματι αὐτῆς ὅτι ταῦτα δὲν εἶνε γλωσσολογία, τότε παραδέχομαι και ἐγὼ ὅτι δὲν εἶνε.

Ἡ μήπως ὁ κ. Πανταζῆς ἔχει ὀλιγώτερα; Ὁ κ. Χατζηδάκης ὁμως βεβαίωσι (Κρ. σελ. 624) ὅτι «καίτοι ἐλέγθη εἰς τὸν συγγραφεῖα ἐν τῇ Α'. ἐκθέσει ὅτι προτιμότερον εἶναι νὰ διδάσκηται ἡ γραμματικὴ κατὰ τὸν ἀρχαῖον, πρακτικόν, τὸν εἰς τὴν χρῆσιν ἀποελέπτονα τρόπον ἢ διὰ τοιούτων ἐσφαλμένων και ἀντιφαιτικῶν ἐρμηνειῶν, οὐχ ἤττον ἐξοκολουθεῖ νὰ ἐγκαταμιγνύῃ τοιαύτας πλημμελῶς ἐχούσας γλωσσολογικὰς θεωρίας και ἐρμηνείας, ὥστε τοῖς ἀνωτέρω πολυειδῶς ἡμαρτημένοις προσέρχονται ὡς ἐκ περισσοῦ και τὰ ἐκ τῶν θεωριῶν τούτων κακὰ». Ἀλλαχοῦ δὲ πάλιν ὁ κ. Χ. λέγει περὶ τοῦ κ. Πανταζῆ ὅτι «αἰρεται εἰς ἀπὸ τὰ γλωσσολογικὰ ἔτη» (Κρ. σελ. 630 β'). Παροδείγματα γλωσσολογικῆς πληθώρας παρέθεσεν ἀρκετὰ ὁ κ. Χατζηδάκης, ὥστε περιττὸν εἶνε νὰ ἐπαναληφθῶσι ταῦτα και ὑπ' ἐμοῦ, ἀφοῦ μάλιστα τὸ βιβλίον οὔτε ἐνεκρίθη οὔτε ἐξεδόθη. Ἐν ὅμως θὰ μνημονεύσω, ἀφοῦ οὐδὲ τὸν κ. Τσ. διελάθην:

(§ 75, Κρ. σελ. 621 β.) «Ἀνάπτυξις φωνήεντος λέγεται ἡ γένεσις αὐτοῦ ἐξ ὑγροῦ συμφώνου (ἐλυσ-ν) ἐλυσ-ν (ποδ-ν πῶδ-αν) πῶδα.

Δηλαδὴ ὁ κ. Πανταζῆς ἐκτός τῶν ἄλλων πραγματεύεται ἐν τῇ γραμμ. αὐτοῦ και τὸ ἡμιαυτόφωνον ν τὸ γλωσσολογικώτατον τῆς

γλωσσολογίας. Ἐγὼ ὁμως ὁ ἐπὶ ὑπερβολῇ γλωσσολογίας κατηγορούμενος οὐδέποτε οὐδαμοῦ ἀνέφερα αὐτό, καὶ ῥητῶς ἐδήλωσα τοῦτο ἐν τῷ προλόγῳ (σελ. ε.). Πῶς λοιπὸν ὁ μηδέποτε ἀναφέρων τὸ γλωσσολογικώτατον τοῦτο ζιζάνιον καταδικάζεται ὡς καθ' ὑπερβολὴν γλωσσολογῶν, ὁ δ' ἐν πλήρει χρήσει ἔχων αὐτὸ βραβεύεται ὡς δῆθεν μὴ γλωσσολογῶν; Ἄς ἀπαντήσωσιν οἱ ἄνδρες, εἰς τοὺς ὁποίους ἀνατίθεται τὸ παρὸν φυλλάδιον. Ὁ κ. Χατζηδάκης ὁμως ἀφοῦ ἀπέδειξε τὸν κ. Πανταζῆν ἀφορήτως γλωσσολογοῦντα, δὲν ἀνήρесе δὲ καὶ τὸ περὶ τοῦ κ. Παπ. ῥηθὲν ὅτι γλωσσολογεῖ καὶ αὐτὸς καίπερ μετρίως (Κρ. σελ. 618 α'), διὰ τί ἐλησμόνησε νὰ ἐξετάσῃ ἂν ἡ γλωσσολογία αὐτῶν εἶνε ὀρθοτέρα τῆς ἰδικῆς μου, ἀλλ' οὐδ' ἐμνημόνευσε τὴν ἰδικήν μου γραμματικὴν; Ἄς ἀπαντήσωσιν οἱ αὐτοί.

Ἄς ἴδωμεν τώρα ἂν εἶνε ἀπηλλαγμένη τῆς γλωσσολογίας τῆς πληγῆς τοῦ Φαραῶ τοῦλάχιστον ἡ γραμ. τοῦ κ. Παπ. ἡ ἐγκριθεῖσα κατὰ πρότασιν τοῦ ἐντιμοτάτου κ. Χατζηδάκη. Ἐὰν τις ὁμως ἔχῃ τὴν ὑπομονὴν νὰ μετρήσῃ ποσάκις ἀναφέρει ὁ κ. Παπ. ἰσχυρὸν καὶ ἀσθενὲς θέμα, ἀμφιβάλλω ἂν μετὰ τὰ πρῶτα φύλλα θὰ ἀνακαλύψῃ καὶ μίαν μόνην σελίδα, μέχρι τῆς ὑποίας νὰ μὴ εἰσεχώρησε τὸ γλωσσολογικὸν τοῦτο μικρόβιον· συχνάκις δὲ θὰ ἀπαντήσῃ καὶ ἄλλα ὄχι ὀλίγα ἔχνη τοῦ γλωσσολογικοῦ μιάσματος, ἦτοι τὰ j καὶ τὰ F καὶ τὰς ἀναπληρωτικὰς ἐκτάσεις καὶ τὰ παρόμοια. Δὲν λείπει δὲ οὔτε τὸ ἡμιαυτόφωνον ν(*), οὔτε ἡ σύγκρισις τῆς ἐλληνικῆς πρὸς τὴν λατινικὴν (§ 269 Σημ.). Τὸ μάλιστα ἀπροσδόκητον ὁμως ἐν γραμματικῇ, ἣτις κατετάχθη μετὰ τῶν καλῶν «ὄχι διὰ τὴν ἐπεροχὴν αὐτῆς, ἀλλὰ διὰ τὴν ὀλιγότητα τῶν γλωσσολογικῶν» εἶνε ὅτι φθογγολογικοὶ νόμοι παμπάλαιοι μέχρις αὐτοῦ τοῦ ἰνδογερμανικοῦ αἰῶνος φθάνοντες ἀναγράφονται ὑπὸ τοῦ κ. Παπ. καὶ μάλιστα ἀναμιξ μετὰ τῶν φθογγολογικῶν νόμων τῆς μετέπειτα ἐλληνικῆς γλώσσης ἀνευ οὐδεμιᾶς διακρίσεως ἀπ' αὐτῶν. Οὕτω ἐν § 85 διδάσκεται ὅτι «τὸ σ ἐν ἀρχῇ λέξεως καὶ πρὸ τοῦ ρ μετα-

(*) Ἐν § 93 ὅπου. ἐξηγεῖ τὰς δοτικὰς ποιμίαι, δαίμοσι, μείζοσι κλπ. ὡς προελθούσας ἐκ τοῦ ποιμν-αι—ποιμίαι—ποιμέαι κλπ. Ἐγὼ ὁ ἐπὶ γλωσσολογία διαβήτος οὐδὲν τοιοῦτον ἔχω (πρβλ. § 28, 10).

βάλλεται συνήθως εις δασείαν· π. χ. ἔπομαι ἐκ τοῦ σέπομαι, ἴσθημι ἐκ τοῦ σίσθημι, βέω ἐκ τοῦ σρέω· ἐν § 86 ὅτι τὸ σ «μεταξὺ φωνηέντων ἀποβάλλεται· π. χ. τελέω (ἐκ τοῦ τελέσω), ἐπιμέλεια (ἐκ τοῦ ἐπιμέλεσ-ια) κλπ.»· ἐν δὲ § 327 σελ. 84 ὅτι τὸ ἔροραφα, ἔρορωγα εἶχον ἐν ἀρχῇ σ ἢ F ἀφομοιωθὲν πρὸς τὸ ρ, ὡς σέροραφα, Féρωγα (*). Πρὸς τούτους ἐγὼ μὲν (§ 54, 3) λέγω ἀπλῶς ὅτι ὁ ἀόριστος τῶν ἐχόντων χαρακτῆρα ὑγρὸν ἢ ἔρρινον «ἀποβάλλει διὰ συμφθοῦς τὸ σ καὶ ἀντεκτινίει τὸ προηγούμενον φωνῆεν», ὁ κ. Παπ. ὁμως σχηματίζει αὐτὸν κλιμακῆδόν ὡς ἐξῆς (§ 62):

ἐκ τοῦ ἐφάνασ, ἐφάνα. ἐφάνα - ἐφηνα, ἐκ τοῦ ἐκρίνασ - ἐκρίνα ἐκρίνα = ἐκρίνα· ἐκ τοῦ ἐπλύνσα, ἐπλύνσα, ἐπλύνα = ἐπλύνα (**). (Πρβλ. καὶ § 88 § 388 ὑποσ. σελ. 108). Τὰς ἀρχεγόνους αἰτιατικὰς τοὺς βότρους τοὺς κίνας ἐγὼ μὲν δὲν ἀναφέρω (§ 27, 7, § 29, 7), ὁ κ. Παπ. ὁμως ἐκθέτει τὰ κατ' αὐτὰς λεπτομερῶς (§ 199 Σημ. 1). Τοὺς ἀορίστους ἔθηκα, ἦκα, ἔδωκα ἐγὼ μὲν ἀφῆκα ἀνεξηγήτους (§ 57, 18), ὁ κ. Παπ. ὁμως παρέχει γλωσσολογικωτάτην ἐξηγήσιν αὐτῶν, καίτοι αὕτη ὁμολογεῖται ὡς ὄχι βεβαία (Πρβ. G. Meyer § 527, Brugmann K. Z. 25, 217 καὶ Gr. σελ. 167 § 135). Ὁ κ. Παπ. (§ 409 η' σελ. 131) παράγει τὸν παρακείμενον εἶκα «κατ' ἀναλογίαν ἐκ τοῦ μέσου εἶμαι κατ' ἀναλογίαν δὲ τούτου ὁ τέθεικα τοῦ τίθημι καὶ ἔσπεικα τοῦ σπένδω»· ἐγὼ ἀπλῶς ἀναφέρω τὸ εἶκα προσθέτων ἐν παρενθέσει τὴν προχειροτέραν καίπερ ὄχι ἀκριβῶς ὀρθὴν ἐτυμολογίαν καὶ οὐδὲν πλέον (§ 57, 12), καὶ περὶ τῶν ἄλλων δὲ ἐλάχιστον λόγον κάμνω (σελ. 202). Τὰ διάφορα θέματα τοῦ γῆ ἐν συνθέσει ἐγὼ μὲν ἀφίνω ἀνεξηγήτα (§ 62, 28), ὁ κ. Παπ. ὁμως ἐξηγεῖ αὐτὰ ὡς ἐξῆς (§ 549, Σημ. 2):

Τὸ γέω- προσῆλθεν ἐκ τοῦ γαῖα, γαῖα κατ' ἀναλογίαν δὲ τῶν δευτεροκλίτων γωσ καὶ καθ' ὑπερβιβασμὸν χρόνου γωσ- κατὰ τὸ νεωκόρος ἀντὶ ναύκόρος, λεωφόρος ἀντὶ λαοφόρος κτλ.

(*) Ἐγὼ λέγω μόνον ὅτι τὸ ρ διπλασιάζεται καὶ οὐδὲν πλέον (§ 9, 10, § 36 15).

(**) Περὶ τούτων ὀρθῶς παρατήρησεν ὁ κ. Τσ. (Κρ. σελ. 614 α') ὅτι «εἰς τῶν ἀναγραφόμενων ἐλέγχεται ὁ συγγραφεὺς ὅτι δὲν ἔνοιε οὔτε ἰδίαν ἔχει τοῦ πράγματος». Διὰ τὸ ὅμως τὸ σφάλμα τοῦτο κατέταξεν εἰς τὰ γραμματικὰ καὶ ὄχι εἰς τὰ γλωσσολογικά· Ἐναμφιβόλως διὰ τὸ φαίνεται ὅτι καὶ ὁ κ. Τσ. κάμνει τὸ χρέος του καὶ ὁ κ. Παπ. ἔχει ὀλιγότητα τῶν γλωσσολογικῶν. Ἐν ὀνόματι γλωσσολογικὰ τὰ τοιαῦτα σφάλματα, θὰ ἔχαντο ὁ περιφθίμος πῆγυς, ὅστις τόσα καὶ τόσα κατέβρωσεν.

Καί ταῦτα ὅμως δὲν εἶνε ἀρκετά, ἀλλὰ πρὸς τούτοις ὁ κ. Παπ. οὔτε τὴν προκατακλυσμαίαν τοπικὴν πτώσιν ἀφῆκεν ἀμνημόνευτον (§ 537 Σημ. 2 πρὸ. § 554), ὅχι σπανίως δὲ παραθέτει καὶ ἐτυμολογίας καταλήξεων, αἵτινες ὑπῆρχον ἤδη τελείως ἐσηματισμένοι πολλὰς χιλιάδας πρὸ τοῦ νὰ ὑπάρξῃ ἑλληνικὴ γλῶσσα. Οὕτως ἐτυμολογεῖ τὰ φωνήεντα *η* καὶ *ω* τῆς ὑποτακτικῆς ὡς προελθόντα ἐκ συγχωνεύσεως δύο στοιχείων, π. χ. *λύωμεν* ἐκ τοῦ *λύο-ομεν* (§ 344), ἐνῶ παρ' ἐμοὶ δὲν ὑπάρχει τοιαύτη διάκρισις. Τὰς καταλήξεις *-ω-εις-ει* τῶν ῥημάτων ἐγὼ μὲν παραθέτω ἀπλῶς, ὁ κ. Παπ. ὅμως δὲν καταδέχεται νὰ γράψῃ αὐτάς, ἀλλὰ παραθέτει ἄλλας (§ 354 σελ. 89), τὰς ὁποίας οὐδ' αὐτὸς ὁ Δευκαλίων ἤκουσε παρὰ τῶν προπατόρων αὐτοῦ, ἤτοι τὰς καταλήξεις *-α-σι-τι*, παρέπεμψε δὲ τοὺς μαθητὰς νὰ μάθωσι τὰς συνήθεις καταλήξεις ἐκ τῆς ἐπομένης εὐκολοχωνεύτου ὑποσημειώσεως:

Ἡ κατάληξις *α* τοῦ πρώτου ἐν. προσώπου τῆς ὀριστ. τοῦ ἐνεργ. ἐνεστῆτος καὶ μέλλοντος τῶν εἰς *ω* ῥημάτων μετὰ τοῦ θεματικοῦ φωνήεντος *ο* συναϊρεῖται εἰς *ω*, ὡς ἂν γράφο-*α* γράφο, λύο-*α* λύω, λύσο-*α* λύσω. Ἡ κατάληξις *σι* τοῦ β' ἐν. προσώπου εἰς τὰ εἰς *-ω* ῥήματα μετὰ τοῦ θεμ. φωνήεντος *ε* γίνεται *εις*: τὰ εἰς *μι* ἐγούσι *ε* μόνον π. χ. λύ-*ε*σι λύεις, δίδω-*ε*ς. Ἡ κατάληξις τοῦ γ' ἐν. προσώπου *τι* κατὰ τρωπὴν τοῦ *τ* εἰς *ο* γίνεται *σι* εἰς τὰ εἰς *-μι*, εἰς δὲ τὰ εἰς *-ω* τὸ *σ* ἀποβάλλεται καὶ τὸ θεμ. φωνήεν *ε* συναϊρεῖται εἰς *ει* π. χ. δίδω-*τι* δίδω-*σι*, λύε-*σι*, λύε-*ι*, λύει. (*)

Διὰ τί λοιπὸν ὁ μὲν κ. Παπ. νὰ ἔχῃ ὀλιγότητα τῶν γλωσσολογικῶν ἐγὼ δὲ πληθώραν, ἐνῶ οὔτε τὰς καταλήξεις τῶν ῥημάτων ἐτυμολογῶ, οὔτε τοπικὴν πτώσιν ἀναφέρω, οὔτε προκατακλυσμαίους φθογγολογικούς νόμους ἐξέθεσα ἀναμιξί μετὰ τῆς ἑλληνικῆς φθογγολογίας; Δύναται νὰ ὀνομασθῇ εὐσυνειδήτος καὶ εἰλικρινῆς ἢ ἀπόφασις ἢ κατατάσσουσα τοιαύτην γραμματικὴν εἰς

(*) Πρὸβλ. καὶ τὰ ἐν § 533 οὗχ ἤττον εὐκολογόνευστα *δακρύ-ιοα - δακρύ-οα - δακρύω*, *καθάρ-ι-οα - καθαίρω*, *μελαί-ι-οα - μελαινόω*, *ἐλπίδ-ιοα - ἐλπίζω*, *κηρύκ-ι-οα - κηρύσσω*. Σημειωτέον δὲ ὅτι τὰς προωγουσὰς ταύτας καταλήξεις οὐδεὶς γλωσσολόγος παραδέχεται ὡς βεβαίως ἐγνωσμένας, ἀλλὰ μόνον κατ' εἰκασίαν, προσεῖτε δὲ καὶ ἐσφαλμένα εἶνε τινά, ὡς καὶ αὐτὸς ὁ κ. Τσ. παρετήρησεν (Κρ. σελ. 613 β'). Ἐληγμύνησεν ὅμως ὁ ἐντιμίτατος ἀνὴρ νὰ εἴπῃ ἂν εἶνε ἢ δὲν εἶνε ταῦτα διὰ τὸν στόμαχον τῶν μαθητῶν οὐδὲ ἂν ἢ τὰ τοιαῦτα περιέχουσα γραμμ. εἶνε δίκαιον νὰ ἐπαινῆται διὰ τὴν ὀλιγότητα τῶν γλωσσολογικῶν. Ὡς φαίνεται καὶ ὁ στόμαχος τῶν μαθητῶν εἶνε ἐπίσης ἐλαστικός, ὡς ὁ πῆχυς.

ιδιαιτέρην τάξιν ἀντίθετον δῆθεν τῶν γλωσσολογικῶν, καὶ μεταχειριζομένην τὴν τοιαύτην ἀντίθεσιν ὡς πῆχυν; Τὸ ἀληθές εἶνε ὅτι ὁ τοιοῦτος πῆχυς εἶνε πρᾶγμα ἀνύπαρκτον, ὁ δ' ἀληθὴς πῆχυς, καθ' ὃν πράγματι ἔγεινεν ἡ κρίσις εἶνε ἄλλος, οὐδεμίαν σχέσιν ἔχων πρὸς τὰ δόγματα τῆς νεοφαναοῦς ἀντιγλωσσολογικῆς αἰρέσεως· ὡς ἀνεύρωσιν αὐτὸν οἱ ἄνδρες, εἰς τοὺς ὁποίους ἀνατίθεται τὸ παρὸν φυλλάδιον.

Πᾶσαι αἱ παρ' ἡμῖν ἐν χρήσει γραμματικαὶ εἶνε γλωσσολογικαὶ μηδεμιᾶς ἐξαιρουμένης, τουτέστι πᾶσαι ζητοῦσι νὰ ἐξηγήσωσιν ἐπιστημονικῶς τὴν γένεσιν τῶν γλωσσικῶν φαινομένων. Διαφέρει μόνον τὸ ποιὸν τῆς περιεχομένης γλωσσολογίας ἀναλόγως τῆς ἐπιστημονικῆς μορφώσεως ἐκάστου τῶν συγγραφέων. Δὲν προέκειτο λοιπὸν νὰ κριθῇ ἐν τῷ διαγωνισμῷ γλωσσολογία καὶ ἀντιγλωσσολογία, ἀλλὰ γλωσσολογία καὶ γλωσσολογία, ἥτοι ἡ γλωσσολογία ἡ ἀληθὴς καὶ ἡ γλωσσολογία τοῦ γλυκοῦ νεροῦ ἢ ἀνευ γνώσεως καὶ μεθόδου ἀπ' ἐδῶ καὶ ἀπ' ἐκεῖ περισυμμαζευμένη ἢ καὶ αὐτοσχεδῶς ἐφευρημένη ὑπὸ ἀνθρώπων μὴ γλωσσολόγων μηδὲ ἀσχοληθέντων ποτὲ εἰς ἐπιστημονικὰς μελέτας οἰασθήποτε. Ἐπειδὴ δὲ οἱ κ. κ. κριταὶ δὲν ἤθελον νὰ φανῶσι καθαρὰ ὅτι βραβεύουσι τὴν γλωσσολογίαν τοῦ γλυκοῦ νεροῦ, ἐκηρύχθησαν ἀπηνεῖς διῶκται τῆς ἀληθοῦς γλωσσολογίας καὶ ἀπέκλεισαν αὐτὴν ἐκ τῶν σχολείων ὡς πληγὴν τοῦ Φαραῶ, ἐπρομήθευσαν δὲ εἰς τὴν γλωσσολογίαν τοῦ γλυκοῦ νεροῦ ψευδῆς διαβατήριον, ἵνα εἰσελθῇ ὡς δῆθεν ἀντιγλωσσολογία.

Ἡ ἐφευρετικότης τοῦ κ. Τσερέπη δὲν ἐξηντλήθη διὰ τοῦ θαυματουργοῦ πῆχεως, ἀλλ' ἐφεύρε καὶ ἄλλο ὄπλον οὐχ ἥττον τελεσφόρον, τὴν μέθοδον τῆς ἐντέχνου σιωπῆς· ἀπεραντολογεῖ ἐν μικρολογίαις, δὲν ἀξιοὶ δὲ οὐδ' ἀπλῆς μνείας πᾶν ὅ,τι ἔχει ἢ ἐμὴ γραμματικὴ τὸ ἰδιάζον καὶ διακρίνον αὐτὴν ἀπὸ τὰς ἄλλας. (*) Τοῦτο μόνον τὸ ἐλάττωμα ἔχει ἡ ἀληθῶς θαυμασία αὕτη μέθοδος,

(*) Σημειωτέον δὲ ὅτι τὰ πλείστα τούτων ἐμνημόνευσα ἐν τῷ προλόγῳ, ὥστε δὲν δύναται νὰ ὑποταθῇ ὅτι δὲν παρετήρησεν αὐτά, ὅσον δῆποτε ἀμαθὴς καὶ κοῦφος καὶ ἂν ἐκληφθῇ.

ὅτι εἶνε πολὺ ἀπλή. Π. χ. μόνος ἐγὼ περιέλαβον πάντα τὰ πολυπληθῆ φαινόμενα τῆς συναλοιφῆς (συναίρεσιν, κρᾶσιν κλπ.) εἰς ὀρισμένους γενικούς κανόνας, ἐνῶ πᾶσαι αἱ ἄλλαι γραμμ. ἔχουσι πίνακας· δὲν μνημονεύει αὐτὸ ὁ κ. Τσ. Ἐξηγῶ τὴν σημασίαν πάντων τῶν τεχνικῶν ὄρων λεπτομερῶς καὶ μετὰ παραδειγμάτων ἐκ τῆς λαλουμένης γλώσσης εἰλημμένων· σιωπᾶ ὁ κ. Τσ. Συνέταξα τοὺς κανόνας ὁμοιομόρφους ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους μὴ παρεμβάλλων σημειώσεις ἐν τῇ μεταξύ· δὲν τὸ βλέπει ὁ κ. Τσ. Κατώρθωσα διὰ νέας διατάξεις τῆς ὕλης νὰ μὴ γίνεταί λόγος περὶ πραγμάτων μῆπω γνωστῶν, ἐνῶ παρὰ τοῖς ἄλλοις συμβαίνει τοῦτο μυριάκις· τὸ παραβλέπει ὁ κ. Τσ. Παραθέτω διπλᾶ παραδείγματα τοῦ σχηματισμοῦ τῶν ῥημάτων, ὥστε οἱ μαθηταὶ νὰ μανθάνωσιν ἕκαστον χρόνον χωριστὰ καὶ ὄχι πάντας διὰ μιᾶς· δὲν σκοτιζέται ὁ κ. Τσ. Λαμβάνω ὡς βᾶσιν τῆς κατατάξεως τῶν ῥημάτων ὄχι τὸν χαρακτήρα, ὡς πάντες οἱ ἄλλοι, ἀλλὰ τὰ προσφύματα, ἐκλείπει δὲ οὕτω ἄρδην ὀλόκληρος ὁ ἀκατονόμαστος ὄχλος τῶν ἀνωμάτων ῥημάτων μικροδουλεῖα καὶ αὐτὸ διὰ τὸν κ. Τσ. καὶ ἀνάξιον μνείας. Κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον μὰ τὴν ἀλήθειαν δύναται νὰ κατορθώσῃ ὅ,τι θέλει. Ἄν λ.χ. διορισθῇ ποτε νὰ κρῖνῃ ὡς πραγματογνώμων τὴν σχετικὴν ἀξίαν μεγάλου ἀτμοπλοίου καὶ κοινοῦ ἰστιοφόρου πλοίου, δύναται κάλλιστα νὰ παραβλέψῃ ὡς ἀσήμαντα καὶ ἀνάξια μνείας πράγματα τὸ μέγεθος καὶ τὸν ἀτμὸν καὶ ἔπειτα ψέγων λέμβους, κλίμακας, σχοινία καὶ σκευὴ νὰ ἀποδείξῃ τὸ ἰστιοφόρον πολὺ τοῦ ἀτμοπλοίου ἀνωτερον. Παρομοίως καὶ οἱ πρέσβεις Ἀφρικανοῦ τινος ἡγεμονίσκου ἀποσταλέντες ὑπ' αὐτοῦ πρὸς ὀλίγων ἐτῶν εἰς Βερολίνον, ἀναχωροῦντες ὠμίλου μετ' ἄρκας περιφρονησεως περὶ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας, διότι δὲν εἶχε νὰ ἐπιδείξῃ ἀγέλας βοῶν καὶ βουβάλων, ὁποίας εἶχεν ὁ ἐαυτῶν κύριος. Διὰ τί ὄχι; Οἱ ἄνθρωποι εἶχον τὰς ἀγέλας ὡς πῆχυν πρὸς ἐκτίμησιν τοῦ μεγαλείου τῶν ἡγεμόνων, τὰ δ' ἄλλα πάντα δὲν ἔβλεπον. Καὶ περὶ μὲν τῆς εἰλικρινείας τῶν ἡμιαγρίων ἐκείνων, οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν, ὅτι ὁμως ὁ κ. Τσ. καὶ οἱ σύντροφοι αὐτοῦ παρεσιώπησαν πάντα ταῦτα ὄχι ἀποσκοποῦ, ἀλλὰ διότι δὲν τὰ εἶδον ἢ τὰ ἐνόμισαν ἀσήμαντα, τοῦτο ὄχι εἰς ἄλλ' οὐδὲ χίλιοι λόγοι τιμῆς δύναται νὰ πιστοποιήσωσιν.

Τὰ ἐλεγγόμενα δῆθεν πλημμελήματα τῆς ἐμῆς γραμματικῆς εἶνε πάντα τοιαύτης φύσεως, ὥστε καὶ ἅπαντα ἂν ὑποθεθῶσιν ἀληθῆ, πάλιν δὲν ἀρκοῦσι νὰ καταδικάσωσι βιβλίον καλῶς ἔχον ἐν τῷ συνόλῳ, καὶ μάλιστα ἀφοῦ καὶ τῶν προκρινομένων τὰ ἐλεγγόμενα ἐν τῇ ἐκθέσει δὲν εἶνε ὀλιγώτερα. Ὁ ἀναγινώσκων τὴν ἐκθεσιν, ἐὰν δὲν ἀρκῆται εἰς τὴν διαβεβαίωσιν τῶν κριτῶν ὅτι ἐμέτρησαν μὲ τὸν ἀντιγλωσσολογικὸν πῆχυν, ἀλλὰ θέλῃ νὰ σχηματίσῃ αὐτὸς ἐκ τῆς ἐκθέσεως γνώμην περὶ τῆς σχετικῆς ἀξίας τῶν κριθέντων βιβλίων, οὐδαμοῦ θὰ ἀνεύρῃ τεκμήρια ἀναγκάζοντα αὐτὸν νὰ ἀναγνώρισῃ τὸ ἐγκριθὲν ὡς τὸ ἄριστον, διότι ἡ ἐκθεσις δὲν εἶνε συντεταγμένη ὡς δικαιολογία τῆς ἀποφάσεως, ἀλλ' ὡς διόρθωσις θεμάτων ὅμοια καὶ ἀπαράλλακτος ἀπανταχοῦ ἐν τε τοῖς ἀπορριπτομένοις βιβλίοις καὶ ἐν τοῖς ἐγκρινομένοις. Ἀφοῦ λοιπὸν κατωτέρω θὰ δοθῇ εἰς τοὺς ἀναγνώστας εὐκαιρία νὰ ἐκτιμῆσωσι τὸ ποῖόν τῆς ἐγκριθείσης γραμματικῆς καὶ νὰ σχηματίσωσι τὴν πεποίθησιν ὅτι ὄχι μόνον τὰ ἐν τῇ ἐκθέσει ἐλεγγόμενα δῆθεν σφάλματα ἀλλὰ καὶ δεκαπλάσια τούτων ἂν εἶχε τὸ ἰδικόν μου βιβλίον, πάλιν ἔπρεπε νὰ κριθῆ ἀνώτερον τοῦ ἐγκριθέντος, ἀρκετὸν θὰ ἦτο νὰ ἀπαντήσω εἰς ὀλίγα μόνον ἐξ ὧν κατηγορεῖ κατ' ἐμοῦ ἡ ἐκθεσις τῶν κριτῶν παραλείπων τὰ ἀσημαντότερα. Τότε ὅμως ὁ κ. Τσ. θὰ διερρηγνύετο κραυγάζων ὅτι ἡ ἀπόφασις ἐστηρίχθη ὄχι εἰς ἐκεῖνα, ἅτινα ἐγὼ θὰ ἀποδείξω ὀλοσχερῶς ἀνυπόστατα, ἀλλ' εἰς τὰ ὑπ' ἐμοῦ παραλειφθέντα. Διὰ τοῦτο ἀποφασίζω νὰ ἀπαντήσω εἰς πάσας τὰς κατὰ τῆς γραμματικῆς μου κατηγορίας μηδεμίαν παραλείπων μόνον ἢ σειρά αὐτῶν θὰ μεταβληθῇ ἐνιαχοῦ πρὸς ἀποφυγὴν παλλιλογίας. Ἐπειδὴ δὲ ἐπιστημονικὴ συζήτησις μετὰ τοῦ κ. Τσ. εἶνε ὄλως ματαία, ἀδύνατον δὲ νὰ λείψωσιν εἰς αὐτὸν τὰ ἐπιχειρήματα, ἐὰν ζητήματι τι εἶνε ὅπωςδὴποτε ἀμφισβητήσιμον, διὰ τοῦτο ἐπὶ παντὸς ζητήματος, ἐφ' οὗ δύναται νὰ ὑπάρξῃ εὐλογοφανὴς τις ἀμφισβήτησις, θὰ ὑποχωρῶ παρעוθός, καὶ θὰ ὁμολογῶ ὅτι αὐτὸς ἔχει δίκαιον.

Κο. σελ. 591 β'.

Σελ. 3—5 Παραπλὸν θεωρητικὰ καὶ ἀόριστα τὰ περὶ διακρίσεως ὀνόματος καὶ ἔγματος καὶ τοῖς μαθηταῖς ἀπρόσφορα. Μόλις ὁ μαθητὴς ἀνοίγει τὴν γραμματικὴν

καί εισέρχεται εἰς λαβύρινθον θεωριῶν, ἐνῶ τὸ πρακτικώτερον ἦτο νὰ ἀρχίσῃ ὅπως συνήθως μὲ τὰ 24 γράμματα (sic!) καὶ κατόπιν ὅτε θὰ ἤρχετο εἰς τὸ περὶ τῶν μερῶν τοῦ λόγου νὰ δώσῃ συντόμως καὶ εὐπεριλήπτως τὸν ὄρισμὸν τοῦ ὀνόματος τοῦ βήματος καὶ οὕτω καθεξῆς, ὅπως κοινῶς γίνεται. (*).

Ἄπολλον ἀποτρόπαιε! θὰ ἀναφωνήσῃ βεβαίως ὁ μὴ γνωρίζων τὸ βιβλίον μου ἀναγνώστης· χωρὶς ἀμφιβολίαν ὁ συγγραφεὺς θὰ ἐπεχείρησε νὰ διδάξῃ σκοτεινὴν τινα περὶ γενέσεως τῆς γλώσσης θεωρίαν συμπεριλαβὼν ἴσως καὶ τὴν Δαρβίνειον ἐξέλιξιν ἐν αὐτῇ! Ἐὰν ὅμως ὁ ἀναγνώστης παρατηρήσῃ τὰς καταγγελλομένας σελίδας, θὰ ἴδῃ ὅτι ἐκ τῶν τριῶν σελίδων τούτων αἱ δύο πρῶται οὐδὲν ἄλλο περιέχουσι, εἰμὴ πράγματα κοινὰ κοινοῦτα καὶ ἐξ οὐδεμιᾶς γραμματικῆς ἑλλείποντα, τούτεστι τί εἶνε ὄνομα, βῆμα, οὐσιαστικόν, ἐπίθετον, συγκεκριμένον οὐσιαστικόν, ἀρηρημένον, περιληπτικόν, κύριον καὶ προσηγορικόν ὄνομα. Μόνον ἐν τοῖς τελευταίαις στίχοις τῆς 4 σελίδος καὶ ἐν σελ. 5 ὑπάρχει καινοτομία τις, διότι ἐξηγεῖται κατὰ τρόπον καταληπτόν, νομίζω, καὶ εἰς νήπια ἢ ἰδιότης τῶν ὀνομάτων καὶ τῶν βημάτων τοῦ νὰ εἶνε κλιτὰ καὶ ὄχι ἄκλιτα. Ἄν δ' ὁ κ. Γσ. ἔχει ἀντίρρησης ὡς πρὸς τὸ καταληπτόν τοῦ μέρους τούτου, ἄς εἶπῃ ποία ἄλλη γραμμ. ἐξέθεσεν αὐτὸ καλύτερον. Αἱ ἄλλαι ὅμως δὲν γράφουσιν οὐδὲ λέξιν περὶ τούτου· ἀλλὰ τότε ὁ κ. Γσ. ἀντὶ νὰ καταδικάσῃ αὐτὸ καὶ δύο σελίδας ἀκόμη ἄθωοτάτας πάσης καινοτομίας, δικαιώτερον ἦτο νὰ διατάξῃ τὴν ἀποκοπὴν αὐτοῦ, ὅτε τὸ βιβλίον μου θὰ ἀπέκτα διὰ μιᾶς τὴν διὰ τῆς μεθόδου τῆς σιωπῆς τελειότητα τῶν ἄλλων. Ἐὰν δ' ἰσχυρισθῇ ὅτι ἡ ἀποκοπὴ παρ' ἐμοὶ δὲν εἶνε δυνατὴ, προκαλῶ αὐτὸν νὰ ἐπιδείξῃ ἐν καὶ μόνον ἐδάφιον, ὅπου θὰ ἐβλάπτετο διὰ τῆς ἀποκοπῆς ταύτης. Θὰ ἐβλάπτετο μόνον τὸ σύνολον τοῦ βιβλίου, ἀλλ' ὡς πρὸς τοῦτο μόνον ἑαυτοῦ κατώτερον θὰ ἐγένετο, οὐδέποτε δὲ κατώτερον τῶν ἄλλων, ἅτινα οὐδὲ λέξιν ἔχουσιν περὶ τούτων. Ἄλλ' ἐὰν ὑποτεθῇ ὅτι τὸ τοιοῦτον εἶνε ὑπερνήφελος καὶ ἀπρόσιτος εἰς παιδας φιλοσοφία, καὶ πρέπει νὰ παραλείπεται ὀλοσχερῶς ἐν ταῖς γραμμ. τῶν ἐλληνικῶν σχολείων, διὰ τί αὐτὸς οὗτος ὁ κ. Γσ. μετὰ τῶν συναδελφῶν αὐτοῦ ἐνέκρινε διὰ τὰ δημοτικὰ σχολεῖα γραμματικὴν περιέχουσαν τοιαύ-

(*) Δηλαδή νὰ ἀκολουθήσω κατὰ βῆμα τὴν γραμμ. τοῦ Γενναίου.

την παράγραφον; (*) Πῶς οἱ μὲν μαθηταὶ τῶν δημοτικῶν σχολείων ἐννοοῦσι τὴν φιλοσοφίαν ταύτην, οἱ δὲ τῶν ἑλληνικῶν σχολείων δὲν δύνανται νὰ ἐννοήσωσιν αὐτήν;

Τὰ περὶ διακρίσεως τοῦ ὀνόματος καὶ ῥήματος τὰ παραπολὺ θεωρητικὰ καὶ ἀόριστα καὶ τοῖς μαθηταῖς ἀπορόσορα παραθέτω αὐτολεξεί, ἵνα ἐκτιμήσωσιν οἱ ἀναγνώσται τί εἶνε κατὰ Τσ. λαβῶνθος θεωριῶν.

Αἱ λέξεις αἱ σημαίνουσαι αἰσθητὰ ἢ νοητὰ ἀντικείμενα ἢ ἰδιότητος ὑπαρχούσας εἰς πολλὰ ἐξ αὐτῶν λέγονται ὀνόματα ὡς ἄνθρωπος, λίθος, θάλασσα, ψυχή, δικαιοσύνη, λευκός, σκοτεινός, ἦσυχος· αἱ δὲ σημαίνουσαι ὅτι συμβαίνει τι εἰς τὰ διὰ τῶν ὀνομάτων παριστόμενα αἰσθητὰ ἢ νοητὰ ἀντικείμενα, δηλαδὴ ὅτι ἐνεργοῦσιν ἢ πάσχουσι τι ἢ ὅτι εὐρίσκονται εἰς κατάστασιν τινα λέγονται ῥήματα, ὡς φέρω, γράφω, τιμῶ, ἐλπίζω, διδάσχομαι, φθονοῦμαι, βλαπτομαι, σωφρονῶ, ὑγιαίνω, ζῶ, ἐργάζομαι, ἐργομαι.

Εἶνε ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα λαβῶνθος θεωριῶν; Καὶ πῶς ἐκθέτουσιν αὐτὰ αἱ ἄλλαι γραμματικαὶ αἱ μὴ λαβυρινθώδεις; Ἐγὼ νομίζω ὅτι ἀφοῦ οἱ κ.κ. κριταὶ ἔχουσι τὸ θάρρος νὰ ἀποκαλῶσι ταῦτα λαβῶνθος θεωριῶν, ἐν ἐκ τῶν δύο πρέπει νὰ συμβαίη, ἢ αἱ λέξεις ἀπέκτησαν τὴν ἐλαστικότητα τοῦ πηχέως ἢ ἡ φύσις τῶν πραγμάτων ἤλλαξεν εἰς τὸ ἀντίστροφον καὶ ὁ κόσμος ἐγένειεν ἀναποδος, ὥστε δὲν πρέπει νὰ ἐκπλαγῶμεν, ἂν ἀκούσωμέν ποτε ὅτι Τσερέπειός τις ἀστυνόμος ἐνέκλεισεν εἰς τὸ κρατητήριον μικρὸν τινα παιδα ὡς ἀποπειραθέντα νὰ φονεύσῃ τὸν ἐλέφαντα τοῦ Μοντενιέργου διὰ λιθαρίου βληθέντος ἐξ ἐλαστικοῦ, ὅπως φονεύονται αἱ μῦραι. Ταλαίτωρ Κοκοράβα, πόσον ἀδίκως διεβοήθης! πολλὰ ἠδύνασο νὰ διδαχθῆς παρ' ἄλλων, οἵτινες δὲν ἀπέκτησαν ἀκόμη τὴν φήμην σου!

Ἄλλ' ἴσως ὁ κ. Τσ. ἐννοεῖ ὅτι ταῦτα δὲν εἶνε μὲν φιλοσοφικὰ οὐδ' ὑπερέφελα καθ' ἑαυτά, ἐγένειαν ὁμως τοιαῦτα, διότι ἔθεσα αὐτὰ ἐν τῇ ἀρχῇ καὶ ὄχι ὀλίγας σελίδας κατόπιν, ὅπως αἱ ἄλλαι γραμμ. αἱ ἀρχόμεναι «μὲ τὰ 24 γράμματα». Τοῦτο ἔπραξα, διότι τὰ μὲν 24 γράμματα καὶ οἱ ἐπόμενοι φθογγολογικοὶ κανόνες οὐδαμῶς εἶνε ἀναγκαῖοι, ἵνα ἐννοήσῃ ὁ μαθητὴς τὴν ἔννοιαν τῶν μερῶν τοῦ λόγου καὶ τί εἶνε ἀπλῆ καὶ σύνθετος λέξις καὶ κλιτὸν καὶ

(*) Ἰδὲ γραμμ. Ζαλούχου καὶ Παυλάτου σελ. 47.

ἀκλιτον καὶ τὰ τοιαῦτα, ταῦτα ὅμως εἶνε ἀπαραίτητον νὰ ἀναφέρωνται ἐν τῇ φθογγολογίᾳ πλειστάκις. Πρακτικὴ μέθοδος ὅμως δὲν εἶνε ἐκείνη, ἣτις προτάσσει τὰ προϋποθέτονα τὰ ἀκόλουθα, ἀλλ' ἐκείνη ἣτις προτάσσει τὰ μηδὲν προϋποθέτονα καὶ χωροῦσα ἐκ τῶν γνωστῶν πρὸς τὰ ἄγνωστα. Ἄλλ' ἄς ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ κ. Τσ. ἔχει ἄλλους λόγους ἀπροσίτους εἰς τοὺς πολλοὺς τῶν θνητῶν νὰ φρονῇ τὰ ἐναντία· πῶς ὅμως ὁ ἐντιμότετος κ. Χατζηδάκης συνεφώνησε πρὸς αὐτόν, ἐνῶ γράφει (Κρ. σελ. 627 α') ὅτι «δὲν νομίζει πολλῆς σημασίας ἄξιον τὸ δι προετάχθῃ ἢ ἠκολούθησε τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ μέρος»; Διὰ τί τὸ ὄχι· πολλῆς σημασίας ἄξιον διὰ τοὺς ἄλλους γίνεται δι' ἐμὲ πλείστης σημασίας;

Ἄκολουθως ὁ κ. Τσ. ψέγει καὶ ἰδιαιτέρως μέρη τινὰ τοῦ φοβεροῦ καὶ τρομεροῦ λαβυρίνθου θεωριῶν, ὡς ἐξῆς:

Ἡ ὑποσημείωσις τῆς τρίτης σελίδος ἀρμόζει εἰς τὸν Ἀριστοτέλην μᾶλλον ἢ εἰς γραμματικὴν προωρισμένην διὰ παιδας. «Εἰς τὰ ὀνόματα, λέγει ἡ ὑποσημείωσις, τὰ μὴ παριστώνα ἀντικείμενόν τι, ἀλλὰ μόνον ἰδιότητα ἐνυπάρχουσαν εἰς πολλὰ διαφέροντα ἀλλήλων ἀντικείμενα οὐδὲν δύναται νὰ συμβῇ· διὰ τοῦτο δὲν δύναται νὰ ὑπάρξωσι βήματα ἀναφερόμενα εἰς ἐπίθετα, ἀλλὰ μόνον εἰς ὀνομαστικά.

Οὐδαμῶς ἐπιχειρῶ νὰ πείσω τὸν κ. Τσ. ὅτι δὲν χρειάζεται Ἀριστοτέλειος σοφία διὰ νὰ ἐννοήσῃ τις ὅτι ἡ ἔννοια λευκὸς π. γ. δὲν εἶνε δυνατόν οὔτε νὰ ἐνεργήσῃ οὔτε νὰ πάθῃ τι οὔτε νὰ εὐρεθῇ εἰς ἰδιαιτέραν τινὰ κατάστασιν. Δυστυχῶς ἡ πρό τιων ἐτῶν δοξασασα τὴν Ἑλλάδα ἐφεύρεσις τοῦ νοομέτρου δὲν ἔγεινεν ἀκόμη πολὺ κοινὴ, τὸ δὲ μυστήριον τῆς χρήσεως τοῦ θαυμασίου τούτου ὀργάνου πρὸς τὸ παρὸν μόνον εἰς ὀλίγους προνομίους ἀνθρώπους εἶνε γνωστόν, ἐν οἷς ἀναμφιβόλως καὶ ὁ κ. Τσ. ἀφοῦ μετὰ τσαούτης πεποιθήσεως γνωμοδοτεῖ περὶ τοῦ καταληπτοῦ καὶ ἀκαταλήπτου. Παρατηρῶ μόνον ὅτι εἶνε παραλογώτατον νὰ ψέγωνται ὑποσημειώσεις ὄχι ὡς ἐσφαλμένα· ἀλλ' ὡς δῆθεν ἀνώτεραι τῆς διανοίας τῶν μαθητῶν ἢ ὡς περιτταί, διότι αὐτὰ δὲν εἶνε προωρισμένα νὰ ἐκμανθάνωνται ὑπὸ τῶν μαθητῶν, ἀλλ' ἀπλῶς νὰ ἀναγινώσκωνται. Φαίνεται δὲ ὅτι καὶ ὁ κ. Τσ. ἂν καὶ πολλὰκις ψέγει ὑποσημειώσεις ὡς πολὺ ὑψηλὰς καὶ ὡς περιττάς, ἐννοεῖ ὅμως ὅτι κάπως ἄκαίροι εἶνε αἱ μομφαὶ αὐταὶ ἀποδιδόμεναι εἰς ὑποσημειώσεις,

καὶ διὰ τοῦτο ἐν ἐπικαιρίοις περιπτώσεσι παραλείπει ὁ χρηστο-
 ηθέσιαιος ἀνὴρ νὰ δηλώσῃ ὅτι τὰ ὡς ἀπόρροια τῆς διανοίᾳ τῶν μα-
 θητῶν ἢ ὡς περιττὰ ἐλεγχόμενα εἶνε ὑποσημειώσεις, ὑποβάλλει δὲ εἰς
 τὸν ἀναγνώστην νὰ πιστεύσῃ ὅτι δὲν εἶνε ὑποσημειώσεις (Πρβλ. § 4,
 15, 1 καὶ § 4, 17, 1) (*). Οἱ ἄνδρες, εἰς τοὺς ὁποίους ἀνατίθεται τὸ
 παρὸν φυλλάδιον, ἄς χαρακτηρίσωσι κατ' ἄξιαν τὴν πρᾶξιν ταύτην
 τοῦ ἐντιμοτάτου ἀνδρός. Ἄρκοῦμαι μόνον νὰ παρατηρήσω ὅτι προ-
 κειμένου περὶ μιᾶς τῶν ὑποσημειώσεων τούτων, ἦτοι τῆς ἐν § 5, 17
 τῆς ἐξηγήσεως τὴν φυσιολογικὴν παραγωγὴν τοῦ ψιλοῦ πνεύματος,
 ὁ κ. Τσ. ὑπῆρξεν ὀλίγον τι μεροληπτικός, διότι ἐμὲ μὲν στιγματίζει
 δι' ὀργυραίου θαυμαστικοῦ συντομία: χάριν, ἵνα μὴ ἐπαναλάβῃ ὅτι
 εἰς μόνον τὸν Ἀριστοτέλην εἶνε προσιτὴ τοιαύτη σοφία, σιωπᾶ ὁμως
 περὶ τοῦ κ. Παπ., ὅστις ἔχει παρομοίαν ἐξήγησιν τῶν πνευμάτων
 καὶ μάλιστα ἐξήγησιν ὅπως ἐσφαλμένην καὶ αὐτόχρομα γελοίαν.
 Ἀναγράφω τὴν ἐξήγησιν ταύτην τοῦ κ. Παπ. αὐτολεξεῖ πρὸς δό-
 ξαν ἰδίως τοῦ καθηγητοῦ τῆς γλωσσολογίας κ. Χατζηδάκη.

(§ 20 σελ. 5 ὑποσ.): Πνεῦμα=πνοή. Οἱ παλαιοὶ τὸ ἐν ἀρχῇ τῶν λέξεων φω-
 νῆν ἢ τὴν ἀέθρογον προέφερον ἢ μετὰ φωνῆς λεπτῆς (ψιλὸν πνεῦμα) ἢ παχίας
 (θασὸν πνεῦμα) ἐξεργόμενης τοῦ λάρυγγος.

Τὸ αὐτὸ πρᾶγμα λοιπὸν ὀρθῶς μὲν ἐξηγούμενον στιγματίζεται
 διὰ θαυμαστικοῦ ὡς θεωρητικὸν καὶ ὑψηλὸν καὶ ἀκατάληπτον,
 ἄμαθῶς δὲ καὶ γελοίως ἐκτιθέμενον παρέρχεται ἀπαράτηρτον. Εὖγε.

Μεταξὺ δὲ τῶν ὡς περιττῶν καταδικαζομένων ὑποσημειώσεων
 ὑπάρχουσι τινές, αἵτινες δὲν ὑπερβαίνουν τὸ μέγεθος ἐνὸς στίχου,
 (§ 6, 9, § 34, 6) ὥστε ὅσονδῆποτε περιτταὶ καὶ ἂν ἦσαν δὲν ἤξιζε
 νὰ γείνη λόγος περὶ αὐτῶν. Ἴδου καὶ ἡ μία ἐκ τούτων:

(Κρ. σελ. 594 α.): Τί χρειάζεται τὸ ἐν ὑποσημείωσει ὅτι «ἀντὶ τοῦ δέδεκα εὐρί-
 σκεται εἰς μετὰγενεστέρους χρόνους δέκα δύο;»

Καὶ ὁμως τὸ δέκα δύο εὐρίσκεται καὶ παρὰ Πλουτάρχῳ ἐν βίῳ
 Τιβ. Γράκχου 1, ὅστις διδάσκεται ἐν τοῖς ἡμετέροις σχολείοις!
 Ἐν τῇ γραμμ. τοῦ κ. Παπ. ὁμως ὑπάρχουσιν ἀκόμη καὶ ὑπο-
 σημειώσεις μετὰ παραπομπῶν εἰς τὴν γερμανιστὶ γεγραμμένην

(*) Δὲν παραλείπει τὴν δέλωσιν ταύτην ἐν ταῖς ἑξῆς ὑποσημείωσιν: § 6, 9, δ',
 1, § 16, 5, 1 καὶ 2, § 24, 13, § 34 6, § 41, 10.

γραμματικὴν τῶν Ἀττικῶν ἐπιγραφῶν τοῦ Meisterhans (σελ. 60, σελ. 83.), ἀλλὰ περὶ τούτων οὐδεμίαν παρατήρησιν κάμνει ὁ κ. Τσ., διότι ὡς φαίνεται δὲν εἶνε περιτταί ἀλλ' ἀναγκαστάται διὰ μαθητὰς καὶ καταληπταί.

§ 1, 5. Θέλων νὰ εἶπῃ ἀκαίρως, ἐννοεῖται, ἐνταῦθα, ἀφοῦ ὁ μαθητὴς ἀκόμη δὲν γνωρίζῃ τὴν γραμματικὴν) ὅτι ἡ πρότασις ἔχει καὶ ἀντικείμενον, ἀποφαινεται ὅδε: «τὰ οὐσιαστικά δὲ πάλιν κτίζ.»

Ἄλλ' οὐδαμῶς, ὦ ἄγαθέ, θέλω νὰ εἶπω ὅτι ἡ πρότασις ἔχει καὶ ἀντικείμενον(*), ἀλλὰ μόνον ὅτι τὸ ὄνομα καὶ τὸ ῥῆμα δὲν δύνανται νὰ εἶνε ἄκλιτα, ἀλλὰ κλιτά! Τοῦτο δηλοῦσι καὶ τὰ εὐθὺς κατωτέρω λεγόμενα.

«Πρὸς ἐκδήλωσιν τῆς διαφορᾶς τῆς σχέσεως τοῦ οὐσιαστικοῦ καὶ τοῦ ῥήματος πρὸς ἄλληλα καθίσταται ἀναγκαῖον νὰ μὴ μένωσι πάντοτε ἀμετάβλητα τὰ οὐσιαστικά καὶ τὰ ῥήματα, ἀλλὰ νὰ τροποποιῶνται ἀμοιβαίως ἀναλόγως πρὸς τὴν μεταξὺ αὐτῶν ὑπάρχουσαν σχέσιν.»

Δὲν εἶνε λοιπὸν ἄκαιρον τὸ ἐδάφιον τοῦτο, ἀλλ' ἀκαιροτάτῃ ἢ κατ' αὐτοῦ ἐπιρριπτομένη μομφή. Ἄς ἀποσύρῃ λοιπὸν τὴν μομφὴν ταύτην ὁ κ. Τσ. καὶ ἄς γράψῃ κατ' αὐτοῦ ὅτι εἶνε ὑπέροχον τοῦ Ἀριστοτέλους, ὅτε δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀντίρρησις. Ὁ κ. Τσ. νομίζει κατὰλληλα διὰ τὸν στόμαχον τῶν μαθητῶν, ὅσα αὐτὸς εὐκολως ἐννοεῖ, ὅσα δ' αὐτὸς μετὰ δυσκολίας κκατορθώνει νὰ ἐννοήσῃ, ἀρμόζουσιν εἰς τὸν Ἀριστοτέλην· ἀφοῦ δ' ἐνταῦθα αὐτὸς δὲν ἐννόησε περὶ τίνος πρόκειται καὶ κατηγορεῖ ἀλλ' ἀντ' ἄλλων, τὸ πρᾶγμα βεβαίως πρέπει νὰ ὑπερβαίνει τὸν Ἀριστοτέλην!

Τὴν μομφὴν ὅτι ἀκαίρως ἀναμινύω τὴν σύνταξιν ἐν τῇ γραμματικῇ, ἣν ἐνταῦθα μοὶ ἀπέδωκεν ἀδίκως ἐκ παρεξηγήσεως, ἐπαλαμβάνει καὶ κατωτέρω

§ 1, 9. Δίδει ὅρισμόν τῆς προτάσεως ἐνῶ πρόκειται περὶ γραμματικῆς καὶ τούτων ἰδιότροπον: «τὸ σύμπλεγμα τῶν λέξεων, ὅπερ ἀποτελοῦσιν ἐν ἡ πλείωτερα ὀνόματα καὶ ῥήματα παρεστηματούμενα πρὸς ἄλληλα μετὰ τῶν προσδιορίζουσῶν αὐτὰ

(*) Μόνον δύο σελίδας κατωτέρω γίνεται κατὰ πρῶτον λόγος περὶ προτάσεως, περὶ δὲ ἀντικειμένου οὐδαμοῦ τῆς γραμματικῆς, ἀλλὰ μόνον ἐν τῷ συντακτικῷ.

λέξων λέγεται πρότασις.» Πόσον ἀπλούτερον καὶ ἀληθέστερον ὦρισε τὴν πρότασιν Διονύσιος ὁ Θραξ εἰπὼν «λόγος (= πρότασις) ἐστὶ λέξων σύνθεσις διάνοιαν αὐτοτελή ἐηλοῦσα.» (*)

Τὰ ὄρια τῆς γραμματικῆς καὶ τοῦ συντακτικοῦ δὲν εἶνε τόσον ἰερά καὶ ἀπαραβίαστα, ὅσον νομίζει ὁ κ. Τσ., οὐδ' ἐννοοῦνται οἱ γραμματικοὶ τύποι ἄνευ στοιχειῶδους τινὸς γνώσεως τῆς συντάξεως· πολλὰ δὲ κεφάλαια τῆς γραμματικῆς, ὡς τὸ περὶ τῆς σίξεως καὶ τὸ περὶ *συνδέσμων* εἶνε παντελῶς ἀκατανόητα, ἐὰν ἀγνοῇ τις τί εἶνε πρότασις. Ἄλλ' ἐπειδὴ ταῦτα *ὑπερβαίνουσι τὸν Ἀριστοτέλην*, περιττὴ πᾶσα συζήτησις. Ἄς λάβῃ τὴν καλωσύνην ὅμως ὁ κ. Τσ. νὰ εἴπῃ διὰ τί καὶ αὐτὸς μετὰ τῶν συναδελφῶν αὐτοῦ ἐνέκρινε διὰ τὰ δημοτικὰ σχολεῖα γραμματικὴν, ἥτις ὄχι μόνον ὄρισμὸν τῆς προτάσεως διδεδί, ἀλλὰ καὶ περὶ *ὑποκειμένου, κατηγορήματος, ἀπλῆς καὶ συνθέτου καὶ κυρίας καὶ ἐξηρημένης προτάσεως καὶ ἄλλων τοιούτων διαλαμβάνει* (σελ. 34—46) καὶ ταῦτα πρὶν ἢ διδαχθῶσιν οἱ μαθηταὶ νὰ κλινῶσιν ὀνόματα; Καὶ ἡ ἐγκριθεῖσα δὲ γραμμ. τοῦ κ. Παπ. δὲν διδεδί μὲν ὄρισμὸν τῆς προτάσεως, ἀλλ' ἔχει τι πολὺ χειρότερον, ἥτοι *προϋποθέτει τὴν πρότασιν ὡς γνωστήν*. Ἰδοὺ ἡ ἀπόδειξις: (**)

Σελ. 23: δι' ὧν συνδέονται πρὸς ἀλλήλας λέξεις καὶ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ. Σελ. 67 § 251 Σημ.: καθ' ἣν πῶσιν ἀπαιτεῖ ἡ ΠΡΟΤΑΣΙΣ. Ἐν § 300 μνημονεύεται τὸ *ὑποκείμενον* πεντάκις, ἅπαξ δὲ καὶ ἐν § 301.

Ὁ κ. Τσ. ἀληθῶς οὐδὲν ἐκ τούτων εἶδεν οὔτε ἐμνημόνευσεν· ἀφοῦ ὅμως καὶ οἱ μὴ δίδοντες ὄρισμὸν τῆς προτάσεως οὐχ ἤττον ἀναγκάζονται νὰ μνημονεύωσιν αὐτήν, πρέπει νὰ εἶνε ἀπαραίτητον τὸ πρᾶγμα καὶ ὄχι ἄκαιρον.

Περὶ δ' αὐτοῦ τοῦ ὑπ' ἐμοῦ δοθέντος *ἰδιοτρόπου ὀρισμοῦ* τῆς

(*) Τὰ αὐτὰ παρατηρεῖ καὶ κατωτέρω ὡς ἐξῆς: «§ 2. 9. Καὶ τὸν ὄρισμὸν τῶν συνδέσμων περιέπλεξεν ἄνευ ἀνάγκης καὶ ἀραδειάζει παραδείγματα λησμονήσας ὅτι γράφει γραμματικὴν καὶ ὄχι συντακτικὴν.» Σημειωτέον ὅτι δολοκλήρον τὸ ἐδάφιον, ἐν τῷ ὅποιῳ ἀραδειάζονται παραδείγματα σύγκειται ἐκ στίχων δέκα (ἀριθ. 10) καὶ τεσσάρων λέξεων, τὰ δ' ἐν αὐτῷ ἀραδειάζόμενα παραδείγματα εἶνε τέσσαρα.

(**) Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ ἐν τῇ γραμμ. τοῦ κ. Πανταζῆ (τοῦλάχιστον ἐν τῇ 1^η ἐκδόσει τοῦ 1885 σελ. 25). «Σύνδεσμοι λέγονται: αἱ λέξεις χρησιμεύουσαι πρὸς σύνθεσιν λέξεων ἢ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ».

προτάσεως ἄς γνωρίζῃ ὁ κ. Γσ. ὅτι δὲν ἔχω οὐδεμίαν δυσκολίαν νὰ ὁμολογήσω ὅτι ἀπλούστερος καὶ ἀληθέστερος εἶνε ὁ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει κεκοιμημένος ὀρισμὸς τοῦ Διονυσίου τοῦ Θρακῆος, ἔαν ὁ κ. Γσ. λάβῃ τὴν καλοσύνην νὰ ἐξηγήσῃ διὰ τί νὰ μὴ εἶνε πρότασις καὶ ἡ σύνθετος λέξις (π. χ. Ἑλλήσποντος) καὶ τὸ κῶλον καὶ ἡ περίοδος, ἀφοῦ πάντα ταῦτα εἶνε «λέξεων σύνθεσις διάνοιαν αὐτοτελῆ δηλοῦσα;» Προσέτι δὲ ἀφοῦ τοσοῦτον μεριμνᾷ περὶ τῆς διαίτης τοῦ στομάχου τῶν μαθητῶν ὁ κ. Γσ., δὲν ἔπρεπε βεβαίως νὰ διαλάβῃ αὐτὸν ὅτι ἡ σημασία τῆς λέξεως διάνοια (νόημα, διανοήμα) τοσοῦτον ἀόριστος καὶ ἀσαφής εἶνε, ὥστε ὄχι μόνον εἰς μαθητικὸν στόμαχον, ἀλλ' ἀκόμη καὶ εἰς τὴν κοιλίαν τοῦ κήτους τοῦ Ἴωνᾶ θὰ ἐπέφερε φθορὰν δυσπεψίαν. Ἐδοκιμασέ ποτε νὰ ἐξηγήσῃ τὴν σημασίαν τῆς λέξεως ταύτης εἰς παιδᾶς; Ἐγὼ τοῦλάχιστον, ἔαν κατορθώσῃ νὰ ἐπιδειξῇ καὶ ἓνα μόνον παιδα σαφῆ ὅπωςδῆποτε ἔνοιον ἔχοντα τῆς σημασίας τῆς λέξεως ταύτης, ὑπόσχομαι νὰ ὁμολογήσω ὄχι μόνον ὅτι ἔκρινε δικαιοτάτα καὶ εὐσυνειδητότατα, ἀλλὰ καὶ ὅτι μόνος αὐτὸς εἶνε ἄξιος νὰ λάβῃ τὸ χρυσοῦν βόδιον τὸ ἐπὶ ἀγνότητι καρδίας, καὶ ἀρετῇ ἀπονεμόμενον ὑπὸ τοῦ Πάπα. Ἐὰν ὅμως δὲν κατορθώσῃ νὰ ἰκανοποιήσῃ τὰς μετριωτάτας ταύτας ἀξιώσεις, ἄς ἀνωτέρω προέβαλον, τότε πρέπει νὰ ὁμολογήσῃ καὶ αὐτὸς ὅτι κατὰ τοὺς μακαρίους ἐκείνους χρόνους τοῦ Διονυσίου τοῦ Θρακῆος δυνατὸν μὲν νὰ ἔδειξαν τὰ σκυλιὰ μὲ τὰ λουκάνικα, ἡ ἐπιστήμη ὅμως δὲν ἦτο τὸσον καλὴ, ὅσον τῶρα.

§ 1. 6—8. Ἄνευ ἀνάγκης μακρηγορεῖ περὶ τῆς μεταβολῆς, ἢν ὑφίστανται τὰ ὀνόματα καὶ ῥήματα κινούμενα. Καλεῖ δὲ τὴν ιδιότητα ταύτην *παρασχηματισμὸν*. ἴσως κάλλιον νὰ τὴν ὠνόμαζε *μετασχηματισμὸν*.

Ἄλλ' ἂν ἐγὼ μακρηγορῶ ἄνευ ἀνάγκης, τίς ἄλλος ἐξέθεσε ταῦτα βραχύτερον; Αἱ ἄλλαι γραμματικαί, καθ' ὅσον εἰξιύρω δὲν γράφουσιν οὐδὲ λέξιν. Εἶνε ἄραγε τοῦτο καλόν; Ὡς πρὸς δὲ τὸν ὄρον *παρασχηματισμὸς* δὲν θὰ ἀκολουθήσω τὴν γνώμην αὐτοῦ μεταβάλλων αὐτὸν εἰς *μετασχηματισμὸν*, διότι *μετασχηματισμὸς* δηλοῖ μόνον μεταβολὴν τινα οἰανδῆποτε, διὰ τοῦ *παρασχηματισμὸς* ὅμως δηλοῦται

μεταβολή ἐξ ἀμοιβαίας ἐπιδράσεως τοῦ ὀνόματος καὶ τοῦ ῥήματος ἐπ' ἄλληλα προερχομένη.

§ 1. 13. Διὰ μακρῶν προσπαθεῖ νὰ ὀρίσῃ τὸ πρόσφμα καὶ ἐν ταῖς παραδείγμασι σφάλεται καλῶν τὸ *κ* ἐν τῷ λογικός, τὸ *ε* ἐν τῷ λόγιος, τὸ *ις* ἐν τῷ λογίζομαι, τὸ *ισμ* ἐν τῷ λογισμός, τὸ *τ* ἐν τῷ φότος!

Πρώτην ταύτην φοράν, πιστεύω, εὑρίσκεται ἄνθρωπος καταδικάζων τὴν διὰ μακρῶν ἐξήγησιν τεχνικοῦ ὄρου συνηθεστάτου, ἐπιδοκιμάζων δὲ τὸ ἐν ταῖς πλείστασι ἂν μὴ ἐν πάσαις τῶν παρ' ἡμῖν γραμματικῶν ὑπάρχον κακὸν τοῦ νὰ ἀφίνωνται ὅλως ἀνεξήγητοι οἱ τεχνικοὶ ὄροι. Τὴν αὐτὴν κατηγορίαν ἐπανέλαβε καὶ κατωτέρω λέγων ὅτι μακροηγοῶ ἐν τῷ ὀρισμῷ τοῦ ἄρθρου *) (§ 2, 4) καὶ ὅτι ἡ § 15, ἐν ἣ ἐξηγείται τί εἶνε συνεκδρομὴ εἶνε «ὅλως περιττὴ» καὶ ἔτι κατωτέρω ὅτι «ὅλως περιττὰ» εἶνε τὰ ἐδάφια 1—2 τῆς § 22, ἐν οἷς ἐξηγείται τί εἶνε πῶσις καὶ τί ἀριθμός. Ἄφου ἀπαξ ἔγεινεν ἡ καλὴ ἀρχή, ἀναμφιβόλως ἐν ἄλλῳ διαγωνισμῷ θὰ εὑρεθῆ καὶ ἄλλος νεώτερος κριτὴς κρίνων γεωμετρίας νὰ εἴπῃ: «ὅλως περιττὴ εἶνε ἡ δεῖνα παράγραφος, ἐν ἣ λέγεται τί εἶνε κύκλος,» «ὅλως περιττὴ καὶ ἐκεῖνη, ἐν ἣ λέγεται τί εἶνε κάθετος γραμμῆ», «ὅλως περιττὴ καὶ ἡ ἄλλη, ἐν ἣ λέγεται τί εἶνε παράλληλοι γραμμαῖ» καὶ οὕτω καθεξῆς. Δὲν εἶνε δ' ὅλως ἀπίθκον νὰ εὑρεθῶσι καὶ τότε καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου βεβαιουῦντες διὰ τῆς ὑπογραφῆς: αὐτῶν καὶ μὲ λόγον τιμῆς ἀκόμη ὅτι εἶνε ὀρθότατον τὸ τοιοῦτον, ἦτοι νὰ γίνεταί μὲν μυριάκις λόγος περὶ κύκλων καὶ καθέτων καὶ παραλλήλων, νὰ μὴ ἐξηγῆται δὲ μηδέποτε τί εἶνε κύκλος μηδὲ κάθετος μηδὲ παράλληλος. Τὴν γραμματικὴν κατὰ τὸν κ. Γσ. οἱ μαθηταὶ πρέπει νὰ ἀποστηθίζωσιν ὡς ψιττακοὶ μὴ πολυσοκιζόμενοι νὰ ἐννοήσωσιν, ἢ ὅπερ ταῦτόν νὰ ἐννοῶσιν αὐτήν, ὅπως ὁ κ. Γσ. ἐνόησε τὴν ἰδικὴν μου, ὅταν λέγῃ ὅτι θέλω νὰ εἴπω ὅτι τὰ ὄματα ἔχουσιν ἀντικείμενον, ἐνῶ λέγω ὅτι εἶνε κλιτὰ καὶ ὄχι ἄκλιτα (**), καὶ ὅπως

(*) Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον φαίνεται ὅτι καὶ περὶ τοῦ ὀρισμοῦ τοῦ ἐπιρρήματος λέγει (Κρ. σελ. 592 ἀ.) ὅτι δὲν εἶναι τῆς προκοπῆς. Περαιτέρω δὲ θὰ παραθεθῶσι καὶ ἄλλαι θμοιαὶ κατηγορίαι.

(**) *12ε ἑνωτέρω σελ.

ἐνόησε τὸν δυστυχῆ Διονύσιον τὸν Θρακῆ καὶ τὸν Παπασλιώτην καὶ ἄλλους, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω. Περιττὴ καὶ ἐπιζήμιος πολυτέλεια εἶνε νὰ ἐνοῶσιν οἱ μαθηταὶ περισσότερα. Ἔστω. Διὰ τὴ ὁμῶς οἱ αὐτοὶ κριταὶ ἐν τῷ αὐτῷ διαγωνισμῷ ἐνέκριναν διὰ τὰ δημοτικὰ σχολεῖα γραμματικὴν ἐξηγοῦσαν διὰ μακρῶν καὶ διὰ μακροτάτων τί εἶνε ὄνομα (σελ. 24—25), κύριον καὶ προσηγορικὸν ὄνομα (σελ. 25—26), ἄρθρον (σελ. 29), ἐπίθετον (σελ. 30), ἀντωνυμία (σελ. 31), ῥῆμα (σελ. 31—32);

Ἄς ἴδωμεν καὶ τὰ παραδείγματα τοῦ προσφύματος, ἐν οἷς σφαλόμεαι κατὰ τὸν κ. Τσ. Πρόσφυμα ἀπανταχοῦ τοῦ βιβλίου μου καλῶ πᾶν στοιχεῖον λέξεως, ὅπερ δὲν εἶνε οὔτε ρίζα καθ' οἰανδήποτε μορφήν οὔτε κατάληξιν, τοιαῦτα δὲ εἶνε καὶ πάντα τὰ δῆθεν ἐσφαλμένα. Οὐδ' εἶμαι πρῶτος ἐγὼ ὀνομάσας ταῦτα προσφύματα, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι πολλοί· π. χ. ὁ Brugmann, Gr. Gr. σελ. 92, 2, σελ. 94, 8, σελ. 96, 14. Δὲν ἀγνοῶ ὅτι ἄλλαι γραμματικαὶ καλοῦσιν αὐτὰ ἄλλως, ἀποδίδουσι δὲ εἰς τὸν ὄρον πρόσφυμα στενωτέραν σημασίαν, πρωτάκουστον ὁμῶς ἀληθῶς εἶνε νὰ ἐλέγχεται τις ὡς σφαλόμενος καὶ νὰ προστίθενται θαυμαστικά, διότι μεταχειρίζεται τοῦτον τὸν τεχνικὸν ὄρον καὶ ὄχι ἐκείνιον.

§ 2. 3. Ἴδου πῶς ὀρίζει τὰς ἀντωνυμίας· καὶ ἀντωνυμίας, δι' ὧν δηλοῦνται αἰσθητὰ ἢ νοητὰ ἀντικείμενα ἢ ἰδιότητες ἐνυπάρχουσαι εἰς αὐτά, ὅπως καὶ διὰ τῶν ὀνομάτων· τὰ δὲ αὐτῶν δηλούμενα ὁμῶς δὲν εἶνε ὀρισμένα, ἀλλ' ἀόριστα καὶ γενικά. Π. χ. ἡ ἀντ. οὗτος σημαίνει μὲν ἀντικείμενόν τι, τὸ ἵππον ὑπόκειται εἰς τὴν ἄμεσον ἀντιλήψιν τοῦ ὀμιλοῦντος, τὸ ἀντικείμενον ὁμοῦς τοῦτο δὲν εἶνε ὀρισμένον, ἀλλὰ δύναται νὰ εἶνε ἄνθρωπος, λέων ἄγρος, λόγος, χρόνος καὶ πάμπολλα ἄλλα Ὅσαυτός ἢ ἀντωνυμία ἐγὼ σημαίνει πᾶν οἰονδήποτε πρόσωπον, τὸ ὅσον ὀμιλεῖ περὶ ἑαυτοῦ. Ἡ ἀντωνυμία τοιοῦτος σημαίνει ἰδιότητα γνωστήν, ἀλλ' ἀόριστον, διότι δύναται νὰ εἶνε μέγας, μικρός, ταχύς, ἐλαφρὸς, ἰσχυρὸς, βραδύς καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Ὁ ὀρισμὸς πολύμορφος καὶ φιλοσοφικός διὰ παιδᾶς ἀπρόσφορος. Ἀντωνυμία ἐστίν, ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι, λέξις ἀντὶ ὀνόματος παραλαμβάνομένη προσώπων ὀρισμένων δηλοτικῆ.

Ἐπανεργόμεθα πάλιν εἰς τοὺς μακαρίους χρόνους τοῦ Διονυσίου τοῦ Θρακῆ, ὅστις καὶ εὔρε τὸν ἀνωτέρω πολυύμνητον καὶ κατὰ Τσ. κριτὴν ἀπαραμίλλον ὀρισμὸν τῆς ἀντωνυμίας. Δυστυχῶς ὁμοῦς ὁ ζηλωτὴς τῆς ἀρχαϊκῆς ἀφειλείας καὶ ἀπλότητος καὶ θαυ-

μαστής τοῦ ὀρισμοῦ τούτου κ. Τσ. ἐφρόντισε μόνον νὰ ἀποστηθίσῃ αὐτόν, ἀλλ' ὄχι καὶ νὰ μάθῃ τί ἔννοεῖ, διότι ἄλλα λέγει ὁ ἀτυχῆς Διονύσιος καὶ ἄλλα ἀποδίδει εἰς αὐτόν ὁ κ. Τσ. Ὁ Διονύσιος δηλαδὴ ἀντωνυμίας νομίζει μόνον ἐκείνας, αἰτινες εἶνε πρώτου, δευτέρου ἢ τρίτου προσώπου, ἤτοι τὰς προσωπικὰς ἢ προιοτύπους, τὰς κτητικὰς ἢ παραγώγους καὶ τέλος τὰς συνθέτους ἑμαντιῶ, σαντιῶ, ἑαυτιῶ. Τὰ ὀρισμένα πρόσωπα λοιπὸν τοῦ Διονυσίου δὲν εἶνε τὸ σημαίνονμενον τῶν ἀντωνυμιῶν, ἀλλ' ὁ τύπος ὁ ἐκδηλῶν τὴν σχέσιν τοῦ σημαίνονμενου πρὸς τὸν ὀμιλοῦντα. Πᾶσαι αἱ ἄλλαι λέξεις αἱ σήμερον λεγόμενα: ἀντωνυμίας, ὅσαι δὲν δηλοῦσιν ὀρισμένα πρόσωπα, ἤτοι τὸ πρῶτον, τὸ δεύτερον ἢ τὸ τρίτον, δὲν εἶνε ἀντωνυμία κατὰ τὸν Διονύσιον (*). Ὁ κ. Τσ. ὅμως οὐδέποτε ἐσκέφθη περὶ τῶν ἀντωνυμιῶν οὔτε περὶ τῶν ὀρισμένων προσώπων, ὅπως ὁ Διονύσιος, ἀλλ' ἀντωνυμίας νομίζει πάσας τὰς σήμερον λεγόμενας ἀντωνυμίας, ἐγκωμιάζει δὲ τὸν νηπιῶδη ὀρισμὸν τοῦ Διονυσίου μόνον διότι δὲν ἔννοεῖ ὅτι πάμπολλαι ἐκ τῶν λεγομένων ἀντωνυμιῶν δὲν δύναται νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς αὐτόν. Μὴ ἔννοῶν λοιπὸν ὅτι αἱ σήμερον νομιζόμενα ἀντωνυμίας δὲν εἶνε αἱ αὐταὶ πρὸς τὰς τοῦ Διονυσίου οὐδὲ ὑπάγονται εἰς τὸν ὀρισμὸν αὐτοῦ κατὰ μέγα μέρος, ἐπεκτείνει τὸν ὀρισμὸν τοῦτον εἰς πάσας, καίπερ ὅλως ἀνάρμοστον. Προκύπτουσι δ' ἐκ τούτου ἱκανὰ τὰ γελοῖα· οὕτω λ. χ. πρέπει νὰ λέγεται κατὰ Τσ. ὅτι ἡ ἀόριστος ἀντωνυμία τίς δηλοῖ ὀρισμένα πρόσωπα!! ὅτι αἱ ἀντωνυμίας τοιοῦτος, τοσοῦτος, ὅσος κλπ. εἶνε μὲν ἐπίθετα, ἀλλ' ὅμως δηλοῦσιν ὀρισμένα πρόσωπα ὡς νὰ ἦσαν οὐσιαστικά!!

Τὸ γελοῖον δὲν περιωρίσθη ἕως ἐδῶ, ἀλλὰ καὶ περαιτέρω ὁ κ. Τσ. ἐστιγματίσσε δι' ὀργυραίου θαυμαστικοῦ τὴν λέξιν ἀόριστον, ἣτοι ἐν τῷ ἐμφ' ὀρισμῷ τῶν κτητικῶν ἀντωνυμιῶν (§ 33, 37):

Κτητικὰ λέγονται αἱ ἀντωνυμίας αἱ δηλοῦσαι ἀόριστον (!) πρόσωπον ἢ πρᾶγμα

(*) Ἴδε περὶ πάντων τούτων Steinthal, Geschichte der Sprachwissenschaft σελ. 663—670. (δὲν ἔχω πρόχειρον τὴν νεωτέραν ἔκδοσιν). Ὁμοία περὶ τοῦ πρὸς τὸν Διονύσιον φρονῶν καὶ ὁ Ἀπολλώνιος ὁ Δύσκαλος λέγει: ὅτι πᾶσαν ἄλλην λέξιν δύναται νὰ δεχθῆ ὡς ἀντωνυμίαν, ἀλλ' οὐδέποτε τὸ εἰς καὶ τὸ ποῖος καὶ τὸ πόσος. (Περὶ Ἀντ. σελ. 33, Bekker): «Ἐγὼ δ' οἶμαι πᾶσαν λέξιν μᾶλλον ἀντωνυμίαν παραδεχθῆναι, ἢ περὶ τὸ εἰς καὶ τὰ τῆς τοιαύτης σημασίας ὀνόματα, λέγω δὲ τὸ ποῖος, πόσος κ.τ.λ.»

ἀντικλον εἰς τὸν ὁμιλοῦντα ἢ εἰς ἐκεῖνον, πρὸς τὸν ὁποῖον ἀποτείνεται ὁ ὁμιλῶν, ἢ εἰς ἐκεῖνον, περὶ τοῦ ὁποῦν γίνεται λόγος.

Ἐπρεπε λοιπὸν κατὰ τὸν κ. Τσ. νὰ μὴ γραφῆ ἀόριστον, ἀλλ' ὄρισμένον! Τὸ δὲ πάντων θαυμαστότατον εἶνε ὅτι ἐπαινεῖ τὸν ὄρισμὸν τοῦ μακαρίτου Παπασλιώτου, ὅστις λέγει τὸ αὐτὸ πρᾶγμα, ὅπερ καὶ ἐγώ. Ἴδου ὁ ὄρισμὸς τοῦ Παπασλιώτου:

Κτηρικὰ αἰ δηλοῦσαι ὅτι ἀντικείμενόν τι εἶνε κτῆμα προσώπου τινός.

Φαίνεται ὅτι ἐν ταῖς ἐσχάταις ταύταις ἡμέραις καὶ ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἔγεινε νεώτερος καὶ αὐτὴ, ὥστε ἀντικείμενόν τι δὲν σημαίνει πλέον ἀόριστον ἀντικείμενον, ἀλλ' ὄρισμένον. Ἀληθῶς ὄχι ἐνὸς μόνον θαυμαστικοῦ ἀλλὰ χιλίων ἄξια εἶνε ἡ ἑλληνικὴ πολιτεία, ἐν ἣ ὄχι μόνον τοιοῦτοι ἄνθρωποι διορίζονται κριταὶ τῶν διδασκτικῶν βιβλίων, ἀλλὰ καὶ τοιαύτας κρίσεις γράφοντες οὐδὲν ἄλλο δυσάρεστον ἔχουσι νὰ φοβῶνται πλὴν ἀνωδύνου καὶ σχεδὸν εἰπεῖν ὅπως ἀνεπαίσθητου κατασχύνης. (Ντροπιάστηκ' ἡ ἀράπισσα καὶ τὰ λοιπά).

§ 2. 5. Ὁ ὄρισμὸς τῆς μετοχῆς ὑπὲρ τὸ δέον μακρὸς καὶ ἐσφαλμένος. «Αἱ μετοχαὶ εἶνε λέξεις, αἵτινες ἔχουσι μὲν τὸ αὐτὸ στέλεχος ὡς τὰ ῥήματα, παρασχηματίζονται ὅμως ὡς τὰ ὀνόματα καὶ παριστώσι τὸ διὰ τοῦ ῥήματος σημαίνόμενον ὄχι ὡς συμβαῖνον εἰς οὐσιαστικόν τι, ὅπως τὸ ῥῆμα, ἀλλ' ὡς μῆνιμον προσὸν αὐτοῦ κτλ.» Προσὸν παντοτεινὸν δηλοῦσι π. χ. τὸ γραφεύς, δρομεύς, δικαστής, ἐν ᾧ (ὁ) γράφων (ὁ) δικάζων δηλοῦσι καὶ τὸν χρόνον καθ' ὃν γράφει τις ἢ δικάζει ἤτοι προσὸν ἐν χρόνῳ.

Ὁ ὑπ' ἐμοῦ δοθείς ὄρισμὸς ζητεῖ νὰ διαστείλῃ τὴν μετοχὴν ὄχι τόσον ἀπὸ τοῦ ὀνόματος, ὡς νομίζει ὁ κ. Τσ., ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ῥήματος. Ἀπὸ δὲ τοῦ ὀνόματος ἄρκει νὰ διαστείλῃ αὐτὴν τοῦτο ὅτι ἔχει στέλεχος τὸ τοῦ ῥήματος, τουτέστι τῶν διαφόρων χρόνων τοῦ ῥήματος, τὰ δὲ γραφεύς, δρομεύς, δικαστής οὐδέποτε παριστώσι συμβεβηκός, ἂν καὶ ἔχουσι ῥηματικὸν στέλεχος, ὥστε δὲν δύνανται νὰ συγχυθῶσι πρὸς τὰς μετοχάς.

§ 2. 8. Ὁ ὄρισμὸς τῶν προθέσεων εἶναι ἐσφαλμένος: «τὰ ἐπιρρήματα ὅσα προσλαμβάνουσι πρὸς ἀκριβέστερον προσδιορισμὸν τῆς ἐννοίας αὐτῶν !) καὶ οὐσιαστικόν, δὲν εἶνε δὲ εὐχρηστα ἀνευ οὐσιαστικοῦ λέγονται προθέσεις».

Ὁ ὄρισμὸς οὗτος οὐδὲν ἄλλο περιέχει ἢ πρᾶγμα γνωστὸν καὶ

μὴ ἀμφισβητούμενον, ἦτοι ὅτι αἱ προθέσεις ἦσαν τὸ πρῶτον ἐπιρρήματα, εἶτα δὲ προσέλαβον καὶ συντακτικὴν πτῶσιν, δι' ἧς διορίζεται εἰδικώτερον ἢ ἐπιρρηματικὴ αὐτῶν σημασία· ἐπομένως εἶνε ἀληθέστατος μέχρι κεραίας, προκαλῶ δὲ τὸν κ. Τσ. νὰ εἴπῃ κατὰ τὶ εἶνε ἐσφαλμένος (*). Ἐσφαλμένος καὶ γελοῖος εἶνε ὁ ὀρισμὸς τοῦ κ. Παπ., ὅστις ὁμως οὐδαμῶς ἐσκανδάλισε τὸν κ. Τσ. Ἐναγρᾶφω αὐτὸν πάλιν πρὸς δόξαν τοῦ κ. Χατζηδάκη :

§ . . Προθέσεις λέγονται αἱ λέξεις, αἵτινες χρησιμεύουσι πρὸς ἀκριβέστερον προσδιορισμὸν τῶν σχέσεων, ἅς γενικῶς δηλοῦσιν αἱ πτώσεις. Τὰς σχέσεις ταύτας διδάσκει τὸ συντακτικὸν (τρέχα γόρσει).

§ 3. 1-3. Πρόκειται περὶ φθόγγων ἦτοι περὶ φωνηέντων καὶ συμφώνων καὶ ὀμιλεῖ διεξοδικῶς περὶ αὐτῶν φυσιολογικῶς ἐξετάζων τὴν γένεσιν αὐτῶν. Διὰ μαθητὰς ἀκατάληπτα.

§ 3. 8—14. Βυθίζεται εἰς φυσιολογικὴν ἐξέτασιν τῆς διὰ τῶν φωνητικῶν ὀργάνων γενέσεως τῶν συμφώνων.

Ὡς φαίνεται, διὰ νὰ εἶνε καταληπτά τὰ τοιαῦτα, πρέπει νὰ εἶνε ἐσφαλμένα ἢ νὰ μὴ ἐξηγῶνται διόλου, ὅπως συμβαίνει συνήθως ἐν ταῖς παρ' ἡμῖν γραμματικαῖς. Τοῦτο τοῦλάχιστον φαίνεται ὅτι φρονεῖ ὁ κ. εἰσηγητής, ἀφοῦ εἰς τὸν κ. Παπ. οὐδεμίαν παρατήρησιν ἔκαμε, καίτοι παρ' αὐτῷ ἐξηγεῖται μὲν ἐσφαλμένως ἡ φύσις τοῦ φωνήεντος, τοῦ συμφώνου, τῶν πνευμάτων, τοῦ τόνου, τῶν ἀτόνων λέξεων ἐσφαλμέναι δ' εἶνε καὶ αἱ ὑποδιαίρεσεις ὁμόπνοα καὶ ἑτερόπνοα τῶν ἀφώνων (**), ἀφίνονται δ' ὅλως ἀνεξήγητα τὸ δίγαμμα, τὸ j, τὰ ἄφωνα, τὰ ἡμίφωνα, τὰ διπλᾶ, τὰ ἐνρινα. Μόνον τὸν ὑπ' αὐτοῦ διδόμενον ἐσφαλμένον ὀρισμὸν τῆς διφθόγγου εὔρε νὰ διορθώσῃ ὁ κ. Τσ. παρατηρῶν τὰ ἐξῆς :

§ 11. «Δύο φωνήεντα ὁμοφώνως προφερόμενα ἀποτελοῦσι διφθόγγον.» Λεκτέον μονοφώνως.

(*) Δὲν δύναται νὰ λεγθῇ ὅτι εἶνε ἐσφαλμένον τὸ «δὲν εἶνε εὔχρηστα ἄνευ οὐσιαστικῶν» ἕνεκα τῶν μετὰ προθέσεων συνθέτων ἔχημάτων. διότι ἐν τούτοις ἡ πρόθεσις δὲν ἔχει ἀσθυπαρξίαν, ἀλλ' ἀποτελεῖ ἀναπόσπαστον μέρος τοῦ στελέγους τοῦ ἔχηματος. καθ' ὅς δὲ χρόνος προσετίθητο εἰς τὰ ἔχηματα διατηροῦσai τὴν ἰδίαν ἀσθυπαρξίαν, ἦσαν ἀκόμη ἐπιρρήματα ὕψι: προθέσεις.

(**) Περὶ τούτων ἐφεξῆς.

Ἡ διόρθωσις τοῦ κ. Τσ. ὅμως εἶνε πολὺ χειροτέρα τοῦ σφάλματος τοῦ κ. Παπ. ὡς διδάσκουσα ἀκριβῶς τὸ ἐναντίον τοῦ ἀληθοῦς, διότι τὰ *μονοφώνως* προφερόμενα φωνήεντα δὲν εἶνε διφθογγος, ἀλλὰ *μονόφθογγος*. Μή τις νομίση δὲ ὅτι ὁ κ. Τσ. ὄχι ἐξ ἀμαθείας, ἀλλ' ἐπὶ τὸ *πρακτικώτερον* προέτεινε τὸν ἐσφαλμένον τοῦτον ὀρισμὸν ἀποβλέπων εἰς τὴν σημερινὴν προφορὰν τῶν διφθόγων καὶ μὴ *πολυσοκιζόμενος* περὶ τῆς ἀρχαίας, διότι: καὶ σήμερον αἱ διφθογγοὶ *αν* καὶ *ευ* οὐδέποτε προφέρονται *μονοφώνως*.

Ὡς δεῖγμα δὲ τῶν ἀκαταλήπτων ἐξηγήσεων τῶν φθόγγων, εἰς τὰς ὁποίας *βυθίζομαι* παρατίτω ἐπιζῆς τὰ δύο πρῶτα ἐδάφια τῆς § 3, ἵνα κρίνωσιν οἱ ἀναγνώσται περὶ τῆς φιλαληθείας τοῦ ἀνδρός:

1. Ἐν τῇ ὁμίλει αἱ λέξεις διακρίνονται ἀπ' ἀλλήλων διὰ μικρῶν διακοπῶν τῆς συνεχείας τῆς φωνῆς. Ἐκάστη δὲ λέξις ἀποτελεῖται ἐκ πολλῶν *φθόγγων* τῆς ἀνθρωπίνης φωνῆς, οἷτινες παράγονται ὅταν ἐκτείνοντες τὰ φωνητικά ἡμῶν ὄργανα, ἤτοι τὰς ἐν τῷ λάρυγγι *φωνητικὰς χορδὰς* καὶ τὰ κινητὰ σαρκώδη μέρη τοῦ στόματος καὶ τῆς κοιλότητος τῆς βίβδος, *προβάλλομεν* εἰς τὸν ἐκ τῶν πνευμῶνων μετὰ δυνάμεως ἔξερχόμενον ἀέρα *ἀντίστασιν* τινα, ἕνεκα τῆς ὁποίας τὰ φωνητικά ὄργανα πάλλονται καὶ ἠχοῦσιν.

2. Οἱ φθόγγοι οἷτινες παράγονται διὰ μόνων τῶν ἐν τῷ λάρυγγι φωνητικῶν χορδῶν χωρὶς ὁ ἐκπνεόμενος ἀήρ νὰ εὐρίσκη ἀντίστασιν περαιτέρω αὐτῶν λέγονται *φωνήεντα*, ὅποια εἶνε ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γλώσσῃ τὰ *α ε ι ο ου*. Οἱ δὲ φθόγγοι, οἷτινες παράγονται διὰ τῆς ἀντιστάσεως μέρους τινὸς τοῦ στόματος ἢ τῆς κοιλότητος τῆς βίβδος εἶτε πάλλονται αἱ φωνητικαὶ χορδαὶ εἶτε ὄχι, λέγονται *σύμφωνα*, ὅποια εἶνε τὰ *κ π ρ μ σ κτλ.*

§ 3. 5—6. Περὶ τῶν φθόγγων ὁμιλῶν ἀνευ ἀνάγκης καὶ πρὸς σύγγυσιν ἀπλῶς εἰσάγει καὶ τὰς διφθόγγους *ια* καὶ *εα* (φωτιά, καρδιά, πιάνω, βασιλεῖς = βασιλεῖς, συκεῖ = συκεῖ) καὶ καλεῖ τὸ *ε* καὶ *ι* τούτων ἡμιαυτόφωνα. Ἀλλὰ τὴν χρησιμότητα τούτων ἐν διδακτικῷ βιβλίῳ δὲν βλέπομεν.

Δὲν βλέπεισ, ὦ βέλτιστε, διότι *λημῆς κολοκύνταις*. Τὸ ἡμιαυτόφωνον *ι* τοῦτο οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ τὸ περίφημον *ι*, τὸ κατορθῶνον τόσα καὶ τόσα ἐν ταῖς γραμματικαῖς ταῖς μὴ γλωσσολογικαῖς κατὰ σέ. Ἡ μόνη διαφορὰ εἶνε ὅτι ἐν ἐκείναις μὲν γράφεται διὰ φραγκικοῦ γράμματος καὶ ἀφίνεται ἀνεξήγητον, ὑπ' ἐμοῦ δὲ γράφεται ἑλληνιστῶ καὶ ἐξηγεῖται. "Ὅχι δὲ μόνον δὲν εἶνε ἄχρηστον ἐν τῇ ἐμῇ γραμμ. ἀλλ' ὅλως τούναντίον ἀναφέρεται ἐν αὐτῇ πλειστάκις, κυριαρχεῖ δὲ ὀλοσχερῶς ἐν ὀλοκλήρῳ ἐκτενεῖ παραγράφῳ (§ 47, σελ. 168—171), ἥτις ἐπιγράφεται *περὶ τοῦ θεματεμβολίου ἢ ἡμιαυτο-*

φώνου.» Βλέπεις λοιπόν ότι χρειάζεται και αυτό *ἐν διδασκαλικῷ βιβλίῳ*; Ἄλλὰ καὶ τὸ ἡμιαυτόφωρον εἰ παρέχει καὶ αὐτὸ τὰς ὑπηρεσίας του πολλαχοῦ, ὡς λ. χ. ἐν τῷ τονισμῷ τῆς ἀττικῆς δευτέρας κλίσεως (§ 26, 6), ὥστε οὐδ' αὐτὸ εἶνε ἀχρηστον. Σημειωτέον δὲ ὅτι περὶ τούτων ῥητῶς ἔγραψα ὅτι δὲν λέγονται δίφθογοι (Σελ. 12, ὑποσ.), ὁ κ. Τσ. ὁμως ἐν τῇ συνήθει φιλαληθείᾳ αὐτοῦ μὲ παριστᾷ ὡς λέγοντα τὰ ἐναντία.

§ 4. 3—5. Δὲν εἶναι ὀρθόν ὅτι τὸ α ἢ η ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἀττικῆς διαλέκτου ἀπηγγέλλοντο ὡς α, η, ω. Ὅμοίως δὲν εἶναι καθ' ὁλοκληρίαν ἀληθές ὅτι τὸ υε εἶχε γίνῃ ν, διότι ἀπὸ τοῦ δ' αἰῶνος ταῦτα. Ἔπειτα εἶναι ἀναγκαῖα τοῖς μαθηταῖς τὰ τοιαῦτα;

Τότε μόνον δὲν εἶνε ἀναγκαῖα τοῖς μαθηταῖς τὰ τοιαῦτα, ὅταν πρόκειται νὰ ἀφίωνται ὅλως ἀνεξήγητα κατὰ τὴν μέχρι τοῦδε συνήθειαν, οἱ δὲ μαθηταὶ νὰ ἐννοῶσι τὴν σημασίαν τῆς ὀρθογραφίας, ὅσον καὶ τῶν καθόλιστικῶν σημείων τῆς σολωμονικῆς. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν προφορὰν τοῦ α ἢ η ἐν ἡκολούθησά τὴν γνώμην τῶν κρατίστων ὑν γραμματικῶν, ἧτοι τοῦ Meyer (§ 72 καὶ 117) καὶ τοῦ Brugmann (σελ. 36), οἷτινες ἐξ ὠρισμένων καὶ ἀναμφισβητήτων τεκμηρίων ἐξ ἐπιγραφῶν κρίνοντες διδάσκουσιν ὅ,τι καὶ ἐγώ. Ὁ κ. Τσ. ὁμως δι' ἐνός « δὲν εἶνε ἀληθές » ἰσχυρίζεται τὸ ἐναντίον μὴ καταδεχόμενος ὁ ἀνὴρ νὰ φέρῃ μηδὲν τεκμήριον περὶ τούτου. Τοῦς λόγους εἰξεύρει πρὸς τὸ παρὸν μόνον αὐτός.

Θαυμάσιον ἀληθῶς εἶνε καὶ τὸ κατόπιν ὑπ' αὐτοῦ λεγόμενον ὅτι « δὲν εἶναι καθ' ὁλοκληρίαν ἀληθές ὅτι τότε τὸ υε εἶχε γίνῃ ν, διότι ἀπὸ τοῦ δ' αἰῶνος καὶ ἐξῆς τὰ τοιαῦτα. » Ἄλλ' ὁ δ' αἰὼν δὲν εἶνε ὁ χρόνος τῆς ἀκμῆς τῆς ἀττικῆς διαλέκτου; Ἄλλὰ καὶ ἂν αὐτός ἔλλα φρονεῖ περὶ τοῦ χρόνου τῆς ἀκμῆς τῆς ἀττικῆς διαλέκτου ποστικῶν ἴσως τοὺς χρόνους τοῦ Πεισιστράτου ἢ καὶ τοῦ Κέρκροπος, δὲν ἦτο ἐπιτετραμμένον νὰ μὴ ἴδῃ τὸ ὑπ' ἐμοῦ ἐν σελ. 2—3 γραφέν ὅτι πραγματεύομαι « μόνον περὶ τῆς γνησίας ἀττικῆς διαλέκτου ὅπως ἐλάλειτο καὶ ἐγράφετο κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα. » Εἶνε θεμιτόν καὶ δίκαιον, ἐνῶ τὸν Δ' αἰῶνα ἐννοῶ καὶ ἐγώ, ἐν τούτοις νὰ καταδικάζωμαι « διότι ἀπὸ τοῦ δ' αἰῶνος καὶ ἐξῆς τὰ τοιαῦτα; »

§ 4 9. Καθώς λέγεται ὅτι «ἐν τῇ ἄττικῃ διαλέκτῳ τὸ υ ἔλαβε προφορὰν ὁμοιάζουσαν καὶ πρὸς ου καὶ πρὸς ι, δηλ. ὅπως προφέρεται καὶ σήμερον εἰς τινὰς ἑλληνικὰς διαλέκτους· π. χ. Κιουριακῇ ἀντὶ Κυριακῇ, ἄχιουρα ἀντὶ ἄχυρα » Τὶ ἔννοεῖ διὰ τοῦ καὶ πρὸς ου καὶ πρὸς ι; δηλ. ἄλλοτε μὲν ου. ἄλλοτε δὲ ι; ἢ πρὸς τὴν ἑνωσιν αὐτῶν; Πρόσθεσι δὲ ὅτι τὸ υ παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις καὶ ἔπειτα ἐν τῇ Κοινῇ προφέρετο ὄχι; ὅπως ἐν ταῖς λέξεσι Κιουριακῇ ἄχιουρα, ἀλλ' ὡς ἱ. Δῆλον δὲ ἐντεῦθεν ὅτι ἐκ τοῦ ἱ ἤρθονατο νὰ προέλθῃ τὸ ι. ὕπνος (ἱπνος ἵπνος) ἐκ δὲ τοῦ ἱου οὐχί!

Τὸ ὕπ' ἐμοῦ λεγόμενον ὅτι ἡ προφορὰ τοῦ υ ὁμοίαζε καὶ πρὸς ου καὶ πρὸς ι τότε μόνον δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ὡς σημαίνειν ὅτι προφέρετο ἄλλοτε ὡς ου καὶ ἄλλοτε ὡς ι, ὅταν ὁ ἐξηγῶν ἔννοῃ αὐτὸ, ὅπως ὁ κ. Τσ. ἐνόησε τὸ «ἀντικείμενόν τι» τοῦ Παπασιλώτου ὡς σημαίνειν ὁρισμένον ἀντικείμενον καὶ ὄχι ἀόριστον. Ἐγὼ τοῦτο γράψας ἐννοῶ ὅτι τὸ υ ἦτο φθόγγος ἐξ ἴσου ἀφιστάμενος τοῦ ου καὶ τοῦ ι καὶ τρόπον τινὰ μέτος μεταξὺ αὐτῶν, ὡς ἔχαρακτήρισε τὸν φθόγγον τοῦτον καὶ ὁ Κοϊντιλιανὸς (I, 4, 8): *medius est quidam U et I litterae sonus.*

Τὸ δὲ Κιουριακῇ ἄχιουρα καὶ ἂν πράγματι δὲν ἀπέδιδεν ἀκριβῶς τὴν παλαιάν προφορὰν τοῦ υ, οὐδέποτε εὐσυνειδήτος κριτὴς θὰ ἔλησμένοι ὅτι ἔγραψον διὰ μαθητὰς μὴ γνωρίζοντας ἀκόμη γαλλικὰ καὶ δὲν μοι ἐπετρέπετο νὰ μεταχειρισθῶ τὸ γαλλικὸν υ οὔτε ἄλλης τινὸς ξένης γλώσσης ὅμοιον στοιχείον. Ἐπομένως οὐδαμῶς ἦτο δικαίον νὰ μοι καταλογισθῇ ὡς σφάλμα, ἂν μὴ δυνάμενος νὰ παραστήσω τὸν φθόγγον τοῦτον ἀκριβῶς διὰ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, ἤθελον παραστήσει αὐτὸν κατὰ προσέγγισιν. Ἄλλ' οὐδ' ἐσφαλμένον εἶνε τὸ ὕπ' ἐμοῦ λεγόμενον, διότι τὸ υ τοῦ Κιουριακῇ, ἄχιουρα γράφεται μὲν διὰ τοῦ ἱου, ἀφοῦ δὲν δύναται νὰ γραφῇ ἀκριβέστερον διὰ τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου, προφέρεται ὅμως (τοῦλάχιστον ἐν Ἀττικῇ, Μεγάρῳις Ἀργεῖ καὶ ἄλλαχού) ὄχι ὡς ἱου ἀλλ' ὡς ἱ. Ὑπάρχουσι μάλιστα παραδείγματα, ἐν οἷς καὶ ὄλως ἀδύνατον εἶνε νὰ σημειωθῇ διὰ τοῦ ἱου οὗτος ὁ φθόγγος, ὡς λ. χ. *πίπυρα* ἀντὶ *πίπυρα* ἐν Μεγάρῳις. Δὲν ἐδίδαξα δὲ πρῶτος ἐγὼ τὸ τοιοῦτον, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ἄλλοι πρὸ ἐμοῦ καὶ Ἕλληνες καὶ ἀλλογενεῖς, ἐν οἷς καὶ γλωσσολόγοι ἐπίσημοι διὰ τῶν ἰδίων ὄτων ἀκούσαντες τὸν φθόγγον. Ἐκ τούτων ἀρκούμαι νὰ ἀναφέρω ἐναυθία δύο, τὸν προῶρως δυστυχῶς ἀποθανόντα Δ. Μαυροφρύδην, ὃν ὁ μεγαλόφρων διάδοχος

αὐτοῦ κ. Χατζηδάκης ζητεῖ νὰ ἐξαφανίσῃ ἐκ τῆς μνήμης τῶν ἀνθρώπων διὰ τῆς καταχθονίου μεθόδου τῆς συστηματικῆς σιωπῆς (γερμανιστὶ *todtschweigen*), καὶ τὸν νεώτερον ἐκείνου διακεκριμένον γλωσσολόγον Karl Foy, ἄνδρα ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐν Ἑλλάδι ζήσαντα καὶ κάλλιστα τὴν δημώδη ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἐμαθόντα. Ἴδου τί λέγει ὁ Μαυροφρύδης (Δοκίμιον σελ. 34): «Καὶ σήμερον μὲν τὸ γράμμα υ γενικώτατα ὡς τὸ ι προφέρεται — —, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ ὡς ὕ γερμ. π. γ. παρὰ τοῖς νῦν Ἀθηναίοις τσῦρα ἀντὶ κυρά (κυρία) — τσῦλιστρα = κυλίστρα κτλ.» Τὰ αὐτὰ λέγει καὶ ὁ Foy προσθέτων μάλιστα ὅτι αὐτὸς ἤκουσεν Ἀργεῖόν τινα προφέροια τυρί ἀντὶ τυρί (*).

Ὅμοίως δὲν εἶναι ἄκριβες τὸ ἐν τῇ ὑποσημείωσι (§ 4. 10) λεγόμενον ὅτι «τὸ εἰ πρὸ τοῦ νὰ ἀφομοιωθῇ πρὸς τὸ ι ἐγένετο μακρὸν ε, ὀλίγον διαφέρειν τοῦ η. Ἄλλὰ τὸ εἰ καταστὰν μονοφθόγγον ἐν Ἀττικῇ κατὰ τὰ τέλη τοῦ 5 αἰῶνος ἐξεφωνεῖτο πολλὸ ὁμοίωτερον τῷ μακρῷ ἢ τῷ μακρῷ ε, ἐντεῦθεν μετὰ ἕνα περίπου αἰῶνα ἐταυτίσθη ὅλως τῷ ι, ὥστε ἀπὸ τοῦ τρίτου π. Χ. αἰῶνος ἰ καὶ ε συγχέονται, τῷ δὲ ἀρχαίῳ μακρῷ ε, τῷ η ἐταυτίσθη πολλὴ μετὰ Χριστόν. Δῆλον ἔρα ὅτι τὸ εἰ δὲν ἔγινε μακρὸν ε ὀλίγον διαφέρειν τοῦ η πρὸ τοῦ νὰ ἀφομοιωθῇ πρὸς τὸ ι. Ὅμοίως ἐσφαλμένως λέγεται ἐν ὕποσ. τῆς § 12. 4 ὅτι τὸ ἐξ ἀναπληρωτικῆς ἐκτάσεως προσέθην οὐ ὀλίγον διαφέρειν τοῦ ω. Ὅλος τοῦναντίον διαφέρει πλείστον, ἕπως ἡ κατόπιν ἱστορία διδάσκει.

Ἐν ἀνάγκῃ καὶ πρὸς σύγχροιν ἀπλῶς» καὶ διὰ τὸ θόλωμα τῶν νεοῶν παρενέβαλε τὴν μακρὰν ταύτην περὶ προφορᾶς διδασκαλίαν ὃ κ. εἰσηγητής, ἀφοῦ αὕτη οὐδὲν διδάσκει: περιπλέον ἢ ὅ,τι εἶνε γενικῶς γνωστὸν καὶ παραδεδεγμένον καὶ εἰς πλείστα βιβλία εὐρίσκεται. Ἡ γνωστὴ λοιπὸν καὶ ὁμολογουμένη διαφορὰ τοῦ μονοφθόγγου εἰ ἀπὸ τοῦ η καὶ τοῦ μονοφθόγγου οὐ ἀπὸ τοῦ ω συνίσταται εἰς τοῦτο καὶ μόνον, ὅτι τὸ μὲν εἰ τοῦτο ἦτο κλειστὸν μακρὸν ε ὡς τὸ γαλλικὸν ἔ· ὡσὺκὸν ἐ τὸ δὲ η ἀνοικτὸν μακρὸν ε ὡς τὸ γαλλικὸν ἔ· ὡσὺ-

(*) Lautsystem der gr. Vulgärsprache σελ 86: damals noch im 10 Jahrhundert u noch meistens wie y klang. Uebrigens sprechen auch heute noch z. B alte Leute in Attica ἄχυρα wie ἄγυρα, κυρά wie τσυρά, κύριος wie τσυρίς u. s. w. Von einem Argiver habe ich selbst τυρί anstatt tiri = τυρί «Käse» gehört. Τὰ αὐτὰ εἶγς διδάξει πρότερον ὁ Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων (Περὶ τῆς γνησίας προφ. σελ. 133), ὁ Mullach Gramm. der gr. Vulgärsprache (σελ. 121 §§) καὶ ὁ Henrichsen (Ueber die neuere Auspr. σελ. 54 τῆς γερμ. μεταφρ.)

τως δὲ καὶ τὸ μονόφθογον *ου* ἦτο κλειστὸν μακρὸν *ο*, ὡς τὸ *ο* τῶν γαλλικῶν λέξεων *dos, anneau*, τὸ δὲ *ω* ἀνοικτὸν μακρὸν *ο* ὡς τὸ *ο* τοῦ γαλλικοῦ *encore*. Ἐπειδὴ δὲ οὔτε ἡ νεοελληνικὴ γλῶσσα διακρίνει ἀνοικτὰ καὶ κλειστὰ φωνήεντα, οὔτε τὰ γαλλικὰ ἠδυνάμην νὰ παραθέσω, οὔτε φυσιολογικὴν ἐξήγησιν τῆς διαφορᾶς ἤθελον νὰ δώσω (*), διὰ τοῦτο ἔγραψα ὅτι τὸ *ει* ἔγινε μακρὸν *ε* ὀλίγον διαφέρων τοῦ *η*, καὶ τὸ *ου* μακρὸν *ο* ὀλίγον διαφέρων τοῦ *ω*. Τίς ἄνθρωπος νοῦν ἔχων δύναται νὰ εἴπῃ ὅτι φθόγγοι τόσον μόνον διαφέροντες ἀπ' ἀλλήλων, ὥστε ἡ διαφορὰ νὰ μὴ δύναται νὰ παρασταθῇ διὰ τοῦ σημερινοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου, ὡς τὸ ἀνοικτὸν καὶ κλειστὸν *ε* καὶ *ο*, διαφέρουσιν «πλεῖστον» ἀπ' ἀλλήλων ὡς ἰσχυρίζεται ὁ κ. Τσ.; Ἀξιοθαύμαστος τόλμη, μὰ τὴν ἀλήθειαν.

§ 4. 13. «Αἱ δίφθογγοι αὖ καὶ οἱ ἐν τέλει λέξεις εἶνε βραχέαι.» Ἐπρεπε νὰ προστεθῇ ὡς πρὸς τὸν τονισμόν.

Ἡ παρατήρησις εἶνε παλαιὰ προβληθεῖσα ὑπὸ τῶν αὐτῶν κριτῶν καὶ κατὰ τὸν διαγωνισμόν τοῦ 1884, ὡς φαίνεται δέ, παραδέχεται αὐτὴν καὶ ὁ καθηγητῆς τῆς γλωσσολογίας κ. Χατζηδάκης (Πρβλ. Κρ. σελ. 628, ἀ). Ἐν πρώτοις ὁ κ. Τσ. καλὸν θὰ ἦτο νὰ ἐξηγήσῃ, ἀφοῦ περὶ πολὺ ἀπλουστέρων πραγμάτων φωνάζει ὅτι «αὐτὰ δὲν εἶναι διὰ τὸν στόμαχον τῶν μαθητῶν, οἵτινες μόνον πῶς γράφεται καὶ πῶς κλίνεται χρειάζονται νὰ εἰξεύρωσιν» (Κρ. σελ. 603 β) καὶ «εἰ τὰ θέλουσι τὰ παιδιὰ αὐτά;» (Κρ. σελ. 588 β'), διὰ τί τώρα ἀπαυτεῖ νὰ διδάσκωνται τὰ παιδιὰ τὸ ὡς πρὸς τὸν τονισμόν τοῦτο, πρᾶγμα ὅπερ ὑπὸ τὴν ἐποψίν τῆς πρακτικῆς ἐκμάθησεως τῆς γλώσσης εἶνε παντελῶς περιττόν; Αἱ ἀντιγλωσσολογικαὶ ὁμῶς θεωρίαι καὶ ὁ πῆχυς προβάλλονται τότε μόνον, ὅταν πρόκειται νὰ καταδικασθῶσι τὰ ὀρθὰ καὶ ἄλλως ἄψογα· ὅταν ὁμῶς πρόκειται νὰ δειχθῇ ὅτι καὶ ὁ κ. Τσ. εἰξεύρει καὶ αὐτὸς νέον τι ἄγνωστον εἰς τοὺς ἄλλους, τότε θεωρίαι καὶ πῆχυς στέλλονται κατὰ διαβόλου καὶ ἀνακρητύττονται ὡς ἀναγκαιότατα τοῖς μαθηταῖς καὶ τὰ φυλλῶν ἔγνη ἀκόμη.

(*) Ἄν ἔδιδον φυσιολογικὴν ἐξήγησιν, τότε δὴ τότε θὰ προσετίθεντο κατὰ θέματα τὰ θαυμαστικά διὰ τὸ ἀνέφικτον ὕψος τῆς τριακτῆς φιλοσοφίας.

Καὶ ὑπομονὴ ἂν τὸ πρᾶγμα ἦτο ἀληθές, ἀλλ' εἶνε καὶ ὀλο-
 σχερῶς ἐσφαλμένον πρὸς τοὺς ἄλλοις, διότι αἱ διφθογοὶ αὗται ἦσαν
 βραχεῖαι ὄχι ὡς πρὸς τὸν τοισμὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ φθολογικῶς,
 ὡς ἀποδεικνύεται κἀλλιστα ἐκ τούτου, ὅτι ἐκ πασῶν τῶν διφθό-
 γων αὗται μόναι ἐκθλιβονται (*). Τὸ τοιοῦτον δὲ παρὰ προσδοκίαν
 ὁμολογεῖ αὐτὸς οὗτος ὁ κ. Τσ. ἐν ἄλλῳ μέρει τῆς ἐκθέσεως (σελ.
 606 α') λέγων ὅτι τὸ οἰ τοῦ ἐμοῖ—σοὶ «ἀφοῦ παρ' Ὀμηρῷ ἐκθλί-
 ζεται δὲν εἶναι μακρόν.» Καὶ ὅτι μὲν ὁ κ. Τσ. διδάσκει: ἄλλα ἐδῶ
 καὶ ἄλλα ἐκεῖ, οὐδαμῶς εἶναι θαυμαστόν· ἀληθῶς ἄπορον ὁμῶς φαί-
 νεται πῶς συμμερίζεται τὴν γνώμην ταύτην ὁ κ. Χατζηδάκης ὁ
 γλωσσολόγος καὶ καθηγητὴς τῆς γλωσσολογίας, χωρὶς νὰ σκε-
 φθῆ πρότερον πῶς ἄραγε πρέπει νὰ ὑποτεθῶσι προφερόμεναι αἱ πα-
 ράδοξοι αὗται διφθογοὶ, αἱ μακροὶ μὲν καθ' ἐναντίας, βραχεῖαι
 ὁμῶς ὡς πρὸς τὸν τοισμὸν. Ὡς μακροὶ προεφέροντο ἢ ὡς βρα-
 χεῖαι ἢ ὡς κρᾶμα τι βραχείος καὶ μακροῦ χρόνου; Ἄς λάβῃ τὴν
 καλοσύνην νὰ ἐξηγήσῃ φυσιολογικῶς τὴν προφορὰν αὐτῶν, διότι
 δι' ἐμὲ τοῦλάχιστον ἡ φύσις τῶν τοιούτων ἐμφαφροδίτων φθόγγων
 εἶνε αἰνίγμα Σφιγγός.

§ 4. 25. 26. Παρεργόμεθα τὰ περὶ F, ἄλλου τούτου ἡμιαυτοφώνου, ὅπου
 ἐσφαλμένως νομίζει ὅτι βοῦς ἐπλευσα, βασιλεὺς προήλθον ἐκ τοῦ βοF ἐπλεFσα.
 βασιλέFς πρβ. § 28. 29. 30. ἐνῶ ἐν τούτοις ἀρχῆθεν ὑπῆρχε διφθογος.

Ἡ παρατήρησις αὕτη προήλθε μόνον ἕνεκα ἀγνοίας τῆς προ-
 φορᾶς τοῦ F, διότι βεβαίως δὲν θὰ ἔγραφεν αὐτὴν ὁ κ. Τσ., ἐὰν
 ἐγνώριζεν ὅτι εἴτε F γραφῆ ἐν τοῖς παραδείγμασι τούτοις εἴτε υ,

(*) Ὅτι ἐν τῷ μέτρῳ λαμβάνονται συνήθως ὡς μακροὶ, οὐδεμίαν ἔχει σημασίαν
 ὡς πρὸς τὴν φθολογικὴν ποσότητα αὐτῶν καθ' ἐναντίας, διότι τὸν ἕνα πρῶτον
 χρόνον, ὅστις εἶνε τὸ κανονικὸν μέγεθος τῆς βραχείας συλλαβῆς, ἀποτελεῖ μόνον τὸ
 πρῶτον φωνῆν αὐτῶν, ἦτοι τὸ α ἢ τὸ ο, τὸ δ' ἐπιφεριμένον ἡμιαυτοφώνον δὲν εἶνε
 ἀκέραιος χρόνος, ἀλλὰ μέρος χρόνου προστιθέμενον εἰς τὸ μέγεθος τοῦ προηγουμένου
 φωνήεντος, καὶ δὲν δύναται νὰ ἀποτελέσῃ μετ' αὐτοῦ δύο χρόνους, ἦτοι μακρὰν συλλα-
 βήν. Ἐκ τοῦ βραχείος φωνήεντος α ἢ ο λοιπὸν καὶ τοῦ ἡμιαυτοφώνου ε ἀποτελεῖται
 χρόνος ἄλογος, ἦτοι βραχείος μακρότερος, ὡς λέγουσιν οἱ παλαιοὶ ῥυθμικοὶ, ὅστις
 ὅταν κατόπιν ὑπερχῆ σύμφωνον (ὅπερ ἔχει ἡμισυν χρόνον), ἀποτελεῖ κατ' ἀνάγκην
 μετὰ τοῦ συμφώνου τούτου μακρὰν συλλαβήν. καίτοι ἡ διφθογος δὲν εἶνε αὕτη καθ'
 ἑαυτὴν μακρά.

οὐδεμία φθορολογική διαφορὰ ὑπάρχει ἀλλ' ἡ προφορὰ εἶνε ἡ αὐτὴ καὶ ἀπαράλλακτος. Ἐπομένως ὁ ἰσχυριζόμενος ὅτι σφάλλεται ὁ γράφων ὡς ἀρχικὸν τύπον βοFs καὶ ὄχι βοῦς, βασιλέFs καὶ ὄχι βασιλεὺς ἔχει τόσον δίκαιον, ὅσον θὰ εἶχεν ἂν ἰσχυρίζετο ὅτι σφάλλεται ὁ γράφων φύλαξ καὶ ὄχι φύλας ἢ λαῖλαψ καὶ ὄχι λαῖλαψ. Σήμερον εἶνε γνωστότατον καὶ βεβαιότατον ὅτι τὸ F, ἦτοι τὸ δίγαμμα, προεφέρετο ὄχι ὡς β. ἀλλ' ὡς ἡμαυτόφωνον ου, ὡς εἶνε τὸ ἀγγλικὸν w, ἐπίσης δὲ καὶ ἀπαράλλακτως προεφέρετο καὶ τὸ υ τῶν διφθόγγων. Διὰ τοῦτο ὄχι σπανίως αὐτοὶ οἱ ἀρχαῖοι ἔγραψαν δίγαμμα ἀντὶ υ (οἶον ἀFτός, = αὐτό, ταFρος = ταῦρος) καὶ υ ἀντὶ δίγαμμα (οἶον νέργον = Fέργον, ἔργον). Καὶ ἂν μὲν τὸ F κείται μεταξὺ φωνηέντων, δύναται νὰ συμβῆ ὥστε νὰ συλλαβίζεται μετὰ τοῦ ἐπομένου φωνήεντος καὶ νὰ μὴ ἀποτελῆ δίφθογγον μετὰ τοῦ προηγουμένου, ἀλλ' ὅταν δὲν δύναται νὰ συλλαβισθῆ μετὰ τῶν ἐπομένων, ὡς ἐν τοῖς βοῦς, ἔλευσα, βασιλεὺς, εἶνε γελοῖον νὰ ἰσχυρισθῆ τις ὅτι καίτοι ἡ ῥίζα αὐτῶν εἶχε ὁμολογουμένως δίγαμμα ὅμως κατ' ἐξαιρέσειν «ἐν τοῦτοις ἀρχῆθεν ἐπῆρχε δίφθογγος» καὶ ὄχι δίγαμμα.

§ 7. 3. ὑποσ. Ἡ κατάταξις τῶν φωνηέντων εἰς κατώτατον υ (προφερόμενον ὡς ου), ἀνώτερον τούτου ο (ω), μέσον α, ἀνώτερον τὸ ε (η) καὶ ἀνώτατον πάντων τὸ ι εἶναι μουσική καὶ πάντη ἀλλοτρία τῆς κατὰ διάφορον ἔντασιν προφορᾶς αὐτῶν, ἥτις ἐγένετο αἰτία τῆς μεταπτώσεως ἢ ὅπως ὁ συγγραφεὺς λέγει τοῦ κλιμακισμοῦ.

Ἡ κατάταξις αὕτη τῶν φωνηέντων οὐδαμῶς εἶνε μουσική, ἀλλὰ φυσιολογική ἀνταποκρινομένη πρὸς τὸ διάφορον βάθος τῆς κοιλότητος τοῦ στόματος κατὰ τὴν παραγωγὴν αὐτῶν. Μουσική δὲ κατάταξις τῶν φωνηέντων πρώτην φορὰν τώρα μνηθάνω ὅτι ὑπάρχει, τουτέστιν ὅτι ἕκαστον φωνῆεν ἀντιστοιχεῖ πρὸς ἓν ὀρισμένον σημεῖον τῆς μουσικῆς κλίμακος, ὥστε δὲν δύναται νὰ ἐπάσῃ ο π. χ. τονιζόμενον βαρύτερον τοῦ υ οὔτε ο τονιζόμενον ὀξύτερον τοῦ ε. Δὲν εἶμαι μουσικός καὶ δὲν τολμῶ νὰ ἀμφισβητήσω τὴν ἀλήθειαν τῆς μεγάλης ταύτης ἀνακαλύψεως· περιμένω μόνον μετὰ πολλοῦ ἐνδιαφέροντος τὴν εὐτυχῆ ἡμέραν, καθ' ἣν ὁ κ. Γσ. πρὸς δόξαν τῆς Ἑλλάδος θὰ προτείνῃ νὰ ἀλλαχθῶσιν ὡς μὴ συμφωνοῦντα πρὸς τὴν θεωρίαν αὐτοῦ τὰ σύμβολα τῆς κλίμακος καὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς μουσ-

κῆς καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς, ὥστε νὰ μὴ λέγωμεν πλέον *do re mi fa* κτλ. οὔτε *πα βου γα δι* κτλ., ἀλλὰ *du ro ma fe* καὶ *που βο γα δε*. Τότε πλέον θὰ καταισχυθῶσι ὡς μὴ γνωρίζοντες τὰ μυστήρια τῆς τέχνης τῶν οἰ ἀμαθέστατοι μουσουργοί, θὰ θριαμβεύσῃ δὲ ἡ νεώτερος μουσικὴ, ἣν ἀνεκάλυψεν ἡ Τσερέπειος μεγαλοφυΐα, ἐπεκύρωσαν δὲ διὰ τῆς ὑπογραφῆς αὐτῶν δύο καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου, ὁ εἰς μάλιστα καὶ μὲ λόγον τιμῆς ἀκόμη.

Πρόσθεσι δὲ ὅτι ἐν § 36, 2 λέγων ὅτι τοῦ πορφύρου τὰ φωνήεντα ο καὶ υ διαφέρουσι κατὰ κλιμακισμόν ὑπεμφαίνει ὅτι καὶ μεταξὺ τοῦ ο καὶ υ ὑπάρχει ἀνάλογος σχέσις οἷα μεταξὺ τοῦ ο καὶ ε τοῦ ἄ καὶ ω κλπ. Ἄλλ' οὐδὲς εἰξεύρει τοιαύτην σχέσιν.

Καὶ ὁμως ἡ τοιαύτη σχέσις τοῦ ο καὶ υ ὑπάρχει, ἂν καὶ δὲν εἰξεύρει αὐτὴν ὁ κ. Τσ. Τοῦτο ἀποδεικνύουσιν ὄχι μόνον τὰ ἐξ ἀναδιπλασιασμοῦ προερχόμενα πορφύρω, μορμύρω, γογγύλος (*), ἀλλὰ καὶ τὰ πανελληνία (ὄχι αἰολικά μόνον) ὄνομα — ἐπιώνυμος κλπ., ἄγορά—πανήγυρις, ἅτινα δὲν δύνανται νὰ ὑποτεθῶσιν ὡς μετὰ τὸν χωρισμὸν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης παραχθέντα, διότι οὐδεὶς ἑλληνικὸς φθογγολογικὸς νόμος ὑπῆρξεν ὁ μεταβάλλων τὸ ο εἰς υ ἐν ἀπάσαις ταῖς ἑλληνικαῖς διαλέκτοις. Τὸ αὐτὸ δ' ἀποδεικνύουσι καὶ τὰ ἑλληνολατινικά ζεύγη *nox-νύξ, folium-φύλλον, mola-μύλη, post-πίματος* πιθανώτατα δὲ καὶ τὸ δωρικὸν *Στενούκλαρος* παρὰ τὸ στενός καὶ τὸ κρητικὸν *Πύσιος* παρὰ τὸ Πύθιος.

§ 7, 6 καὶ 7. Ὅρθά ἀλλὰ περιττά. Ἡ § 8 ῥῶνατο νὰ λείψῃ, γοῦρε νὰ ποθῆσῃ τις τίποτε.

Καὶ ταῦτα τὰ περιττά οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ ἐξήγησις τεχνικῶν ὄρων, ὡς καὶ ἄλλα (πρβλ. ἀνωτέρω σελ. 37). Ἐν § 7, 6 παρατίθενται παραδείγματα τοῦ κλιμακισμοῦ τῶν φωνηέντων, ἵνα οἱ μαθηταὶ γνωρίζωσι τί πρᾶγμα εἶνε οὗτος καὶ τὰ μερικώτερα εἶδη αὐτοῦ, ἦτοι τὸ λεγόμενον ἰσχυρὸν καὶ ἀσθενὲς θέμα. Ἐν § 7, 7 γίνεται λόγος περὶ ἄλλων φθογγολογικῶν μεταβολῶν, ὅποιαι αἰ

(*) Ἴσως καὶ τὸ *Κόρυρα*, καίτοι ἰσχύτως ὁ Joh. Schmidt ἐξήγησεν αὐτὸ ἄλλως.

ἀπαντῶσαι ἐν τῷ ὄλεθρος-ἐξολοθρεύω, ἐκατόμπεδον-ἐκατόμποδον κττ. Ἐν δὲ § 8 ἐξηγείται διὰ παραδειγμάτων ὁ τεχνικός ὄρος συμφορὰ τῶν συμφώνων καὶ τὰ μερικώτερα εἶδη αὐτῆς, ἥτοι ἡ τροπή, ἡ ἀφομοίωσις, ἡ ἀντίκρουσις, ἡ ἀποβολή. Πάντα ταῦτα εἶνε περιττὰ κατὰ τὸν κ. Τσ. συμφωνοῦντος πληρέστατα καὶ τοῦ κ. Χατζηδάκη, τὸ δ' ὀρθὸν εἶνε νὰ γίνεταί μὲν μυριάκις λόγοι, περὶ πάντων τούτων, νὰ μὴ ἐξηγητῆται δὲ μηδέποτε ἡ σημασία αὐτῶν ὡς συμβαίνει παρὰ τῶ κ. Παπ.

§ 98 «Τὰ οὐρανισκόφωνα καὶ τὰ ὀδοντόφωνα ἐν πανθαίσις χρόνοις ὁσάκις συνητήθησαν μετὰ ἡμιαυτοφώνου ἢ πρὸ φωνήεντος εὐρισκομένου συνεχινούθησαν μετ' αὐτοῦ εἰς σσ, ὅσον (μελιττα) μέλισσα. (χαρίεντια) χαρίεσσα κτλ.» Τὸ χαρίεντια-χαρίεσσα πῶς συμβιβάζεται μὲ τὸ τιθέντια-τιθείσα; τὸ δὲ σσ ἢ τι γίνεταί μόνον ἐκ τοῦ κ, χ, τ, θ+j, ὅπου δὲ ἐκ τοῦ γ+j φαίνεται προεργόμενον ἢ ὑπόκειται ἀρχαιότερον θέμα ὡς πρᾶσσω-πράκτω, πρβλ. πρακός ἢ προῆλθεν ἐξ ἀναλογίας. Πρβλ. G. Meyer. γρ. 276 σημ.

Τὰ περὶ τοῦ χαρίεσσα παρατηρούμενα εἶνε ἐκ τῶν σοφισμάτων ἐκείνων, ἅτινα ἐδημιουργήθησαν ὑπὸ τῆς ἀγνῆς συνειδήσεως τοῦ κ. εἰσηγητοῦ, ἐμφανίζονται δὲ περαιτέρω ὡς λεληθῶτα σφάλματα, πολλὰς καὶ σπουδαίας παρέχοντα ὑπηρεσίας. Ὁ κ. Τσ. δηλαδὴ ἔκαμε τὸ ἀθῶον λάθος νὰ μὴ ἴδῃ ὅτι περὶ τοῦ φωνήεντος τῆς παραληγούσης τοῦ χαρίεσσα διαλαμβάνω ἀλλαχοῦ (§ 31, 14) καὶ μάλιστα κατὰ τρόπον ἐπαινούμενον ὑπ' αὐτοῦ τοῦ κ. Τσ. (πρβλ. Κρ. σελ. 593 β'). Ἐνταῦθα δὲ δὲν πρόκειται περὶ τοῦ φωνήεντος τούτου, ὡς παριστᾷ ὁ εὐσυνειδήτος ἀνὴρ, ἀλλὰ μόνον περὶ τοῦ σσ, ὅπερ οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει πρὸς ἐκεῖνο.

Τὴν δὲ περὶ τοῦ ἐκ γ+j προερχομένου σσ ἢ τι κατηγορίαν ἐπένελαβε καὶ περαιτέρω ἐν τοῖς ἐξῆς:

§ 47. 8. «Ἐξ ὄλων τῶν εἰς -ζω ῥημάτων μόνον τὸ ἴζω (καθίζω) εἶχε χαρακτῆρα ζ ἐξ ἀρχῆς. πάντα δὲ τὰ ἄλλα ἀπέκτισαν τὸ ζ διὰ συμφορᾶς τοῦ ἡμιαυτοφώνου ἢ κατὰ συνεκδρομήν.» Ἡ λεπτολόγος αὕτη παρατήρησις μάλιστα χωρὶς νὰ εἴπῃ τὸ πῶς ἦτο περιττὴ διὰ μαθητὰς, περιττὴ θὰ ἦτο καὶ ἂν συνοδευέτο μὲ τὴν ἐξηγήσιν αὐτοῦ ἐκ τοῦ *αἰδω. Κάλλιον θὰ ἐπραττεν ἀντὶ νὰ παραγάγῃ ἀδιαφόρως ἐκ τοῦ γη καὶ σσ (τι) καὶ ζ, ἂν μᾶς ἔλεγεν ὅτι ἐκ τοῦ γη κυρίως ζ προέρχεται ὅπου δὲ προέρχεται τὸ σσ (τι) ὡς εἶπομεν ἢ ὑπόκειται ἀρχαιότερον θέμα, π. χ. πρᾶσσω πρβ. πρακός ἢ ἐγένετο ἐξ ἀναλογίας ἕνεκα τῆς συγχύσεως, ἥτις, ὡς ὀρθῶς λέγει, ἐπέβλην.

Τὴν ἀνακριθείαν ταύτην δὲν ἠθέλησα νὰ ἀποφύγω, διότι ἐν τοῦτοις ἡ συνεκδρομὴ τοσοῦτον μετέβαλε τὴν ἀρχικὴν μορφήν, ὥστε τὸ μὲν κανονικὸν κατήντησε σπανιώτατον, συχνότατον δὲ τὸ ἀντικανονικόν. Ἐπειδὴ δ' ἡ ἐκθεσις τοῦ ἀκριβῶς ἀληθοῦς θὰ συνεπέφερε τὴν ἀντικατάστασιν κανόνων συντομωτάτων διὰ πολὺ ἐκτενεστέρων λεπτολογιῶν, προετίμησα νὰ γράψω τὸν κανόνα περὶ πάντων τῶν οὐρανισκοφῶνων ἀνεξαίρετως μὴ διακρίνων ἰδιαιτέρως τὸ γ. Βλάβη οὐδεμία ἐπήρχετο εἰς τοὺς μαθητάς, ἀφοῦ καὶ τὰ εἰς -σσω ἢ -τιω ῥήματα καὶ τὰ εἰς -ζω (πλὴν τῶν κατὰ συνεκδρομὴν σχηματισθέντων) κατελήχθησαν ὑπ' ἐμοῦ πάντα μετὰ τοῦ χαρακτηρισ αὐτῶν ἐν ὑποσημειώσει (σελ. 170). Ἡμιστὰ δ' ἔπρεπε νὰ ψέξη τὸ τοιοῦτον ὁ κ. Τσ. ὁ μυριάκις ἐξυμνῶν τοὺς πρακτικῶς συνταγμένους κανόνας. Ἄν προέκειτο περὶ τοῦ κ. Παπ. θὰ ἔλεγε βεβαίως: «*Διὰ τὰ παιδιὰ οὐκ ἦν ἄλλως γενέσθαι. Τὸ δοθὸν ἔχει ἄλλως*» (Κρ. σελ. 616 α') ἢ περὶ τοῦ κ. Πανταζῆ «*Τὰ λεγόμενα ἐπιτροπέονται, πρακτικώτερα ὄντα ἢ ἀληθέστερα*» (Κρ. 622 β'). Ὅταν δὲ πρόκειται περὶ ἐμοῦ, οἱ ὕμνοι τῆς πρακτικότητος λησμονοῦνται. Καὶ ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει ἀκόμη ὁ κ. Παπ. (§ 392 ς' σελ. 164 γ') διδάσκει τὰ αὐτὰ αὐτότατα ὅπως καὶ ἐγώ, (*) ἀλλ' ὁ κ. Τσ. σιωπᾷ κατὰ τὸ σῆνηες.

§ 99 «*Τὸ σσ οἱ παλαιότεροι ἀττικοὶ ἔχουσιν ἀμετάβλητον, οἱ νεώτεροι δημοὶ ἔτρεψαν εἰς ττ*» Τῶν παλαιωτέρων τὸ σσ δὲν εἶναι ἀττικόν, ἀλλ' Ἰωνικόν, ἀφοῦ ττ ἔχουσιν καὶ αἱ ἐπὶ Σάλωνος ἀττικαὶ ἐπιγραφαί.

Τὸ σσ δὲν εἶνε ἰωνικόν μόνον ἀλλὰ πανελληνιον, οὐδ' ἤτο ποτε δυνατὸν νὰ παραχθῆ ἀπ' εὐθείας τὸ ττ χωρὶς νὰ προηγηθῆ τὸ σσ, διὰ τοῦτο δὲ καὶ οἰνομιζόντες μόνον τὸ τιῶς ἀττικόν, ἀποδίδουσιν εἰς τὸ ττ προφορὰν πολὺ διαφέρουσαν τῆς συνήθους προφορᾶς τοῦ τ τὰ μάλιστα δὲ ὁμοιάζουσαν πρὸς τὴν προφορὰν τοῦ σσ (**). Ἄντι τῆς

(*) «*Τὸ j μετὰ προηγούμενου οὐρανισκοφώνου ἢ ὀδοντοφώνου γίνεται σσ (ττ) ἢ ζ. π. γ. πλήγ-γω—πλήσσω, σφάγ-γω—σφάζω*». Τὸν κανόνα δὲ τοῦτον ἐξ ἀλλης ἀφορμῆς ἀνέγραψεν ἐλάκληρον αὐτολεξεί ὁ κ. Τσ. (Κρ. σελ. 617 α.), ὥστε δὲν δύναται νὰ εἴπῃ ὅτι δὲν τὸν εἶδεν.

(**) Brugmann, Gr². σελ. 57—58 (μετὰ τῆς ὑποσημειώσεως)

βεβιασμένης και άπιθάνου ταύτης εξηγήσεως πολύ προτιμότερον βεβαιώς εἶνε νά δεχθώμεν τὸ π ὡς ἐκ τοῦ σσ προσθόν, ὅπερ και φυσιολογικῶς δυνατώτατον εἶνε και ὑπὸ διακεκριμένων γλωσσολόγων ὑποστηρίζεται, βέβαιον δὲ εἶνε και ὅτι συνέθη ἀληθῶς ἐν τῇ κρητικῇ διαλέκτῳ (*). Τὸ σσ τῶν ἀττικῶν συγγραφέων λοιπὸν δὲν εἶνε ἰωνισμός, ἀλλ' ἀρχαϊσμός.

§ 12. 3. *Ὀδοντόφωνον πρὸ οὐρανικοφώνου ἢ πρὸ τοῦ σ ἀποβάλλεται, ὡς (άνωτω) ἦνκα ἀντὶ ἦνικα, ἀνώσω ἀντὶ ἀνώσω (ψεύσω) ἔμνεκα ἀντὶ ἔμνεδκα κτλ. Εἰς ἄλλον δὲ ἠθέλομεν ψέξει τὸν κανὼνα ἔχοντα ὀρθῶς ὑπὸ πρακτικῆν ἔποιον, ἀλλ' εἰς τὸν συγγραφέα ὅστις ἀκριβολογεῖ και ὑπὸ καθαρῶς ἐπιστημονικῆν ἔποψιν ἐξετάζει τὰ πάντα παρατηροῦμεν ὅτι ὁ κανὼν δὲν εἶναι ὀρθός. Ὀδοντόφωνον πρὸ τοῦ σ τρέπεται εἰς σ: *πέισω *πέισσω, *ψεύδω *ψεύσω κτλ. ἔξ οὗ πεί-σω ψεύ-σω κτλ. Τὸ δὲ ἄνευ ὀδοντόφονου θέμα πεί-σω ψεύ-σω, ἐπει-σα ἔψευ-σα κτλ. ἐλήφθη εἰς σχηματισμὸν τοῦ παρακειμένου ἔψευ-κα πέπει-κα κτλ. Παρατηροῦμεν δὲ ἐπίσης εἰς τὸν συγγραφέα ἀκριβολογοῦντα ἔτι καλὰ καλὰ τὸ ἄνωτω δὲν ἔπρεπε νά θέσῃ ὡς παράδειγμα, διότι ὁ ἀνώσω ἦνκα δὲν προέρχεται ἐκ τοῦ ἄνωτω ἀλλ' ἐκ τοῦ ἀνώ (ἀττ. ἀνώτω) ἔχοντος διασπλάσθον ἔζαν ανυ (πρβ. ἦνυ-σσα ὄμ. ἀνήνυ-τος Σοφ. sanoti σκρ) ὅπερ ἔξωθεν ἔλαβε τὸ σ κατ' ἐπίδρασιν ἄλλων ἡμάτων: ἀνώσωμαι ὄμ. ἠνώσθην Ἠσ. ἀνω-ετός Ξενοφ. ἀνήνυστος ὄμ. Τὸ δὲ σπανιότερον ἀττικὸν ἄνωτω προήλθεν ἐκ τοῦ ἠνώσθην. Ἐπομένως και ἀνωστός δὲν προέρχεται ἐκ τοῦ ἀνωττός τοῦ συγγραφῆος (§ 11. 4), διότι ἀνωτ- ἔζαν ἢ θέμα οὐδὲς πρὸ τῶν Ἀττικῶν οὐδεν

Ὁμολογῶ ὅτι δὲν στερεῖται δικανικῆς ἐφευρετικότητος τὸ θαυμασίον ἀληθῶς τοῦτο ἐπιχείρημα: »Εἰς ἄλλον δὲν ἠθέλομεν ψέξει τὸν κανὼνα ὀρθῶς ἔχοντα ὑπὸ πρακτικῆν ἔποιον, ἀλλ' εἰς τὸν συγγραφέα ὅστις ἀκριβολογεῖ και ὑπὸ καθαρῶς ἐπιστημονικῆν ἔποιον ἐξετάζει τὰ πάντα παρατηροῦμεν κτλ.» Διὰ τί ὄχι; Ἐφοῦ ἡ γραμματικὴ μου ἀπήλαυσε τὴν ὑψηλὴν τιμὴν νά καταταχθῇ εἰς τὰς γλωσσολογικὰς ἡτοι καθαρώς ἐπιστημονικὰς, δίκαιον εἶνε νά φέρῃ και τὰ βάρη τῆς ὑψηλῆς ταύτης περιωπῆς (noblesse oblige). Αἱ ἄλλαι αἰ μὴ ΚΑΘΑΡΩΣ ἐπιστημονικαὶ δύνανται νά κρίνωνται ἄλλως, ὡς ἀπαιτεῖ και ὁ πῆχυς. Περιττὸν δὲ νά εἰπωμεν ὅτι και ἄλλοτε πλειστάκις ὁ εὐσυνειδήτος ἀνὴρ ἐφῆρμωσε τὴν ἀρχὴν ταύτην πιστότατα, καιτοὶ δὲν ἔκαμε τὴν χαριστάτην ταύτην ἐξομολόγησιν.

Ἄλλ' ἐπὶ τὸ πρᾶγμα. Ὅτι ὀδοντόφωνον πρὸ τοῦ σ ἀφωμοιώθη πρῶτον πρὸς αὐτὸ και ἔπειτα ἐξέλιπε εἶνε ἀληθές, δὲν ἀνέφερα

(*) Ἴδε τὴν ἐμὴν μελέτην Περὶ τῆς κρητ. διαλ. Meyer § 282.

ὁμῶς τὴν ἀφομοίωσιν ἐπειδὴ οἱ μετὰ τοῦ σσ τύποι δὲν ἐσώθησαν οὐδαμοῦ, ἐνόμισα δὲ πρέπον νὰ ἀποβλέψω εἰς τὴν τελικὴν μορφήν τῆς φθωρολογικῆς μεταβολῆς παραλείπων τὸν διάμεσον σταθμὸν, ὡς περιττὸν ἐν διδασκτικῷ βιβλίῳ. Ἄντι νὰ εἶπω: ὀδοντόφωρον πρὸ τοῦ σ ἐγράφη κατὰ πρῶτον εἰς σ καὶ ἔπειτα ἀπεελλήθη, ἐγράψα ἀπλῶς ἀπεελλήθη. Τὸ αὐτὸ σύστημα ἠκολούθησα καὶ ἄλλαχού· οὕτω ἐν § 28, 10 ἀντι νὰ εἶπω ὅτι ἐκ τοῦ ποιμῆν δαίμων ἐσχηματίσθη δοτ. πληθ. ποιμάσι δαίμασι καὶ ἔπειτα ἐγένετο ποιμέσι δαίμοσι κατὰ συνεκδρομὴν λέγω ἀπλῶς ὅτι ἐσχηματίσθη ποιμέσι δαίμοσι κατὰ συνεκδρομὴν χωρὶς νὰ ἀναφέρω τὰ μηδαμοῦ σωθέντα ποιμάσι, δαίμασι (*).

Ὅμοιως ἐν § 28, 16 γράφω ὅτι ἐκ τοῦ χαρίεις ἐγένετο χαρίεσι χωρὶς νὰ μνημονεύσω τὸ πρὸ τούτου ὑπάρξαν χαρίεσι. Καὶ ὅμως τίς θὰ τὸ πιστεύσῃ; ὁ κ. Τσ. ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι τῆς ἐκθέσεως (583 β,) ἀναφέρειν τὰ δύο ταῦτα ἐδάφια τῆς § 28 λέγει ὅτι τὰ «ἐπιδοκιμάζει καθ' ὅσον ἡ γλωσσολογικὴ ἐξήγησις ἤθελε σκοτίσει τοὺς μαθητάς.» Ἄλλὰ τότε ἀφοῦ ἐπιδοκιμάζει ταῦτα, διὰ τί ψέγει ἐκεῖνο, ἐνῶ ἐγράφη κατὰ τὸ αὐτὸ σύστημα; Ἄς μὴ περιμένωμεν ἀπάντησιν· λογικὴ καὶ συνέπεια εἶνε δύσκολον νὰ ὑπάρχῃ ὅπου λείπει ἡ εἰλικρίνεια.

Περὶ δὲ τῶν παρακειμένων πέπεικα, ἔφενκα κτλ. ἄς λάβῃ τὴν καλοσύνην νὰ εἶπῃ διὰ τίνα λόγον δὲν παραδέχεται ὅτι ἐσχηματίσθησαν δι' ἀποβολῆς τοῦ ὀδοντοφώνου, ἀλλ' ἐξ ἀναλογίας ἐκ τοῦ πείσω-ἔπεισα, φεύσω-ἔφρευσα. Ποία ἀπόδειξις ὑπάρχει περὶ τούτου, ἔστω καὶ ὅπως οὖν πιθανή; Δύναται ποτε νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἂν δὲν ἐπενήργει ἡ ἀναλογία θὰ ἦνεῖστο ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἀμεταβλήτους τοὺς τύπους πέπειθα, ἔφενδκα, ἀφοῦ οὐδαμοῦ ἀλλαγῆ ὑπάρχει θεοκ; Ἡ μήπως εἶνε βέβαιον ὅτι τὸν εἰς -κα παρακειμένον εἶχον μόνον τὰ φωνηεντόληκτα, τὰ δὲ λοιπὰ ἐσχηματίσθησαν κατ' ἀναλογίαν πρὸς αὐτά, ἀφοῦ ἡ ἀρχὴ τοῦ εἰς -κα λήγοντος παρακειμένου εἶνε σκοτεινοτάτη καὶ ἀμφιβολωτάτη;

Τὸ δὲ ἀντίον ὅτι παρήχθη ἐκ τοῦ ἠνύσθην εἶνε ὀλοσχερῶς ἐσφαλ-

(*) Δὲν παρελείψεν ὁμῶς αὐτὰ ὁ δὴθεν μὴ γλωσσολογῶν κ. Παπ. Ἴδὲ ἀνωτ. σελ. 24.

μένον, διότι ἀφοῦ τὸ ἡνύσθην δὲν ἔχει τ, δὲν ὑπάρχουσι δὲ ἄλλα ῥήματα λήγοντα εἰς -τω (μεθ' ἐνός τ) καὶ ἔχοντα συγχρόνως ἀόριστον εἰς σθην πλὴν τοῦ ἀνύτω καὶ τοῦ ἀρύτω, ἀδύνατον ἦτο νὰ σχηματισθῆ ἕκ τοῦ ἡνύσθην ἀνύτω, ἀλλὰ ἢ ἀνύσω ἢ ἀνύω ἀπίθανον δ' εἶνε καὶ ὅτι τὸ τ τοῦ ἀνύτω εἶνε πρόσφυμα ὡς τὸ τ τοῦ τύπτω σκάπτω, διότι τὸ πρόσφυμα τοῦτο συνήθως προστίθεται μόνον εἰς ἀφωλόγητα. Εὐλογώτατον λοιπὸν εἶνε νὰ θεωρηθῆ τὸ ἀνύτω ὡς ὁ ἀρχικὸς τύπος, τὸ δ' ἀνύω ὅτι ἐσχηματίσθη ἕκ τοῦ ἡνύσθην κατ' ἀναλογίαν τῶν φωνγεντολήκτων βύω-ἐξύσθην, ξύω-ἐξύσθην, πρίω-ἐπρίσθην κλπ. Ὅμοίως καὶ ἕκ τῶν δύο τύπων ἀρύτω καὶ ἀρύω ἀναμφιβόλως τὸ ἀρύτω εἶνε τὸ ἀρχικόν, ὡς ἀποδεικνύουσι καὶ τὰ παράγωγα ἀρύταινα καὶ ἀρυτήρ, τὸ δ' ἀρύω ἐσχηματίσθη κατ' ἀναλογίαν ὅπως καὶ τὸ ἀνύω.

Ἡ § 15 περὶ συνεκδρομῆς εἶναι ὅλως περιττή. «Τὸ ὁ γέρον ὁ γάρων κλπ. μετεβλήθησαν εἰς γέρος γάρος ὅχι διότι τὸ ν αὐτῶν ἐτρέπη εἰς ε, ἀλλὰ διότι ἡ ὄχι συγγὴ κατάληξις -ων ἐτέθη διὰ μιᾶς εἰς ἀχρηστίαν». Ἡ αἰτιολογία οὐδὲν ἀληθῶς αἰτιολογεῖ. Ἡ διὰ τί νὰ τεθῆ εἰς ἀχρηστίαν; Πρόσθεσις ὅτι τὸ διὰ μιᾶς ἐλέγχει ἐπιστημονικὸν σολοικισμὸν, διότι διὰ μιᾶς οὐδὲν ἐν τῇ γλώσσῃ μεταβάλλεται.

Ἡ «ὅλως περιττή» αὕτη παράγραφος οὐδὲν ἄλλο περιέχει ἢ τὴν ἐξήγησιν τοῦ τεχνικοῦ ὅρου *συνεκδρομή*. Ὁ κ. Γσ. νομίζει φαινεταί ὅτι πρέπον εἶνε νὰ μένωσιν οἱ τεχνικοὶ ὅροι ὅλως ἀνεξήγητοι! "Ἰδε ἀνωτέρω σελ. 37. Τὰ δὲ λεγόμενα ὅτι »ἡ αἰτιολογία οὐδὲν ἀληθῶς αἰτιολογεῖ« καὶ »ἡ διὰ τί νὰ τεθῆ εἰς ἀχρηστίαν« δεικνύουσιν ὅτι καὶ τὴν παράγραφον ταύτην ἐνόησεν ὅπως καὶ τὸν Διονύσιον τὸν Θρᾷκα καὶ τὸν Παπασιλιώτην καὶ ἐμὲ ἐν § 1, 5, ὅτε ἰσχυρίσθη ὅτι θέλω νὰ εἶπω ὅτι τὰ ῥήματα ἔχουσι ἀντικείμενον. ("Ἰδε ἀνωτ. σελ. 34). Τὴν ἀπάντησιν εἰς τὰς ἀπορίας αὐτοῦ ἠδύνατο νὰ εὔρη δύο στίχους ἀνωτέρω, ἔνθα λέγω ὅτι τὰ διὰ τῆς συνεκδρομῆς μεταβαλλόμενα μέρη τῶν λέξεων περιπίπτουσιν εἰς ἀχρηστίαν, διότι »ἀντικαθιστῶνται ὑπὸ τῶν ἀντιστοίχων μερῶν ἄλλων λέξεων ἐπικρατεστέρων καὶ ὁμοιοζουσῶν πρὸς τὰς μεταβαλλόμενας.« Ὅμοιον τι ἀποδεικνύει καὶ ὁ «ἐπιστημονικὸς σολοικισμὸς.» Ἄλλ' ὁ βέλτιστε, λέγων διὰ μιᾶς δὲν ἐννοῶ ἐν μιᾷ στιγμῇ χρόνου, ἀλλ' ὅτι τὰ διὰ συνεκδρομῆς ἀπανεκρούμενα στοιχεῖα δὲν ἀλλοι-

οὔνται φθογγολογικῶς ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ὅπως συμβαίνει ἐν τοῖς φθογγολογικοῖς νόμοις, ἀλλ' ἀκέραια καὶ ἀναλλοίωτα ἀποκόπτονται ἀντικαθιστώμενα ὑπὸ τῶν ἀντιστοίχων στοιχείων ἄλλων λέξεων. Ἐκατάλαβες τώρα;

§ 16. 1—5 μετὰ τῶν δύο ὑποσημειώσεων περιττὰ διὰ παῖδας, κατάλληλα δὲ μόνον εἰς θεωρητικὴν γραμματικὴν.

Καὶ ταῦτα εἶνε ἀπὸ τὰ συνήθη «περιττά.» Ἐν τοῖς καταδικαζομένοις ἐδαφίοις δηλαδὴ ἐξηγεῖται τί εἶνε τόνος καὶ κατὰ τί διέφρεν ὁ τόνος τῶν ἀρχαίων ἀπὸ τοῦ σημερινοῦ. Πρέπει λοιπὸν οἱ παῖδες νὰ διδάσκωνται ψευδὲς πρᾶγμα, ἥτοι ὅτι ὁ τόνος τῶν ἀρχαίων εἶνε ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν σημερινόν, διότι δῆθεν δὲν δύνανται νὰ ἐνοήσωσι τὸ ἀληθές! Ἐάν τις ὁμως ἐξ αὐτῶν ἔχη τὴν περιέργειαν νὰ ἐρωτήσῃ τί δηλοῦσιν οἱ τρεῖς τόνοι, τί θὰ ἀπαντήσῃ ὁ διδάσκαλος; Ἄλλ' ἡ φιλόσοφος περιέργεια ἢ μήτηρ πάσης ἐπιστήμης, ὡς ἐνόμιζεν αὐτὴν ὁ Ἀριστοτέλης, εἶνε καὶ αὐτὴ ὅλως περιττὴ διὰ παῖδας κατὰ Τσερέπην· οἱ παῖδες πρέπει μόνον νὰ ἀποστηθίζωσιν! Πρὸς ἀποδείξιν δὲ τῆς εὐσυνειδησίας καὶ φιλαληθείας τοῦ ἀνδρὸς παραθέτω ἐνταῦθα αὐτολεξεῖ ἐν ἓκ τῶν καταδικαζομένων τούτων ἐδαφίων τὸ ὑπ' ἀριθ. 4.

Πολλάκις λέξεις συνιστάμεναι ἐκ τῶν αὐτῶν συλλαβῶν ἔχουσι μεγίστην διαφορὰν ἀπ' ἀλλήλων κατὰ σημασίαν, μόνον διότι ὁ τόνος αὐτῶν εἶνε διάφορος οἷον νόμος καὶ νομός, λευκή καὶ λευκή, διάλυτος καὶ διαλυτός.

Καὶ ταῦτα εἶνε κατὰ Τσ. «περιττὰ διὰ παῖδας κατάλληλα δὲ ΜΟΝΟΝ εἰς θεωρητικὴν γραμματικὴν»!!!

§ 16. 15. «Ἡ μακρὰ λέγουσα ἐὰν εἶνε συνηρημένη δέχεται πάντοτε περισπώμενον τόνον, οἷον (βίγῳ) βίγῳ κτλ.» Ἄλλὰ ἐστὸς κλήρις κλήρις καὶ τὰ τοῦ συγγραφέως (§ 27. 12) δαῖς δᾶς φῶις φῶις;

§ 16. 27 «Λί διὰ κράσεως συγγνωσκόμεναι λέξεις ἔχουσιν ἓνα τόνον, ὅστις κείται ἐπὶ τῆς τονιζομένης συλλαβῆς τῆς δευτέρας· τάχαθὰ τάλλα τοῦργου. Τάλλα τοῦργου ἔχουσι τὸν τόνον ἐπὶ τῆς τονιζομένης συλλαβῆς ἢ ὁ τονισμὸς αὐτῶν προσήλθεν ὅπως ἐν τῇ ἐστῶτος ἐκ τοῦ ἐσταῶτος;

Οὐδαμῶς ἠγνούσιν ὅτι πολλοὶ γραμματικοὶ παραδέχονται ὅτι ὅταν ἐκ τῶν συναιρουμένων φωνηέντων τονίζεται τὸ δεύτερον τὸ ἐκ

συναίρέσεως προκῦπτον φωνῆεν δὲν περισπᾶται, ἀλλ' ὀξύνεται, ὡς ἑσταῶς-ἐστῶς, κληῖς-κλής κτλ. Ἐπειδὴ ὁμοίως ὁ τονισμὸς τοῦ ἑσταῶτος-ἐστῶτος, τὰ ἄλλα-τᾶλλα, τὸ ἔργον-τοῦργον διδάσκουσι τὸ ἐναντίον, δὲν ἤθελον νὰ δεχθῶ ταῦτα ὡς προελθόντα κατὰ συνεκδρομὴν καὶ ὅτι ὁ κανονικὸς τονισμὸς εἶνε μόνον ὁ τοῦ ἑσταῶτος-ἐστῶτος, ὡς δέχεται ὁ κ. Τσ., ἀλλὰ τούναντίον ἐδέχθη ὡς κανονικὸν μὲν τὸν τονισμὸν τοῦ ἑσταῶτος-ἐστῶτος κλπ., ὡς κατὰ συνεκδρομὴν δὲ προελθόντα τὸν τοῦ ἑσταῶτος-ἐστῶτος (§ 57, 16). Ὁ κ. Τσ. ὁμοίως ἔκκαμε τὸ ἀθῶον λάθος νὰ μὴ ἴδῃ τοῦτο. Ὡς ὅμοια προίοντα συνεκδρομῆς δέχομαι καὶ τὰ κληῖς-κλής δαῖς δᾶς-φωῖς-φῶς, διότι ἐκτὸς αὐτῶν ὁμοίως ἐτονίζετο ὑπὸ πολλῶν ἐκ τῶν ἀρχαίων καὶ Θραῖς-Θραῖς ἀντὶ Θραῖς ἂν καὶ τὸ ἀσυναίρετον δὲν τονίζεται ἐπὶ τῆς ληγούσης. Τὴν αὐτὴν γνώμην πρὸς ἐμὲ ἔχει καὶ ὁ κ. Κατζηδάκης, διότι κρίνων γραμματικὴν τινὰ τῶν δημοτικῶν σχολείων (Κρ. σελ. 566 α') λέγουσαν ὅτι τὸ ἐκ συναίρέσεως προκῦπτον φωνῆεν «θέλει συνηθέατα περισπωμένην» λέγει ὅτι ἔπρεπε νὰ γραφῆ «ἂν δὲν ἐμποδίζε ἡ μακρὰ λήγουσα λ. χ. ἑσταῶτων-ἐστῶτων» χωρὶς νὰ μνημονεύσῃ τὸ ἑσταῶς-ἐστῶς δὲν δυσκολεύεται ὁμοίως ὁ ἐντιμώτατος ἀνὴρ νὰ υπογράψῃ τὴν κατ' ἐμοῦ ἔκθεσιν τοῦ κ. Τσ. ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀντιρρήσεως, ὅπως δὲν ἐδυσκολεύθη νὰ προτείνῃ πρὸς ἔγκρισιν τὴν γραμμ. τοῦ κ. Παπ., ἣτις ἔχει καὶ τὰς δύο γνώμας! Ἴδου ἡ ἀπόδειξις:

§ 59 σελ. 13. Ἡ συνηρημένη λήγουσα περισπᾶται ἂν ἡ λέξις πρὸ τῆς συναίρέσεως ἦτο βαρύτερος ὡς τιμᾶω-τιμῶ. Ἄν δὲ ἦτο ὀξύτερος, ὀξύνεται.

Τὰ ἐναντία τούτων διδάσκει ἐν § 206 σελ. 52—53: Τὰ συνηρημένα τριτόκλιτα τονίζονται ἐπὶ τῆς ληγούσης περισπῶνται π. χ. ἄλλας, παῖς, φῶς κλπ. ΕΞΑΙΡΟΥΝΤΑΙ ὡς ὀξύνόμενα τὸ φῶς φῶς, κληῖς (κληῖς), δᾶς (δαῖς), προῖς (προῖς) καὶ ἐστῶς (ἐσταῶς).

Ὁ κ. Τσ. δὲν εἶδε τὴν ἀντίφασιν κατὰ τὸ σύνθημα, ψέγει δὲ μόνον τὸν πρῶτον κανόνα παρατηρῶν (Κρ. σελ. 614 α') ὀρθῶς ὅτι κατ' αὐτὸν ἔπρεπε νὰ περισπᾶται καὶ τὸ ποῖε-ποῖε κλπ.

§ 22. 6 Ἐκ τῶν πτώσεων κυριώτερα εἶνε ἡ ὀνομαστικὴ ἢ παριστάσις τὴν ὀνομασίαν τοῦ ἀντικειμένου, τὸ ὅποιον παριστᾷ τὸ ὄνομα. Διὰ τοῦτο αὐτὴ μὲν λέγεται ὀρθή, αἱ δὲ τρεῖς ἕτεροι γεν. ὅσοι αἰ. πλάγιοι ὡς παραλλαγαὶ τρόπου τινὰ τῆς ὀνομαστικῆς. Ἡ τοιαυτὴ ὀνομασία τῶν πτώσεων εἶναι τῶν φιλοσόφων καὶ ἄς ἴδῃ ὁ

συγγραφέας τὸν Steinthal *Gesch. d. Sp.* 296. Διὰ τοὺς μαθητὰς οἱ φιλοσοφικοὶ οἶτοι ἔβρι εἶνε ἀκατάληπτοι. Ἦρκει ἡ ὀνομασία ἀνευ ἐξηγήσεως καὶ μάλιστα ὄχι τὸν ἐπιτιγοῦς.

Κατὰ τὸν κ. Τσ. λοιπὸν ἡ ὀνομασία ἀνευ ἐξηγήσεως εἶνε καταληπτὴ, ἢ δ' ἐξηγήσεις ἀκατάληπτος καὶ φιλοσοφική. Ἔστω. Τὸ περίεργον ὅμως εἶνε ὅτι οἱ φιλόσοφοι καὶ ὁ Steinthal ἐν σελ. 296 δὲν λέγουσιν ὅτι κυριώτερα πτώσις εἶνε ἡ ὀνομαστικὴ αἰ δ' ἄλλαι παραλλαγαὶ αὐτῆς, ὅπως ἐγώ, ἀλλ' ἐρίζουσιν ἂν πρέπει νὰ λέγεται πτώσις καὶ ἡ ὀνομαστικὴ ἢ ὄχι. Καὶ ἐν γένει δὲ αἰ δοξαστικαὶ τῶν παλαιῶν περὶ τούτων διαφέρουσι πάμπολυ τῶν σήμερον παραδειγμαμένων καὶ τῶν ἐν τῇ ἐμῇ γραμματικῇ διδασκομένων, ἀλλ' ὁ κ. Τσ. ὁ αἰωνίως παρεξηγῶν καὶ ἀρχαίους καὶ νεωτέρους νομίζει: ὅτι μετὰ τῶν ὀνομασιῶν ὀρθὴ καὶ πλάγαι ἐπαναλαμβάνονται ἀμετάβλητος καὶ ἡ Κρονίων ὄζουσα διδασκαλία τῶν ἀρχαίων περὶ αὐτῶν.

§ 27, 2 «Τὰ οὐδέτερα δὲν ἔχουσιν ἐν τῇ ἐνικῇ ὀνομαστικῇ κλιμακισμὸν ἀνώτερον τῶν ἄλλων πτώσεων». Κατὰ τὸν συγγραφέα, ἐνῶ ἡ γλωσσολογία τὸ σ τῆς ὀνομ. π. χ. τὸ τεῖχος θεωρεῖ ἰσχυρότερον τοῦ ε τοῦ τείχους· πρῶ. καὶ τὰ βήθηνα ἐν § 7, 3 ὅπου.

Ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν τῶν τεχνικῶν ὄρων ἰσχυρὸν καὶ ἀσθενές στέλεχος ἢ ἀνώτερος καὶ κατώτερος κλιμακισμὸς ἠκολούθησα τὸ παράδειγμα τῆς γραμματικῆς τοῦ G. Meyer, (§ 4 starke Form e Ablaut o) ἣτις δὲν εἶνε νομίζω ἀποκεκλεισμένη τῆς γλωσσολογίας, ὡς ἀντιπρόσωπος καὶ κηδεμὼν τῆς ὁποίας ἀποφαινεται ὁ κ. Τσ. Ἠκολούθησα δὲ τὴν τοιαύτην ἐκδοχὴν τῶν ὄρων τούτων ἀπανταχοῦ, καὶ ὄχι ἐν μόνῳ τῷ προκειμένῳ χωρίῳ, τὸ ὅποιον εὔρε νὰ καταδικάσῃ ὁ κ. Τσ. Τὸ νόστιμον δὲ εἶνε ὅτι καὶ ὁ κ. Παπ. (§ 164) μεταχειριζόμενος τοὺς αὐτοὺς τεχνικοὺς ὄρους λέγει τὸ στέλεχος τῶν τριτοκλίτων οὐδετέρων ἀσθενές, ὁ δὲ κ. Τσ. καίτοι ἀνέγραψεν ἐν τῇ ἐκθέσει τὸ ἐδάφιον τοῦτο αὐτολεξεῖ (Κρ. σελ. 613 β'), δὲν λέγει ὅτι ἔπρεπε νὰ γράψῃ ἰσχυρὸν διότι οὕτω δῆθεν τὸ λέγει ἡ γλωσσολογία.

§ 28, 22. Τὸ κρέα γέρά δὲν ἐβραχυόθησαν κατὰ συνεκδρομὴν πρὸς τὰ δευτερόκλιτα ὅπως νομίζει ὁ συγγραφεύς. Ἐς τῆν περὶ τούτων J. Schmidt Plur. 337 καὶ ἐξῆς.

Ἐγὼ νομίζω πολὺ πιθανωτέραν τὴν ὑπ' ἐμοῦ παρεχομένην ἐξήγησιν, ἥτις ἄλλως εἶνε γνώμη γραμματικοῦ ἀρίστου τοῦ G. Meyer (§ 366), ἣν καὶ ὁ Brugmann (σελ. 126, § 88) φαίνεται ὅτι νομίζει ὡς τὴν πιθανωτέραν, διότι εἰς αὐτὴν μόνον παραπέμπει, καίτοι προσθέτει ὅτι ταῦτα δύνανται νὰ ἐξηγηθῶσι καὶ ἄλλως (mehrdeutig). Ἄρου ὑπάρχει καὶ δευτέρα γνώμη διάφορος ἐκείνης ἣν ἐδέχθη ἐγώ, φυσικώτατον εἶνε νὰ δεχθῆ αὐτὴν ὁ κ. Τσ. καὶ νὰ ἐμμένῃ ἀμεταπίστως εἰς αὐτὴν. Πᾶσα συζήτησις περιττή.

§ 28, 24. «Τὰ ἔχοντα χαρακτῆρα ὀδοντόφωνον ἐπιθετα τέρας καὶ κέρας ἐσχημάτισαν πτώσεις τινὰς κατὰ συνεκδρομὴν πρὸς τὰ ἔχοντα χαρακτῆρα σ κτλ.» Τὸ σ ὑπῆρχε τούτου ἀρχαιότερον, νεώτερον δὲ εἶναι τὸ τ.

Τὰ ὀνόματα ταῦτα κατέταξα εἰς τὰ ἔχοντα χαρακτῆρα ὀδοντόφωνον ἀκολουθήσας τὴν μεγάλην γραμματικὴν τοῦ Kühner καὶ Blass (§ 121 καὶ § 123) ἥτις διακρίνει τὰ δύο ταῦτα ὀνόματα ἀπὸ τῶν ἔχόντων χαρακτῆρα σ οὐδετέρων εἰς -ας, οἷον κρέας. Ὁμολογῶ ὅτι τώρα δὲν δέχομαι τὴν γνώμην ταύτην, δὲν πιστεύω ὅμως νὰ εἶνε μέγα καὶ ἀσυγχώρητον σφάλμα ὅτι ἠκολούθησα τοιοῦτον σύγγραμμα μὴ ἐξετάσας πλειότερον.

§ 28, 29. Τίς ἡ χρεια τῆς παρατηρήσεως ὅτι μόνον τὸ κύριον ὄνομα Ἄρης δὲν ἔχει τὸ F τοῦ χαρακτῆρος; Μόνον οἱ γράφοντες θεωρητικὴν γραμματικὴν ἐκείνοι δρῶνται ἐκ τοῦ ἀρχικοῦ ἔματος τούτου τῆς καὶ ἐξηγοῦσι πὸς μετέπειτα εἰς τὴν κλίσιν τῶν εἰς -ης τριτοκλίτων.

Δὲν μετέπειτα εἰς τὴν κλίσιν τῶν εἰς -ης τριτοκλίτων, σοφολογιώτατε κύριε, ἀλλὰ κλίνεται πάντοτε ὅπως τὰ λοιπὰ μετὰ χαρακτῆρος F ὀνόματα, ἥτοι τὰ εἰς -eus. Ἐπειδὴ ὅμως τοῦτο δὲν λήγει εἰς -eus, ὅπως ἐκείνα, δὲν ἠθέλησα νὰ κατατάξω αὐτὸ εἰς τὰ ἀνόμαλα, ὡς πράττουσιν ἄλλοι, ἀλλὰ παρετήρησα ὅτι ἐνῶ ἐν τῇ ὀνομαστικῇ τῶν ἄλλων ὑπάρχει τὸ F ὡς u, εἰς τοῦτο δὲν ὑπάρχει. Ἴδου καὶ τί ἔγραψα περὶ τούτου αὐτολεξεί:

Μόνον τὸ κύριον ὄνομα Ἄρης δὲν ἔχει τὸ δίγαμμα τοῦ χαρακτῆρος οὐδὲ ἐν τῇ ὀνομαστικῇ.

Εἶνε ἄραγε ταῦτα τόσον ὑψηλὰ καὶ ὑπερνέφελα, ὥστε ἀνήκουσι **MONON** εἰς *θεωρητικὴν γραμματικὴν*; Τοῦτο δὲν πιστεύω ὅτι θὰ ἰσχυρίζετο ὁ Κοκοράβας, ἀλλὰ *μόνον* ὁ κ. Τσ.

§ 28, 30. Ἡ [εἰς εἰς] πληθ. ὄνομ. τῶν εἰς-εὗς βασιλεὺς ἐγένετο κατὰ τὰ ἐνσιγμα λέγει ὁ συγγραφεὺς. Ἄλλ' ἄς ἴδῃ τὸν G. Meyer (γρ. 344) λέγοντα ὅτι κατὰ τὸ βασιλέων βασιλεῦσι, βασιλέας ἐσχηματίσθη καὶ βασιλέες, ὅθεν συναίρειται βασιλεῖς.

Καὶ ὁ G. Meyer ἔπαθεν ὅ,τι καὶ ὁ ἀτυχῆς Διονύσιος ὁ Θραξῆς, διότι ὁ ἄνθρωπος δὲν λέγει: ὅτι τὸ *βασιλέες-βασιλεῖς ἐσχηματίσθη* κατὰ τὸ βασιλέων βασιλεῦσι, βασιλέας, (ὅπερ θὰ ἦτο μωρόν, ἂν τὸ ἔλεγε) ἀλλ' ὅλως τούναντίον ὅτι ἐκ τούτων ἐσχηματίσθη *μόνον* τὸ *βασιλῆς*, τὸ δὲ *βασιλέες-βασιλεῖς*, ὅτι ἐσχηματίσθη ἴσως κατὰ τὸ γλυκεῖς (*).

§ 28, 34. Ἡ πληθ. ὄνομ. βοῦς καὶ ἂν ὑπάρχη που κάλλιον νὰ ἔλλειπεν, ἀφοῦ ἀδόκιμος εἶναι ἢ ἀσυναίρετος.

Τὸ ἀδόκιμος ἐγράφη κατὰ παραδρομὴν ἀντὶ δόκιμος. Ἄλλὰ διὰ τί νὰ λείπη, ἀφοῦ εἶναι μετὰ βεβαιότητος μεμαρτυρημένη. (Ἴδε Kühner-Blass Α' σελ. 449), δὲν εἶνε δὲ ὅλως ἀπίθανον νὰ ἔχωσιν οἱ μαθηταὶ πρὸ ὀφθαλμῶν ἔκδοσιν τῆς Κύρου Παιδείας μετὰ γραφῆς βοῦς (IV, 1, 9), ἣν ἔχουσι κάλλιστα χειρόγραφα;

§ 32, 9. Ἡ τὰ εἰς -αιος ἐπίθετα προσλαμβάνουσι τὰς παραθετικὰς καταλήξεις εὐθὺς μετὰ τὸ αἰ παραλειπομένου τοῦ ο. Ἐπὶ πρακτικῆν ἐποψίν ὁ κανὼν δὲν εἶναι κακός. μόνον δὲν ἦτο ἀνάγκη νὰ βηθῆ βητικῶς ὅτι παραλείπεται τὸ ο ἀλλ' ἀπλῶς ὅτι τὰ εἰς -αιος σχηματίζουσι τὰ παραθετικὰ εἰς -αίτερος, -αίτατος. Ἄν καὶ τόσον δύσκολος δὲν θὰ ἦτο ἡ ἀληθὴς διδασκαλία ὅτι ἐκ τῶν ἐπιρρημάτων πάλαι περαι-παροα (:αιό) ἄνω ἐγένοντο παραθετικά ἀνώτερος παροίτερος περαιτέρω, παλαιάτατος, καθ' ἂ καὶ γραιτέρω κλπ.

Πρῶτον ὁ κ. Τσ. πρέπει νὰ προσθήσῃ μετὰ τὸ ἐπίθετα τὰς λέξεις *παιαῖός, γραιαῖός, σχολαῖός*, ἄς ἔχω μὲν ἐγώ, παρέλειψε δ' αὐτός (ὡς

(*) Ἴδου καὶ οἱ λόγοι τοῦ G. Meyer σελ 344 § 356: Für βασιλῆς nach -εων -εῦσι -εἰς βασιλέες contrahiert, vielleicht unter Einwirkung von γλυκεῖς (: γλυκίων = βασιλεῖς; βασιλέων) βασιλεῖς.

περιτὰς ἀναμφιβόλως), ὥστε ὁ ἀναγνώστης δύναται νὰ νομίσῃ ὅτι πάντα τὰ εἰς *-αιος* σχηματίζουσι παραθετικά εἰς *-αίετος, -αίτατος*, ἐν οἷς καὶ τὸ *δίκαιος, ἀρχαῖος* κτλ. Ὅσον ἀφορᾷ δὲ αὐτὸν τὸν κανόνα, παρατηρῶ ὅτι ὀρθῶς εἶνε ὑπ' ἐμοῦ διατετυπωμένος, ὅχι μόνον διότι καὶ ἐγὼ ὡς πᾶς ἄλλος ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ γράφω κανόνας ὀρθῶς ἔχοντας ὑπὸ *πρακτικὴν ἔποψιν*, καίτοι ὁ κ. Τσ. ἄνευ τῆς συγκαταθέσεώς μου κατέταξε τὴν ἐμὴν γραμματικὴν εἰς τὰς γλωσσολογικὰς ἤτοι *καθαρῶς ἐπιστημονικὰς*, ἀλλὰ καὶ διότι ἐκ τῶν τριῶν ἐπιθέτων, περὶ ὧν πρόκειται, τὰ δύο ἐσηματίσθησαν κατὰ συνεκδρομὴν, ἥτοι ἐν αὐτοῖς *παρελείφθη* (ἢ *παρεβλέφθη*) τὸ ο. Ἀλλὰ δὲν μᾶς λέγει ὁ ἐντιμότετος κ. εἰσηγητής, ἀφοῦ τρεῖς μέχρι τοῦδε λέγει ὅτι εὔρε κανόνας ὀρθῶς ἔχοντας ὑπὸ *πρακτικὴν ἔποψιν*, τοὺς ὁποίους καὶ *ἐπιδοκιμάζει*, διὰ τί ἐν ἀρχῇ βεβαίωσεν ὅτι ἡ τούτους περιεχούσα γραμματικὴ εἶνε *ΚΑΘΑΡΩΣ ἐπιστημονικὴ*; Πῶς ὀνομάζεται τοιαύτη διαβιβάζωσις εἰς τὴν γλῶσσαν παντὸς χρηστοῦ καὶ ἐντίμου ἀνθρώπου;

§ 33, 9. Τί θέλει ἡ ὀνομα. ἵ τοῦ γ' προσ.; Πρέπει νὰ ἀναγραφῆ εἰς γραμματικὴν ἑλληνικοῦ σχολείου, διότι ἀπαξ εὔρηται; Blass γρ. I 167.

Ὁμολογῶ ὅτι ἂν ἠδυνάμην νὰ παρέλθω ἐν σιωπῇ τὸν τύπον ἵ τῆς τριτοπροσώπου ἀντωνυμίας, θὰ παρέλειπον αὐτόν. Ἀφοῦ ὅμως ἤμην ἠναγκασμένος νὰ ἀναγράψω πάσας τὰς πτώσεις τῆς ἀντωνυμίας ταύτης, τί ἔπρεπε νὰ πράξω; νὰ εἶπω τὸ *ψεῦδος* ὅτι ἡ ἀντωνυμία αὕτη δὲν ἔχει ὀνομαστικὴν, ὡς λέγει ὁ κ. Παπ. (§ 266 καὶ 268); Ἐκτὸς τούτου δὲ τὸ ἵ τοῦτο, καίπερ καθ' ἑαυτὸ ἀπαξ μόνον ἀπαντᾷ παρὰ Σοφοκλεῖ, εἶνε συνθήστατον ὡς *προσηχηματισμὸς* τῶν δεικτικῶν ἀντωνυμιῶν, ὅπως συνήθως λέγεται, ἀτοπώτατα δὲ ὁ κ. Τσ. (Κρ. σελ. 594 ἄ) δὲν παραδέχεται τοῦτο προβάλλων τὸ *τουτί* καὶ ὅχι *τουθί*. Ὁ λεγόμενος *προσηχηματισμὸς* ὡς ἀντωνυμία μὲν ἐξηγιᾶται κἄλλιστα ὡς ἐκ τῆς σημασίας, ἣν προσθέτει εἰς τὰς δεικτικὰς ἀντωνυμίας, ἐνῶ κατ' ἄλλον τρόπον εἶνε ὅλως ἀνεξήγητος. Τὸ δὲ *τουτί* καὶ ὅχι *τουθί* οὐδὲν σημαίνει, διότι ἀφοῦ ἡ ἀντωνυμία αὕτη ἀπέβη ἀπλοῦν πρόσωπον (ὡς ἐγὼ λέγω, § 33, 24) ἀδύνατον ἦτο νὰ διατηρήσῃ τὴν *δασειαν* μόνον ἐν τῷ *τουτί*, ἀφοῦ εἰς τοσοῦτους

ἄλλους τύπους (οἷον οὐτοσί, τουτουί, ἔκεινοσί κτλ.) δασεία δὲν ἠδύνατο νὰ ὑπάρξῃ.

§ 33. 14. πρβ. 33. 12. Λεληθότως καὶ ἐναντίον τῆς φύσεως τῶν αὐτοπαθῶν ἀντωνυμιῶν εἰσάγει καὶ θεωρεῖ αὐτοπαθεῖς ἀντωνυμίας καὶ τὴν ὀνομαστικὴν ἡμεῖς αὐτοί, ἐγὼ αὐτός, σὺ αὐτός κλπ.

Νέα ἐφευρέσεις αὕτη εὐρύτατον ἔχουσα μέλλον τὰ **λεληθότα σφάλματα**, καὶ ἄλλοτε δὲ πολλάκις ὀ ἐντιμότερος ἐφευρέτης ἔκαμε χρῆσιν τοῦ ἀκαταμαχῆτου μηχανήματος. Τοὺς βρυκόλακας καὶ τὰ ἄλλα φαντάσματα δὲν βλέπει πᾶς τις, ἀλλὰ μόνον προνομιούχοι φύσεις οἱ λεγόμενοι *ἀλαφροῖσκιωτοι*. Διὰ τὶ νὰ μὴ ὑπάρχωσι καὶ ἀλαφροῖσκιωτοι κριταὶ βλέποντες σφάλματα *λεληθότα*; Ἐὰν καὶ ἄλλοτε ποτε γείνη κριτῆς ἐν ἑλληνικῇ πολιτείᾳ, δύναται ἐλευθέρως νὰ ἀποδίδῃ εἰς τοὺς κρινομένους ὅσασδήποτε θελεῖ ἀνοησίας, καὶ ἔπειτα ἐάν τις ἀντιλέγῃ ὅτι ταῦτα δὲν ὑπάρχουσιν ἐν τοῖς ὑπὸ κρίσιν βιβλίοις, νὰ τὸν ἀποστομῶνῃ ἀπαντῶν ὅτι εἶνε **σφάλματα λεληθότα**, ἄτινα μόνος αὐτὸς βλέπει καθὼς *ἀλαφροῖσκιωτος*.

Τὸ ἀποδιδόμενον εἰς ἐμὲ *λεληθὸς σφάλμα* τοῦτο εἶνε μόνον ἀθωότατον λάθος τοῦ κ. εἰσηγητοῦ, ὅστις δὲν εἶδεν ὅτι **οὐδέποτε** ὠνόμασα τὰς ἀντωνυμίας ταύτας *αὐτοπαθεῖς*, ἀλλὰ πάντοτε *συνθέτους*, ῥητῶς λέγων μάλιστα (§ 33, 12) ὅτι ἡ ἐν αὐτοῖς συγχωνευμένη ἀντωνυμία αὐτὸς ἔχει **ἐπιθετικὴν σημασίαν**. Τοῦτο ἔπραξα ἐπιτηδες, ἵνα ἀποφύγω τὸ ἄτοπον τοῦ νὰ ἀναγράψω μὲν ὡς πτώσεις τῶν ἀντωνυμιῶν τούτων τὸ *ἡμῶν αὐτῶν ἡμῖν αὐτοῖς* κτλ., νὰ παραλείψω δὲ τὸ *ἡμεῖς αὐτοὶ* καὶ νὰ εἶπω ὅτι ἡ ἀντωνυμία αὕτη δὲν ἔχει ὀνομαστικὴν, ὅπως συνήθως λέγεται. Ἡ ὀνομαστικὴ ὅμως ὑπάρχει, ὅπως καὶ ἄλλαι πτώσεις, ἀλλὰ δὲν ἔχει αὐτοπαθῆ σημασίαν διὰ τοῦτο λοιπὸν δὲν ὠνόμασα τὰς ἀντωνυμίας ταύτας αὐτοπαθεῖς.

§ 33. 18 « Αἱ δεκτικαὶ ἀντωνυμίαι παριστῶσι πρόσωπον ἢ πράγμα, περὶ τοῦ ὁποίου γίνεται λόγος, ὡς καὶ ἡ τριτοπρόσωπος, ὑποκείμενον ὅμως εἰς τὴν ἄμεσον ἀντιλήψιν τοῦ ὁμιλοῦντος». Κατὰ τὸν ὄρισμόν τοῦτον καὶ Σωκράτης Σοφοκλῆς εἶναι δεκτικαὶ ἀντωνυμίαι.

'Αλλ' εἶνε ἀόριστα ἀντικείμενα ὁ Σωκράτης καὶ ὁ Σοφοκλῆς, ὥστε νὰ εἶνε ἀντωνυμιαί; Ἐλέχθη ὅμως ὑπ' ἐμοῦ περὶ πασῶν τῶν ἀντωνυμιῶν ἀνεξικρέτως ὅτι τὰ δι' αὐτῶν δηλούμενα δὲν εἶνε ὀρισμένα, ἀλλ' ΑΟΡΙΣΤΑ καὶ γενικά (§ 2, 3 α), δὲν ἦτο δὲ ἀνάγκη νὰ ἐπαναλαμβάνω ἐπὶ ἐκάστου εἰδους ἀντωνυμιῶν ὅ,τι εἶπον συλλήβδην περὶ ἀπασῶν. Ἄν δὲν εἶχε κάμει λόγον περὶ τούτου ὁ ἀξιότιμος κ. Τσ., θὰ ἔλεγον ὅτι ἔκαμε τὸ ἀθῶον λάθος νὰ μὴ τὸ ἴδῃ. Τὸ εἶδεν ὅμως καὶ τὸ ἐκήρυξε καταδεδικασμένον, ἀκολουθήσας τὸν Διονύσιον τὸν Θρᾷκα, ὃν τόσον καλῶς ἐνόησεν, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω (σελ. 38 ἐξ.). Πῶς τώρα λησμονεῖ ὅ,τι αὐτὸς ἔγραψε; Δὲν δύναται λοιπὸν νὰ ρηθῇ ὅτι ἔκαμε λάθος (τοῦλάχιστον ἀθῶον λάθος) ἄς εἰπῶμεν ὅτι ἔκαμε λάθος λεληθός.

§ 33, 30. Ὁ λόγος διὰ τί λαμβάνεται ἡ ἀόριστος ἀντωνυμία τίς καὶ ὡς ἐρωτηματικὴ περιτύς διὰ τοὺς μαθητὰς καὶ ὀρθὸς ἂν ἦτο. Ἀφίνομεν ὅτι εἶναι ἀδῆλον ἂν ἡ ἀόριστος ἢ ἡ ἐρωτηματικὴ σημασία πρώτη.

Καὶ τοῦτο ἀπὸ τὰ συνήθη κατὰ Τσ. περιττά. Ἄδῆλον ὅμως δὲν εἶνε, διότι ἡ μὲν ἀόριστος σημασία ἐκ τῆς ἐρωτηματικῆς εἶνε ἀνεξήγητος, εὐεξηγητος δὲ ἡ ἐρωτηματικὴ ἐκ τῆς ἀορίστου, ὑπάρχουσι δὲ καὶ ἐν διαλεκτικαῖς ἐπιγραφαῖς παραδείγματα, ἐν οἷς κείται τίς ἀντὶ *δοῖς-ἦις*, ὡς ἀπέδειξα ἀλλαγῶν (*).

§ 33, 42. Τί χρειάζεται ὅτι «ἐν τοῖς μετὰ τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον χρόνοις ἐπῆλθεν ἐν τῇ χρήσει τῶν κτητικῶν ἀντωνυμιῶν μεγίστη σύγχυσις»;

Χρειάζεται, διότι ὑποθέτω ὅτι δὲν εἶνε ἀπίθανον νὰ ἀναγνώσωσιν οἱ μαθηταὶ μετὰ τινὰ χρόνον καὶ μεταγενέστερον συγγραφεῖα συγκεχυμένας ἔχοντα τὰς ἀντωνυμίας ταύτας. Αὐτὸς ὁ κ. Τσ. ἀλλαχοῦ (Κρ. σελ. 615 ἢ 622 α) ἀπαιτεῖ παρὰ τῶν γραφόντων γραμματικὰς νὰ προνοῶσι περὶ πραγμάτων πολὺ πέρα τῶν ἑλληνικῶν σχολείων κειμένων, διότι εὐρίσκονται *ἄπαρ' Ὀμήρω καὶ Ἡροδότῳ* διὰ τί δὲν ἐπιτρέπει εἰς ἐμὲ νὰ γράψω ἐν τρίστιχον ἐδάφιον περὶ τῆς χρήσεως τῶν μεταγενεστέρων;

(*) Περὶ τῆς Κρητικῆς διαλ. σελ. 164—165.

§ 34, 67. «Ὅσakis ἀριθμὸς τις μεταξὺ τῶν δεκάδων κειμένος ἐκφράζεται διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῆς προηγουμένης δεκάδος καὶ τῶν ὑπὲρ αὐτὴν μονάδων συνήθως μὲν προηγείται τὸ ἀριθμητικὸν τῶν μονάδων, ἔπεται δὲ τὸ ἀριθμητικὸν τῶν δεκάδων μετὰ τοῦ συνδέσμου καί, ὡς πέντε καὶ εἴκοσι». Πόσον ἀπλούστερον καὶ καταληπτότερον ὁ Γεννάδιος. «Εἰς τὴν σύνθεσιν τῶν ἀριθμῶν προτάσσεται ὁ μικρότερος καὶ ἐπιφέρειται ὁ μεγαλύτερος διὰ τοῦ καὶ ἢ προτάσσεται ὁ μεγαλύτερος καὶ δίχως νὰ μεσολαβῇ πολλακίς ὁ καὶ».

Τὰ ἀπλᾶ καὶ καταληπτὰ ταῦτα τοῦ Γενναδίου ἔχουσι μόνον τὸ ἐλάττωμα ὅτι ἐν αὐτοῖς κείται ἐσφαλμένως ἀριθμοὶ ἀντὶ ἀριθμητικὰ καὶ σύνθεσις, ἐνῶ δὲν πρόκειται περὶ συνθέσεως. Ἄς διορθώσῃ τὰ ἐσφαλμένα ταῦτα, καὶ τότε θὰ ἴδῃ ὅτι οἴχεται φροῦδη πᾶσα ἡ ὑμνουμένη ἀπλότης καὶ καταληπτότης.

§ 34, 11 «Ἐκ τῶν ἀπολύτων ἀριθμητικῶν μέχρι τοῦ ἑκατὸν μόνον τὰ ση-μαίνοντα τὰς τέσσαρας πρώτας μονάδας εἶνε κλιτὰ, τὰ δὲ λοιπὰ ἀκλιτα». Καὶ ἐν τῇ ὑποσημείωσι «ἐν ἄλλαις διαλέκτοις καὶ παρὰ ποιηταῖς κλίνονται καὶ ἄλλα τινὰ, ὡς δυοκαίδέκι, πεντηκόντων, τεσσαρακόντων». Ἡ συγκριτικὴ γραμματικὴ μᾶς διδάσκει ὅτι τὰ ἀριθ. 5—10 ἦσαν ἀρχῆθεν ἀκλιτα, γυνὰ πύσης πτώσεως θέματα. Ἐν τῇ σανακριτικῇ ἔλαβον βαθμῶν κλίσην ἀπόπειρα κλίσεως ἀλλ' ἄνευ ἀποτελέσματος ἐγένετο καὶ ἐν τῇ ἑλληνικῇ γεν. πέμπτων, δυοκαίδέκιων. Αἱ δὲ δεκάδες ἀπὸ τοῦ 20—90 ἦσαν ἀρχῆθεν κλιτὰί, λείψανα δὲ τῆς ἀρχαίας κλίσεως ἐτηρήθησαν τριακόντων, τεσσαρακόντων, τριακόντεσι κλπ. Αὕτη εἶναι ἡ ἀλήθεια. Ἄλλ' οἱ μαθηταὶ τὴν θέλουσι αὐτὰ;

Ἄλλὰ τί ἀντίθετον πρὸς τὴν ἀλήθειαν ταύτην ταύτην ἐδίδαξα, φιλαληθέστατε κύριε; Ἡ μήπως καὶ ἐνταῦθα ὑπάρχει κανὲν λειψῶδες σφάλμα; Ἐγραψα μόνον ὅτι ἐν ἄλλαις διαλέκτοις καὶ παρὰ ποιηταῖς εὐρίσκονται καὶ ἄλλων τινῶν ἀριθμητικῶν κλιτοὶ τύποι· ἂν δὲ ἡ κλίσις αὕτη εἶνε ἀρχέγονος ἢ ὑστερογενὴς εἶνε ἄλλο ζήτημα, περὶ τοῦ ὁποίου δὲν ἔγραψα οὐδὲ λέξιν. Πρὸς τὴν λοιπὴν προσπάθειν νὰ πωλήσῃς γλωσσολογικὴν σοφίαν, ἣν οὐδεὶς ἔχει χρεῖαν νὰ μάθῃ παρὰ σοῦ;

§ 31, 12. Τὸ θηλυκὸν μία τοῦ εἰς σχηματίζεται, λέγει, ἀνωμαλῶς κατὰ μεταπλασμῶν. Ἡμεῖς ἀνωμαλίαν οὐδεμίαν διορθώμεν, ἀλλ' εἶναι κανονικῶς ἐσχηματισμένον. Ἐπειτα μὲ τὸ «κατὰ μεταπλασμῶν» ἠρμηνεύθη τίποτε;

Τὸ μία εἶνε ἀληθῶς κανονικῶς ἐσχηματισμένον, ἀλλ' οἴχι κατὰ τοὺς ἑλληνικοὺς φθογγολογικοὺς νόμους, ἀλλὰ κατὰ τοὺς προελληνικοὺς. Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ ἐκθέσω τοὺς παναρχαίους ἐκείνους νόμους

διὰ τὴν νὰ δείξω ὅτι τὸ μ ἠδύνατο νὰ γείνη ν; Καί τι θὰ ἔλεγε τότε ὁ ἀμείλικτος διδάκτης τῆς γλωσσολογίας κ. Τσ.; Ἐκτὸς τῆς τροπῆς ταύτης ὅμως τοῦ μ εἰς ν, ἐσχηματίσθησαν πᾶσαι αἱ λοιπαὶ πτώσεις τοῦ ἀρσενικοῦ καὶ τοῦ οὐδετέρου γένους ἐξ ἠλλοιωμένου στελέχους κατὰ συνεκδρομὴν (ἴδε G. Meyer § 178), ὥστε κατήχησε νὰ μὴ ὑπάρξη μὴδὲ εἰς φθόγγος κοινὸς εἰς τε τὸ θηλυκὸν μία καὶ εἰς τὰ λοιπὰ γένη. Δὲν εἶνε τοῦτο ἀνωμαλία; Ἄν δὲν ὁμολογεῖ τοῦτο ὁ κ. Τσ. ὁ «οὐδεμίαν ἀνωμαλίαν» διορῶν, ἄς εἴπῃ τότε ποίου ἄλλου εἶδους ἀνωμαλίας γνωρίζει, διότι ἂν καὶ ἡ συνεκδρομὴ ἀκόμη δὲν εἶνε ἀνωμαλία, τότε οὐδεμίαν ἄλλην ἀνωμαλίαν ὑπάρχει. Ἀτοπώτατος δ' εἶνε προσέτι καὶ ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι διὰ τοῦ «κατὰ μεταπλασμὸν» δὲν ἤρμηνεύθη τίποτε, ἀφοῦ ἡ σημασία τοῦ τεχνικοῦ τούτου ὅρου ἤρμηνεύθη λεπτομερῶς (§ 30, 1—2), εἰς αὐτὸν δὲ ὑπάγεται καὶ ὁ σχηματισμὸς διαφόρων τύπων τῆς αὐτῆς λέξεως ἐκ διαφόρου στελέχους, τοῦθ' ὅπερ συνέβη καὶ ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει.

§ 34. 22. «Τὰ τακτικὰ πάντων τῶν ἀνωτέρων τοῦ εἴκοσι ἀριθμῶν ἔχουσι τὴν κατάληξιν -στος σχηματίσθησαν κατὰ συνεκδρομὴν πρὸς τί ἐκ τοῦ εἴκοσι παραγόμενον εἰκοστὸς:» Δὲν εἶνε ἀληθὲς τοῦτο. Τὸ τριακοστὸς, κλπ. ἐσχηματίσθησαν διὰ τοῦ -τος: τριακοτ-τὸς τριακοστὸς κλπ. ὅπως ὁ ἴδιος συγγραφεὺς ὁρθῶς μᾶς εἰδοῖσαζε.

Τὸ ἀληθὲς εἶνε ὅτι τὰ ἀνώτερα τοῦ ἑκατὸν ἐσχηματίσθησαν κατὰ συνεκδρομὴν, ὅπως ἐγὼ λέγω. Ἄς γραφῇ εἰς τὰ σφάλματά μου ὅτι περιέλαβον καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ τριάκοντα μέχρι τοῦ ἑκατὸν, καὶ ἄς ἐκτιμηθῇ ὑπὸ τῶν ἀναγνωστῶν κατ' ἀξίαν.

§ 34. 46. Πέντε ἡμιτάλαντα κατὰ τὸν συγγραφέα = $4\frac{1}{2}$ τάλαντα, ἐνῶ ὡς γνωστὸν εἶναι = $2\frac{1}{2}$ ἦτοι πέντε μισά, ἐπίσης πανθ' ἡμιπόδια δὲν εἶναι $4\frac{1}{2}$ πόδες, ἀλλὰ $2\frac{1}{2}$.

Εἶνε ἀληθὲς τοῦτο, οὐδὲ ζητῶ παρὰ τοῦ κ. Τσ. νὰ φανῇ τοσοῦτον ἱπποτικός, ὥστε νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι καὶ ἐγὼ εἰξεύρω ὅτι τὰ «πέντε μισά» κἀμνον $2\frac{1}{2}$. Παρακαλῶ μόνον νὰ μοὶ εἴπῃ διὰ τί προκειμένου περὶ τοῦ κ. Πανταζῆ (Κρ. σελ. 522 6') καὶ περὶ τοῦ κ. Παπαγεωργίου (Κρ. σελ. 615 ἄ § 184) παραδέχεται παραδρομὰς;

Ἡ μήπως καὶ αἱ παραδρομαὶ εἰς « ἄλλον μὲν » ἐπιτρέπονται, ὅπως καὶ οἱ πρακτικοὶ κανόνες, εἰς ἐμὲ δὲ εἶνε ἀσύγγνωστοί, διότι « ἀκριβολογῶ »;

Σελ. 120—121. Ἡ παρέκβασις περὶ τῶν κριθητικῶν σημείων ἔπρεπε νὰ εἶνε συντομωτέρα, διότι ὅπως ἔχει μὲ τὰς λεπτομερείας σκοτίζει τὸν νοῦν τοῦ μαθητοῦ.

Ἡ παρέκβασις αὕτη σύγκειται ἐκ σελίδων δύο, δὲν βλέπω δὲ ποῖαι λεπτομέρειαι ἠδύναντο νὰ παραλειφθῶσιν, καὶ κατὰ πόσον θὰ ἐγίνετο συντομωτέρα παραλειπομένων αὐτῶν. Ἄλλ' ἰδίως καλὸν θὰ ἦτο νὰ εἴπῃ τί ἐξ αὐτῆς εἶνε τοιοῦτον, ὥστε νὰ σκοτίσῃ τὸν νοῦν τοῦ μαθητοῦ, ἢ ἀρομύσει εἰς τὸν Ἀριστοτέλην, ὡς ὁ χαριέστατος ἀνὴρ λέγει ἀλλαχοῦ.

§ 35. 1—4 Πρόκειται περὶ τῶν παρεπομένων τοῦ ῥήματος καὶ ὅμως ἐπανερχεταί εἰς τὰ ἐν ἀρχῇ ῥηθέντα περὶ ὀνόματος καὶ ῥήματος λαβυρινθώδη καὶ καθιστᾷ ἀπλούστατα πράγματα δυσνόητα. Ἄπαντα ἠδύναντο νὰ παραλειφθῶσιν. Ἐπρεπε δὲ καὶ τὰ ὑπὸ τὸν ἀριθμ. 5 λεγόμενα νὰ ἐκθέσῃ ὡς πᾶσαι αἱ γραμματικαὶ τὰ ἐκθέτουσι, καὶ νὰ λείψῃ τὸ συμβεβηκός. ἀνθ' οὗ κἀλλιον θὰ ἦτο ἀπλοῦς καὶ σύντομος τοῦ ῥήματος ἀριθμὸς

Ἐν πᾶσαις ταῖς παλαιότεραις γραμματικαῖς, καθ' ὅσον γνωρίζω, τὸ περὶ τοῦ ῥήματος μέρος ἄρχεται ἀπὸ τῆς ἐξῆς λακωνικωτάτης εἰσαγωγῆς:

« Τὰ παρεπόμενα τοῦ ῥήματος εἶνε διαθέσεις, φωνή, συζυγία, ἐγκλίσις, χρόνος, ἀριθμὸς καὶ πρόσωπον ». (Παπ. § 299).

Οὐδαμοῦ ὅμως ἐξηγεῖται ὅτι τὰ πράγματα ταῦτα δὲν εἶνε τυχαῖα προσαρτήματα ἀλλ' ἀναγκαῖα τοῦ ῥήματος συστατικά, ἕτινα οὐδὲν ἄλλο μέρος λόγου δύναται νὰ ἔχῃ, οὐδ' ἐξετάζεται κἂν τις ἢ σχέσις αὐτῶν πρὸς ἄλληλα. Διὰ τοῦτο ἐνόμισα ὅτι ἔπρεπε νὰ διαλάβω περὶ αὐτῶν ἐν συντόμῳ, καὶ ἔγραψα τὰ τέσσαρα ταῦτα ἐδάφια καταλαμβάνοντα μίαν σελίδα. Ὁ κ. Γσ. ἰσχυρίζεται ὅτι διὰ τούτων ἐπανερχομαι εἰς τὰ ἐν ἀρχῇ περὶ ὀνόματος καὶ ῥήματος ῥηθέντα λαβυρινθώδη καὶ καθιστῶ ἀπλούστατα πράγματα δυσνόητα. Ἄλλὰ πρῶτον οὐδαμῶς εἶνε ἀληθές ὅτι ἐπανερχομαι εἰς τὰ ῥηθέντα, διότι ἐκεῖ μὲν διαλαμβάνω περὶ τῆς ιδιότητος τοῦ κλίνεσθαι τῶν ῥημάτων, ἐνταῦθα δὲ περὶ τοῦ τίς ἢ κλίσις αὕτη. Δυστυχῶς ἀφοῦ τὸ νοόμετρον δὲν εἶνε ἐν κοινῇ χρήσει, δύναται εὐκόλως πᾶς τις νὰ

ἀποκαλῆ πᾶν κεφάλαιον δύσκολον, δυσνόητον, ἀκατανόητον, λαβυρινθῶδες ἢ ἀρμόζον εἰς μόνον τὸν Ἀριστοτέλην χωρὶς νὰ δώσῃ λόγον εἰς κανένα. Ἄφου ὅμως τὰ τοιαῦτα λέγονται ἐν κρίσει, ἐν ἣ κρίνονται καὶ ἄλλα βιβλία, δύνανται νὰ ληφθῶσι ταῦτα ὡς μέτρον ἐκτιμήσεως. Ἐρωτῶ λοιπὸν τὸν κ. Τσ., ἀφου ἡ ἐξήγησις τῆς ἰδιότητος τοῦ κλίνεσθαι τῶν ῥημάτων εἶνε πρᾶγμα λαβυρινθῶδες, διὰ τί αὐτὸς οὗτος ἐνέκρινε διὰ τὰ δημοτικὰ σχολεῖα γραμματικὴν περιέχουσαν τοιοῦτον κεφάλαιον; (ἴδε ἀνωτέρω σελ. 30—31) Τὸν δὲ ἰσχυρισμὸν ὅτι καθιστῶ ἀπλοῦσαιτα πράγματα δυσνόητα δὲν ἐξεύρω πῶς πρέπει νὰ χαρακτηρίσω, ἀφου ἐν ταῖς ἄλλαις γραμματικαῖς οὐδὲν λέγεται περὶ τούτων. Ποῦ ἠκούσθη ποτὲ ὅτι ὁ παρασιωπῶν καὶ μηδὲν λέγων περὶ τίνος πράγματος καθιστᾷ αὐτὸ ἀπλοῦσαιτον, ὁ δὲ ἐξηγῶν αὐτὸ λαβυρινθῶδες; Ἄλλὰ τότε διὰ τί νὰ μὴ ἔχω καὶ ἐγὼ τὸ δικαίωμα νὰ ἀποκόψω τὰ τέσσαρα ταῦτα ἐδάφια, ὥστε νὰ καταστῶσιν ἀπλοῦσαιτα τὰ πάντα; Προκειμένου δὲ περὶ ἀπλότητος καὶ εὐκολίας δὲν μᾶς λέγει ὁ κ. Τσ. ἀπλοῦς καὶ εὐνόητος εἶνε ὁ τεχνικὸς ὅρος παρεπόμενα τοῦ ῥήματος, ὃν μεταχειρίζονται αἱ παλαιότεραι γραμματικαὶ χωρὶς νὰ τὸν ἐξηγῶσι; Τίς μαθητὴς ἐννοεῖ ἢ δύναται νὰ ἐννοήσῃ τὴν σημασίαν τοιοῦτου ἀληθῶς φιλοσοφικωτάτου ὅρου; Ἄλλ' ἀρκεῖ, ὡς φαίνεται ἡ ἀποστήθισις. Ἄλλ' ὁ τελευταῖος βαθμὸς τῆς εὐσυνειδησίας καὶ τῆς φιλαληθείας τοῦ κ. εἰσηγητοῦ εἶνε ὅτι κατακρίνων τὴν ἐν ἐδαφίῳ 5 ἀπαριθμησιν τῶν παρεπομένων τοῦ ῥήματος ἐν σχέσει πρὸς ἄλληλα καὶ ἀπαιτῶν νὰ παραλείψω πᾶσαν συσχέτισιν αὐτῶν καὶ νὰ ἐκθέσω αὐτὰ παντελῶς μεμονωμένα «ὡς πᾶσαι αἱ γραμματικαὶ τὰ ἐκθέτουσι» προσθέτει ὅτι ἀντὶ τῆς τοιαύτης πολυτελείας «κάλλιον θὰ ἦτο ἀπλοῦς καὶ σύντομος τοῦ ῥήματος ὀρισμός.» Ὅρισμὸν τοῦ ῥήματος ὅμως συνιστάμενον ἐκ στίχων τριῶν (ἀριθ: 3) ἔδωκα ἤδη ἐν ἀρχῇ τοῦ βιβλίου (§ 1, 2) εἰς αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ λαβυρινθῶδες μέρος, τὸ ὅποιον τοσοῦτον κατεδίκασεν ὁ κ. Τσ. Πῶς τώρα λησμονεῖ ταῦτα καὶ ἀναζητεῖ ὀρισμὸν τοῦ ῥήματος μὴ ὑπάρχοντα δῆθεν παρ' ἐμοί; Πρέπει τις νὰ πιστεύσῃ ὅτι ὁ κ. Τσ. ἐλησμόνησεν ἢ δὲν ἀνέγνωσε τὰ λαβυρινθώδη ἐκεῖνα ἢ μᾶλλον νὰ ὑποπέυσῃ ὅτι ὁ Κοκοράβας ἔπαυσε πλέον νὰ ἔχῃ τὰ πρωτεῖα;

§ 35. 17. β'. «Ἡ ὑποτακτικὴ, διὰ τῆς ὑποίας ὁ ὁμιλῶν δὲν παριστᾷ αὐτὸς τὸ συμβεβηκὸς ὡς πραγματικόν, ἀλλὰ παράδειχται μόνον αὐτό, οἷον ἐὰν γράψω (=εἰάν υποθέσωμεν ὅτι θὰ γράψω)». Ἡ κυρία σημασία τῆς ὑποτακτικῆς ὅπως ἐκφράζεται ἐν ταῖς κυρίαις προτάσεσιν, ἐν αἷς κυρίως ζητητῆα ἢ σημασία τῶν ἐγκλίσεων, εἶναι ἡ θελήσις τοῦ ὁμιλοῦντος, ἐνέγει δὲ πάντοτε ἡ ὑποτακτικὴ ὑπόδειξιν πρὸς τὴν πραγματικότητα, ὅπερ δὲν ὑπάρχει ἐν τῇ εὐκτικῇ. Πρβ. περὶ τῆς χρησιμότητος τῆς σανασκτικῆς γλώσσης σ. 15.

Οὐδαμῶς εἶνε χρεῖα νὰ ἀποτιναχθῇ ἡ παχεῖα κόνις τῆς ἐμοῖ τε καὶ πᾶσιν ἀνδράσιν Ἀχαιοῖς ἀγνώστου πραγματείας τοῦ κ. Τσ., διότι πᾶν ὅ,τι λέγει περὶ τῆς σημασίας τῆς ὑποτακτικῆς ὡς δῆθεν ἐκ τῆς πραγματείας ταύτης προερχόμενον εἶνε γνώμη τοῦ Delbrück, ἣν ἀντέγραψεν εἴτε ἐξ αὐτοῦ ἢ τὸ πιθανώτερον ἐκ τῆς γραμματικῆς τοῦ Brugmann (σελ. 190, § 165), ἧς παραθέτω τὸ κείμενον αὐτολεξεί:

Als Grundbedeutung des Konj. wird jetzt gewöhnlich mit Delbrück die des Willens, des machtbewussten Begehrens angesehen, aus der sich allerdings alle Funktionen ohne Zwang entwickeln lassen. Der Konj. enthielt immer eine Hinweisung auf Verwirklichung des im Sinne liegenden ein Moment, das dem Opt. in der Regel abging.

Μὴ ἐνοῶν δὲ τὰ λεγόμενα κατὰ τὸ σύνθησις ὁ ἀνὴρ μετέφρασε κακῶς τὸ *Hinweisung auf Verwirklichung* (*) διὰ τοῦ παντελῶς ἀκατανοήτου «*ὑπόδειξιν πρὸς τὴν πραγματικότητα*» ἕνεκα δὲ τῆς κακῆς ταύτης μεταφράσεως δὲν εἶδεν ὅτι τὰ ὑπ' ἐμοῦ περὶ τῆς σημασίας τῆς ὑποτακτικῆς λεγόμενα δὲν ἀναιροῦσι τὴν γνώμην Delbrück, ἀλλὰ τροποποιοῦσι καὶ διορθοῦσι αὐτήν. Ἀντὶ δηλαδὴ νὰ λάβω τὴν *Hinweisung auf Verwirklichung* ταύτην ὡς σημασίαν παρεπιμένην τῇ τῆς θελήσεως, ὅπερ ἀσυμβίβαστον, λαμβάνω αὐτήν ὡς τὴν μόνην κυρίαν σημασίαν τῆς ὑποτακτικῆς, ἐξ ἧς προῆλθεν ἡ τῆς συγκαταθέσεως καὶ τῆς θελήσεως ἐν τέλει.

§ 35. 17 γ'. «Ἡ εὐκτικὴ, διὰ τῆς ὑποίας ὁ ὁμιλῶν παριστᾷ τὸ συμβεβηκὸς ὡς δυνάμενον νὰ θεωρηθῇ ὡς πραγματικόν ἢ ὡς ἐπιθυμητόν». Ἡ εὐκτικὴ δηλοῖ εὐγὴν τοῦ ὁμιλοῦντος καὶ τὸ δυνατόν γενέσθαι. Πρβ. περὶ τῆς χρησιμότητος τῆς σανασκ. σ. 21.

(*) Δηλαδὴ ὑπόδειξιν ὅτι τὸ ἐπιθυμούμενον εἶνε *πραγματοποιούμενον*.

§ 35. 17 δ'. «Ἡ προστακτική, διὰ τῆς ὁποίας ὁ ὁμιλῶν δηλοῖ ὅτι θελεῖ νὰ γείνη τὸ ὑπὸ τοῦ ῥήματος παριστάμενον συμβεβηκός.» Ἡ προστακτικὴ ἐκφράζει ἐπιθυμίαν τοῦ ὁμιλοῦντος ἐν εὐρυτέρᾳ ἔννοια, οὐχὶ μόνον προσταγὴν, ἀλλὰ καὶ ὑπόθεσιν, συμβουλήν, εὐχὴν, ἱκεσίαν· πρβ. περὶ χρησιμότητος σ 32.

Καὶ πάλιν ἀτόπως παραπέμπει ὁ κ. Τσ. εἰς τὴν ἐν εἰρήνῃ ἀναπαυομένην πραγματείαν αὐτοῦ καλλίστην εὐράν, ὡς φαίνεται, εὐκαιρίαν ἀνεξέδου βεκλάμας ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως, διότι καὶ ὅσα λέγει περὶ τῆς εὐκτικῆς καὶ τῆς προστακτικῆς εὐρίσκονται εἰς πλείστα βιβλία ἐκδεδομένα καὶ πρὸ τῆς γεννήσεως αὐτοῦ ἀκόμη. Ἐφήρμωσε δὲ καὶ ἐνταῦθα ὁ χρησιμοθησέτατος ἀνὴρ τὴν μέθοδον τῶν *λεληθότων σφαλμάτων*, διότι ἐνῶ εἶνε φανερόν ὅτι τὰ ὑπ' ἐμοῦ λεγόμενα **οὐδαμῶς** διαφέρουσι τῶν ὑπ' αὐτοῦ λεγομένων κατ' οὐσίαν, ἀλλὰ μόνον ἢ διατύπωσιν αὐτῶν εἶνε παρ' ἐμοὶ ἀκριβεστέρα καὶ ἐπιστημονικώτερα, ἐν τούτοις προσποιεῖται ὅτι διαφωνεῖ καὶ ἔχει ἀντιρρήσεις, ἐπαναλαμβάνει δὲ δι' ἄλλων ἐκφράσεων τὰ αὐτά.

§ 35. 18. Ὁ ὁρισμὸς τοῦ ἀπαρέμφατου δὲν λέγει τίποτε· «τὸ ἀπαρέμφατον τὸ ὅσιον εἶνε οὐσιαστικὸν ἄκλιτον παριστῶν τὸ συμβεβηκός ὡς ἰσχυρότερον νοητὸν ἀντικείμενον, ὅσον γράφειν (= νὰ γράφῃ τις, ἢ τὸ νὰ γράφῃ τις).

Ἄλλὰ πῶς δὲν λέγει τίποτε, ἀφοῦ λέγει ὅτι εἶνε οὐσιαστικὸν ἄκλιτον καὶ ἀφρημένον; Δὲν εἶνε ἀληθὲς τοῦτο; Ἐγὼ ἰσχυρίζομαι ὅτι ὄχι μόνον τὸ λεγόμενον ὀνοματικὸν ἀπαρέμφατον, ἀλλὰ καὶ τὸ λεγόμενον εἰδικὸν καὶ τὸ τελικὸν καὶ αὐτὸ ἀκόμη τὸ ἰσοδυναμοῦν πρὸς προστακτικὴν **ἀείποτε** ἔχει σημασίαν οὐσιαστικου.

§ 36. Ὁμιλεῖ περὶ ἀναδιπλασιασμοῦ γενικῶς ἄνευ ἀνάγκης, ὅθεν ἐκεῖ *μάγματος, μαρμαίρω, ἀγωγή, πεποίησις, μορμύρω, καγχάζω, παμφάνω, τετραίνω* κλπ. ὅλα περιττά. Ἐνταῦθα, ὅπως συνήθως γίνεται, ἔπρεπε νὰ ὁμιλήσῃ μόνον περὶ τοῦ ἀναδιπλασιασμοῦ τοῦ παρακειμένου (ὑπερσυντ. καὶ τετελεσ. μελλ.). Ἐν τῷ περὶ ἐνεστωτικῶν θεμάτων νὰ ὁμιλήσῃ περὶ τοῦ ἴστημι, δίδωμι, γίγνομαι κλπ. καὶ ἐν τῷ ἀπ. ἀναδιπλ. περὶ τοῦ ἀγαγεῖν ἐνεγχεῖν. Ὡστε τὰ ἀπὸ 1—12 ἐνταῦθα περιττά.

Νεότητος ἀξίωσις καὶ αὕτη νὰ μὴ πραγματευθῶ γενικῶς περὶ τοῦ ἀναδιπλασιασμοῦ ἐν τῷ αὐτῷ κεφαλαίῳ, ἀλλὰ νὰ κατατάμω τὴν ὕλην εἰς διάφορα μέρη *«ὁπῶς συνήθως γίνεται»*, διὰ νὰ φαντά-

ζωνται μαθηταί και διδάσκαλοι: ὅτι ἄλλος ἀναδιπλασιασμός δὲν ὑπάρχει πλὴν τοῦ ἐν τῷ παρακειμένῳ, ὅπως *συνηθέσιστα γίνεται*. Ἀλλὰ τίνα λόγον ἔχει ἡ ἱερὰ παράδοσις, τὴν ὁποίαν δὲν ἐσεβάσθη ἐγώ; Μήπως διδάσκει ὀρθότερα; Οὐδαμῶς, ἀφοῦ οὐδ' ὁ κ. Τσ. ἰσχυρίσθη τὸ τοιοῦτον. Μήπως διδάσκει τὰ αὐτὰ πράγματα εὐκολότερον; Οὐδὲ τοῦτο, ἀλλ' ὅπως τούναντίον.

Ἐν τούτοις ἄς ἐπιτραπῆ εἰς τὸν κ. Τσ. νὰ λέγῃ ὅ,τι θέλει, ἀφοῦ τίποτε δὲν θὰ χάσῃ· ἀλλ' ὁ κ. Χατζηδάκης ἀφοῦ προκειμένου μὲν περὶ μεγάλων καὶ δυσκολωτάτων κεφαλαίων τῆς γραμματικῆς λέγει (Κρ. σελ. 627 ἄ) ὅτι «δὲν νομίζει πολλῆς σημασίας· ἄξιον τὸ ὅτι προετάχθη ἢ ἠκολούθησε. τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ μέρος,» διὰ τί τώρα βεβαίαι διὰ τῆς ὑπογραφῆς αὐτοῦ ὅτι ὀρθῶς μὲ κατεδίδακσεν ὁ κ. Τσ., διότι μετέθεσα μίαν καὶ ἡμίσειαν μόνον σελίδα; Διὰ τί δὲ ἀφοῦ μὲ κατεδίδαξε μόνον διότι μετέθεσα τὴν μίαν καὶ ἡμίσειαν σελίδα ταύτην, ἐβράβευσε τὸν κ. Παπ., ὅστις (§ 397 σελ. 127) ἀναφέρει τὸν *ἐνεσιωκὸν ἀναδιπλασιασμόν* ὡς τι γνωστὸν πρᾶγμα, ἐνῶ δὲν εἶπε περὶ αὐτοῦ οὐδὲ λέξιν οὐδέποτε(*); Ποία τιμὴ ἢ ποῖος λόγος τιμῆς δύναται νὰ βεβαιώσῃ ὅτι εἶνε ὀρθὸν καὶ δίκαιον τὸ τοιοῦτον;

§ 36. 17 [γρ 19], Ὅτι τὸ εἶπον δὲν ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ FεFεπον, διότι ἡ δίφθογος εἰ εἶναι γνησία, εἶπομεν.

Ἐστὼ ἐσφαλμένον τοῦτο· ἀλλ' ἀφοῦ καὶ ὁ κ. Παπ. παρέχει τὴν αὐτὴν ἐξήγησιν καὶ ἐσφαλμένως *διατεινωμένην* μάλιστα, διὰ τί ὁ μὲν κ. Τσ. σιωπᾷ, ὁ δὲ κ. Χατζηδάκης προτείνει τὸ βιβλίον αὐτοῦ πρὸς ἔγκρισιν; Ἴδου ὁ κανὼν τοῦ κ. Παπ. αὐτολεξεῖ ἀναγραφόμενος πρὸς δόξαν τοῦ κ. Χατζηδάκη:

§ 431. Σημ. 1. Ὁ ἦνεγκον ἐνεκ-, ἐγκ-) ἦγαγον (ἀγ-) καὶ εἶπον (Fεπ) λαμβάνουσαν *Ἀτικὸν ἀναδιπλασιασμόν* εἰς!!)

§ 36, 20 Περὶ τοῦ οὐρῶ, ὠθῶ, ὠνοῦμαι δὲν εἶναι γνωστὸν λέγει, ἂν ἤρχιζον ἀπὸ τοιοῦτου συμφώνου (F ἢ σ). Ἡμεῖς γνωρίζομεν ὅτι καὶ τὰ τρία ἤρχιζον ἀπὸ F.

(*) Περὶ τοῦ κ. Τσ. περιττὸν νὰ εἶπομεν ὅτι δὲν τὸ εἶδεν, ἴσως δὲ καὶ ἰδὼν τὸ ἐπεδοκίμασεν.

'Αλλ' ὅμως γλωσσολόγοι ἄριστοι ἕνεκα λόγων σπουδαίων παραδέχονται ὅτι ἐν τούτοις καὶ ἐν ἄλλαις τισὶ λέξεσι τὸ δίγαμμα ἐξελίπεν ἐν χρόνοις παναρχαίαις ἐν αὐτῇ τῇ ἀρχῇ τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης καὶ ὅτι ἡ συλλαβικὴ αὐξήσις αὐτῶν δὲν προέρχεται ἐκ τοῦ δίγαμμα, ἀλλ' ἐξ ἄλλης αἰτίας. (Ἴδε Kühner-Blass, τόμ. Β'. σελ. 14—15 μετὰ τῆς ὑποσημ.). Τὴν γνώμην ταύτην δὲν ἐτόλμησα νὰ ἀποδεχθῶ ἄνευ ἐπιφυλάξεως, ἀλλ' οὔτε καὶ νὰ ἀπορρίψω, διὸ καὶ ἔγραψα «δὲν εἶνε γνωστόν.» 'Αλλ' ὁ κ. Γσ. ἀγνοῶν πάντα ταῦτα προβάλει μετὰ παιδαριώδους στόμφου τὸ γελοῖον ἀλαζόνευμα «*Ἡμεῖς γνωρίζομεν*» φανταζόμενος βεβαίως ὅτι οὐδεὶς ἄλλος γνωρίζει τὴν ἀπόκρυφον ταύτην σοφίαν, ἐνῶ αἱ ἐτυμολογίαι, τὰς ὁποίας ἔννοεῖ, εἶνε κοινοτάται καὶ γνωστόταται, τὴν τοῦ ὄνομα δὲ καὶ ἐγὼ αὐτὸς ἔχω ἀναγεγραμμένην ἀλλαχοῦ. (Περὶ τῆς Κρητ. διαλ. σελ. 73).

§ 37, 7. Τοῦ εἶκω θεωρεῖ τὴν δίφθογγον μὴ γνησίαν!

Τοῦ εἶκω τὴν δίφθογγον ἐξέλαθον ὡς ὄχι γνησίαν, ἐπειδὴ δὲν τρέπεται εἰς *η* ἐν τῇ χρονικῇ αὐξήσει (οἶον εἶξα). Ὁμολογῶ τώρα ὅτι ἡ ὀρθὴ ἐξήγησις εἶνε νὰ ἐκληφθῇ τὸ τοιοῦτον *ει* ὡς προελθὸν ἐκ συναϊρέσεως ἐκ τοῦ ἔ*Φεικον*, ἀλλὰ δὲν πιστεύω οὔτε μέγα νὰ εἶνε τὸ σφάλμα οὔτε ἀδικαιολόγητον, ἥκιστα δὲ πάντων ἄξιον θαυμαστικοῦ.

§ 38, 1. "Τὰ σύνθετα ῥήματα ἄλλοτε μὲν θεωροῦνται ὡς μία καὶ ἀδιάσπατος λέξις καὶ λαμβάνουσιν ἀναδιπλασιασμὸν καὶ αὐξήσιν ὡς τὰ ἀπλά, οἷον μυθολογῶ-ἐμυθολόγουν-μεμυθολόγηκα, ἄλλοτε δὲ ἐκλαμβάνονται ὡς δύο διακεκριμένα λέξεις, οἷον περιβάλλω ἐνοικῶ κ.λ. καὶ τότε οἱ λαμβάνοντες ἀναδιπλασιασμὸν καὶ αὐξήσιν χρόνοι αὐτῶν σχηματίζονται πρῶτον ἀσύνθετοι καὶ ἔπειτα προστίθεται τὸ πρῶτον συνθετικὸν μέρος αὐτῶν πρὸ τοῦ ἀναδιπλασιασμοῦ ἢ τῆς αὐξήσεως». "Ἄνευ λόγου καὶ ἀνάγκης πρὸς σύγγασιν συμπαρατάττει ἀνόμοια "Ἐπειτα τί σημαίνει «οἱ λαμβάνοντες ἀναδιπλασιασμὸν καὶ αὐξήσιν χρόνοι σχηματίζονται πρῶτον ἀσύνθετοι καὶ εἶτα προστίθεται τὸ πρῶτον συνθετικόν;» ἐδῆμου καὶ εἶτα ἐπεδήμου;

Μάλιστα. "Ἀνθρώπος ὄχι ἔννοων τί εἶνε γλῶσσα καὶ γλωσσολογία, ἀλλ' ἀπλῶς τὸν κοινὸν νοῦν ἔχων ἀδύνατον εἶνε νὰ ἀμφιβάλλῃ ὅτι ἡ ἰδιότροπος αὐξήσις τῶν συνθέτων ῥημάτων ἐν τῇ ἐλληνικῇ γλώσσῃ προῆλθεν ἐκ τούτου, ὅτι οἱ ὀμιλοῦντες αὐτὴν ἠσθάνοντο τὴν πρόθεσιν ὡς τι χωριστὸν καὶ διακεκριμένον μέρος ἀπὸ τοῦ στελέχους

τοῦ ῥήματος, ὅπερ ἐσχημάτιζον ὡς ἐάν ἦτο ἀσύνθετον, ἀδιάφορον ἂν ὡς ἀσύνθετον δὲν ἦτο ἐν χρήσει (ὅπως τὸ ἐπεδήμουν)

§ 38, 4 «Τὰ ἀπὸ συνθέτων ὀνομάτων παράγωγα ῥήματα κλπ.» Ἔπρεπε νὰ εἶπη τὰ ἀπὸ συνθέτων μὲ πρόθεσιν.

Ἄλλὰ περὶ αὐτῶν καὶ μόνον πρόκειται ἐν τοῖς δύο προηγουμένοις ἐδαφίοις, ὥστε ὁ ἀναγινώσκων κατὰ συνέχειαν ἀδύνατον εἶνε νὰ ὑπολάβῃ ἄλλα σύνθετα πλὴν τούτων· περὶ δὲ τῶν ἄλλων συνθέτων γίνεται λόγος μόνον κατωτέρω ἐν ἐδαφίῳ 7—8.

§ 38, 6. «δοικῶ δεδιόκηκα!»

Λάβρακα μέγαν συνέλαβεν ὁ φοβερός καὶ τρομερός ἀλιεὺς σφαλιμάτων, ποῖος εἰξεύρει δὲ πῶσους, ἐχόρευσε κόρδακας σκιρτῶν ἐπὶ τῇ ἄγρῳ. Ἡ χαρὰ ὅμως ἦν ἡσθάνθη ἐπὶ τούτῳ δὲν ἀφῆκεν αὐτὸν νὰ ἀνοίξῃ κανένα τυφλοσύρτην, ἄλλως θὰ ἔβλεπεν ὅτι ἐν τοῖς ἀποσπάσμασι τῶν κωμικῶν Μάχωνος καὶ Ἀντιράνου εὐρίσκειται δεδιώκηται καὶ δεδιωκημένα. Ἴδε Kühner-Blass τόμ. Β'. σελ. 401 καὶ § 205, 1. * Ἄς κρατήσῃ λοιπὸν τὸ θαυμαστικὸν διὰ τὴν ἐξυπνάδα του.

* Ὅλη ἡ σελὶς 135 περιέχει συγκεχυμένα πράγματα, ἔπου καὶ δύο νέα ὀνομασίαι πλησιθεμα (τὰ εἰς -ω) καὶ γυμνόθεμα (τὰ εἰς -μι). Συγγέονται δὲ θεματικὸν φωνῆς καὶ ἐγκλιτικόν, ἀφοῦ λέγει ὅτι ἡ ὑποτ. η ω.

Ποῖαν σύγχυσιν ἔννοεῖ ὁ κ. Τσ. ἀδύνατον εἶνε νὰ ἰδῇ τις ἀναγινώσκων τὴν σελίδα 135, διότι ἐν αὐτῇ περὶ οὐδενός ἄλλου γίνεται λόγος· εἰμὴ περὶ τοῦ θεματικοῦ λεγομένου φωνήεντος καὶ τῶν ἐγκλιτικῶν προσφωμάτων, πράγματα ἅτινα πᾶσαι αἱ γραμματικαὶ ἔχουσι καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου τρόπον ἐκθέτουσι μετ' ἀσημάντων μόνον παραλλαγῶν. Τὸ ἐπιφερόμενον ὅμως «Συγγέονται δὲ» δεικνύει σαφῶς ὅτι ὁ κ. Τσ. δὲν ἔννοεῖ σύγχυσιν οὐδεμίαν περὶ τὴν ἐκφρασιν ἢ τὰ νοήματα, ἀλλὰ μόνον ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ ἀναφέρω ὡς θεματικὰ φωνήεντα τῆς ὑποτακτικῆς τὸ η καὶ τὸ ω, διότι πιστεύει αὐτὰ προσελθόντα ἐκ συγχωνεύσεως δύο διαφόρων στοιχείων, τοῦ θεματικοῦ καὶ τοῦ ἐγ-

κλιτικοῦ φωνήεντος. Ἐνῶ ὁμως τὸ καταδικαζόμενον τοῦτο μέρος περιέχεται εἰς δύο στίχους (ἀριθ. 2), περιλαμβάνει εἰς τὴν κατηγορίαν ὁ ἐντιμότετος ἀνὴρ ὀλόκληρον τὴν σελίδα ἀναμίξας καὶ τοὺς ἐν ἄλλῳ ἔδαφιῳ περιεχομένους ὄρους *πλησίθεμα* καὶ *γυμνόθεμα*, οἵτινες ὡς πᾶν ἄλλο ὄντες δύνανται νὰ κατακριθῶσιν, ἀλλ' ὄχι ὡς συγκεχυμένοι (*). Καὶ τὴν φράσιν δὲ «συγκεχυμένα πράγματα» ἐξέλεξεν ἐπίτηδες, ἵνα ὁ ἀναγνώστης νομίσῃ ὅτι περὶ ἄλλης συγχύσεως πρόκειται, καὶ ὄχι ὅτι δὲν ἀναλύεται τὸ ω καὶ η εἰς τὰ ἀρχικὰ αὐτῶν συστατικά. Μετὰ τῆς αὐτῆς ταχυδακτυλογραφικῆς δεξιότητος κατώρθωσε καὶ ἀλλαχοῦ ὁ ἐντιμότετος ἀνὴρ νὰ παραστήσῃ τὰς ὑποσημειώσεις ὡς κείμενον (ἴδε ἄνωτ. σελ. 33). Τὰ δὲ περὶ συγχωνύσεως τοῦ φωνήεντος τῆς ὑποτακτικῆς ὑπὸ τοῦ κ. Τσ. πιστευόμενα, ὄχι μόνον εἶνε ἀμφιβολώτατα, ἀλλὰ καὶ ἀληθῆ ἐὰν ὑποτεθῶσιν, οὐδαμῶς ἀρμόζουσιν εἰς βιβλίον διδακτικόν, ἀφοῦ συνέβησαν πρὸ τοῦ νὰ ὑπάρξῃ Ἑλληνικὴ γλῶσσα (**). Γραμματικὴ ἐπιστημονικωτάτη καὶ οὐδαμῶς διὰ μαθητὰς προωρισμένη, ἡ τοῦ Brugmann (σελ. 172) παρέχει τὰ φωνήεντα ταῦτα ὁμοίως «συγκεχυμένα», ὅπως ἐγώ, ἀλλ' ὅμως ὑπ' οὐδενός κατακρίθη διὰ τοῦτο. Τοιοῦτος ὁμως εἶνε ὁ περίφημος *πῆχυς* τοῦ κ. Τσ., ἀφ' ἐνός μὲν διὰ ψύλλου πῆδημα *χαλαῖ* τὸν κόσμον ὅτι εἶνε *γλωσσολογικόν* καὶ *περιττὸν διὰ παῖδας*, καὶ *ἀκατάληπτον* καὶ *ἀκατανόητον*, καὶ *ἀρμόζον* εἰς τὸν Ἀριστοτέλην, ἀφ' ἐτέρου δὲ *ἀπαιεῖ* νὰ μὴ παραλείπωνται πράγματα προκατακλυσμαῖα καὶ ἀμφιβολώτατα. Ἡ τοιαύτη ἀνακολουθία δὲν ἔχει χρεῖαν σχολίων, διότι εἶνε αὐτοσχολίαστος.

§ 41. 10. Πολὺ ἀόριστα ἐκτίθενται τὰ περὶ τοῦ καθ. β' καὶ α'. ἀόριστου καὶ μόνον ἐκ τῆς ὑποσημειώσεως ἕνοσέ τις περὶ τίνος πρόκειται, ὅπου ὅμως πολλὰ λέ-

(*) Τοὺς ὄρους *πλησίθεμα* καὶ *γυμνόθεμα*, ἠναγκάσθη νὰ δημιουργήσω ὡς μὴ ὑπάρχοντας ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γλώσσῃ, ἐνῶ ὑπάρχουσι πρὸ πολλοῦ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, δὲν τολμᾷ δὲ οὐδ' ὁ κ. Τσ. νὰ κατακρίνῃ αὐτοὺς ἐπιτῶς, ἀλλ' ἀπλῶς παρεισάγει αὐτοὺς, ἵνα ἐκπλήξῃ τοὺς ἀναγνώστας διὰ τοῦ καινοφανοῦς. Αἱ φράσεις τὰ εἰς-ω καὶ τὰ εἰς-μι δὲν δύνανται νὰ ἀντικαταστήσωσιν αὐτοὺς, διότι πλείστον κανόνων ἢ διατύπων καθίσταται διὰ τούτων δυσχερεστάτη Ἐπειτα διὰ τί μόνῃ ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα νὰ μὴ ἔχη τοιοῦτους ὄρους, ἐνῶ αἱ ἄλλαι ἔχουσιν;

(**) Ἴδε G. Meyer § 585 (: bereits ἐκ vor g i e c h i s c h e r Zeit)

γονται διὰ τὸς μαθητὰς περιττά, ὡς καὶ περὶ τῆς γενέσεως αὐτῶν. Ὅτι δὲ λέγει περὶ τοῦ α'. παθ. ἀορίστου εἶναι ἐσφαλμένον. Σήμερον ἐπικρατεῖ ἄλλη γνώμη περὶ τῆς γενέσεως αὐτοῦ. Ἐν τῇ ὑποσ. ἔχομεν καὶ θεματεμβόλιον ε, θ

Παραθέτω τὸ ἔδαφιον 10 ὀλόκληρον αὐτολεξεί:

Ὁ παθητικὸς ἀορίστος ἔχει ὡς χρονικὸν πρόσφυμα ἐν μὲν τῇ ὀριστικῇ, τῇ προστακτικῇ καὶ τῇ ἀπαρεμφάτῃ τὸ φωνῆν η, ἐν δὲ τῇ ὑποτακτικῇ, τῇ εὐκτικῇ καὶ τῇ μετοχῇ τὸ φωνῆν ε· πρὸ τῶν φωνηέντων δὲ τούτων προστίθεται εἰς τὰ πλείστα ῥήματα καὶ θ. Καταλήξει δὲ ἔχει τὰς δευτεροβάθμους τῆς ἐνεργητικῆς διαθέσεως μετὰ τοῦ πρόσφυματος σα ἐν τῇ τρίτῃ πληθυντικῇ προσώπῳ. Τὸ στέλεχος αὐτοῦ συνήθως εἶναι ὅμοιον πρὸς τὸ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου ἀνευ τοῦ ἀναδιπλασιασμοῦ.

«*Πολὴν ἀόριστα*» φαίνεται ὅτι ἀποκαλεῖ ταῦτα ὁ χρηστοθηέστατος ἀνὴρ, ἐπειδὴ λέγεται ἐν αὐτοῖς ὅτι «*προστίθεται εἰς τὰ πλεῖστα κτιζ.* Ταῦτα ὅμως ἐγράφησαν οὕτω, διότι ἐν τῷ προκειμένῳ ἔδαφίῳ ὁ σχηματισμὸς τὸ ἀορίστου τούτου ἐκτίθεται γενικῶς, αἱ δὲ μερικῶτεροι παραλλαγαί, ἧτοι εἰς τίνα ῥήματα λαμβάνει θ καὶ εἰς τίνα δὲν λαμβάνει καὶ τὰ τοιαῦτα ἐκτίθενται λεπτομερέστατα κατωτέρω (§ 43, 10—15, § 54, 11—13, § 55, 5 δ' καὶ 12—13), οὐδ' ἦτο ποτὲ δυνατόν νὰ ἐκτεθῶσι πᾶσαι αἱ λεπτομέρειαι αὐταὶ ἐν ἐνὶ μόνῳ ἔδαφίῳ, ἐν ᾧ ἐκτίθεται γενικῶς ὁ σχηματισμὸς αὐτοῦ. Ὁ κ. Παπ. τοῦλάχιστον διὰ τὸν σχηματισμὸν τοῦ παθ. ἀορίστου ἔχει ὀλόκληρον κεφάλαιον συνιστάμενον ἐξ ἔδαφίων δέκα καὶ τεσσάρων σημειώσεων προσέτι (σελ. 114—115). Ἄν δὲ παρ' ἔμοι «*μόνον ἐκ τῆς ὑποσημειώσεως ἐννοεῖ τις περὶ τίνος πρόκειται,*» δύνανται νὰ κρίνωσιν οἱ ἀναγινώσκοντες ἀνωτέρω τὸ ἔδαφιον τοῦτο καὶ μὴ βλέποντες τὴν ὑποσημείωσιν ἐν τῷ παρόντι φυλλαδίῳ. Τὸ ἐπ' ἔμοι ὁμολογῶ ὅτι οὐδέποτε ἀπήντησα μεγαλύτερον *tourpet*.

Ἐν δὲ τῇ ὀκταστίχῳ ὑποσημειώσει τοῦ κατακρινόμενου ἔδαφίου γίνεται λόγος περὶ τῆς μεταπτώσεως τοῦ ἀορίστου τούτου εἰς παθητικὴν σημασίαν, ἐνῶ κυρίως εἶνε ἐνεργητικὸς καὶ περὶ ἄλλων τιῶν, περὶ ὧν πάντων οὐδεμία ὑπάρχει δευτέρα γνώμη. Ἐν ἐνὶ μόνῳ στίχῳ (ἀριθ. 1) λέγω ὅτι τὸ θ τοῦ ἀορίστου τούτου προσετέθη κατὰ *συνεκδρομὴν* πρὸς τὰ ἔχοντα θεματεμβόλιον θ, ἀκολουθήσας τὴν γνώμην τοῦ Schleicher, Brugmann καὶ G. Meyer, κατὰ ταύτης δὲ τῆς γνώμης ἤγειρεν ἀντιρρήσεις ὁ Wackernagel

προτείνας ἄλλην ἐξήγησιν. Ὡς ἐκ τούτου ὁ Brugmann ἐν τῇ νεω-
 τερα ἐκδόσει τῆς γραμματικῆς αὐτοῦ (σελ. 154) δὲν ἀποροῖται μὲν
 τὴν πρώτην γνώμην, ἀλλ' ὁμολογεῖ ὅτι αὕτη προσκορῶει εἰς δυσχε-
 ρείας (stösst auf Schwierigkeiten) καὶ εἶτα ἐκθέτων τὴν θεωρίαν
 τοῦ Wackernagel λέγει ὅτι δὲν βλέπει οὐδεμίαν δυσκολίαν ἀντι-
 μαχομένην πρὸς αὐτήν. Ὁ κ. Τσ. ὅμως πολὺ τολμηρότερος ὢν
 ἔχει τὸ θάρρος νὰ κηρύττει τὴν ὑπ' ἐμοῦ δεκτὴν γενομένην ἐξήγησιν
 ταύτην ἀντικρυς ὡς ἐσφαλμένην. Ἄς εἶνε. Δὲν φθάνει ὅμως τοῦτο,
 ἀλλ' ἐνῶ ἡ ἐξήγησις αὕτη εἶνε τὸ ἐν ὄγδοον τῆς ὑποσημειώσεως ταύ-
 της, κηρύττει ὅτι εἶνε ἐσφαλμένον «ὄ,τι λέγω» τουτέστιν ὀλόκληρος
 ἡ ὑποσημείωσις, ὅπως καὶ ἀλλαχοῦ τὰ κατὰ δύο στίχων κατηγορού-
 μενα ἀπέδωκεν εἰς ὀλόκληρον τὴν σελίδα (ἴδε ἄνωτ. σελ. 71). Τὰ
 τοιαῦτα δὲν δύνανται νὰ κληθῶσιν εἰλικρινῆς ἀμάθεια οὔτε μωρία·
 πρέπει νὰ φέρωσιν ἄλλο ὄνομα.

§ 42. Ὅμιλεῖ περὶ τονισμοῦ, ὅπου συμπεριλαμβάνονται καὶ τὰ γυμνόθεμα, ἐνῶ
 ἀκόμη δὲν ἔχει εἰπεῖ περὶ τῆς κλίσεως αὐτῶν. Τινὲς δὲ τῶν κανόνων κάλλιον νὰ ἔλει-
 πον, διότι δι' αὐτῶν τῶν μακροτάτων κανόνων ὁ μαθητὴς μαθάνει ὅτι ἀπόνως θὰ
 μάθῃ δι' αὐτῆς τῆς ἀπομηνηνεύσεως τοῦ τύπου. οὐδὲν δὲ πλέον, ἀφοῦ ἐρμηγεία τις
 τοῦ τοιοῦτου ἢ τοιοῦτου τονισμοῦ οὐδεμίαν δίδεται π. χ. 3 ε'.) «Ὁ δυνὸς καὶ πληθ.
 τοῦ ἐνεστ. καὶ ἀφ. β'. τῶν γυμνοθέμων καὶ τοῦ ὁμοίως σχηματιζομένου παθ. ἀφ.
 ὅταν δὲν ἔχωσιν ἐγγλιτικὸν πρόσφυμα *ιη* παροξύνονται» καὶ ἐν ὑποσ. α ὅταν ὅμως
 ἔχωσιν ἐγγλιτικὸν πρόσφυγμα *ιη* προπαροξύνονται, σταίημεν, παιδευθῆμεν». Μόνον
 ἐκ τῶν παραδειγμάτων ἐννοεῖ τις ὅτι πρόκειται περὶ εὐκτικῆς. Ὁ μαθητὴς κλίνων τὴν
 εὐκτικὴν μαθάνει καὶ τὸν τονισμὸν καὶ δὲν ἔχει ἀνάγκην τοῦ ῥηθέντος κανόνος, ὅστις
 μᾶλλον τὸν σκοτίζει.

Ἴδου εὐκαιρία νὰ κρίνωσιν οἱ ἀναγνώσται περὶ τῆς εἰλικρινείας
 καὶ φιλαλληθείας τοῦ ἀνδρός. Ὀλόκληρος ἡ § 42 σύγκειται ἐκ στί-
 χων τεσσαράκοντα τριῶν (ἀριθ. 43), ἐξ ὧν ὀκτὼ ὀλίγα μόνον γράμ-
 ματα περιέχουσι, διαίρεται δὲ εἰς ἐδάφια πέντε (ἀριθ. 5). Ὁ δὲ
 κ. Τσ. βεβαίως ὅτι ἡ παράγραφος αὕτη περιέχει «μακροτάτους
 κανόνους» !!

Εἰς τὰς ἰδιορρύθμους θεωρίας αὐτοῦ περὶ τῆς μὴ χρησιμότητος
 τῶν κανόνων τοῦ τονισμοῦ τῶν ῥημάτων, πᾶσα ἀπάντησις πε-
 ριτὴ. Ἄς ἀπαντήσῃ πρῶτον αὐτός, διὰ τί δὲν ἐφήρμωσε τὰς θεω-
 ρίας ταύτας καὶ εἰς τὸν κ. Παπ., ὅστις ἔχει ὡσαύτως ὀλόκληρον

ὁμοίαν παράγραφον ἐξ ἑνδεκα ἐδαφίων συγκειμένην (σελ. 140—141), ἀλλ' ἐσιώπησεν; Ἄπαντῶ μόνον εἰς δύο μερικωτέρας κατηγορίας. Συμπεριέλαβον καὶ τὸν τονισμόν τῶν γυμνοθέμων «ἐνῶ ἀκόμη δὲν ἔχω εἰπεῖ περὶ τῆς κλίσεως αὐτῶν» διότι ὁ τονισμὸς πάντων τῶν ῥημάτων εἶνε ἐνιαῖος καὶ ἀδιαίρετος, ἐκτὸς μόνον ἐὰν θέλῃ τις νὰ ἐπιναλάβῃ δις τὰ αὐτά. Οὐδεμία δὲ ἀνάγκη εἶνε νὰ προηγήται ἡ κλίσις τῶν γυμνοθέμων, διότι ἡ ὕλη τοῦ βιβλίου εἶνε τοιοῦτοτρόπως ὑπ' ἐμοῦ διατεταγμένη, ὥστε οἱ μαθηταὶ καὶ τί εἶνε γυμνόθεμα γνωρίζουσιν ἤδη (§ 39), καὶ τίνας καταλήξεις ἔχουσιν (§ 40—41), ταῦτα δὲ εἶνε ἱκανά, ἵνα ἐνοήσωσι καὶ τὸν τονισμόν αὐτῶν (§ 42) χωρὶς νὰ εἶνε χρεία νὰ γνωρίζωσι λεπτομερῶς τὴν κλίσιν αὐτῶν. Ἡ δὲ παραλειψὶς τοῦ ὀνόματος τῆς εὐκτικῆς ἐν ἐδαφίῳ 3 εἶ. εἶνε ἀπλῆ παραδρομὴ εἴτε ἐμοῦ εἴτε τοῦ τυπογράφου. Δόξα τῷ Θεῷ ὅτι ὑπάρχει καὶ ἡ ὑποσημείωσις, ἐξ ἧς εἶνε φανερόν ὅτι μόνον περὶ εὐκτικῆς πρόκειται καὶ περὶ οὐδεμιᾶς ἄλλης ἐγκλίσεως, ἄλλως θὰ προσετίθεντο κάμποσα θαυμαστικά κατὰ τὴν συνήθη μέθοδον.

§ 44. 9. «Ῥήματά τινα, μετὰ χαρακτήρος α δὲν συναϊροῦνται ὅπως τὰ λοιπὰ εἰς -άω λήγοντα, ἀλλ' εἰς πάντα τὰ πρόσωπα, ἔθνα κατόπιν τοῦ χαρακτήρος ὑπάρχει ε ἢ η, ἢ αἱ δίφθογγοι εἰ καὶ η, ἐκτείνουσι τὸ α τοῦ χαρακτήρος εἰς η κτλ.». Πολύπλοκα πράγματα ἐνῶ ἤρθνατο ἀπλούστατα νὰ εἴπῃ ὅτι ταῦτα ἔχουσι ῥιζικὸν φωνῆν μακρόν: ζη-, χρη- κλπ. καὶ ὅχι ὅτι ἐκτείνεται ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἀνευ λόγου. Περὶ τοῦτων εἶπομεν καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν.

§ 44. 10. Ῥιγῶ ἀντὶ ἐριγῶ ἀτόπως δέχεται, περὶ οὗ εἶπομεν καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν.

Σύμφημι καὶ οὐδεμίαν δυσκολίαν ἔχω νὰ ὀποδεχθῶ τὸν νεωτερισμόν, ἀλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει αἱ παραδεδομένα τρεῖς συζυγίαι τῶν περισπωμένων γίνονται πέντε. Ὁρμίζεται ὁ κ. Τσ. ὅτι ἂν ἤθελον εἰσαγάγει πέντε συζυγίας, θὰ ἐπεδοκίμαζε τὸ πρᾶγμα καὶ δὲν θὰ ἐβόα ὅσον ἠδύνατο ὅτι εἰσάγω καινὰ γλωσσολογικά διμῶνια καὶ «καθιστῶ ἀγνώριστον» τὴν πατροπαράδοτον γραμματικὴν;

§ 45, 3. «Πολλάκις τὸ θεματεμβόλιον διεδόθη κατὰ συνεκδρομὴν εἰς πάντας τοὺς χρόνους καὶ ἀποτελεῖ ἀνατ. σπαστον μέρος τοῦ στελέγους, ὥστε τὰ ῥήματα ταῦτα φαίνονται ὡς ἀνεμβόλιστα. ὅπως εἶνε λ. γ. τὰ ῥήματα ἐπιμει-έ-ομαι ἀντὶ

ἐπιμέλομαι, αἰδ-έ-ομαι ἀντὶ αἰδομαι». Εὐκολώτερον καὶ ἀπλούστερον εἶνε νὰ παραγάγωμεν τὸ ἐπιμελέομαι ἐκ τοῦ ἐπιμελής καὶ νὰ θεωρήσωμεν αὐτὸ νεώτερον καὶ διάφορον τοῦ ἐπιμελομαι, ἐπίσης τὸ αἰδομαι πρωτότυπον καὶ τὸ αἰδέομαι παραγωγὸν ἐκ τοῦ θέματος αἰδσο- πρβ. ἀναϊδής.

Ἄν ὅμως τὸ ἐπιμελέομαι καὶ αἰδέομαι δύνανται ὡπωσδήποτε νὰ οἰκονομηθῶσιν, ἀδύνατον ὅμως εἶνε νὰ ἐξηγηθῶσιν οὕτω οὔτε τὸ σφίζω — ἔσωσα ἀντὶ ἔσωσα, οὔτε τὸ βόσκω — βοσκῆσω, οὔτε τὸ τύπτω — τυπήσω, οὔτε τὸ χαιρώ — χαιρήσω, οὔτε ἄλλα ἱκανά. Παρέθετα δὲ κατὰ προτίμησιν ὡς παράδειγμα τὸ ἐπιμελέομαι καὶ τὸ αἰδέομαι, ἐπειδὴ ταῦτα εἶνε εὐχρηστα καὶ ἄνευ προσφύματος.

§ 46. Σύγχυσιν ἔφερε καὶ τὸ θεματεμβολιον ε, διότι ἀναμιγνύει τὰ παρόνυμα εἰς ε (φιλῶ) μὲ τὰ ῥήματα τὰ ἔχοντα τὸ ε ἢ εἰς τὸν ἐνεστ. καὶ παρατ. μόνον ἢ εἰς μόνον τοὺς λοιποὺς χρόνους.

Ἄλλὰ μήπως τὸ ε τῶν παρονύμων τούτων δὲν εἶνε θεματεμβολιον ἤτοι πρόσφυμα μηδαμῶς διαφέρον τοῦ ε τῶν ἄλλων; Τίς λόγος λοιπὸν ἐπιβιβάζει νὰ χωρισθῶσι ταῦτα ἀπὸ τῶν ἄλλων; Οὐδεὶς. Ἄλλ' ἐπειδὴ τὰ παράγωγα διακρίνουσιν ἄλλοι εἰς ἄλλας κατηγορίας, ὁ κ. Τσ. εὔρειν εὐκαιρίαν ἐνταῦθα καὶ κατωτέρω ἐν τοῖς περὶ παραγωγῆς (Κρ. σελ. 596 α' § 61, § 61, 25 α, § 61, 8 α), νὰ προσκολληθῆ εἰς τὰς δυστήνους καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπρηχαιωμένας καὶ ἀχρήστους ταύτας ὀνομασίας, καὶ μὲ καταδικάζει ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς διὰ τί δὲν διακρίνω τοῦτο, ἐνῶ αὐτὸς τὸ διακρίνει, καὶ διὰ τί διακρίνω ἄλλο, τὸ ὅποσον αὐτὸς δὲν διακρίνει, διὰ τί μεταχειρίζομαι ταύτην τὴν ὀνομασίαν καὶ ὄχι ἐκείνην καὶ διὰ τί ὑπάγω τι εἰς ταύτην τὴν κατηγορίαν καὶ ὄχι εἰς ἐκείνην. Ἀπαντῶ ὅτι αἱ κατηγορίαι αὗται μὴδ' αὐτῆς τῆς εἰς προσιότυπα καὶ παράγωγα ἐξαιρουμένης εἶνε φύσει συγκεχυμένα, καὶ δὲν συγγέω αὐτὰς ἐγώ, ἢ δὲ σημασία αὐτῶν εἶνε μόνον μεθοδική, οὐδαμῶς δὲ οὐσιαστική, ἤτοι ἐπιστημονική, μυρίαὶ δὲ εἶνε αἱ περιπτώσεις, καθ' ἃς οὐδεὶς πραγματικὸς λόγος, οὐδ' ὁ ἐλάχιστος, ὑπάρχει νὰ ὀνομασθῆ τι οὕτω καὶ ὄχι ἄλλως. Διὰ τοῦτο αἱ νεώτεραι τῶν γραμματικῶν παραλείπουσιν ὀλοσχερῶς τὸ περὶ παραγωγῆς κεφάλαιον. Διὰ τί λ. χ. ἐγώ «συγγέω φοσερὰ τὰ προσιότυπα καὶ τὰ παράγωγα» διότι καταλέγω τὸ στέφανος, ἀγχόνη, γλύφανον εἰς τὰ παράγωγα, ὁ δὲ κ. Παπ. ἔχει

δικαιον ἀναφέρων (§ 513) ὡς παράγωγον τὸ δρέπ-ανον καὶ τὸ σκαπ-άνη; Τί διαφέρει μορφολογικῶς τὸ δρέπανον ἀπὸ τοῦ γλύφανον, καὶ τὸ σκαπάνη ἀπὸ τοῦ ἀγγόνη; Ἡ διὰ τί τὸ γραφεὺς νὰ εἶνε πρωτό-τυπον, ὡς σὺ λέγεις (Κρ. σελ. 613 α'), τὸ δὲ ἀνθρακεὺς νὰ εἶνε παράγωγον ὡς «*παράγόμενον ἐξ ὀνομαστικοῦ θέματος*;» Κατὰ τὶ τὸ ὀνομαστικὸν θέμα μειονεκτεῖ τοῦ ῥηματικοῦ; Ταῦ-α εἶνε ἡ σύγχυ-σις, τὴν ὁποίαν ἐνόμισεν ὅτι εὖριν εὐκαιρίαν νὰ ψάλλῃ ὁ κ. εἰσηγητής.

§ 47. 2. Πάλιν ἀναφαίνονται τὰ εἰς *έω*, ἀλλὰ μετὰ τῶν εἰς *άω* ὡς *ίω* ὡς *έω* μετὰ τὸ θεματεμβόλιον ἡμαυτόφωνον ἢ ἐξαφανισθὲν κατόπιν ὥστε τὰ εἰς *έω* ἔπαθον δὸ ἐμβολιασμούς.

Ἄξι πάντα τὰ εἰς *έω*, ἀλλὰ μόνον τὰ ἐξ ὀνομάτων παραγόμενα, ὡς ῥητῶς ἀναφέρω. Ὁ δὲ διπλοῦς ἐμβολισμὸς δὲν εἶνε τι ἄγνωστον ἐν τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ, ὡς λ. χ. *δφλ-ισκ-άν-ω*, *ὑπι-σχ-ν-έ-ομαι*.

§ 49. 3. «Τὸ φωνῆν τῆς ῥίζης τοῦ πίνω ὑφιστάμενον κλιμακισμὸν εἶνε ἐν μὲν τῷ ἐνεστώτι μακρὸν, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ ἀορίστῳ ἔπιον βραχύ, ἐν τῷ ἐνεργ. παρακ. *πέπωκα* μετατρέπεται εἰς *ω*, ἐν δὲ τῷ παθ. παρακ. καὶ ἀορ. εἰς *ο* *πέπομαι* ἐπέθη». Εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ τὸ *ι* *ω* καὶ *ο*; Αὕτη δὲν εἶναι ἐπιστημονικῇ ἐξήγησις, εἶναι ἐξωτερικὴ περιγραφή. Ὅπως δὲ ἔχει ὁ κλιμακισμὸς τοῦ ῥήματος δὲν εἶναι διὰ γραμματικὴν αἰτίαν. Ῥίζα εἶναι ποι *payami*, πρὸ συμφώνου *πω*: *πίνω*, *πέπωκα*, *πῶμα*, *rahi patar*—*potor poculum*, ἀσθ. μορφή ἑλλ. *πο* = *ἰνδογρ* *ρῶ*. ποτὸν ποτήριον *πέπομαι* καὶ *pi pita*, πίνω, πῖθι καὶ *pi*: *πίε*. Ἡ σχολικὴ γραμματικὴ ἄς περιορισθῇ εἰς τὴν ἀπλῆν ἀναγραφὴν τῶν διαφόρων τύπων τοῦ ῥήματος.

Ἄπας οὗτος ὁ πολύγλωσσος φορυτὸς, ὃν ἀντιγράψας παρέθηκεν ὁ κ. Τρ., διὰ νὰ δείξῃ ὅτι κάτι εἰξεύρει καὶ αὐτός, οὐδὲν ἀποδεικνύει. Ἐρωτᾷ: «*εἶναι δυνατόν τὸ *ι* νὰ γείνη *ω* καὶ *ο**;» καὶ ἔπειτα παραθέτει ἀφελέστατα τοὺς διαφόρους βαθμοὺς τοῦ κλιμακισμοῦ τῆς ῥίζης, οὐδὲν ἄλλο λέγων ἢ αὐτὸ τοῦτο ὅ,τι εἶπον καὶ ἐγώ. Δύναμαι λοιπὸν νὰ ἐρωτήσω καὶ ἐγὼ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον: πῶς ἔγινε ἢ κατὰ σὲ ἀσθενῆς μορφή *pi* μακρὸν καὶ ἢ ἔτι ἀσθενεστέρα *pi* βραχύ καὶ ἢ ἰσχυρὰ *πω* καὶ ἢ ἀσθενεστέρα *πο*; Εἶνε δυνατόν τὸ *ι* νὰ γείνη *ω* καὶ *ο*; Ἴδου ὅτι εἶνε δυνατόν, ἀφοῦ σὺ αὐτὸς τὸ διδάσκεις. Πῶς δὲ λέγεις ὅτι ἐγὼ μὲν λέγων «*ὑφιστάμενον κλιμακ-*

μόν» δὲν παρέχω «ἐπιστημονικὴν ἐξήγησιν, ἀλλ' ἐξωτερικὴν περιγραφήν», σὺ δὲ λέγων «ἀσθενὴς μορφή» ἐξηγεῖς ἐπιστημονικῶς τὸ πρᾶγμα; Μήπως ἡ ἀσθενὴς μορφή δὲν εἶνε κλιμακισμός;

§ 53 2. «Ἄλλοτε ὁ ἐνεστώσ ἐἶνε ἀχρηστος ὁ δὲ παρατατικὸς αὐτοῦ διατηρήθη ὡς β'. ἀόριστος ἄλλου ῥήματος μὴ ἔγοντος ἂ ριστον π. χ. οἱ παρατ εἶλον, εἶδον, εἶπον, ἤνεγκον τῶν ἀχρηστων ἐνεστώτων *Feilo, Feidw, Fépw, ἐνέκω* λαμβάνονται ὡς ἀόριστοι». Ἡ μὲν θεωρία ἔχει ὀρθῶς, ἀλλὰ τῶν παραδειγμάτων πολλὰ ἀτόπως ἐξελέγησαν. Κατὰ τὸν συγγραφέα ἐνεστ. *Feidw* παρατ. *Ἔφιδον* εἶδον ἴδεν, ἐνέκω παρατ ἤνεγκον, *Fépw* πρτ. εἶπον εἶπεν!

Ἄτοπος δὲν εἶνε ἡ ἐκλογὴ τῶν παραδειγμάτων, ἀλλ' ἡ κατ' αὐτῆς μορφή. Ἀφοῦ λέγεται ὅτι *ρίζα* εἶνε *Feid-, ενεκ-, Feπ-*, πρόκειται δὲ καὶ περὶ τύπων ὅπως ἀχρηστων, τοὺς ὁποίους ὁ μαθητὴς οὐδέποτε θὰ ἀπαντήσῃ, εὐλόγον ἦτο νὰ μὴ παρατεθῇ ἐνεστώσ διαφέρων τῆς συνήθους μορφῆς τῆς *ρίζης*.

§ 54. 3 «σῦρα (ἔσυρα) ἔσυρα» καὶ ἐν ὑποσ. «ἐπειδὴ ἄλλοτε οὐδέποτε ἀποβάλλεται ρ πρὸ τοῦ σ φαίνεται ὅτι τὰ ἔγοντα χαρακτηῖρα ρ ἐσχηματίσθησαν κατὰ συνεκδρομὴν πρὸς τὰ λοιπὰ». Ἄλλ' οὐδὲ ἐν τοῖς ἀόριστοις τῶν ὑγρολήκτων (σῦρα ἔσυρα) ἀπεβλήθη ρ πρὸ τοῦ σ.

Ἄλλο *λεληθὸς σφάλμα* τοῦτο. Ἄλλὰ μήπως καὶ ἐγὼ δὲν λέγω ἐν τῇ ὑποσημείωσει αὐτὸ τοῦτο αὐτότατον, τουτέστι ὅτι δὲν ἀπεβλήθη, ἀλλ' ὅτι «*ἐσχηματίσθη κατὰ συνεκδρομὴν πρὸς τὰ λοιπὰ*;» Μοναδικῆ τῇ ἀληθείᾳ ἀναισχυντία.

§ 55. 14. Ἐκλαμβάνει τὸ δειδῶ ἐνεστ. ἀχρηστον τοῦ παρακ. *δεδοικα'* οὔτε ἐνεστώσ εἶναι, οὔτε ἀχρηστος. εὐρηται παρ' Ὀμήρω (*) κατὰ α'. ἐν. πρόσ. καὶ εἶναι καὶ αὐτὸς παρακείμενος ἐκ τῆς β. *δφει*, **δεδφῶ* (sic), **δεδφω*, ὅπως γραπτέον ἀντὶ τοῦ φερομένου *δειδῶ* πρβ. καὶ *δφεινὸς* δεινός, δειλὸς καὶ *δεδιμεν*.

Ταῦτα εἶνε γνώμη Γερμανοῦ γλωσσολόγου, ἣν δὲν ἐτόλμησε νὰ ἀποδεχθῇ ὁ G. Mayer § 552 σελ. 483, χαρακτηρίσας αὐτὴν ὡς ἀπλῶς *πιθανὴν* (wahrscheinlich). Ὁ κ. Τσ. πολὺ τολμηρότερος

(*) Ἄλλὰ μήπως ὁ Ὀμηρος εἶνε ἐκ τῶν συγγραφέων, οὗς περιλαμβάνει ἡ γραμμ. τῶν ἑλληνικῶν σχολείων;

ων, ἀφοῦ οὐδένα διατρέχει κίνδυνον νὰ χάσῃ τίποτε ὅ,τι δήποτε καὶ ἂν εἶπη, ἀπαιτεῖ παρ' ἐμοῦ νὰ ἀποδεχθῶ ἀδιστακτικῶς τὸ τοιοῦτον ἐν σχολικῇ γραμματικῇ, καὶ πρὸς τούτοις ὅτι πρέπει νὰ διορθωθῇ τὸ παραδεδομένον κείμενον τοῦ Ὀμήρου καὶ νὰ γραφῇ δέξδω ἀντὶ δείδω! Καὶ ταῦτα ὁ αὐτὸς οὗτος ἄνθρωπος, ὅστις κηρύττει ὅτι ἡ γραμματικὴ πρέπει νὰ ἀπαλλαγῇ τῆς νέας ταύτης πληγῆς τοῦ Φαραῶ, τῆς γλωσσολογίας! Τὸ κατηραμένον δείδω ὅμως ἔχει καὶ ὁ κ. Παπ. (§ 499, θ'. γ'. σελ. 131), ἀλλ' ὁ κ. Ἰσ. σιωπᾷ κατὰ τὸ σύνθημα.

§ 56. 4. Δὲν εἶναι ἀληθές ὅτι τὸ ζευγῦσαι εἶναι παλαιότερον τοῦ ζευγύσαι, ἀλλὰ τούναντιον πρὸς. σκρ. arnuvanti.

Εἶνε ἀληθέστατον ὅμως ὅτι τὸ τιθέσαι καὶ διδόσαι εἶνε νεώτερα τοῦ τιθεῖσαι καὶ διδοῦσαι, χάριν τῶν ὁποίων καὶ ἐγράφη ὁ κανὼν. Τὸ τρίτον παράδειγμα δύναται νὰ λείψῃ.

§ 56. 6. Ὑποτακτικὰ δικασκεδανῦται βήγνῦται συναίρεσι του υη κατὰ τὸν συγγραφέα. Τσαυτὴ συναίρεσις ἀδύνατος. Τί δὲ ἐγρείδζοντο καὶ τοιοῦτοι σπάνιοι τύποι; Καὶ ὁ τονισμὸς τούτων εἶναι προπαραξύτονος.

Οἱ σπάνιοι οὗτοι τύποι δὲν ἠδύναντο νὰ παραλειφθῶσι, διότι εἶνε οἱ μόνοι κανονικοί, ἡ δὲ συναίρεσις αὐτῶν φυσικωτάτη, διότι ἐν τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ αἰεποτε τὰ ἀδρὰ φωνήεντα (υ καὶ ο) ὑπερσχύουσι πάντων τῶν ἄλλων κατὰ τὴν συναίρεσιν, ὡς ἀποδεικνύει ἡ συναίρεσις τοῦ ο καὶ ω. Ὁ δὲ ἰσχυρισμὸς ὅτι τσαυτὴ συναίρεσις εἶνε ἀδύνατος δὲν δικαιολογεῖται ὑπὸ οὐδενὸς τεκμηρίου οὔτε φυσιολογικοῦ οὔτε ἱστορικοῦ. Τὸν δὲ προπαραξύτονον τονισμὸν παραδέχονται μόνον οἱ νομιζόντες τοὺς τύπους ὡς παραχθέντας ἐξ ἀναλογίας, οἱ δεχόμενοι συναίρεσιν ὅμως τονίζουσιν ἐπὶ τῆς παραληγοῦσης. (Ἰδε Kühner-Blass § 281 Anm. 3).

§ 57. 1 καὶ 10. Ἀναγράφει εἶθην, εἶθης, εἶθη, εἶθων, εἶθως, εἶθω. εἶθην εἶθης, εἶθην, εἶθιδων, εἶθιδω. Ἐν τῇ ἄττικῃ διαλέκτῳ, ἥς τὴν γραμματικὴν γράφει ταῦτα εἶναι ἀνώμαρα. Οὐδὲ βοήθει πολὺ ὅτι § 57, 9 διδάσκει ὅτι πολὺ συνηθέστεροι εἶναι οἱ τύποι εἶθου, εἶθεις, εἶθιδου κλπ. Οὕτω ἐσφάλη καὶ ἀλλαγῶ (§ 55. 19) ὁ συγγρα-

φεις γράφων οίδα οίσθα η οίδας η οίσθας ἴσμεν η οίδαμεν. ἴστε η οίδατε κλπ. καί περ τῶν τρισυλλάβων τύπων κυρίως εἰπεῖν ἀλλοτριῶν ὄντων τῆς ἀττικῆς διαλέκτου, διὸ καί παρὰ μόνους τοῖς ὑποσῶθηποτε ἰωνίζουσι π. χ. τῷ Ξενοφῶντι καί Ἀντιφῶντι ἀπαντῶνται

Καί τοῦτο εἶνε ἐκ τῶν *λεληθότων* σφαλμάτων; Ἐνῷ γράφω ῥητῶς (§ 56, 9) ὅτι οἱ συνηρημένοι τύποι εἶνε οἱ συνήθεις, ὅμως ἐπειδὴ παρήθηκα ἐν τῷ παραδείγματι τοὺς ἀχρήστους τύπους, *διότι οὗτοι εἶνε οἱ κανονικοί*, κατηγοροῦμαι ὡς μὴ γνωρίζων τοὺς εὐχρήστους! Περὶ δὲ τοῦ οἴδας, οἴδατε κλπ. πολὺ προῶρως ὁ κ. Τσ. ἐφιλοδόξησε τὸ ἀξίωμα νομοθέτου καί ἱεροφάντου τοῦ ἀττικισμοῦ διὰ τὸ ὅποιον εἶνε μικρὸς ἀκόμη, διότι ὄχι μόνον οἱ δῆθεν ἰωνίζοντες Ξενοφῶν καί Ἀντιφῶν μεταχειρίζονται τοὺς τύπους τούτους, ἀλλὰ καί ὁ Εὐριπίδης (Ἄλκ. 780: τὰ θνητὰ πράγματ' οἴδας, Ἰκέτ. 1044: φράζει' εἰ κατοίδατε) καί ὁ ἀττικώτατος Λυσίας (11, 1 πολλοὶ συνοίδασιν ὑμῶν). Ἄλλοτε ἄς προστρέχη εἰς τοὺς τυφλοσύρτας συγχρότερα ἤκιστα ἐμπιστευόμενος τὴν μνήμην καί τὰς γνώσεις αὐτοῦ (πρὸ πάντων τὰς γνώσεις).

§ 57. 7. «Τὸ ἐκ τῆ βίξης ὄνα-παραγόμενον ὄνημι ἀφοῦ ὑπέστη ἀναδιπλασιασμὸν ἀντικατέστησε τὸ ο τῆς βίξης διὰ τοῦ φωνήεντος ἢ κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ μετὰ ἢ ἀναδιπλασιαζόμενα». Ἡ βίξα εἶνε να- μὲ προτεθειμένον ο ὀ-νί-να-μι ὀ-νί-νη-μι κατὰ τὸ ἴσθημι κανονικῶς ἐσχηματισμένον.

Ἡ ἐτυμολογία, ἣν παραδέχεται ὁ κ. Τσ., εἶνε ἀβεβαιοτάτη ἢ μᾶλλον ἀπιθανωτάτη, διότι τὸ «προτεθειμένον ο» εἶνε τὸ δὴ λεγόμενον σκυτίνη ἢ πικουρία, οὐδεὶς δὲ λόγος ὑπάρχει νὰ ἀπορριφθῆ ἢ ὑπ' ἐμοῦ δεκτὴ γενομένη ἐξήγησις, ἣν καί ἄλλοι ἔχουσι χωρὶς νὰ ἐντρέπωνται (Ἴδε Kühner-Blass B. § 271 καί σελ. 502· ὅμοια εἶνε τὸ ὀπ-ιτ-εῦω καί ἀι-ιτ-άλλω). Ὁμολογεῖται δ' ἄλλως τὸ ὄνημι ὡς λίαν δυσεξήγητον, ὥστε ἄλλος ἄνθρωπος ἔχων ἐπιστημονικὴν τινα ὑπόληψιν νὰ διακινδυνεύσῃ θὰ ἦτο ἐπιφυλακτικώτερος. (Ἐτυμολογικῶς σκοτεῶνδ [etymologisch unklar] ἀποκαλεῖ αὐτὸ ὁ G. Meyer § 489 σελ. 436).

Σελ. 199. «(ἴσται) ἴσθη. (δείκνυε) δείκνυ» προστακτικά. Ἐκ τοῦ ἴσται θὰ εἶγμεν ἴστα ὡς τίμαε τίμα, δείκνυε δὲν δύναται νὰ συναμφεθῆ εἰς δείκνυ. Ἴδε τὸ ὄρθον παρὰ G. Meyer γρ. 497.

Αὐτὸ τοῦτο τὸ κανονικὸν (*ἴσται*) ἴσται ἐσκόπουεν νὰ γράψω καὶ ἐγώ, τυπογραφικὸν δὲ παρόραμα ἢ τυχαίον ἀβλάπτημα ἐμοῦ εἶνε τὸ ἴσται, διότι ἴσται εἶνε ὁ ἐν τῇ συνήθει ἀττικῇ διαλέκτῳ εὐχρηστος τύπος (ἴδε Kühner-Blass τόμ. Β'. σελ. 45). Τὸ δὲ ἴσται εἶνε μόνον ὁμηρικὸν καὶ καθόλου ποιητικὸν ἢ διαλεκτικόν. Καὶ ἡ συναίρεσις δὲ (*δείκνυε*) *δείκνυ* εἶνε δυνατωτάτη κανονικωτάτη (ἴδε ἀνωτέρω σελ. 79), ἀτοπώτατον δ' εἶνε νὰ ὑποτεθῇ ὅτι οὐδέποτε ἐσηματίσθη προστακτικῇ τοῦ δείκνυμι κατὰ τὰ βραχύτερα.

§ Περὶ τῶν παραγωγικῶν καταλήξεων. Βυθίζεται εἰς γενικὰς θεωρίας περὶ τούτων ἄνευ ἀνάγκης καὶ πολλὰκις διδάσκει καὶ ὄχι ὀρθὰ π. γ. § 59, 2 λέγει: «ἡ καταλήξις-ος τῆς δευτέρας κλίσεως προστεθεῖσα εἰς στελέχη μετὰ χαρακτῆρος ρ ἐσηματίσεν ὄνυμα εἰς-ρος, ὡς ὕδωρ ὕδρος, ἔπειτα προσλαβούσα τὸ ρ τοῦ στελείχους προστεθῆ εἰς στελέχη λήγοντα εἰς ε ἢ η, ὡς (φοβέ-ο-μαι) φοβερός, (ἄδωνη) ἄδωνηρός καὶ πάλιν προσλαβούσα τὸ φωνῆεν τοῦ χαρακτῆρος προστεθῆ εἰς ἄλλα ὅλως διάφορα στελέχη, ὡς (σκιά) σκιερός, (ὄρσιος) ὄρσιερός, (μύθος) μυθηρός». Ἡ-ρος εἶναι ὅλως ἀυτοτελής καὶ δὲν παρήχθη εἰς τῆς ος

Ἄλλος «*λαβύρωνθος θεωριῶν*» πάλιν. Διὰ τοὺς μὴ γνωρίζοντας τὸ βιβλίον μου καὶ μὴ δυναμένους νὰ φαντασθῶσι μέχρι τίνος βαθμοῦ φθάνει ἡ . . . ἄς εἴπωμεν *τόλμη* τοῦ κ. Τσ., παρατηρῶ ὅτι ὁλόκληρος αὕτη ἡ παράγραφος ἢ περιέχουσα τὴν ἀχανῆ ἄβυσσον τῶν «*γενικῶν θεωριῶν*» εἰς τὰς ὁποίας «*βυθίζομαι*» σύγκειται ἐκ μιᾶς καὶ ἡμισείας μόνον σελίδος τῆς ὁποίας τὰ δύο τρίτα τοῦλάχιστον εἶνε παραδείγματα λεπτομερῶς ἐξηγούμενα πρὸς κατανόησιν τῶν κανόνων. Αἱ δὲ «*γενικαὶ θεωρίαι*» σκοποῦσι νὰ διδάξωσι τοῦτο καὶ μόνον, ὅτι αἱ ἀρχικαὶ παραγωγικαὶ καταλήξεις εἶνε ὀλίγαι, αἱ δ' ἄλλαι παρήχθησαν ἐξ αὐτῶν κατὰ τύχην καὶ συνήθως δὲν παριστῶσιν οὐδεμίαν *ιδιαιτέραν σημασίαν*. Ἡ διδασκαλία δ' αὕτη ἦτο ἀναγκαιοτάτη διὰ νὰ ἀποφύγω τὸ ἐν ταῖς παλαιαῖς γραμματικαῖς ὑπάρχον μέγα κακὸν τῆς πληθῆος τῶν παραγωγικῶν καταλήξεων μετὰ τῆς ἐξηγήσεως τῆς *σημασίας* αὐτῶν, ἐνῶ πράγματι αἱ πλεῖσται δὲν ἔχουσιν *ιδιαιτέραν σημασίαν*. Πῶς ἄλλως δύναται νὰ διδαχθῇ τὸ τοιοῦτον, ἐὰν δὲν ἐξηγηθῇ ὁ τρόπος τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν παραγωγικῶν καταλήξεων. Περὶ δὲ τῆς καταλήξεως -ρος καλὸν εἶνε νὰ μὴ κρατῇ τόσῃν σοφίαν ὁ κ. Τσ. δι' ἑαυτόν, ἀλλὰ νὰ

εἶπη πόθεν γνωρίζει, ὅτι δὲν ἔλαθε τὴν ἀρχὴν αὐτῆς ἐκ τῶν εἰς ὁ
ληγόντων θεμάτων, διότι ἐγὼ τοῦλάχιστον οὐδένα λόγον βλέπω.

§ 2. Ἔρχεται τὸ περὶ πρωτογόνου παραγωγῆς καὶ ὁ κλιμακισμὸς δίνει καὶ πέρ-
νει, ἀλλ' ἀόριστος καὶ συγκεχυμένος. Ἄντι νὰ μᾶς εἶπη ὀρισμένως ὅτι τὰ εἰς ὅς ἔχουσι
τὸ δεῖνα ῥιζικὸν φωνῆν, τὰ εἰς -ης τὸ δεῖνα καὶ οὕτω καθεστῆς τὰ εἰς τὸς κλπ. μᾶς
βίχνει εἰς τὸν ἀνωφερῆ καὶ κατωφερῆ κλιμακισμὸν καὶ ἐξοφλεῖ, ὁ δὲ μαθητὴς σκοτι-
ζεται καὶ ἀηδιάζει.

Νὰ εἶπη «ὀρισμένως ὅτι ἔχουσι τὸ δεῖνα ῥιζικὸν φωνῆν καὶ
τὸ δεῖνα» τότε μόνον εἶνε δυνατὸν, ὅταν τις δὲν γράφῃ γενικὸς κα-
νόνας, ἀλλὰ κατάλογον. Οὕτω λ. χ. πάντα τὰ οὐδέτερα ὑπήγαγον
εἰς ἓνα καὶ μόνον κανόνα, τουτέστιν ἐκείνον ὃν εὗρεν ἡ σημερινὴ ἐπι-
στήμη. Ἐὰν ὅμως ἤθελον νὰ «ὀρίσω» ὅτι τὰ εἰς -ος λ. χ. ἔχουσι
«τὸ δεῖνα ῥιζικὸν φωνῆν» ποῖος γενικὸς κανὼν ἡδύνατο νὰ εὐρεθῆ
περιλαμβάνων καὶ διακρίνων τὸ γένος, βέλος, εἶδος, ζεύγος, ἦθος
σκέπος, ὄφελος; Καὶ ποῖα γραμματικὴ ἐφήρμοσε τὴν τριαυτὴν μέ-
θοδον μετὰ τινος ἐπιτυχίας; Ἡ τοῦ κ. Παπ. τοῦλάχιστον οὐδὲν
τοιούτου ἔχει (§. 508—518), ὁ δὲ κ. Τσ. οὐδεμίαν παρατήρησιν
ἔκαμην. Ἄφου τὸ νόμιστρον δὲν ἐτέθη εἰς κοινὴν χρῆσιν ἀκόμη,
εὐκολώτατον βεβαίως εἶνε νὰ ἰσχυρίζεται τις ὅτι τὸ ἐπιστημονικῶς
ὀρθὸν «σκοτιζέει» καὶ κινεῖ εἰς ἀηδίαν τοὺς μαθητάς, νὰ ζητῆ δὲ ἄλ-
λην ἄγνωστον καὶ ἀόριστον *πρακτικὴν* δῆθεν μέθοδον χωρὶς νὰ φοβῆ-
ται μηδένα ἐλεγχον, ἄς δοκιμάσῃ ὅμως νὰ ὑποδείξῃ διὰ πραγμά-
των ἀληθῆ τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦτον εἴτε γράφων αὐτὸς γραμματικὴν,
εἴτε ἐπιδεικνύων τὰ κατορθώματα ἄλλης κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον
συντεταγμένης.

§ 60. 6. Ἐπιθέτα πρωτόγωνα εἰς-ος (γράφε ο-ς) ὑπάρχουσιν ὀλίγα. Πληθὺς
μεγάλῃ ὑπάρχει συνθετικῶν μὲ β'. συνθετικῶν ῥηματικῶς εἰς ὅς.

Τὶ ἐνοεῖ διὰ τοῦ ἐν παρενθέσει «γράφε ο-ς» εἶνε φανερὸν ἐξ
ὅσων λέγει ἀλλαγῆ (Κρ. σελ. 623 β'), ἥτοι «ἓνα μὴ συγγένηται
πρὸς τὴν κατάληξιν τῆς γ'. κλίσεως.» Τὰ εἰς -ος τῆς γ'. κλίσεως
ὅμως εἶνε πάντα οὐσιαστικά. ἐνῶ ἐνταῦθα πρόκειται περὶ ἐπιθέτων
καὶ μόνον ἐπιθέτων, ὥστε ἡ διάκρισις εἶνε ὅλως περιττή. Τὸ δὲ

«πληθὺς μεγάλη» εἶνε ἀπὸ τὰ συνήθη τερατολογήματα τοῦ ἀνδρός.
 Ἐκαστος ἐκ τῶν ἀναγνωστῶν δύναται εὐκόλως νὰ εὕρῃ ἐκ τοῦ προ-
 χείρου πλείστα ῥήματα πάσης κατηγορίας μὴ ἔχοντα ἀντίστοιχον
 ἐπιθετον εἰς -ος λήγον ἐκ τῆς αὐτῆς ρίζης, ὥστε περιττὰ τὰ πλειό-
 τερα.

§ 62. 10. Ὀνοματο-θέτης, σωματο-εὐδῆς γραμματο-διδάσκαλος ὄρεω-κόμος
 θεωρεῖ ἐσχηματισμένα κατὰ συνεκδρομὴν ἐκ τῆς γενικῆς!

Πιστεύω ὅτι ἡ γνώμη αὕτη εἶνε ἀξία συζητήσεώς τινος καὶ ὄχι
 ἀπλοῦ θαυμαστικοῦ. Ἄφοῦ ὅμως ὁ κ. Τσ. φρονεῖ τὰ ἐναντία, ἀναγ-
 κατῶν νομίζω νὰ παρατεθῇ καὶ ἡ περὶ τούτου γνώμη αὐτοῦ, ἵνα
 κρίνωσιν οἱ ἀναγνώσται καὶ ἀπονεύωσι τὰ θαυμαστικά ὅπου ἀνή-
 κουσιν.

Τσερέπης, Τὰ σύνθετα τῆς ἑλλην. γλώσσ. σελ. 120 «ὄρεω-κόμος -- ἐκ τοῦ
 ὄρε^φ-ο-κόμος ἀποβολῇ τοῦ *F* καὶ ἀναπληρωτικῇ ἐκτάσει».

Τσερέπης Κρ. σελ. 622 β'. «Ἄλλὰ τὸ *F* οὐδέποτε εὐτιφῆρει ἀποβαλλόμε-
 νον ἀναπλ. ἐκτασιν».

*Ὡς ἀπονεύωσιν οἱ ἀναγνώσται τὰ θαυμαστικά, ὅπου πρέπει.

§ 62. 30 α. Συνέπιψε πολὺ τὴν διάκρισιν τῶν συνθέτων κατὰ σημασίαν συμ-
 περιλαβὼν καὶ τὰ ἀντικειμενικά ὑπὸ τὰ προσδιοριστικά, δὲν φαίνονται δὲ καὶ κτητικά,
 τοῦλάχιστον ὀνομασία τοιαύτη:

Τὸ περὶ συνθέσεως μέρος τῆς γραμματικῆς μου δὲν εἶνε πρωτο-
 τύπως συντεταγμένον, ἀλλ' ἀκολουθεῖ τὸ σύστημα τοῦ Brugmann,
 ἀνδρὸς οὐτινος ἀκριβῶς τὸ περὶ συνθέσεως μέρος ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ
 συγγεγραμμένη Συγκριτικῇ γραμματικῇ τῶν ἰνδογερμανικῶν γλωσσῶν
 ἰθαυμάσθη ὑπὸ σύμπαντος τοῦ ἐπιστημονικοῦ κόσμου. Συνέ-
 πιψα λοιπὸν πολὺ τὴν διάκρισιν τῶν συνθέτων ἀκολουθῶν αὐτόν,
 ὅστις δικαιοτάτα παρατηρεῖ (Gr. Gr. σελ. 143) ὅτι μερικωτέρα
 ταξινόμησις τῶν προσδιοριστικῶν συνθέτων εἶνε ἀδύνατος (unmöglich),
 καὶ ὅτι αἱ τοιαῦται διακρίσεις εἶνε πλάσματα τῶν γραμματικῶν
 χωρὶς νὰ ὑπάρχωσι πράγματι ἐν τῇ γλώσσῃ (Solche genauere Be-
 ziehungen werden doch gewöhnlich *nur erst von dem
 grammatiker hingelegt* während die sprechenden selbst
 aus einer allgemeineren Anschauung nicht herauskommen).

Τὰ δὲ κτητικά σύνθετα, ἅτινα ὁ χρηστοθησάτατος ἀνὴρ δὲν δυσκολεύεται νὰ βεβαιώσῃ ὅτι «δὲν φαίνονται» φροντίσας ὅμως νὰ ἐξασφαλίσῃ καὶ τὴν ὑποχώρησιν διὰ τοῦ «τοῦλάχιστον ὀνομασία τοιαύτη» ἐκτίθενται καὶ ἐξηγοῦνται καθὼς πρέπει ἐν ἰδρυτικῷ 31 σελ. 229· μόνον τὴν ὀνομασίαν κτητικά παρέλειψα θεωρήσας αὐτὴν ὡς μὴ ἀναγκαίαν.

§ 62. 32. Τὰ τριτόκλιτα εἰς -ης δὲν εἶναι σπανιότερα τῶν εἰς -ος. Ὁ Ὁμηρος ἔχει 87 διάφορα δευτέρα συνθετικά ὀρηματικά εἰς -ος καὶ 94 τοιαῦτα εἰς -ης τριτόκλιτα.

Ὅ,τι λέγω, παρέλαθον ἐκ τῆς μεγάλης γραμματικῆς Kühner-Blass (τόμ. Β' σελ. 337), ἐνθα λέγεται ὅτι «τὰ συνθετότατα» (am häufigsten) εἶνε τὰ εἰς -ος. Δὲν δύναται δὲ νὰ ἀποδειχθῇ τὸ ἐναντίον ἄνευ γενικῆς στατιστικῆς, καὶ ἂν εἶνε ἀληθὲς ὅτι ὁ Ὁμηρος κατὰ τύχην ἔχει πλείοτερα εἰς -ης.

§ 62. 36. Δὲν εἶναι ὀρθὸν ὅτι τὰ εἰς -ος λήγοντα τριτόκλιτα ἐπίθετα τιθέμενα ὡς β' συνθετικὸν λαμβάνουσιν κατάληξιν ης: ἥδὲς ἀηδῆς.

Ὁ κανὼν συνετάχθη περιγραφικῶς καὶ ὄχι γενετικῶς, διότι εὐκολώτερον μοι ἐφάνη νὰ μὴ μνημονεύσω ὅτι ὄχι ἐπίθετον, ἀλλ' οὐσιαστικὸν εἶνε τὸ δευτέρον συνθετικὸν τῶν τοιούτων συνθέτων κατ' ἀλήθειαν, διότι τὸ οὐσιαστικὸν ἄδος ἐξ οὗ τὸ ἀηδῆς καὶ ἄχρηστον εἶνε καὶ ἐξηγήσεως χρεῖαν εἶχε διὰ τὴν τροπὴν τοῦ α εἰς η. Καλύτερα βεβαίως ἐπραξεν ὁ κ. Παπ., ὅστις δὲν ἐμνημόνευσε τὸ ἀηδῆς διόλου, διό καὶ ἐκέρδισε τὴν νίκην.

Ἐνῶ ὁ κυρ. συγγραφεὺς εἰς τὸ φηγολογικὸν σφόδρα ἐκτενῶς δεκνύεται (sic!) πληρῶν σελ. 42, περὶ παραγωγῆς καὶ συνθέσεως δεκνύεται πολὺ φειδωλῶς μάλισ 20 σελίδας πρὸς τοῦτο δαπανῶν.

Ἐν τέλει παρατηροῦμεν ὅτι οὐδὲ ἓνα κανόνα εὑρομεν σύντομον σαφῆ περιληπτικὸν καὶ ἐμνημόνευτον.

Αἱ 42 σελίδες τῆς φηγολογίας οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ λαθορροεῖα τοῦ χρηστοθησάτατου ἀνδρός, καὶ μάλιστα ὄχι τόσον ἐπιτηδεῖα, ὅσον αἱ ἄλλαι, δι' ὧν κατῶρθωσε ταχυδακτυλουργικώτατα νὰ παραστήσῃ τὰς ὑποσημειώσεις ὡς κείμενον καὶ νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν κατὰ δύο

μόνον στίχων κατηγορίαν εἰς ὁλόκληρον σελίδα (ἴδε ἀνωτέρω σελ. 33. 72. 74.) διότι ἡ φθογγολογία λήγει μὲν εἰς τὴν 42 σελίδα, δὲν ἄρχεται ὁμοῦ ἀπὸ τῆς πρώτης σελίδος, ἀλλ' αἱ πρώται ἔνδεκα σελίδες ἀποτελοῦσιν ἰδιαιτέρον κεφάλαιον φέρον τὴν ἐπιγραφὴν «περὶ τῶν λέξεων» μηδεμίαν σχέσιν ἔχον πρὸς τὴν φθογγολογίαν. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἑνδεκάτην σελίδα ὑπάρχουσι παράγραφοι μὴ φθογγολογικά, ἦτοι ἡ περὶ τῶν συλλαβῶν (σελ. 20—21) καὶ ἡ περὶ τῆς συνεκδρομῆς (σελ. 36). Ἀφαιρουμένων λοιπὸν τούτων ἡ φθογγολογία περιορίζεται εἰς σελίδας 29 συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς περὶ τόνου παραγράφου, ἣτις κατέχει σελίδας 6 (37—42). ἔαν δ' ἀφαιρεθῇ καὶ ἡ περὶ τόνου παράγραφος, ὅπερ ὄχι ἄτοπον, ἀπομένουσιν εἰς τὴν φθογγολογίαν σελίδες μόνον 23 ἀντὶ τῶν 42 τοῦ κ. Τσ. Σκοπὸς δὲ τῆς ἐξογκώσεως τῶν σελίδων τῆς φθογγολογίας εἶνε ἡ ἐπιβεβαίωσις τῆς ἐπὶ ὑπερμέτρῳ γλωσσολογικῆς κατηγορίας. Ἐν τῆσδε δ' ἐπισφραγίζει τὴν ἐκθεσιν αὐτοῦ βεβιωῶν (καὶ μὲ λόγον τιμῆς ὑποθέτω) ὅτι οὐδὲ ἓνα κανόνα (μάλιστα οὐδὲ ἓνα) εὔρε σύντομον σαφῆ περιληπτικὸν καὶ εὐμνημόνευτον· οἱ ἰδιοὶ μου κανόνες δηλαδὴ εἶνε τὸ ἀντίθετον τῶν τοῦ κ. Πανταζῆ, περὶ ὧν μετὰ τῆς αὐτῆς γενικότητος βεβιωῶσι (Κρ. σελ. 628 β') ὅτι εἶνε «λεκτικῶς βραχεῖς περιληπτικοὶ καὶ εὐμνημόνευτοι.» (*) Δυστυχῶς δὲν εἰσήκουσε τὴν αἰτησίαν μου ὁ ἀξιότιμος καὶ φιλαλληθέστατος ἀνὴρ νὰ παραθέσῃ ἐν καὶ μόνον ἐδάφιον τοῦ κ. Πανταζῆ πρὸς τὸ ἀντίστοιχον ἀσαφὲς καὶ ἀκατανόητον ἐδάφιον τῆς ἰδικῆς μου γραμματικῆς, ὥστε ὑπῆρχε κίνδυνος νὰ μὴ γνωρίζωμεν τί ἔνοοι λέγων σαφῆς εὐμνημόνευτος κτλ. καὶ ἀσαφῆς ἀκατάλητος ἀκατανόητος κτλ. διότι ἐνδεχόμενον εἶνε ὅπως ὅπως τὸ ἀντικείμενον τι τοῦ Παπακλιώτου ἐξηγεῖ ὡς σημαῖον ὠρισμένον ἀνικείμενον καὶ ὄχι ἄοριστον, οὕτω καὶ τὰς λέξεις ταύτας νὰ ἐκλαμβάνῃ αὐτὸς ὑπὸ τὴν ἀντίθετον σημασίαν τῆς ὑπὸ τῶν κοινῶν θνητῶν ἀποδομένης εἰς αὐτάς. Εὐτυχῶς κατόρθωσα νὰ εὔρω ἐν τῇ ἐκθέσει ἐδάφιον τι, ὅπερ αὐτὸς ὁ κ. Τσ. ξυγγράφας προβάλλει εἰς τοὺς συγγραφεῖς ὡς πρότυπον (modèle) τοῦ πῶς δεῖ γραμματικὴν συγγραφῆν, δις ἐπαναλαμβάνων αὐτὸ μάλιστα μετὰ πολλῆς τῆς αὐταρσελείας (Κρ. σελ. 600 β'. 611 β'). καὶ δις προσέτι παραπέμπων εἰς αὐτὸ (Κρ. σελ.

(*) Κατὰ λάθος βεβαίως παρέλείφθη τὸ «σαφεῖς»

603. β' 615 β')· τοῦτο πρέπει βεβαίως νὰ εἶνε τὸ ἀριστούργημα ἢ φραγκικώτερον εἰπεῖν τὸ non plus ultra τῆς σαφηνείας; Ἴδου τὸ ἐδάφιον αὐτολεξεί:

«Ἐγγλίσεις εἶναι οἱ διάφοροι τρόποι κατὰ τοὺς ὁποίους ἐκφέρεται ἡ ψυχικὴ διάθεσις τοῦ ὁμιλοῦντος».

Ἄφου ταῦτα εἶνε τὰ σαφῆ καὶ καταληπτὰ εἰς παιδείας καὶ εὐμνημόνευτα κτλπ. κτλπ, τὰ ἰδικά μου πρέπει βεβαίως νὰ εἶνε ἀσαφῆ καὶ ἀκατάληπτα κτλπ. κτλπ.

Ἡ περὶ τοῦ συνημμένου μετὰ τῆς ἐμῆς γραμματικῆς συντακτικῆς κρίσις εἶνε συντομωτάτη περιοριζομένη εἰς ἡμίσειαν σχεδὸν στήλην συνίσταται δὲ πλὴν ἐνός ἐσφαλμένου παραδείγματος ἀποκλειστικῶς ἐκ παραθέσεως ἐδαφίων τινῶν ἐξ αὐτοῦ πολὺ θεωρητικῶν δῆθεν καὶ ἀφηρημένων καὶ φιλοσοφικῶν καὶ ἀκατανοήτων συνοδευμένων πολλὰκις καὶ μετὰ θαυμαστικῶν κατὰ τὴν συνήθη μέθοδον. Μὴ δυνάμενος νὰ ἐπικαλεσθῶ τὴν μαρτυρίαν τοῦ νοομέτρου μηδ' εὐρίσκων παράλληλα ἐδάφια τοῦ ἐγκριθέντος συντακτικοῦ, διότι ἐν αὐτῷ ἀντίστοιχα ἐδάφια δὲν ὑπάρχουσι προτιμῶντος τοῦ συγγραφέως τὴν σιωπὴν νομίζω περιττὸν νὰ ἀπαντήσω. Οἱ ἀνγνωστοὶ ἔλαβον ἤδη πείραν τῶν κατὰ Τσ. φιλοσοφικῶν καὶ ἀφηρημένων καὶ ἀκατανοήτων καὶ λαβροῦθων θεωριῶν, ὥστε ματαιὰ θὰ ἦτο ἡ ἐξέγκωσις τοῦ παρόντος φυλλαδίου ἀρκετὰ ὀγκώδους ἤδη καταστάνας.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Κατόπιν τοῦ ἤδη γενομένου ἐλέγχου τῶν ἐν τῇ ἐκθέσει κατ' ἑμοῦ γεγραμμένων περιττὸν νομίζω νὰ χαρακτηρισθῇ καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ ἀξία καὶ ἡ ἠθικὴ τοῦ κ. Τσ. διὰ πλειόνων. Ἀρκούντως χαρακτηρίζουσι τὴν ἐπιστημονικὴν ἀξίαν αὐτοῦ αἱ γελοῖαι παρανοήσεις ἀρχαίων καὶ νεωτέρων συγγραφέων (ἴδε σελ. 34. 39—40. 59), αἱ ἀντιπρακτικαὶ γνώμαι (ἴδε σελ. 47. 83) καὶ ἡ ἀθάνατος περὶ μουσικῆς κατατάξεως τῶν φωνηέντων θεωρία (ἴδε σελ. 48), τὴν δὲ ἠθικὴν ὁ πῆχυς καὶ τὰ περὶ θεωριῶν καὶ λαβυρίνθων τερατολογήματα, ἡ περὶ τὴν κρίσιν τῶν συντακτικῶν καταπάτησις τῶν διατάξεων τοῦ νόμου (σελ. 13), αἱ σκόπιμοι παρασιωπήσεις (ἴδε σελ. 27—28. 61—62. 66), αἱ διαστροφαὶ τῶν λεγομένων (ἴδε σελ. 43. 50. 68. 77. 75. 84.) τὰ ληληθῆα σφάλματα (ἴδε σελ. 61) ἡ κυνικωτάτη ὁμολογία «*Εἰς ἄλλον δὲν ἠθέλομεν ψέξει τὸν κανόνα ὁρθῶς ἔχοντα ὑπὸ πρακτικῆν ἔποιν, ἀλλ' εἰς τὸν συγγραφέα, ὅστις ἀκριβοῦλε κτλ.*» (σελ. 52) καὶ αἱ περὶ τὴν σύγχυσιν τῶν ὑποσημειώσεων μετὰ τοῦ κειμένου καὶ τὴν ἐξόγκωσιν τῶν καταδικαζομένων μερῶν λαθροχειρία (ἴδε σελ. 33. 72. 73. 84) προσέτι δὲ καὶ μίᾳ λογοκλοπίᾳ (σελ. 67). Παρὰ τῶν ἀνδρῶν, εἰς οὓς ἀνετίθη τὸ παρὸν φυλλάδιον, δὲν ζητῶ νὰ ἀποδοκιμάσωσιν αὐτόν, διότι εἶνε ἀνάξιος ἀποδοκιμασίας. Τίποτε δὲν ἔχει νὰ χάσῃ, τίποτε δὲν θὰ αἰσθανθῇ, οἷα δήποτε καὶ ἂν ἐπικρατήσῃ περὶ αὐτοῦ γνώμη. Ἀξιοῦ μόνον παρὰ τῶν ἀνδρῶν τούτων νὰ κατατάξωσιν εἰς τὴν ἐμπρέπουσαν ἠθικὴν κατηγορίαν τὸν ἀληθῆ τῆς κρίσεως πρωτεργάτην καὶ πρωταίτιον τὸν κ. Χατζηδάκην, ὅστις καίπερ πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς ὧν καὶ ἄλλος ἐπιφανέστερος τῶν ἄλλων μελῶν αὐτῆ, ἀνέλαβε τὴν ἀφανιστάτην ἐν αὐτῇ θέσιν ἀφῆκε δὲ τὴν σπουδαιοτέραν εἰς τοιοῦτον ἄνθρωπον, διὰ νὰ κατορθώσῃ μὲν ὅ,τι ἤθελε νὰ ἀποφύγῃ δὲ τὴν εὐθύνην αὐτός. Ἡ θέσις, ἣν παρέσχεν εἰς τὸν κ. Χατζηδάκην ἡ πολιτεία, καὶ

ἡ τιμή, ἣν ἀπένεμεν εἰς αὐτὸν μέχρι τοῦδε ἡ κοινωνία, ἐπέβαλλον τὴν ὑποχρέωσιν νὰ σέβεται τὸ δίκαιον καὶ νὰ ἐντρέπεται ἑαυτὸν ὅταν ὁμως ὑπέικων εἰς ἀγενῆ αἰσθήματα λησμονῆ τίνα θέσιν κατέχει καὶ ἐξομοιοῦται πρὸς τὸν τυχόντα, εἶνε καθῆκον τῆς κοινωνίας νὰ διδάξῃ αὐτὸν ὅτι δύναται καὶ νὰ καταβιάσῃ ἕως ἐκεῖ, ὅπου εἶνε ἡ θέσις τῶν τοιούτων χαρακτήρων. Βεβαίως ἂν προέκειτο νὰ κριθῆ τὸ ἰδικόν μου βιβλίον καθ' ἑαυτό, ἡδύνατο νὰ ὑπάρξῃ διασταγμός τις ὡς πρὸς τὸν χαρακτηρισμὸν τῆς γενομένης περὶ αὐτοῦ κρίσεως, διότι καὶ ἀναμάρτητον δὲν εἶνε καὶ πλάνη τις ὡς πρὸς τὴν ἐκτίμησιν αὐτοῦ δὲν θὰ ἦτο ὅλως ἀσύγγνωστος, ἀφοῦ ἀκολουθεῖ νέον σύστημα μὴ δοκιμασθὲν ἀκόμη μηδὲ δυνάμενον εὐκόλως νὰ κριθῆ. Οἱ ἀναγκῶσται ὁμως δὲν πρέπει νὰ λησμονῶσιν ὅτι δὲν ἐκρίθη οὐδὲ προέκειτο νὰ κριθῆ καθ' ἑαυτὸ σχετικῶς πρὸς ἰδανικόν τι πρότυπον τελειότητος· ἐκρίθη ἐν διαγωνισμῷ κατὰ παραβολὴν πρὸς ἄλλα, συγκριθὲν δὲ εὐρέθη αὐτὸ μὲν χειρότερον, καλύτερον δὲ τὸ τοῦ κ. Παπ. Ἡ γενομένη κρίσις λοιπὸν δὲν δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς προῖον στιγμιαίας πλάνης καὶ δυσσκεριζώτων προλήψεων, ἀλλ' ὡς ἐσκεμμένη καὶ λογοισμένη προτίμησις ὀρισμένου συστήματος, οὐδὲ πρέπει νὰ ἐκτιμηθῆ ἐκ τῶν κατ' ἐμοῦ γραφέντων, καίτοι ταῦτα ἀπεδείχθησαν οἷα ἀπεδείχθησαν, ἀλλὰ κατὰ τὸ ποιὸν τῆς γραμματικῆς τοῦ κ. Παπ. Αὕτη ἐκρίθη ἀνωτέρα τῆς ἰδικῆς μου καὶ πρέπει νὰ εἶνε ἀνωτέρα, ἵνα δύναται νὰ θεωρηθῆ ἡ κρίσις ὡς εὐσυνείδητος, ὁ δὲ ὑπὸ τοῦ κ. Χατζηδάκη δοθεὶς λόγος τιμῆς πρὸς τὴν ἔγκρισιν αὐτῆς πρέπει νὰ ἀναφερθῆ, ὅχι πρὸς τὴν ἀπόρριψιν τῆς ἰδικῆς μου. Τὸ ποιὸν τῆς γραμματικῆς ταύτης θὰ χαρακτηρίζῃ καὶ τὸ ποιὸν τοῦ δοθέντος λόγου τιμῆς.

Ἀπαραίτητον λοιπὸν συμπλήρωμα τοῦ παρόντος φυλλαδίου εἶνε ἡ ἐξέτασις τοῦ ποιοῦ τῆς ἐγκριθείσης γραμματικῆς, εἰς ἣν χωρῶ, ἀκολούθως. Ἐπειδὴ ὁμως πολλὰ τῶν λεχθησομένων θὰ φανῶσιν ἀπίστευτα, τινὰ δὲ ἴσως καὶ διωρθώθησαν μετὰ τὴν ἔγκρισιν, οἱ δ' ἀριθμοὶ τῶν σελίδων καὶ παραγράφων βεβαίως μετεβλήθησαν κατὰ τὴν νέαν ἔκδοσιν, διότι ἡ ὑποβληθεῖσα εἰς τοὺς κριτὰς ἦτο κατὰ τοὺς ἀριθμοὺς καὶ τὰς παραπομπὰς » χαλασμένη χώρα » ὡς ἐχαρακτήρισεν αὐτὴν ὁ κ. Τσ. (Κρ. σελ. 617 β'), διὰ ταῦτα ἵνα μὴ διὰ

τῆς ἀνεξελέγκτου δημοσιογραφίας τῶν ἐν τοῖς καφενεῖοις μυστικο-κηρύκων διαδοθῆ ἢ συκοφαντία ὅτι παρήλλαξα τὸ κείμενον, προλαμβάνω νὰ δηλώσω ὅτι ἀναγράφω τὰ πάντα ἀκριβέστατα συμφῶνως πρὸς ἀντίτυπον πανόμοιον πρὸς ἐκεῖνα, ἅτινα εἶχον ὑπ' ὄψιν οἱ κριταί, φέρον μάλιστα καὶ δύο φύλλα χειρογράφων διορθώσεων ἰδιοχείρως γεγραμμένων ὑπὸ τοῦ συγγραφέως, προσφέρωμαι δὲ καὶ νὰ ἐπιδείξω τὸ ἀντίτυπον τοῦτο εἰς τὸν αἰτήσοντα. Ἐκαστον δὲ τῶν παρατηρουμένων πλημμελημάτων τῆς γραμμ. τοῦ κ. Παπ. ἐὰν δὲν ἔχη παρατηρηθῆ ὑπὸ τοῦ κ. Τσ., θὰ σημειῶ δι' ἀστερίσκου, τοῦτο δὲ ἔχει ἵνα δειχθῆ ἢ ὀξυδέρκεια αὐτοῦ οὐδὲ ἡ εὐσυνειδησία, ἀλλὰ διότι ὁ κ. Χατζηδάκης ἰσχυρίσθη ὅτι ἡ γραμμ. τοῦ κ. Παπ. «δύναται διορθουμένη **κατὰ τὰ ὑποδειχθέντα** νὰ καταστῆ βιβλίον ἀνεκτόν.» (Κρ. σελ. 630 β'). Κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον θὰ καταστῆ καταφανὲς εἰς τοὺς ἀναγνώστας, ὅτι πλείστα καὶ μάλιστα τὰ σπουδαιότατα τῶν ἀμαρτημάτων **δὲν ὑπεδείχθησαν** ὑπὸ τοῦ κ. Τσ., ὥστε θὰ εἶνε ἀνάγκη νὰ ὑποτεθῆ ἢ ὅτι ὁ κ. Χατζηδάκης δὲν ἀνέγνωσεν οὔτε τὴν ἐκθεσιν τοῦ κ. Τσ. οὔτε τὴν γραμμ. τοῦ κ. Παπ., ἢ ὅτι ἐνόμισεν αὐτὰ ἀσήμαντα καὶ μὴ χρήζοντα διορθώσεως, ἢ ἐπὶ τέλους ὅτι ἐψεύσθη.

Καίτοι τὸ μεθοδικὸν μέρος τῆς γραμμ. τοῦ κ. Παπ. θὰ ἐξετάσω μετὰ τὸ ἐπιστημονικόν, ἐν τούτοις ἐπειδὴ ὁ κ. Χατζηδάκης ὡς μόνον προσὸν αὐτῆς πλὴν τῆς «*ὅλης οἰκονομίας*» (= *τρέχα γύρευε*) ἀνέγραψε τὴν βραχύτητα καὶ τὴν σαφηνεῖαν τῶν κανόνων αὐτῆς, προτιμῶ νὰ παραθέσω κατὰ πρῶτον ὡς δεῖγμα αὐτολεξεῖ δύο κανόνας, ἧτοι τὴν § 56 (σελ. 11—12) καὶ τὴν § 392 (σελ. 164 α-δ), ἐξ ὧν ὁ πρῶτος μὲν πληροῖ ἐν τῷ πρωτοτύπῳ μίαν σελίδα καὶ πλέον ὁ δὲ δεύτερος σελίδας δύο καὶ στίχους ὀκτώ.

§ 56. Ἡ συναίρεσις γίνεται ὡς ἑξῆς:

τὸ	α	εἰς	α	μνάα	μνά
»	αε	»	α	τίμαε	τίμα
»	αη	»	α	τιμάητε	τιμάτε
»	αο	»	ο	(sic) τιμάομεν	τιμάμεν
»	αω	»	ω	τιμάω	τιμά
τὸ	αει	εἰς	α	τιμάει	τιμά
»	αει	»	α	τιμάειν	τιμά
»	αοι	»	ω	τιμάομεν	τιμάμεν

τὸ	αου	εἰς	ω	τιμάου	τιμῶ
»	εε	»	ει	πόλεες	πόλεις
»	εα	»	η	γένεα	γένη
»	εἰ	»	ει	πόλει	πόλει
»	εη	»	η	ποιήητε	ποιήητε
»	εο	»	ου	γένεος	γένους
»	εω	»	ω	ποιέω	ποιῶ
»	εαι	»	ει	λύεαι	λύει
»	εει	»	ει	ποιείεις	ποιείεις
»	εοι	»	οι (sic)	ποιέομεν	ποιούμεν
»	εου	»	ου	ποι	οὔσαι
»	ηε	»	η	στήετον	στήητον
»	ηο	»	ω	στήομεν	στώμεν
»	ηω	»	ω	στήω	στώ
»	ἴ	»	ι	Χίος	Χίος
»	οα	»	ω	αἰδῶα	αἰδῶ
»	οε	»	ου	δηλίετε	δηλοῦτε
»	οη	»	ω (sic)	δηλόητε	δηλώται
»	οο	»	ου	πλόος	πλοῦς
»	οει	»	οι	δηλόεις	δηλοῖς
»	οει	»	ου	δηλόειν	δηλοῦν
»	εαι	»	αι	γρῶσαι	γρῶσαι
»	οου	»	ου	δηλόουσι	δηλοῦσι
»	ωα	»	ω	ἦρωα	ἦρω

Σημ. Τὸ εἰ ἐκ τοῦ εε εἶνε διφθογγος νόθος ὡς καὶ τὸ εἰ τὸ ἐξ ἀναπληρωτικῆς ἐκτάσεως προερχομένον (§ 172 σημ.).

§ 392 1. Τάξις ἔχουσα πρόσφωμα το-τε-. Ῥήματα εἰς-τω.

Τοιαῦτα εἶνε τὸ βλάπτω, σκάπτω, βίπτω, κόπτω, τύπτω, σκήπτω, κύπτω κτλ.

2) Τάξις ἔχουσα πρόσφωμα νο-νε-. Ῥήματα εἰς-νω

Τοιαῦτα εἶνε τὸ δάνω, φθάνω κτλ.

3) Τάξις ἔχουσα πρόσφωμα νεο-νεο-. Ῥήματα εἰς νέω (νώ)

Τοιαῦτα εἶνε τὸ βυνέω, κινέω, ὑπ-ισχνέομαι κτλ.

4) Τάξις ἔχουσα πρόσφωμα ανο-ανε-. Ῥήματα εἰς -άνω.

α.) Ἄνευ ν πρὸ τοῦ χαρακτῆρος.

Τοιαῦτα εἶνε τὸ βλαστάνω, ἁμαρτάνω, αἰσθάνομαι, αἰδάνω, δλισθάνω, ὀφλι-σκάνω κτλ.

ΣΗΜ. Τὸ ὀφλισκάνω λαμβάνει καὶ τὸ πρόσφωμα-ισκ.

β.) Μετὰ ν πρὸ τοῦ χαρακτῆρος.

Τοιαῦτα εἶνε τὸ λανθάνω (λαθ-) πυνθάνομαι (πυθ-), τυγγάνω (τυγ-), λαμβάνω (λαβ-) μανθάνω (μαθ-) κτλ.

δ) Τάξις ἔχουσα πρόσφωμα σκο-σκε-. Ῥήματα εἰς -σکو.

Τοιαῦτα εἶνε τὸ διδάσκω, βόσκω, γιγνώσκω, διδράσκω, βιβρώσκω, πιπράσκω, τι-τρώσκω, μεθύσκω κτλ.

ΣΗΜ. Γοῦ θνήσκω (θ. θαν) τὸ α πάσχει μετάθεσιν καὶ ἔκτασιν εἰς η (§ 67).

7) Τάξις ἔχουσα πρόσφωνα jo - jə -

Τὰ λαμβάνοντα τὸ πρόσφωνα τοῦτο ῥήματα εἶνε
α'.) Τὰ ἔγοντα χαρακτηῖρα υ.

Τοιαῦτα εἶνε τὸ φύω, λῶω, θῶω, ᾄω κτλ.

ΣΗΜ. Τὸ j μετὰ τοῦ χαρακτηῖρος συναϊρεῖται εἰς υ π. γ. φύ-ju, φύ-je-te =
φύ-ω, φύ-ετε. Ἐγούσι δὲ τὸ υ βραχὺ πανταχοῦ μὲν τὰ ῥήματα ἀνώω, ἀρώω ('Αττ.
ἀνώτω, ἀρώτω), βρώω (ἐλκώω), μεθύω, πτύω.

β'.) Τὰ ἔγοντα χαρακτηῖρα F.

Τοιαῦτα εἶνε τὸ δαίω, καίω, κλαίω κτλ.

ΣΗΜ. Τὸ j μετὰ τοῦ α συναϊρεῖται εἰς αι, τὸ δὲ F μεταξὺ δύο φωνήεντων ἀπο
βάλλεται π. γ. καF-ju, κλαF-ju, κλαF-jo-μεν = καί-ω, κλαί-ω, κλαίωμεν.

γ'.) Τὰ ἔγοντα χαρακτηῖρα ρ.

Τοιαῦτα εἶνε τὸ ἀσπαίρω, χαίρω, κείρω, πείρω, τείρω, φθείρω, ἀγείρω, ἐγείρω,
φύρω, δούρομαι κτλ.

ΣΗΜ. Τὸ j μετὰ μὲν τοῦ πρό τοῦ χαρακτηῖρος α συναϊρεῖται εἰς αι' οἷον χάρ-ju-
χαίρω- εἰς δὲ τὰ λοιπὰ ἀφομοιοῦνται πρὸς τὸ ρ καὶ κατόπιν γίνεται ἀπλοποίησης
τοῦ ρρ εἰς ρ καὶ ἀναπληρωτικῆ ἔκτασις τοῦ ε εἰς ει π. γ. φθέρ-ju-φθέρω-φθίρω-
φθειρω- φύρ-je-te-φύρρετε-φύρετε-φύρετε. Τοιοῦτον εἶνε καὶ τὸ ἀφελ-ju-ἀφείλω-
ἀφείλω.

δ'.) Τὰ ἔγοντα χαρακτηῖρα λ.

Τοιαῦτα εἶνε τὸ βάλλω, πάλλω, θάλλω, ψάλλω, ἄλλομαι κτλ

ΣΗΜ. Τὸ j μετὰ τοῦ λ ἀφομοιοῦται π. γ. βάλ-ju-βάλλω.

ε'.) Τὰ ἔγοντα χαρακτηῖρα ν.

Τοιαῦτα εἶνε τὸ φαίνω, βραίνω, βραίνω κτείνω, τείνω. κλίνω, κρίνω, πλύνω, τίνω,
φθίνω κτλ.

ΣΗΜ. 1. j μετὰ μὲν τοῦ πρό τοῦ χαρακτηῖρος α συναϊρεῖται εἰς αι' π. γ. φαν-
ju-μεν φαίνωμεν. Εἰς τὰ λοιπὰ ἀφομοιοῦται πρὸς τὸ ν, κατόπιν ἀπλοποιεῖται τὸ νν
εἰς ν καὶ ἐκτείνεται ἀναπληρωτικῶς τὸ μὲν ε εἰς ει, τὸ δὲ ι καὶ υ εἰς ι καὶ υ' π. γ.
τεν-ju-τείνω-τείνω κλίν-ju-κλίνω-κλίνω-κλίνω.

ΣΗΜ. Τὸ κρίνω, κλίνω, πλύνω ἔχουσι βίξαν κρι-κλι- πι-[sic]. πλυ-, ἐπομένως
λαμβάνουσι καὶ τὸ πρόσφωνα ν μετὰ τοῦ j πλύ-νίω-πλύνω, κρι-νίω-κρίνω κτλ'

ζ'.) Τὰ ἔγοντα χαρακτηῖρα οὐρανισκόφωνον ἢ ὀδοντόφωνον
Τοιαῦτα εἶνε τὸ ὀρύσσω, πλῆσσω, πτύσσω, ἀράσσω, αἰμάσσω, τρίζω, στίξω,
σφάζω, ἐρέσσω, φράζω, βλύξω κτλ.

ΣΗΜ. 1 Τὸ j μετὰ προηγούμενου οὐρανισκόφωνου ἢ ὀδοντόφωνου γίνεται σσ
(ττ) ἢ ζ π. γ. πλῆγ-ju-πλήσσω, σφαγ-ju-σφάζω, ἐρέτ-ju-ἐρέσσω, φραδ-ju
-φράζω

ΣΗΜ. 2 Τὸ πέσσω ἔχει βίξαν πεκ-καὶ πεπ-, ἐξ ἧς μέλλον πίψω τὸ νίξω ἔχει
ῥίξαν νιβ-, ἐξ ἧς νίψω. Τὸ ἀράξω, βαστάξω καὶ νυστάξω ἔχουσι ὀ καὶ γ χαρακτηῖρα.

ζ'.) Τὰ ἔγοντα χαρακτηῖρα σ.

Τοιαῦτα εἶνε τὸ πτίσσω, λίσσωμαι κτλ.

ΣΗΜ. Τὰ j μετὰ προηγούμενου σ γίνεται σσ π. γ. λίσ-ju-μαι-λίσσωμαι

8) Τάξις ἔγρουσα πρόσφουμα εο-, εε-. ῥήματα εἰς έω. Τοιαῦτα εἶνε τό δοκ-έω, ὄθ-έω κτλ. (*)

Ἀρκοῦσι, νομιζῶ, οἱ δύο οὔτοι κανόνες, ἵνα ἐκτιμῆσωσιν οἱ ἀναγνώσται τὴν φιλαλήθειαν καὶ εὐσυνειδησίαν τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου, ὅστις δὲν διστάζει νὰ λέγῃ ὅτι τοιοῦτοι κανόνες εἶνε βραχεῖς καὶ σαφεῖς καὶ εὐνόητοι καὶ εὐμνημόνευτοι καὶ εὐκολογώνευτοι καὶ ῥέοντες ὡς ῥόδον σιρόπιον (τουρκιστὶ γκιουλ σεροπέτ), ἀφ' ἐτέρου δὲ βεβαίῳ διὰ τῆς ὑπογραφῆς αὐτοῦ τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦ κ. Τσ. ὅτι οὐδὲ ἓνα (μάλιστα «οὐδὲ ἓνα») κανόνα εὔρε παρ' ἐμοὶ εὐλήπτως καὶ σαφῶς συντεταγμένον.

Ἄς ἐξετασθῶσιν ἤδη πρῶτον τὰ ἐπιστημονικὰ καὶ εἶτα τὰ λοιπὰ κατορθώματα τοῦ κ. Παπ., ἐξ ὧν παραλείπονται γενικῶς τὰ ἀσήμαντα ἢ ἐπιδεικτικὰ δικαιολογίας τινὸς οἰασθήποτε, ἐν οἷς καὶ τὰ πλείεστα τῶν ὑπὸ τοῦ κ. Τσ. παρατηρηθέντων ἐν τῇ ἐκθέσει.

Ἡ φυσιολογικὴ ἐξήγησις τῶν φθόγγων ὁσάκις δὲν ἀποσιωπᾶται εἶνε ἀεῖποτε ἐσφαλμένη. Οὕτω κατ' αὐτὸν (§ 4)* φωνήεντα εἶνε ὅσα «καὶ μόνον ἐκφρανοῦμένα ἀποτελοῦσι φωνήν», σύμφωνα δὲ ὅσα «μόνον μετὰ φωνηέντων ἐκφρανοῦμένα ἀποτελοῦσι φωνήν». Ἐπειδὴ δὲ πάντα τὰ ἡμίφωνα, ὡς τὸ σ τὸ ν κτλ. καὶ μόνον ἐκφρανοῦμένα ἀποτελοῦσι φωνήν, εἶνε καὶ ταῦτα κατὰ τὸν ὅρισμὸν τοῦτον φωνήεντα. Τὸ ζ ξ ψ εἶνε «ταχυγραφικὰ σημεῖα δύο φθόγγων» (§ 6), «παρίσταται δὲ» διὰ μὲν τοῦ ξ οὐρανισκόφωνον πρὸ τοῦ σ (§ 76), διὰ δὲ τοῦ ψ χειλόφωνον πρὸ τοῦ σ (§ 77), μὲ ἄλλους λόγους τὸ ξ τοῦ αἶξ προεφέρετο ὡς γς, τὸ δὲ τοῦ βῆξ ὡς χς, δὲ τοῦ φύλαξ ὡς κς, τὸ ψ τοῦ λαίλαψ προεφέρετο ὡς πς, τὸ τοῦ Ἄραψ ὡς βς, τοῦ δὲ γράψω ὡς φς. Ἐκαστον τῶν διπλῶν τούτων δηλαδὴ εἶχε τρεῖς διαφόρους προφορὰς! Τὰ ἄφωνα διαίρει* (§ 7) «κατὰ τὴν προὴν τὴν ἐκ τοῦ λόγου ἐξεροχόμενῃ καὶ συνοδοῦου-

(*) Σημειωτέον ὅτι περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν λοιπῶν γρόνων τῶν πλείετων ἐκ τῶν ῥημάτων τούτων οὐδὲν οὐδαμοῦ λέγεται ἐν τῇ γραμμ. τοῦ κ. Παπ., οὔτε ἐν τῇ καταλόγῳ τῶν ἀνωμάλων ῥημάτων περιέγονται ὥστε παραπέμπονται οἱ μαθηταὶ νὰ μάθωσι ταῦτα, ἰθροδῆποτε δύνανται. Προσέτι δὲ καὶ ἐσφαλμένα εἶνε τινὰ, ὡς τὸ λίσσομαι, ὅπερ λέγεται ὅτι ἔχει χαρακτῆρα σ ἀντὶ τ (πρβλ. λιτή).

σαν αὐτὰ» εἰς ψιλὰ μέσα καὶ δασέα. Ἐκ τούτων ὁμως μόνον τὰ δασέα συνοδεύει προή ἐκ τοῦ λάουγγος ἐξερχομένη (ἴτοι πνεῦμα § 9), τὰ δὲ ψιλὰ καὶ τὰ μέσα οὐδὲν πνεῦμα συνοδεύει. Ὅτι ὁ ὀρισμὸς τῶν διφθόγγων εἶνε ἐσφαλμένος παρετηρήθη ἤδη ὑπὸ τοῦ κ. Τσ. (ἴδε ἀνωτέρω σελ. 41), μαρτυρεῖται δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ κ. Βάση (Κρ. σελ. 640 β'). Τὴν δὲ μοναδικὴν τῶ ὄντι ἐξήγησιν τῶν πνευμάτων παρέθεσα ἀνωτέρω* (σελ. 33) πρὸς δόξαν τοῦ κ. Χατζηδάκη. Τόπος* (§ 22) κατ' αὐτὸν εἶνε τὸ «σημεῖον» τὸ τιθέμενον «ἐπὶ μιᾶς συλλαβῆς ἐκάστης λέξεως,» ἣτις προφέρεται «ἐπιτονότερον τῶν ἄλλων.» Τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς ὁμως ὁ τόνος δὲν ἴτο «ἐπιτονότερα» προφορὰ μιᾶς συλλαβῆς· ἐκτός τούτου ποῦ εἶνε ὁ τόνος τῶν μονοσυλλάβων λέξεων; Ἐπειδὴ δὲ ὁ τόνος κατ' αὐτὸν εἶνε τὸ «σημεῖον» διὰ τοῦτο καὶ ἄτονοι λέξεις λέγονται «αἰ μὴ δεχόμενα τόνον!» (§ 40).

Ὁ ἐξῆς κανὼν ἀρκεῖ καὶ μόνος νὰ καταστήσῃ ἀθάνατον τὴν δόξαν τοῦ βραβεύσαντος τὸν κ. Παπ. ἐντιμοτάτου κριτοῦ κ. Χατζηδάκη:

* § 147. Ἐκ τῶν εἰς -ης ὀνομάτων πρωτόκλιτα εἶνε 1) πάντα τὰ προσηγορικά. π. γ. πολιτῆς, γεωμέτρης, παιδοτρῖνης, βυρσοδέψης· 2) πάντα τὰ ἀπλᾶ κύρια· π. γ. Μιλτιάδης, Εὐριπίδης, Ξέρξης καὶ τὸ σύνθετον Θεοκρίνης· 3) τὰ ἐθνικά π. γ. Πέρσης, Λατῖνης κτλ.

Ὅμοιος ἐν § * 195 Σημ. ἐπαναλαμβάνει ὅτι ἐκ τῶν εἰς -ης τριτόκλιτα εἶνε «πάντα τὰ σύνθετα κύρια» ὡς Διογένης, Δημοσθένης, Ἀριστοφάνης. Ἐξαιρεῖται τὸ Θεοκρίνης.»

Κατὰ τὸν θαυμάσιον τοῦτον κανόνα τὰ προσηγορικά γόης, πλάνης, πένης, λέξης, θῆς κτλ., τὰ ἀπλᾶ κύρια ὀνόματα Κέξης, Κράτης, Λάχης, Χάρης κτλ. καὶ τὰ ἐθνικά Κρής, Μάγνης πρέπει νὰ γείνουν ἐκ τριτοκλιτῶν πρωτόκλιτα, τὰ δὲ σύνθετα κύρια ὀνόματα Φιλοκλήτης, Ἐφιάλης, Πολυζώτης, Πολυφώντης κτλ. τούναντιον ἐκ πρωτοκλιτῶν τριτόκλιτα.

Κατὰ τὸν κ. Παπ. (§ 148) ἐξ ὅλων τῶν θηλυκῶν ἐπιθέτων τῶν ἐχόντων τὸ ἄρσ. δευτερόκλιτον τὸ Χία καὶ ἑξάρσεων δὲν ἔχει τὸ α μακρόν, ἀλλὰ βραχύ. Πῶς ἐδημιουργήθη ἡ παράδοξος αὕτη ἐξαιρέσις, ἀγνοῶ· τὸ Χία ὁμως ἐν ἀποσπάσματι τοῦ κομικοῦ Ἐρμίππου (Ἄπ. 55 Kock I σελ. 240) φέρεται μετὰ μακροῦ α, ὡς ἀπο-

δεικνύει τὸ ἀναπαιστικὸν μέτρον: *Χία δὲ κόλιξ ὕψου κρέματα περὶ πασσαλόφω.*

Ἐν § 156, 5* διδάσκεται ὅτι: «τὰ συνηρημένα δευτεροβάθια κλητικὴν δὲν ἔχουσι» ὥστε ἂν τις ἤθελε νὰ καλέσῃ ὄνομαστί τὸν Πάνθου καὶ τὸν Περίθου, δὲν ἠδύνατο! Βεβαί τοῦ τεραστίου! Ἐν τούτοις ἡ κλητικὴ αὐτῶν εἶνε ἀσφαλῶς μεμαρτυρημένη (ἴδε Kühner — Blass I σελ. 402 Anm. 2).

Κατὰ τὴν § 170* μετὰ τῆς Σημ. τὸν μὲν ὠκόπους καὶ τὸ πολὺ-πους ἔχουσι αἰτιατικὴν μόνον ὠκόπουν καὶ πολύπουν, τὸ δίκτους, τρίτους, ἀργυρόπους ὁμως «ἐξαιροῦνται» καὶ ἔχουσι αἰτιατικὴν εἰς -α!! Ὅτι ταῦτα ἐκτὸς τοῦ παραδόξου καὶ ἐσφαλμένα εἶνε ἴδε παρὰ Kühner — Blass I σελ. 541. Ἐν § 170 Σημ.* ὡσαύτως διδάσκει ὅτι ἡ αἰτιατικὴ χάριτα μόνον ὡς κύριον ὄνομα εἶνε εὐχρηστος, ὁ Εὐριπίδης ὁμως ἔχει αὐτὴν προσχηρικῶς, τρεῖς φορὰς ἐν διαλογικῷ μέρει: (Kühner-Blass. ἐνθ. ἄνωτ.)

* § 184. 3. Τὸ πατήρ, μήτηρ, γαστήρ καὶ Δημήτηρ εἰς τὰς πλαγίας πτώσεις τοῦ ἐνικοῦ πάσγουσι συγκοπὴν τοῦ θεματικοῦ εἰς ὅσον πατρός, μητρί, Δημητέρα κτλ.

Ἄρα ὁ πατήρ, αἰτιατ., τὸν πάτρα, ἡ μήτηρ — τὴν μήτρα, ἡ γαστήρ — τὴν γάστρα!

Ἐν σελ. 47* διδάσκεται ὅτι τὸ φῶς κλίνεται μετὰ χαρακτῆρος σ, ἥτοι γενικὴ τοῦ φωδὸς ἢ τοῦ φώεος-φώους!

Πανταχοῦ ὁ δοῦκός τῶν συνηρημένων τριτοκλίτων εἶνε ἐσφαλμένος. ἦτοι τὸ βέλη, τὸ ἀληθῆ, τὸ ἀντάροχ (§ 185 καὶ § * 194 Σημ. 1) ἀντὶ τὸ βέλει, τὸ ἀληθεῖ, τὸ ἀντάροχει, τὸ πόλει, τὸ πῆχει (§ * 196) ἀντὶ τὸ πόλει, τὸ πῆχει (ἴδε Kühner — Blass I σελ. 432 Anm. 5, 433 Anm. 7, 441 Anm. 4, 444. Anm. 2 καὶ 7). (*)

* § 204. Τῶν εἰς -εως τὰ ἔχοντα πρὸ τοῦ -εως φωνῆεν, ἐν τῇ γενικῇ καὶ αἰτιατικῇ τοῦ ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ συναφροῦσι τὸ εἰω εἰς ω καὶ τὸ εα εἰς α' π. γ. ὁ Εὐβόεος γεν. τοῦ Εὐβόεος -ῶς, αἰτ. τὸν Εὐβόεα -ᾶ, πληθ. γεν. τῶν Εὐβόεων -ῶν, αἰτ. τοὺς Εὐβόεας -ᾶς. Ἐξαιρεῖται τὸ ἄλιεύς.

(*) Σημειωτέον ὅτι ὁ βραβεύσας τὸν κ. Παπ. ἐντιμότητος κ. Χατζηδάκης ἀδυσωπήτως κατεδίκασε τὸν κ. Πανταζῆν διὰ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα, ὡς καὶ δι' ἄλλα ὅμοια (Κρ. σελ. 625 ἄ.), ἀπηξίωσε δὲ καὶ νὰ μνημονεύσῃ τὸ ἰδικόν μου βιβλίον, ἐν ᾧ διδάσκονται τὰ ὀρθά.

Σημ. Καὶ τούτων πτώσεις τινὲς δὲν συναίρουται' π. χ. Πλαταίων, Διορίας.

Ἡ ἐξαιρέσις τοῦ ἀλιεύς εἶνε δημιούργημα τῆς φαντασίας τοῦ γράψαντος, ἐν γένει δὲ ὁ κανὼν ὀλοσχερῶς ἐσφαλμένως. Τὸ ἀληθὲς εἶνε ὅτι τὰ τοιαῦτα κατὰ μὲν τὸν Ε'. αἰῶνα ἦσαν πάντοτε συνηρημένα, μετέπειτα δὲ ἤρχισαν νὰ εἰσάγωνται καὶ οἱ ἀσυναίρετοι τύποι (Ἴδε Kühner-Blass I σελ. 448).

* Σελ. 52 ὅπος. 1. Τὸ υ τῶν εἰς -αυς -εως καὶ -ους προῆλθεν ἐκ τοῦ F κ.τ.λ.

Ἄρα καὶ τὸ ποὺς προῆλθεν ἐκ τοῦ πόψς, τὸ ὁδοὺς ἐκ τοῦ ὁδόψς, τὸ γροὺς ἐκ τοῦ γροψς κτλ. ! Ὁ κ. Τσ. (Κρ. σελ. 615 ἄ) εὔρε νὰ ψέξῃ τὸ ὀρθόν, οὐδαμῶς παρατηρήσας τὸ ἐσφαλμένον.

* Σελ. 55 Ὁ χρώς, τοῦ χρωτός, τῆ χρωτῆ καὶ χρωῖ κτλ.

Τὸ κτλ. δεικνύει ὅτι πρέπει νὰ σχηματισθῇ τὸν χροῖτα καὶ χροόν, οἱ χροῖτες καὶ χροῖ κ.τ.λ. Αὐτόθι * § 212 α' Ὁ χροῖς αἰτ χροῖν. Τὰ λοιπὰ ἐκ τοῦ χωματ—». Τὰ χώματα ἐξέλαθεν ὡς ἀρχαίαν ἑλληνικὴν λέξιν !

Κατὰ τὴν § * 229 « τὰ ἔχοντα χαρακτηριστῆρα υ » ἐπίθετα εἶνε δικατάληκτα· τουτέστι τὰ ἐπίθετα βραδύς, ὀξύς, ἡδύς, ταχύς κλ. ἅτινα ἔχουσι χαρακτηριστῆρα υ (§ 196 σελ. 49—50) δὲν σχηματίζουσι θηλυκὸν ἢ βραδεῖα ἢ ὀξεῖα κτλ., ἀλλὰ ἢ βραδύς, ἢ ὀξύς, ἢ ἡδύς, ἢ ταχύς.

Ἐν σελ. * 60 παριστᾷ ὅτι δὲν ὑπάρχουσι τύποι τοῦ σῶος εἰς πάσας τὰς πτώσεις, ὅπου εὐχρηστον εἶνε τὸ σῶος, ὅπερ δὲν εἶνε ἀληθές (Kühner-Blass I σελ. 542 Anm. 2). Αὐτόθι * « θηλ. ἢ σῶος, τῆς σῶος !! » Κατὰ τὴν § * 240 « τὰς παραθετικὰς καταλήξεις ἰων καὶ ἰστος ἔχουσι τὰ ἐπίθετα ἡδύς, αἰσχροῦς, ἐχθροῦς, ταχύς. » Ἄρα τὸ καλὸς-καλλίων-καλλίστος, κακὸς-κάκιστος εἶνε σόλοικα.

Τὸ πᾶς εἶνε ἀντωνυμία ἀόριστος !!! * (§ 279) καὶ συνεπῶς δὲν ἔχει κλητικὴν (297). Ὡς συσχετικὸς ἢ ἀπαποδοτικὸς παραδέχεται ὁ γεννάδας πάσας τὰς ἐρωτηματικὰς, ἀορίστους, δεικτικὰς καὶ ἀναφορικὰς ἀντωνυμίας * (§ 296) οὕτω λ. χ. τὸ ἔνοι εἶνε συσχετικὸν τοῦ ὄδε, τὸ τίς τοῦ ἄλλος καὶ τοῦ πᾶς καὶ τοῦ δεῖνα! (σελ. 76). Ὡσαύτως καὶ τὰ ἰστικά τροπικὰ χρονικὰ καὶ ποσοτικὰ ἐπιρρηματια εἶνε ἀναποδοτικά * (§ 298), ἐν οἷς καὶ τὸ ποῖ τοῦ δεῦρο καὶ

τοῦ ἐνθάδε (σελ. 78). Διὰ τί νὰ μὴ εἶνε ἀνταποδοτικά καὶ τοῦ πόρου, πλησίον, μακρῶν;

Ἐν * § 304 2 λέγει ὅτι ἡ μετοχὴ «λαμβάνεται καὶ ὡς ὄημα ἄνευ προσώπου.»

* § 381. Σημ. Τοῦ λούω τὸ θεματικὸν φωνῆεν ε καὶ ο καταπίνεται ὑπὸ τῆς διφθόγγου ου, οἷον ἔλου, λούμαι, λούσθαι, λούμενος.

Τὰ τοιαῦτα καταπίνει μόνον ἡ συνειδήσις τῶν κριτῶν(*), τὸ δ' ἄλληθές εἶνε ὅτι ταῦτα συναίρουσται κανονικῶς ἐκ τοῦ ἀσυναίρετου λόω.

Ἄπαρ Ὀμήρω εὐχρηστος ἐνεστῶς ἔραμαι (= ἐρῶ) βαπτίζεται εἰς παρακείμενον τοῦ ἐρῶ.

§ 486 (σελ. 117) Τὸ ἐρῶ ἔχει παρακείμενον ἄνευ σ. ἔραμαι (sic!).

* § 448. Ἐκ τῶν ἐνρινολήκτων ῥημάτων ἐνεργ. παρακείμενον ἔχουσι μόνον τὰ ἑξῆς: κείνω (κεν-) κέκονα φαίνω, -πέφαγκα καὶ πέφραγα, κτείνω -ἔκτονα χάκτω (χαν-), κεχηγῶς γίγνομαι (γεν-), γέγονα: μείνομαι (μαν-) μέμνηνα.

Παρακείμενοι ἐνρινολήκτων ὅμως ὅμοιοι πρὸς τὸν πέφαγκα ὑπάρχουσι καὶ ἄλλοι πολλοί, οἷον τέμνω-τέμνηκα, τείνω-τέτακα, κάμνω-κέκμηκα καὶ ἄλλοι.

* § 396. (σελ. 127) Τὰ εἰς-μι διαίρουσται εἰς φωνηεντόληκτα καὶ συμφωνήματα. Τὰ φωνηεντόληκτα σηματοῦνται προσθεθέντων τῶν προσωπικῶν κατατάξεων ἀμέσως εἰς τὴν ῥίζαν, τὰ δὲ συμφωνήματα λαμβάνουσι μετὰ τῆς ῥίζης καὶ τῶν προσωπικῶν κατατάξεων τὴν συλλαβὴν νυ ἢ νη (να).

Ἐν τούτοις καὶ φωνηεντόληκτα (οἷον σιῶννυμι) λαμβάνουσι τὸ νυ καὶ τὰ συμφωνήματα εἰμι καὶ ἤμαι δὲν λαμβάνουσιν αὐτό.

* § 409 ζ'. (σελ. 130). Ἡ δὲ ὑποτακτικὴ καὶ εὐκτικὴ αὐτοῦ (τοῦ ὀνήμι) καθὼς καὶ τοῦ ἐπιρρίπτου κλίνεται καὶ βαρυτόνως: π. γ. ὄναιο, ὄναιτο, πρίωμαι.

Ἰποτακτικὴ τοῦ ὀνήμι εἶνε ἀνύπαρκτος, ἡ δὲ εὐκτικὴ δὲν σχηματίζεται καὶ βαρυτόνως, ἀλλὰ μόνον τονίζεται ὡς ἀσυναίρετος.

* § 412 Σημ. (σελ. 133). Τὸ εἰμι ὅταν σημαίῃ ὑπάρχειν ἢ δυνατόν εἶναι ἀναβιβάζει τὸν τόνον π. γ. ἔστι θεός.

Ἄρα καὶ εἰμι ἀντι! εἰμι καὶ ἔσμεν ἀντι! ἐσμέν!

* § 390 (σελ. 164 α'). Ῥήματα ἔχοντα πρόσφωνα μόνον ο καὶ ε εἶνε α' πάντα τὰ πρωτότυπα (ὡς τὸ ῥηματ. θέμα δὲν μεταβάλλεται ἐν τῇ ἐνεστώτι καὶ παρατατικῇ) τὰ ἔχοντα χαρακτῆρα ἄφωνον καὶ πρὸ αὐτοῦ φωνῆεν ἢ δίφθογγον εἰ ἢ ὑγρὸν ἢ ἐνρι-

(*) Ὁ ἀξιώσιμος κ. Τσ. (Κρ. σελ. 615 β') παρατηρεῖ: «Γλωσσολογικῶς τὸ πρᾶγμα ἔχει ἄλλως, ἀλλ' ὑπὸ πρακτικῆν ἔποψιν καὶ διδακτικῆν ὁ κανὼν ἔχει καλῶς!»

νον π. γ. πλέω -- -β') τὰ ἐνρινόληκτα καὶ ὑγρόληκτα μένω, πίνομαι -- - γ') τὰ πρωτότυπα φωνητόληκτα εἰς -έω π. γ. πλέω, βέω κτλ.

§ 391 Πάντα τὰ ἄλλα πρωτότυπα καὶ παράγωγα ῥήματα πλὴν τοῦ προσφύματος ο καὶ ε λαμβάνουσι πρὸ αὐτοῦ καὶ ἕτερον πρόσφωμα ἐνούμενον μετὰ τοῦ ο καὶ ε.

Κατὰ τοὺς κανόνας τούτους γίνεται σημερινὴ ἀβαρία ῥημάτων μὴ λαμβανόντων ἄλλο πρόσφωμα πλὴν τοῦ θεματικοῦ φωνήεντος ο καὶ ε, διότι δὲν ὑπάγονται εἰς αὐτοὺς τὸ ἀλέξω, τὸ ἴσχω, τὸ τίκω, τὸ ἴζω, τὸ πίπω, τὰ φωνητόληκτα αἶω, γέω, νεώ παύω κτλ. καὶ πάντα τὰ ἔχοντα πρὸ ἀφώνου χαρακτηριστὸς ἄλλην διφθογγον πλὴν τῆς ει, οἷον σπεύδω, φεύγω, ξεύρομαι φεύδω κλπ.

* Ἐν § 532 ζ'. λέγει ὅτι « πάντα » τὰ εἰς -σω ἢ -τω ῥήματα ἐσχηματίσθησαν κατ' ἀναλογία τοῦ πύσσω ! !

Ἐν § * 522. Σημ. (σελ. 148) λέγει ὅτι τὸ παιδίον = παις « ἀπέβαλε τὴν ὑποκοριστικὴν σημασίαν ».

§ 549 Σημ. 3. Τὸ ο τινῶν ἐκ τῶν εἰς ο δευτεροκλίτων θεμάτων ἐξησθένησεν εἰς ι' π. γ. ἀγρί-πους, καλλι-κομος, χαλκί οικος κτλ.

Πρὸς ταῦτα ὁ κ. Τσ. παρατηρεῖ (Κρ. σελ. 616 ἀ.) « Διὰ τὰ παιδιά οὐκ ἦν ἄλλως γενέσθαι. Τὸ ὄρθον ἔχει ἄλλως ».

§ 551. « Τὸ θέμα τοῦ μέλι ὡς πρῶτον συνθετικὸν ἢ εἶνε καθαρὸν μέλι — ἀποβαλλομένου τοῦ τ πρὸ συμφώνου ἢ μετασχηματίζεται.

Καὶ πάλιν ὁ κ. Τσ. (Κρ. σελ. 616 β') παρατηρεῖ: « Ἀποβολὴ τοῦ τ πρὸ συμφώνου (μελί-φρυτος μελί-φρυον κλπ.) δὲν εἶναι δυνατὴ καὶ τὸ ὄρθον φαίνεται νὰ ἦναι ὅτι γίνονται ἐκ θέματος μέλι — Ἄλλὰ διὰ τὰ παιδιά οὐκ ἦν ἄλλως γενέσθαι ».

Τὸ αἴτιον ὅμως τῆς μεγάλης ταύτης ἐπιεικείας τοῦ κ. Τσ. δὲν εἶνε τὰ **παιδιά**, ἀλλὰ διότι ἀμρότερα τὰ σφάλματα ταῦτα ὁ κ. Παπ. παρέλαβεν ἐκ τοῦ περὶ τῶν Συνθέτων τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης πολυκρότου συγγράμματος τοῦ κ. Τσ. (σελ. 61, Γ' καὶ σελ. 138, 2, 1), ὅπερ ὅμως οὗτος δὲν ἔγραψε « διὰ τὰ παιδιά » ἀλλὰ πρὸς δόξαν τῆς Ἑλλάδος καὶ φωτισμὸν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Τί ἀναγκάζεται νὰ χωνεύη αὐτὸς ὁ ταλαίπωρος στόμαχος τῶν μαθητῶν, καὶ διὰ πόσον ἄλλων στομάχων τὰς ὀρέξεις παρίσταται ὡς ἔνοχος ! Ὅπωςδὴποτε ἔστω καὶ τοῦτο μικρὸν δεῖγμα τῆς φιλαληθείας. μεθ' ἧς εἶνε γεγραμμένη ἡ ἐκθεσις.

* § 551, Β, 2. Τὰ ὑγρόληκτα θέματα ὡς πρῶτα συνθετικὰ μετασχηματίζονται κατὰ τὰ δευτεροκλίτα πλὴν τῶν θεμάτων *πυρ* καὶ *χερ*, ἅτινα μένουσι καθαρὰ — — — *πυρκαϊά, χέριμ*.

Διαψεύδουσι τὸν κανόνα τὰ *χερόνπιτρον, χερόπληκτος, χερομο-*

οής. Οὐδεὶς δὲ λόγος γίνεται περὶ τοῦ *πυρίπνοος, πυρίκανοτος, Πυριφλεγέθων* κλ.

§ 566, β') Τῶν τριτοκλίτων τὰ εἰς -ος (ὡς δεύτερον συνθετικὸν μέρος λαμβανόμενα) μεταβάλλονται εἰς -ης· ὡς *εὐμήκης, ἀγενης* — — Σημ. 1 Τινὰ τῶν εἰς ος μένουσιν ἀμετάβλητα· π. γ. *ἄ-κυρος, παχύ-χείλος*.

Ἄφροϋ «*μένουσιν ἀμετάβλητα*,» πρέπει νὰ κλίνωνται ὁ *ἄκυρος* γενική τοῦ *ἀκύροος-ἀκύρους*, ὁ *παχύχειλος* γενική τοῦ *παχυχείλοος-παχυχείλοος!*

Ἐν τῷ παρεπομένῳ συντακτικῷ § * 44 (σελ. 186) διδάσκει ὅτι «*Δοτικὴν λαμβάνουσι προσδιορισμὸν μόνον ὄηματα. Καλεῖται δὲ ὁ προσδιορισμὸς οὗτος δοτικὴ προσωπική.*» Ἐσολοίκισε λοιπὸν ὁ Λυσίας (19, 22) εἰπὼν «*μισθὸν τοῖς πελισταῖς*», καὶ ὁ Εὐριπίδης (Ἐκάζ. 1266) εἰπὼν ὁ *Θρηξὶ μάντις καὶ* (Ὁρέστ. 363) ὁ *ναυτίλοισι μάντις*, καὶ ἄλλοι ὡσαύτως.

* § 114 Σημ. (σελ. 207) Τὸ πρῖν ὅταν ἡ κυρία πρότασις εἶνε ἀποφατική, συντάσσεται, ὅπως καὶ οἱ λοιποὶ χρονικοὶ σύνδεσμοι, ὅταν δὲ εἶνε καταφατική, συντάσσεται μετ' ἀπαρεμφάτου.

Ὀλοσχερῶς ἐσφαλμένος. Πρβλ. Σοφοκλ. Οἰδ. Τ. 776: *ἡρόμην δ' ἀνὴρ ἀσπίων μέγιστος τῶν ἐκεῖ, πρὶν μοι τύχη τοιαύτ' ἐπέστη*, Θουκ. 1, 51, *εἰθαύμαζον τοὺς Κορινθίους - πρὶν τινες ἰδόντες εἶπον*, Θουκ. 2, 3: *Ἀθηναίους λανθάνουσι, πρὶν δὴ τῇ Ἀήλῳ προσέσχεον*.

§ 146 (σελ. 219). Αἱ ἀδοξαθεῖς ἀνωνομῖαι τοῦ α'. καὶ β'. προσώπου τίθενται ἐπὶ ἀμέσου ἀδοξαθείας, τουτέστιν ἀναφέρονται ἀμέσως εἰς τὸ ὑποκείμενον τοῦ κυρίου (;) ὀήματος· π. γ. *Πείθω ἑμαυτὸν. — Γνώθι σαυτὸν*. Τοῦ δὲ τρίτου προσώπου τίθεται ἐπὶ ἐμμέσου ἀδοξαθείας, τουτέστι τίθεται εἰς ἐξηρητημένην πρότασιν καὶ ἀναφέρεται ἐμμέσως εἰς τὸ ὑποκείμενον τοῦ κυρίου ὀήματος.

Ἄρα ἐὰν εἶπῃ τις ὁ *δεῖνα ἐπειθεν ἑαυτὸν*, σολοικίζει! Ἐσολοίκισεν ὡσαύτως κατὰ τὸν κανόνα τοῦτον τοῦ κ. Παπ. καὶ ὁ Θουκυδίδης (2, 68) εἰπὼν *διδόσασιν ἑαυτοὺς Ἀκαρονᾶσι*. Ὁ ἀξιώσιμος κ. Τσ. (Κρ. σελ. 640 α') μετὰ πολλῆς φιλοστοργίας προσπαθεῖ νὰ μπαλώσῃ τὸ πρᾶγμα παριστῶν ὅτι ὁ οἰκτρὸς οὗτος κανὼν προῆλθεν ἐκ τυχαίας παραλείψεως τοῦ *καὶ* (*καὶ ἐπὶ ἐμμέσου*), ἢ ἀντίθεσις ὅμως τῶν ἄλλων προσώπων πρὸς τὸ τρίτον δεικνύει σαφῶς ὅτι ὁ κανὼν δὲν διορθώνεται, οὐδὲ παραλείφθη κατὰ τύχην ὁ

καί, ἀλλ' ὁ κ. Παπ. ἐνόμισεν ὅτι τὸ μὲν πρῶτον καὶ τὸ δεύτερον πρόσωπον τίθεται μόνον ἐπὶ ἀμέσου αὐτοπαθείας (ὄπερ ἐπίσης ψευδέστατον (*)), τὸ δὲ τρίτον μόνον ἐπὶ ἐμμέσου.

* Ἀξιοσημείωτα εἶνε καὶ τὰ ἐπόμενα ζεύγη ἀντιφατικῶν κανόνων.

* § 438 (σελ. 110). 'Ο ἐνεργητικὸς παρακείμενος τῶν ἐχόντων θέμα μονοσύλλαβον ἀφωλύθητων, ἐνρινολήτων καὶ υγρολήτων βημάτων πρέπει τὸ βίτικόν φωνῆν ε εἰς ο — — —

* § 443 (σελ. 111). 'Ο ἐνεργ. παρακείμενος τῶν ἐχόντων μονοσύλλαβον θέμα μετὰ θεματικοῦ φωνήεντος ε ἐνρινολήτων καὶ υγρολήτων βημάτων ἀντὶ τοῦ ε ἔχει θεματικὸν φωνῆν α.

* § 453 (ὁ ἐνεργ. ὑπερσυντέλικος). Ἔχει δὲ μόνον ὀριστικῆς ἐγκλίσεως τύπον. Σημ. 'Ο ἐνεργ. ὑπερσ. ἐνίοτε ἐκφέρεται καὶ περιφραστικῶς διὰ τῆς μετοχῆς αὐτοῦ καὶ τοῦ εἰμί.

'Ο μαθητὴς ἄς πιστεύσῃ ὅ, τι θέλει.

Πλείστοι ὀρισμοί, ἰδίως τῶν μερῶν τοῦ λόγου εἶνε ἐσφαλμένοι.

Αὐτὸς ὁ ὀρισμὸς τῆς γραμματικῆς (ἂν δύναται νὰ ὀνομασθῇ ὀρισμὸς) εἶνε κάκιστος (§ 1):

* Ἡ γραμματικὴ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης περιέχει τοὺς κανόνας, δι' ὧν μανθάνομεν τὴν γλῶσσαν ταύτην.

Διὰ τοῦτο μανθάνεται τόσον καλὰ ἐν τοῖς ἡμετέροις σχολείοις ἢ ἑλληνικῆ γλῶσσα, διότι ἐγκρίνονται τοιαῦτα γραμματικά.

* § 107,2. Οὐσιαστικὰ λέγονται αἱ λέξεις αἱ σημαίνουσαι πρόσωπον, ζῶν ἢ πρᾶγμα.

Κατὰ τὸν ἐξῆρτερον τοῦτον ὀρισμὸν τὰ ἀφηρημένα οὐσιαστικὰ δὲν εἶνε οὐσιαστικά, διότι οὔτε πρόσωπα εἶνε οὔτε ζῶα οὔτε πράγματα σημαίνουσι.

'Εν § * 130 λέγει ὅτι «τὰ προσηγορικὰ διαιοῦνται εἰς συγκεκριμένα καὶ ἀφηρημένα,» τούτεστι τὰ ἀφηρημένα οὐσιαστικά εἶνε προσηγορικά!! Ἐν τῇ αὐτῇ παραγράφῳ καὶ ἄλλος θαυμαστός ὀρισμὸς: «ἀφηρημένα λέγονται ὅσα σημαίνουσιν ἰδιότητα ἢ κατάστασιν.»!!

(*). Πρβλ. Σοφ. Ἄντ. 238: φράσαι θέλω σοι πρῶτα τᾶμαντοῦ. Οἶδ. Τύρ. 831: ἀλλ' ἐκ βροτῶν βαίην ἄφαντος τρῶσθεν ἢ ιοιάνδ' ἰδεῖν κηλῖδ' ἔμαντοφ συμφορᾶς ἀφημένην. Ἀντιγ. 540 ἀλλ' ἐν κακοῖς τοῖς σοῖσιν οὐκ ἀλογύνομαι ξύμπλον ἐμαντὴν τοῦ πάθους ποιουμένη. Οἶδ. Κ. λ. 960 τοῦ καθυβρίζειν δοκεῖς; πόσιρον ἐμοῦ γέροντος ἢ σαυτοῦ τόδε;

* § 107, 4. «Ἄντωνυμίας λέγονται αἱ λέξεις, αἱ μεταχειριζόμεθα ἀντὶ τῶν ὀνομάτων.

Ἐπειδὴ δὲ ὅταν λέγωμεν οἱ πάλα ἄνθρωποι (=παλαῖοι) ἢ κύκλω χώρα, οἱ κάτω θεοί, τὸ πάλα, κύκλω, κάτω λαμβάνονται ἀντὶ ὀνομάτων, ἄρα καὶ ταῦτα εἶνε ἄντωνυμίας.

* § 276. Αἱ κτητικά ἄντωνυμίας σημαίνουσι τὸ πρόσωπον ἢ τὸ πρᾶγμα, εἰς ὃ ἀνήκει τι ὡς κτῆμα.

Ἄρα ὅταν εἶπῃ τις ὁ ἐμὸς οἶκος τὸ ἐμὸς δηλοῖ ὅ,τι καὶ ἡ ἄντωνυμία ἐγώ!

* § 279. Αἱ ἄοριστοι ἄντωνυμίας σημαίνουσι πρόσωπον ἢ πρᾶγμα μὴ ὀρισμένον.

Ἄλλὰ ποῖον ὀρισμένον πρόσωπον ἢ πρᾶγμα σημαίνουσιν αἱ ἄλλαι ἄντωνυμίας; αἱ μὴ ἄοριστοι, ὡς λ. χ. ἡ οὗτος, ἐκεῖνος, ἄλλος κλ.;

* Ἐσφαλμένοι ὡσαύτως εἶνε οἱ ὀρισμοὶ τοῦ ἄρθρου καὶ τῶν ἀναφορικῶν ἄντωνυμιῶν. Περιττὸν ὅμως εἶνε νὰ παρατεθῶσιν οἱ ὀρισμοὶ οὗτοι αὐτολεξεί, διότι κατεδικάσεν ἤδη αὐτοὺς ὡς κριτῆς ὁ κ. Χατζηδάκης ἐν ἄλλαις γραμματικαῖς (Κρ. σελ. 564 β'. 666 α. 567 α.). * Τὸν ὀρισμὸν τῶν προθέσεων δύναται νὰ θαυμάσωσιν οἱ ἀναγνώσται ἀνωτέρω σελ. 41.

Θαυμάσιος διὰ τε τὴν ἐπιστημονικὴν ἀλήθειαν καὶ ἰδίως διὰ τὴν ὑπὸ τῶν κριτῶν ἐξυμνεθεῖσαν σαφήνειαν καὶ εὐκλείαν εἶνε ὁ ὀρισμὸς τῆς πτώσεως.

* § 113. Πτώσις λέγεται ὁ τύπος, ὃν λαμβάνουσι τὰ πτωτικά πρό ὄντων διαφόρων σχέσεων, τὰς ὁποίας διδάσκει τὸ συντακτικόν.

Ὅχι ὀλίγον ἀξιοθαύμαστοι εἶνε καὶ οἱ ἐπόμεινοι.

§ 303. Ἐγκλισίς λέγεται ὁ τύπος τοῦ βήματος, δι' οὗ δηλοῦται πῶς ἐκφράζεται ἡ διάθεσις τοῦ ὑποκειμένου.

Κατὰ τὸν ὀρισμὸν τοῦτον ἐν τῇ φράσει λ. χ. κακῶς ἀπόλοιτο οἱ πονηροὶ οἱ πονηροὶ ἐπέυχονται τὴν ἑαυτῶν ἀπώλειαν! καὶ κατὰ τὴν κοσμογονίαν ὅτε ἐρρήθη τὸ γενηθήτω φῶς δὲν ἔδωκε τὴν προσταγὴν ὁ θεός, ἀλλὰ τὸ φῶς!

* § 302. Συζυγία λέγεται ἡ μεταβολὴ τοῦ βήματος κατὰ πάντας τοὺς τύπους αὐτοῦ.

Μόλις μαθητῆς μάθῃ τὰ παραδείγματα τῶν βήματων, θὰ ἴδῃ διαψευδόμενον τὸν περίφημον τοῦτον ὀρισμὸν.

* § 542. Σύνθεσις λέγεται ἡ ἔνωσις τῶν θεμάτων λέξεων ἀπλῶν πρὸς συνηματισμὸν ἄλλων λέξεων διὰ προσθήκης καταλήξεων.

Ἄρα ὅταν δὲν γίνεται *προσθήκη καταλήξεων*, δὲν ὑπάρχει σύνθεσις, ἐπομένως τὰ Ἑλλήσποντος, Πελοπόννησος, μακρόχειρ κττ. δὲν εἶνε σύνθετα.

* § 578. Κητικὰ λέγονται τὰ ἐπίθετα, τὰ ὅποια ἀποδίδονται εἰς οὐσιαστικὰ μὴ περιεχόμενα εἰς τὴν σύνθετον λέξιν — — π. χ. ἀργυρότοξος, μακροῦργον, αὐτόχειρ.

Ἄλλὰ ποῖα ἐπίθετα σύνθετα ἢ ἀπλᾶ περιέχουσι τὸ οὐσιαστικόν, εἰς τὸ ὅποιον ἀναφέρονται;

* Συνακτικὸν § 4 ὑποκείμενον λέγεται τὸ πρόσωπον ἢ τὸ πρᾶγμα, περὶ οὗ γίνεται λόγος.

Ἄφου τοιαύτην ἔνοιαν τοῦ ὑποκειμένου ἔχει, εὐνόητον εἶνε διὰ τὴν ἐν § 5 τὸ κάμνει θάλασσα, ὥστε ὁ μαθητὴς νὰ νομίσῃ ὅτι πᾶσα λέξις εἶνε καὶ ὑποκείμενον.

Τὸν κατάλογον τῶν τοιούτων σφαλμάτων ἠδυνάμην νὰ αὐξήσω ἀκόμη ὄχι ὀλίγον, προτιμῶ ὅμως νὰ παραλείψω πολλά, ἵνα ἐξετασθῇ κάλλιον τὸ μεθοδικὸν μέρος τοῦ βιβλίου, ὅπερ ἰδίως εἶνε ἀξιοθαύμαστον καὶ προσωρισμένον αὐτὸ πρὸ πάντων νὰ δοξάσῃ τοὺς κριτὰς καὶ ἰδίως τὸν κ. Χατζηδάκην.

Ὅσονδήποτε ἐπιπολαίως καὶ ἂν ἀναγνώσῃ τις τὴν γραμμ. τοῦ κ. Παπ., ἀδύνατον εἶνε νὰ μὴ προσπέσῃ εἰς τὴν ἀντίληψιν αὐτοῦ ἡ φοβερὰ καὶ ἀληθῶς ἀπαραδειγματίστος ἀταξία καὶ σύγχυσις περὶ τὴν διάταξιν τῆς ὕλης. Ἡ ὕλη δηλαδὴ κατανέμεται ὅλως ἀτάκτως καὶ ἄνευ οὐδενὸς συστήματος εἰς παραγράφους, σημειώσεις μετὰ μικρῶν στοιχείων καὶ σημειώσεις μετὰ μεγάλων στοιχείων, ὑποσημειώσεις καὶ προσημειώσεις (σελ. 27, σελ. 114, σελ. 152 σελ. 165), ὅλως ἀδύνατον δὲ θὰ ἦτο νὰ εὕρῃ τις ποίου εἶδους ὑλικὸν ἀνήκει εἰς ταύτας ἢ εἰς ἐκεῖνας, διότι οὐδεὶς λόγος ὀρίζει τὴν κατάταξιν αὐτοῦ, ἀλλὰ μόνον ἡ τύχη. Πράγματα σπουδαιότατα ἀπορρίπτονται εἰς τὰς ὑποσημειώσεις, ἄλλα δὲ ὅλως ἀτήμαντα καταλαμβάνουσι τιμητικὴν θέσιν ἐν ταῖς παραγράφους. Αἱ συνθέσεις καταλήξεις τῶν -ω ῥημάτων λ. χ. ἐκτίθενται ἐν ὑποσημειώσει (ἴδε

άνωτ. σελ. 26) ὡσαύτως ὁ σχηματισμὸς τῆς γενικῆς τῶν εἰς -εὺς τριτοκλίτων (σελ. 52). Ἄφ' ἑτέρου ὅμως ὑπάρχουσι παράγραφοι μὴδὲν αὐταὶ διδάσκουσαι, οὔσαι δὲ μόνον ἐπικεφαλίδες ἐπομένων παραγράφων (§ 75, § 168, § 371 σελ. 97). Ἡ παράγραφος 63 εἶνε καὶ σημειώσεις ἐν ταυτῷ ἢ δέ, 467 παράγραφος συνάμα καὶ προσημειώσεις. Ποῦ τίθεται ὄξεια καὶ περισπωμένη διδάσκεται ἐν παραγράφῳ (§ 29—30), ποῦ τίθεται βαρεία ὅμως ἐν σημείωσι (σελ. 6). Προκειμένου περὶ τῶν τριτοκλίτων ὡς πρώτου συνθετικοῦ μέρους (§ 551 Α' σελ. 157) ὁ μὲν κανὼν ὁ περιλαμβάνων τὰ πλείστα ἐξ αὐτῶν ἐκτίθεται ἐν σημείωσι, αἱ δὲ ἐξαίρεσις ἐν τῇ παραγράφῳ.

Μεγάλαι παράγραφοι διχοτομοῦνται ἄνευ οὐδενὸς λόγου, εἰμὴ μόνον διότι εἶνε μεγάλαι, πολλαὶ μικραὶ δὲ συνεννοῦνται ὡσαύτως ἄνευ λόγου εἰς ἓν σῶμα, ὥστε συμβαίνει ἄλλοτε μὲν τὸ αὐτὸ πρᾶγμα νὰ ἐκτίθεται τμηματικῶς εἰς πολλὰ κεχωρισμένα ἀπ' ἀλλήλων ἑδαφία, ἄλλοτε δὲ πρᾶγματα ὅλως ἄσχετα πρὸς ἄλληλα νὰ ὑπάρχωσιν ἐν τῷ αὐτῷ ἑδαφίῳ. Οὕτω λ. χ. ἐν § 212 συνήντως φῦρδην μίγδην ἐν εἴδει λεξιλογίου παντὸς εἶδους ἀνωμαλίας τῆς κλίσεως πολλῶν οὐσιαστικῶν ὑπὸ τὸν τίτλον μεταπλαστὰ χωρὶς νὰ κατατάξῃ αὐτὰ κατ' οὐδὲν σύστημα, ἔπειτα δὲ ἐπειδὴ ὁ κατάλογος ἔγινε πολὺ ἐκτενὴς ἀπεχώρισεν ἐν τέλει τινὰ ἐξ αὐτῶν καὶ προτάξας ὡς προοίμιον τὸ «Μεταπλαστὰ εἶνε καὶ τὰ ἐξῆς» κατήρτησε τὴν § 213. Ὡσαύτως; τί λέγονται νόθα σύνθετα ἐκτίθεται εἰς δύο παραγράφους (545—546) καὶ δύο σημειώσεις. Τοῦναντίον δὲ ὅλως ἄσχετα πρὸς ἄλληλα εἶνε τὰ περιεχόμενα ἐν τοῖς ἀκολουθοῦσι ἑδαφίοις.

* § 101. Τὸ ε λαμβάνει τὸ ἐπίρρημα οὔτω, ὅταν ἡ ἐπομένη λέξις ἄρχηται ἀπὸ φωνήεντος ὡς οὔτως ἔλεξε. Τὸ δὲ οὔ, ὅταν ἡ ἐπομένη λέξις ἄρχηται ἀπὸ φωνήεντος ψιλομένου, λαμβάνει κ — —, ὅταν δὲ ἄρχηται ἀπὸ φωνήεντος ὁσωνομένου, τὸ κ μεταβάλλεται εἰς γ.

* § 171. Σημ. Τὰ εἰς μα ἔχουσι τὸ δίχρονον τῆς παραληγουσῆς μακρὸν φύσει ἢ θέσει — — — Ἐκ δὲ τῶν εἰς ις, ἴδος (οὔτω μὲ ὀξεῖαν) τῶν ἐχόντων τὸ ι μακρὸν συνθεσάτα εἶνε τὸ ἀψις — — —

* § 538. Σημ. 2 Τῶν ἐξ ὀνοματικῶν θεμάτων παραγομένων βημάτων ἄλλα εἶνε μεταβατικά καὶ ἄλλα ἀμετάβατα. Τὰ εἰς -ζω (-ίζω, -άζω) ὅταν γίνονται ἐξ ἑθνικῶν

καὶ κυρίων ὀνομάτων, σημαίνουν μίμησιν π. χ. Ἑλληνίζω. (Ἀπὸ τὴν Πόλιν ἐργομαι καὶ στήν κορφή κανεῖλλα).

* § 560. Σημ. Τὸ *ν* τοῦ *πάλιν* πρὸ τοῦ *ζ* καὶ τοῦ *σ* δὲν ἀποβάλλεται *παλινοζωία, παλιν-στροπετος*. Εἰς τὸ *ὑπερ-ή-φανος* καὶ *ἐπ-ή-βολος* μεταξὺ τῶν δύο συνθετικῶν ἐπιτίθεται *η*. Τὸ δὲ *ἄπισθεν* καὶ *δίχα* μετασχηματίζονται κατὰ τὰ δευτερεύοντα εἰς *ἀπισθο, διχο* — —

Ἄλλαχού ἐνῶ ἡ ὕλη ἠδύνατο εὐκόλως νὰ διακριθῆ εἰς πολλὰ μικρὰ ἐδάφια αὐτοτελῆ, συνῆψεν αὐτὰ εἰς ἓν σῶμα καὶ ἀπέτελεσεν ἐδάφια ὀγκωδέστατα, ἐξ ὧν οὐδὲν μέρος εἶνε αὐτοτελές, ἀλλ' ἀποτελοῦσι πάντα ἓν σῶμα. Οὕτω τὸν σχηματισμὸν τοῦ ἐνεστώτος τῶν εἰς -*οι* βήματων περιέλαθεν εἰς μίαν μόνην παράγραφον (392) καταλαμβάνουσαν δύο ὀλοκλήρους σελίδας καὶ ὀκτὼ στίχους προσέτι (ἴδε αὐτὴν ἀνωτέρω σελ. 90)· ὡσαύτως ὁ σχηματισμὸς τοῦ θέματος τῶν τριτοκλίτων ἐν συνθέσει περιλαμβάνει μίαν σελίδα καὶ στίχους δέκα ἐπτὰ (§ 551 σελ. 156—158)· τὰ δὲ παράγωγα ἐπιθετα σχεδὸν δύο σελίδας (§ 530 σελ. 150—152). Πόσον προνοητικὸς ὑπῆρξεν ὁ κ. Χατζηδάκης, ὅτε ἐπαινέσας τοὺς κανόνας τοῦ κ. Παπ. καὶ ὡς *βραχεῖς* προσέθηκε καὶ τὸ «*σχεδόν*,» ὥστε νὰ μὴ ἀποδειχθῆ ψευδόμενος!

Πολλάκις ἐνῶ ἐν παραγράφῳ τινὶ ἀπαριθμοῦνται διάφοροι περιπτώσεις διὰ τοῦ *α'*., *β'*., *γ'*.), παρεμβάλλονται ἐν τῇ μεταξὺ σημειώσεις διακόπτουσαι τὴν συνέχειαν καὶ εἰς ἄκρον δυσχεραίνουσαι τὴν ἀπομνημόνευσιν. * (§ 208. 327. 530. 551. 392, συντακτικῶ § 68). Ἡ παράγραφος * 196 περὶ τῶν φωνηεντολήκτων τριτοκλίτων διακρίνεται εἰς δύο μέρη διακρινόμενα διὰ τοῦ *Α'*. καὶ *Β'*, μεταξὺ ὧμως τῶν δύο τούτων μερῶν τῆς αὐτῆς παραγράφου παρεμβάλλονται τέσσαρες ἄλλαι παράγραφοι καὶ τέσσαρες σημειώσεις (σελ. 50—51).

Ἄλλοτε πάλιν διακόπτεται ἡ συνέχεια κανόνος τινός, διότι παρεμβάλλεται ἡ ἐξηγήσις τεχνικοῦ ὅρου ἐν παρενθέσει. Π. χ.

§ 310. «Τὰ σύνθετα βήματα καὶ τὰ ἐκ προθέσεων παρασύνθετα (παραγόμενα ἐξ ὀνομάτων μετὰ προθέσεων) αὐξάνονται ἴσῳθεν.

* Αἱ σημειώσεις ὅχι ἅπαζ οὐδεμίαν σχέσιν ἔχουσι πρὸς τὴν παράγραφον εἰς τὴν ὁποίαν εἶνε προστεθειμένα. Οὕτω λ. χ. ἐνῶ ἡ § 198 καὶ ἡ Σημ. 2 διαλαμβάνουσι περὶ τῶν εἰς -*ις* τριτοκλίτων, ἡ

ἐν τῷ μέσῳ κειμένη Σημ. 1 ἐκθέτει πῶς κλίνεται τὸ ἄστυ. Ἐν § 423 γίνεται λόγος περὶ τῶν ἀφωολήκτων ῥημάτων, ἐν δὲ τῇ σημειώσει περὶ τοῦ σφίζω, ὅπερ δὲν εἶνε ἀφωολήκτων, συγχρόνως ὅμως καὶ περὶ τοῦ παρακειμένου τῶν ἀφωολήκτων. (*) Ὅμοια εἶνε καὶ αἱ σημ. τῶν §§ 255. 385.

Ἡ χρῆσις τῶν τεχνικῶν ὄρων εἶνε παρ' αὐτῷ τοσοῦτον ἀσταθής, συγκεχυμένη καὶ ἀντιφατική, ὥστε εἰς πλείστους ὅσους κανόνες ὁλως ἀδύνατον εἶνε νὰ εὐρέθῃ ἂν ἐννοεῖ τοῦτο ἢ ἐκεῖνο ἢ καὶ ἀπλῶς ἂν ἐννοεῖ τι. Ἐπειδὴ δὲ τὴν ὕλην παραλαμβάνει ἀτάκτως καὶ ἄνευ ἐπεξεργασίας ἐκ διαφόρων βιβλίων διάφορον σύστημα ἀκολουθούντων καὶ διαφόρους τεχνικούς ὄρους μεταχειριζομένων, μεταχειρίζεται καὶ αὐτὸς ἄλλοτε ἄλλο σύστημα καὶ ὀνομάζει συχνότατα τὸ αὐτὸ πρᾶγμα ἄλλοτε μὲ ἄλλο ὄνομα. * Οὕτω ἐνῶ συχνότατα ἀναφέρει *ἰσχυρὸν* καὶ *ἀσθενὲς θέμα* καὶ εἰς αὐτὰ ἀνάγει πολυαριθμώτατα γλωσσικὰ φαινόμενα ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τοῦ βιβλίου, ἐν τούτοις οὐδέποτε εἶπε σαφῶς τί ἐννοεῖ λέγων τοῦτο ἢ ἐκεῖνο, οὔτε τίνα φαινόμενα ὑπάγονται καὶ τίνα δὲν ὑπάγονται εἰς τὰς κατηγορίας ταύτας. Μόνον ἐν § 124 Σημ. παρέθηκεν ὀρισμὸν τίνα τοῦ ἀσθενοῦς θέματος, ἀλλὰ καὶ οὗτος οὔτε τίνα φαινόμενα ὑπάγονται εἰς αὐτὸ δεικνύει, καὶ ἐσφαλμένος εἶνε προσέτι (**).

Ὡς γνωστόν, ὑπὸ τὰς ὀνομασίας ταύτας ἡ νεωτέρα ἐπιστήμη ὑπάγει τὰ πλείεστα φαινόμενα, ἅτινα παρὰ τοῖς παλαιότεροις ἐλέγοντο *ἄκτισσις, συστολή, τροπή, συγκοπή*. Ὁ κ. Παπ. (σελ. 14 ὑποσημ.) λέγει: «ἐμμένει εἰς τὰ παραδεδομένα πρὸς ἀποφυγὴν καινοτομίας καὶ συγχύσεως» πρᾶγματι: ὅμως ἐν τοῖς μετέπειτα μεταχειρίζεται καὶ τοὺς νέους ὄρους μυριάκις καὶ τοὺς παλαιούς ὅπως

(*) Σημειώτιον ὅτι ὁ βραβεύσας τὸν κ. Παπ. ἐντιμώτατος κ. Κατζηράκης κατέδωκε γραμματικὴν τίνα τῶν δημοτικῶν σχολείων διότι «καίτοι οἱ κανόνες φέρουσιν οὐξ ὄντα ἀριθμὸν, ὡς ἰσάζιοι οὐχ ἦτιον συχνὰ μάλιστα ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ βιβλίου, ὁ μὲν εἶνε ἀνάλογος ἢ προκατασκευῆ, ὁ δὲ σύνομος ἐκείνου» (κρ. σελ. 572 β').

(**) § 124 Σημ. α' Ἀσθενὲς λέγεται τὸ κατ' ἀριθμὸν ἢ κατὰ ποσότητα συλλαβῆς βραχυτέρον θέμα. Ἀλλὰ ποῖον εἶνε τὸ ἀσθενὲς καὶ τὸ ἰσχυρὸν θέμα τοῦ γένους; γένος ἔρημα-ῶσμή, ἀφοῦ οὔτε ὁ ἀριθμὸς οὔτε ἡ ποσότης τῶν συλλαβῶν διαφέρει;

τύχη. Οὕτω ἐν § 63 Σημ. 1 λέγει ὅτι: «ἡ λεγομένη συστολή οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ διάφορος μορφή τῆς ὀξείας,» ἥτοι ἰσχυρὰ καὶ ἀσθενής, περὶ τοῦ ἀντιστοίχου φαινομένου ὁμοῦ τῆς λεγομένης ἐκτάσεως οὐδὲν τοιοῦτον λέγει (§ 61). Περὶ μὲν τοῦ χαρακτῆρος τῶν εἰς -ω ῥημάτων λέγει ἐκτείνεται-ἐκίαισι (§ 427, 450. 461. 484, ὁμοίως καὶ συσιέλλεται § 468), τὸ αὐτὸ ὁμοῦ πρᾶγμα τῶν εἰς -μι ῥημάτων ἀποκαλεῖ ἰσχυρὸν καὶ ἀσθενὲς θέμα (§ 398 σελ. 127), ἀλλὰ μόνον προκειμένου περὶ τοῦ ἐνεστώτος, περὶ δὲ τῶν λοιπῶν χρόνων αὐτῶν καὶ περὶ τοῦ προσφύματος νυ μεταχειρίζεται τοὺς προτέρους ὅρους (§ 409 ι' σελ. 132. § 406). Ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ παραγράφῳ (§ 187) περὶ μὲν τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ γένος ἐκ τοῦ γενεομεταχειρίζεται τὸν ὄρον τροπή, περὶ δὲ τοῦ ἀληθῆς ἐκ τοῦ ἀληθεστούς ὄρους ἰσχυρὸν καὶ ἀσθενὲς θέμα. Τὸ ἐξ αὐτοφώνων ὑγρῶν καὶ ἐρρίνων προσελθὶν α (ὡς λ. χ. πατρ-σι πατράσι) συνήθως μὲν ἀναφέρει ὡς πρᾶγμα ἄσχετον πρὸς τὸ ἰσχυρὸν καὶ ἀσθενὲς θέμα (§ 443 456. 476 σελ. 115), ἐν ὑποσημειώσει τῆς σελ. 17 ὁμοῦ ὀνομάζει αὐτὸ ἀσθενὲς θέμα, ἐν δὲ § 431 Σημ. [ἔκανον (γεν-κν-)] ἰσχυρὸν θέμα.

*Ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ σελίδι (14) ὁ σχηματισμὸς τοῦ ἔλιπον ἐκ τοῦ λείπω καλεῖται ἐν μὲν § 63 συστολή, ἐν δὲ § 65 συγκοπή. Ἐνεκα τοῦ ἀδήλου τῆς περιοχῆς καὶ τῆς ἐλλείψεως ἐρμηνείας τῶν συχνοτάτων τούτων ὄρων πάμπολλοι κανόνες εἶνε πικτελῶς ἀκατανόητοι ὄχι μόνον διὰ παιδὰς ἀλλὰ καὶ διὰ πάντα ἀναγνώστην μὴ γνωρίζοντα ἄλλοθεν ταῦτα. Π χ.

* § 169 Σημ. 1. Τοῦ ποὺς ἡ ἐν. ὀνομαστικῇ σχηματίζεται ἐκ τοῦ ἰσχυροῦ θέματος. (*)

* § 172 Ἡ ἐνική ὀνομαστικὴ τῶν ἐχόντων θέμα εἰς νι- (ἀρσενικῶν ἢ οὐδετέρων ἀσθλων) ἄλλων μὲν σχηματίζεται προσλήψι τοῦ ε, ἄλλων δὲ ἐκ τοῦ ἰσχυροῦ θέματος (Ὅμοιος καὶ § 163).

* Ἐνφ̄ ἐξ ἀρχῆς μυριάκις λαμβάνει ἀφορμὴν νὰ ὀμιλήσῃ περὶ προσφυμάτων, δὲν μεταχειρίζεται τὸν ὄρον τοῦτον οὐδέποτε κατὰ

(*) Σημειωτέον δὲ ὅτι περὶ τῆς κλίσεως τοῦ ποὺς οὐδαμῶς ἄλλοθι γίνεται λόγος, ὥστε μινον προφητικὴ δύναμις θὰ ᾔδύνατο νὰ ἀνακαλύψῃ ἐκ τοῦ εἰσαφίου τούτου πῶς κλίνεται

τὸ πλείστον μέρος τοῦ βιβλίου, ἀλλ' ἢ ἐξοικονομεῖται ὅπως δύνανται ἀνευ ὄρου τινὸς ἢ μεταχειρίζεται ἄλλους ὄρους, (οἷον *χρονικός χαρακτήρ* § 386, § 409 α'). Αἰφνης ὅμως ἐν τέλει τοῦ βιβλίου (σελ. 143 § 503) ἀναφαίνεται διὰ πρώτην φοράν ὁ ὄρος πρόσφυμα χωρὶς νὰ ἐξηγηθῆ τί σημαίνει, ἀλλ' ὀλίγους στίχους κατωτέρω (§ 504 Σημ.) ὁ συγγραφεὺς λέγει: ὅτι δὲν θὰ κάμῃ χρῆσιν αὐτοῦ «*χάρον εὐκολίας*» καὶ τέλος ἀναφαίνεται ὁ ὄρος οὗτος ἐκ δευτέρου ἐν τῷ πρώτῳ παρακρήματι: (σελ. 164 α') ὅτε καὶ ἐξηγεῖται ἐν ὑποσημειώσει. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ἀνεφάνη ἄλλος ὄρος τὰ *ἐπενθέματα* (§ 514), οὗτινος οὔτε ἡ σημασία ἐξηγήθη ποτέ, οὔτε ὠρίσθη κατὰ τί διαφέρουσι ταῦτα ἀπὸ τῶν προσφύματων. Οὕτω συνέβη ὥστε ἐνῶ τὰ προσφύματα τῶν εἰς -ω ῥημάτων λέγονται *προσφύματα* (σελ. 164 α' ἐξ), τὸ πρόσφυμα *νυ* τῶν εἰς -μι ῥημάτων λεγεται *συλλαβή* (§ 396 σελ. 127, § 405, § 408) καὶ μόνον ἐν τῇ σημειώσει τῆς § 396 λέγεται πρόσφυμα τὸ *νη* ἢ *να*.

Ἐνῶ ἐκαυχῆθη ὅτι διέκρινε τὴν ρίζαν ἀπὸ τοῦ θέματος καὶ ἐπηνέθη διὰ τοῦτο ὑπὸ τοῦ κ. Τσ. ἐν βιβλιοκρισίᾳ, ἐν τούτοις ὄχι ἀπαξ μεταχειρίζεται ἀμφοτέρους τοὺς ὄρους τούτους περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος. Π. χ. § *395 σελ. 127: «*εἰς τὸ ῥηματικὸν θέμα* (ἦτοι τὴν ρίζαν)» (Πρβλ. καὶ § 410).

Τὸν ὄρον *βαριτόνα ῥήματα* ἢ *συζυγία τῶν βαριτόνων* δὲν μεταχειρίζεται* (Πρβλ. § 302, § 352, § 367 σελ. 92—93), ἐν τούτοις περὶ τῆς ὑποτακτικῆς καὶ εὐκτικῆς τοῦ *δνήμη* καὶ τοῦ *ἐπριάμην* λέγει ὅτι «*κλίνεται καὶ βαριτόνως*» (§ 409 Σ').

**Θεματικὸν φωνῆν* ὀνομάζει τὸ συνήθως οὕτω λεγόμενον πρόσφυμα, ἦτοι τὸ *ο* τοῦ *γράφ-ο-μεν*, τὸ *ε* τοῦ *γράφ-ε-τε*, (§ 342)(*), ἐν § 443 ὅμως θεματικὸν φωνῆν λέγει τὸ φωνῆν τῆς ρίζης, ἐν δὲ § 438 τὸ αὐτὸ πρᾶγμα λέγει *ρίζικὸν φωνῆν*.

**Προσγεγραμμένον* ὀνομάζει ἐν § 13 τὸ *ι* τῶν νόθων διφθόγγων, ἐν § 158, 1 ὅμως *προσγράφεται* λέγει περὶ τοῦ *ι* τῶν γνη-

(*1) Ὁ ὕπ' αὐτοῦ διδόμενος αὐτόθι ὁρισμὸς τοῦ θεμ. φων, ἦτοι ὅτι εἶνε ἀπὸ *τελευταίου φωνῆν* τοῦ *χρονικοῦ θέματος* εἶνε ἐσφαλμένος, διότι συμφώνως πρὸς αὐτὸν θεματικὸν φωνῆν εἶνε καὶ τὸ *η* καὶ *πελοῖμαι*, τὸ *ω* τοῦ *δεδήλωμαι* κτλ.

σίων καὶ μάλιστα κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἐ τῶν νόθων, τὸ ὁποῖον ὑπογράφεται.

*Τὰς συνήθως καλουμένας νόθους διφθόγγους α, η, φ αὐτὸς δὲν ὀνομάζει νόθους (§ 12—13), προκειμένου ὁμως περὶ τοῦ ἐκ συναιρέσεως ἢ ἀντεκτάσεως προελθόντος εἰ λέγει ὅτι εἶνε νόθος διφθογγος (σελ. 12. § 172 Σημ. § 379 σελ. 106) χωρὶς ποτὲ νὰ ἐξηγήσῃ τί σημαίνει τοῦτο καὶ χωρὶς νὰ εἴπῃ μηδὲ λέξιν περὶ τοῦ ου τοῦ ὁμοίου πρὸς τὸ εἰ. Τὰς συνήθως λεγομένας καταλήξεις τῆς α' καὶ β'. κλίσεως αὐτὸς ὀνομάζει τέλη (σελ. 27), διότι λέγει αἱ καταλήξεις «ἠνώθησαν μετὰ τοῦ χαρακτηριστοῦ», οὐδεμίαν δὲ διακρίσιν κάμνει τοῦλάχιστον τοῦ α τοῦ χώρα, μουσα κτλ., ἐν ᾧ οὐδεμία ἔνωσις ἐγένετο.

* Ἐνῶ δεύτερος μέλλον λέγεται παρὰ πάντων ὁ περισπώμενος, αὐτὸς λέγει (§ 387 σελ. 108) ὅτι τὰ ἐνρινόληκτα ῥήματα «τὸν ἐνεργητικὸν καὶ μέσον μέλλοντα ἀ. σχηματίζουσι κατὰ τὰ περιορισώμενα». Ἀλλὰ τότε ποῖος εἶνε ὁ δεύτερος; Ἄδηλον.

* Ἐν τῷ συντακτικῷ ἡ μὲν γενικὴ τοῦ παραδείγματος *θανυμάζω* σε τῆς τόλμης θεωρεῖται ὡς ἐπιρρηματικὸς προσδιορισμὸς τοῦ αἰτίου (σελ. 190), ἡ γενικὴ ὁμως τοῦ *ζηλῶ* σε τῆς εὐτυχίας θεωρεῖται ὡς συντακτικὴ πτώσις (σελ. 196). * Ἐν τῷ συντακτικῷ ὡσαύτως προκειμένου περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος, ἦτοι περὶ τῆς ἀναπληρώσεως ὄρου τινὸς τῆς προτάσεως ἐκ τῶν προηγουμένων, ἄλλοτε λέγει *ροεῖται ἐκ τῶν ἠγούμενων* (§ 8 α'), ἄλλοτε *ἐξυπακούεται* (§ 20, § 23), ἄλλοτε *παραλαμβάνεται* (§ 21, γ'), ἄλλοτε *υπακούεται* (§ 22).

* Ἄλλοτε πάλιν ὁ αὐτὸς ὄρος λαμβάνηται ὑπὸ δύο διαφόρους σημασίας. π. χ. κατὰ μὲν τὴν § 300 *διάθεσις* τοῦ ῥήματος λέγεται: «ὁ τύπος, διὰ τοῦ ὁποῖου δηλοῦται ἡ κατάστασις τοῦ υποκειμένου» εὐθὺς κατωτέρω ἀριθμοῦνται τέσσαρες διαθέσεις, αἰτινες διαφέρουσι μόνον κατὰ σημασίαν ὄχι κατὰ *τύπον*, ὅθεν καὶ λέγεται κατωτέρω (§ 301) ὅτι «πρὸς ἔκφρασιν τῶν *τεσσάρων* διαθέσεων *ὑπάρχουσι δύο τύποι*; Καὶ ἐν τῷ συντακτικῷ πάλιν (§ 90 σελ. 199) ὡς ἄλλο πρᾶγμα θεωρεῖ τὸν *τύπον* καὶ ὡς ἄλλο τὴν *διάθεσιν*.

Ἐν § 110 λέγει ὅτι γένος λέγεται «ὁ τύπος τῶν πτωικῶν ὁ δὴλῶν τὸ φυσικὸν γένος τῶν ὄντων» ἐν τῇ παρεπομένη σημειώσει ὅμως λέγεται ὅτι «τὸ κατὰ τύπον γένος διαφέρει τοῦ φυσικοῦ γένους» ἤτοι δὲν δηλοῖ τὸ φυσικὸν γένος.

Ἐνῶ ἐν σελ. *22 κατέλιξε τὰς ἀντωνυμίας ὡς ἴδιον μέρος τοῦ λόγου διάφορον τῶν οὐσιαστικῶν καὶ τῶν ἐπιθέτων, ἐν σελ. 70 § 267 λέγει ὅτι αἱ προσωπικαὶ ἀντωνυμίαι «εἶνε οὐσιαστικά» ἐν § 278 ὅτι ἡ ἑρωτ. ἀντων. τίς «εἶνε ἐπίθετον» (ὡσαύτως καὶ ἡ ἀόριστος τίς § 280). Περὶ δὲ τῆς ἀντωνυμίας δεῖνα λέγει ὅτι εἶνε πτωικὸν (§ 282) ὡσαύτως καὶ περὶ τῆς οὗτος (§ 288). (*)

Ἄλλους ἐκ τῶν τεχνικῶν ὄρων ἐξηγεῖ ὅπου τύχη, εἴτε ἐντὸς παρενθέσεως διακοπτοῦσης τὴν συνέχειαν ἑδαφίου τινός (§ 310 σελ. 82, § 390 σελ. 164 α'), εἴτε ἐν ἰδιαιτέρᾳ παραγράφῳ εἰ τε ἐν σημειώσει εἴτε ἐν ὑποσημείώσει (οἷον φθόγγοι-γράμματα σελ. 1, ὄργα σελ. 3, προσφύμακτα σελ. 164 α')· πολλάκις δὲ ἡ ἐξήγησις δίδεται μετὰ πολλὰς σελίδας, ἐνῶ προηγουμένως πλείσταίς ἐγένετο χρήσις τοῦ ὄρου (ὡς λ. γ. ῥίζα ἐν σελ. 86 § 337 Σημ.). Ἄλλους ὄρους ὅμως πλείστους καὶ δυσκολωτάτους ἀφίνει παντελῶς ἀνεξηγήτους. Τιοῦτοι ὅλως ἀνεξήγητοι τεχνικοὶ ὄροι εἶνε οἱ ἐξῆς: ἄφωνα-ἡμίφωνα § 6, χρόνος καὶ ποσότης συλλαβῆς * § 67, § 140, § 124, ἀναλογία καὶ ἀπατηλὴ ἀναλογία § * 80 καὶ σελ. 157, 3, ἀρχαιώτερον ἐπιλοῦτο § 50, φθογγολογικοὶ νόμοι σελ. * 16, μέση τοῦ λόγου § * 105, οὐδέτερον γένος § * 110, σχηματισμὸς τῶν λέξεων § * 60, ὄρθαι ἢ εὐθεῖαι καὶ πλάγαι πτώσεις § * 114, πρόσωπα τοῦ λόγου § * 265, § 309, προσχηματισμὸς § * 297, ἐκκρούει σελ. * 17, παρελόμενα τοῦ ῥήματος § * 299, (*) παρεμφάνει § * 304, ἀπλοποίησις § * 384, χρονικὸς χαρακτήρ § * 386 § 423, χασμωδία § * 99, αὔξησις § * 310, τριτοπρόσωπον § * 417 Σημ. ῥιζικοὶ ἀόρι-

(*) Σημειώτεον ὅτι ὁ βραβεύσας τὸν κ. Παπ. ἀξίωτος κ. Χατζηδάκης κατεδίκασεν ἀμειλίχτως γραμματικὴν τινὰ τῶν δημοτικῶν σχολείων Κρ. σελ. 569 α'), διότι μεταχειρίζεται τὸν ὄρον ὑποκειμένον μετὰ διαφόρου σημασίας.

(**) Ἐν § 109 ὅμως ἐξηγοῦνται τὰ παρελόμενα τῶν πτωικῶν.

στοι § * 418, 3 σελ. 141, *ειδικοί, τελικοί κλπ. σύνδεσμοι* § * 500, *ἐξησθένησεν* § * 549 Σημ. 3, *ἐπισκοπίσθη* § * 553, *καταπίπειται* § * 381 Σημ. Ἐν § * 237 λέγεται ὅτι αἱ παραθετικαὶ καταληξίσεις *-τερος* καὶ *-τατος* «προστίθενται εἰς τὸ θέμα τοῦ θετικοῦ», οὐδέποτε οὐδαμοῦ ὁμοῦ ἐλέγχθη τί θὰ εἴπῃ θετικόν. Ὡσταύτως ἐν § 305 — 307 διακρίει μὲν τοὺς χρόνους τοῦ ῥήματος εἰς ἀρχικούς καὶ ιστορικούς, ἀλλ' οὔτε τὴν σημασίαν τῶν ὄρων τούτων ἐξηγεῖ, οὔτε λέξιν περὶ τῆς σημασίας τῶν χρόνων λέγει, οὔτε ἀναφέρει ποτὲ τί εἶνε οἱ λεγόμενοι δευτέροι χρόνοι, τοὺς ὁποίους ὁμοῦ προϋποθέτει ὡς γνωστοὺς (§ 337 σελ. 86 § 355).

* Καὶ ἐν τῷ συντακτικῷ δὲ οὐδαμοῦ ἐξηγεῖται οὔτε τί εἶνε περίοδος οὔτε τί ὥλον, ἀφίνονται δ' ὅπως ἀνεξήγητοι οἱ ὅροι *σχήμα* (§ 18) *κυρία* καὶ *δευτερεύουσα* πρότασις (σελ. 293 ἐξ.), *εἰδικαὶ* πρότασις (σελ. 205 § 104 — 105), *τελικαὶ* πρότασις (§ 203 — 204), *αἰτιολογικαὶ* πρότασις (σελ. 206 § 109 — 110) *χρονικαὶ* *προτάσεις* (§ 113 ἐξ.) (*) Τὸ ἐμὸν συντακτικὸν ὁμοῦ τὸ πολὺν σύντομον καὶ «οὐδεμίαν ἐπιπίδα δυνάμενον νὰ ἐξηγῇ νὰ ἐπιτύχῃ ἐν τῷ διαγωνισμῷ» κατὰ τὸν εὐσυνείδητον κ. Τσ. οὐδὲν ἐκ τούτων ἀφίνει, ἀνεξήγητον, μόνον δ' αὐτὸ ἐκ πάντων τῶν ὑπαρχόντων παρέσχε ἀληθῆ καὶ ἐπιστημονικὸν ὄρισμὸν τῆς δευτερευούσης προτάσεως (σελ. 236), ἀλλ' ὁ ὁ κ. Τσ. οὐδ' ἀπλῆς μνείας ἀξίον ἔκρινε τὸ πρᾶγμα.

* Καὶ ἄλλαι δὲ τινες φράσεις ὡς γνωσταὶ καὶ κοιναὶ παρατιθέμεναι πρὸς ἐξήγησιν ἄλλων ἀγνώστων εἶνε βεβαίως αὐταὶ παντελῶς ἀκατανόητοι εἰς μαθητὰς· τοιαῦτα εἶνε *χωρία νόθα ἢ ἀμφίβολα* (σελ. 8), *ἐπικός τύπος* (§ 198), *φιλοσοφικός ὄρος τῶν Πυθαγορείων* (§ 261 Σημ.), (*), «τοῦτο γίνεται διὰ μετρικῶν λόγων» (σελ. 61).

(*) Σημειοῦσιν ὅτι ὁ βραβεύσας τὸν κ. Παπ. ἐντιμότητος κ. Χατζηράκης ἀμειλίχως κατέδικασε γραμμ. τινὰ τῶν δημοτικ. σχολείων διὰ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα, (Κρ. σελ. 566 α'): *τὸ δὲ χεῖριστον* εἶναι ὅτι ἐν σελ. 12 τῶν προθέσεων οὐδένα πειρᾶται νὰ δώσῃ ὄρισμὸν. Τοῦτ' αὐτὸ παρατηρεῖται καὶ ἀλλαχοῦ λ γ. σελ. 106 ὁρᾷ τὴν ἐγκλίσιν, ἀλλ' οὐκ καὶ τὸν *χρόνον τοῦ ἔγματος*.

(*) Λέγεται ὁμοῦ τί εἶνε *συμπερασματικαὶ* (§ 111) καὶ *ἐρωτηματικαὶ* προτάσεις (§ 119).

(*) Ὅστις θέλει ἄς δοκιμάσῃ νὰ ἐξηγήσῃ εἰς παιδα ἴστω καὶ τὸν εὐφριστάτον

Ἐνίοτε ἀντὶ ἐρμηνείας ὄρου τινὸς παρατίθεται περιγραφή κατὰ τρόπον νηπιώδη. Παραθέτω ἐν μόνον τοιοῦτον ἐδάφριον, ὅπερ ἀρκεῖ καὶ ὑπεραρκεῖ νὰ δοξάσῃ τοὺς κριτὰς.

* § 41. Πλὴν τῶν 24 γραμμάτων, τῶν πνευμάτων, τῶν τόνων, τῶν σημείων τοῦ χρόνου τῶν φθόγγων (!!), εἶνε καὶ τὰ σημεῖα τῆς στίξεως καὶ ἄλλα γραπτὰ σημεῖα

Τῆς φύσεως καὶ τῆς σημασίας τῶν γλωσσικῶν φαινομένων τοιαύτην ἔχει ἀμάθειαν, ὥστε οὔτε τίνα νὰ παραλάβῃ ἐν τῷ βιβλίῳ αὐτοῦ γνωρίζει, οὔτε τίνα νὰ ἀποκλείσῃ, οὔτε τίνα νὰ ἐξηγήσῃ ἢ καταλίπῃ ἀνεξήγητα, οὔτε νὰ χαρακτηρίσῃ ὀρθῶς αὐτὰ ἐννοεῖ. * Τύποι ποιητικοὶ καὶ παντελῶς ἄχρηστοι παρὰ τοῖς πεζογράφοις παραλαμβάνονται ὡσεὶ ἦσαν συνηθέστατοι, ὡς τὸ ῥῆμα *καίνω-κέονα-ἐκκων* (σελ. 110, § 431 Σημ. 4 § 448. 111), τὰ ὁμηρικὰ *ἐπέασσθαι ἐπιωφάμην* (§ 49, 6'.) *ἔραμαι* (§ 486) *δαίω* (σελ. 164 6'.) τὸ ἰπίσης ὁμηρικὸν *λίπα* (§ 217, 3) καὶ τὰ *μῆνις τόσους* (§ 196 σελ. 50) καὶ ἔτι πρὸς τοὺτους τὰ *ἀργίπους, φοξίχειλος* (§ 549) *βουλιτὸς* (§ 582). Ἄφ' ἑτέρου παραλείπονται τύποι εὐχρηστοὶ ἢ καὶ εὐχρηστότατοι, ὡς λ. χ. ὁ συνηθέστατος δευτερόκλιτος τύπος τοῦ *χοῦς* (ἢ *πρόχοος*) καὶ πάντες οἱ ἐκ τοῦ *χοεὺς* τύποι (σελ. 55 § 212), οἱ τύποι *δορὸς δορὶ* τοῦ *δόρω* (§ 212 σελ. 54), τὰ ἐξ ἐπιρρημάτων παραθετικῶν *ἀνώτερος κατώτερος*, ἐγγύτερος (§ 242) καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Τοῦ *Πινῆ* μνημονεύει μὲν τὸν ἀνώμαλον τύπον *Πυκνός*, παραλείπει δὲ τὸν ἐπίσης εὐχρηστον ὀμαλὸν *Πυκνός* (σελ. 55). Τοὺς κανονικοὺς τύπους αὐτοῦ αὐτοῦ, οἵτινες εἶνε καὶ οἱ εὐχρηστότεροι κατὰ τοὺς παλαιότερους χρόνους ἀναφέρει μόνον ἐν τέλει τοῦ κεφαλαίου ἐν παρόδῳ (§ 273) τοὺς δὲ καταχρηστικῶς καὶ κατὰ συνεκδρομὴν σχηματισθέντας *σεαντοῦ* *ἐαντοῦ* ἀναγράφει ὡς τοὺς κανονικοὺς (§ 271). * Τὸ δὲ πάντων δεινότερον εἶνε ὅτι ἐν τῷ παραρτήματι τῶν ἀνωμά-

τὴν σημασίαν τῆς λέξεως ὄρος. Ὁ κ. Τσ. ὁμοίως οὐδεμίαν παρατήρησιν ἔκαμε περὶ τούτου, ὥστε φαίνεται ὅτι φρονεῖ ὅτι τοῦτο δὲν ἀρμόζει εἰς τὸν *Ἀριστοτέλην*, ἀλλ' εἶνε εὐκολοχώνευτον « διὰ τὸν στόμαχον τῶν μαθητῶν ».

λων *δημάτων* (σελ. 165—172) παραλείπονται τὰ πλείστα τῶν εὐχρηστοτάτων καὶ δυσκολωτάτων ῥημάτων, περὶ πολλῶν δ' ἐξ αὐτῶν οὐδεὶς οὐδαμοῦ γίνεται λόγος, παραλαμβάνεται ὁμως τὸ εὐκολώτατον *ἔρωτάω*.

Παραλείπονται λοιπὸν τὰ ἐξῆς ἀνώμαλα ῥήματα : ἀγείρω, ἀγνυμι, ἄγω, ἀκούω, ἀλείφω, ἀλίσκομαι (ἀναλίσκω) ἄλλομαι, ἀμφίβασκω, ἀμφιέννυμι, ἀνοίγω, ἀρέσκω, ἀρπάζω, ἄργω, βάλλω βόσκω, γαμέω, γεγωνίσκω, δεδίττομαι, δέρω, δύναμαι, ἐάω, ἐγείρω, ἔλκω (ἐλκύω), ἔπομαι, ἔρω, ἐρυγγάνω, ἔρχομαι, ἐσθίω, ζεύγνυμι, ζέω, ζώννυμι, ἡδύνομαι, ἡδομαι, ἱλάσσομαι, καθείρω, καίω, καλέω, κείρω, κεράννυμι, κίγρηναι, κλείω, κλέπτω, κόπτω, κράζω, κρέμαμαι, κρύπτω, κτώμαι, κτείνω, λέγω, λείπω, λιώνομαι, μαράνω, μείγνυμι, μιάνω, νέω, ξηραίνω, ἔννυμι, ὀνύνημι, ὄρω, ὄρτυττω, ὀσφραίνομαι, παίζω, παύω, πείθω, πέμπω, πέττω, πετάννυμι, πέτομαι, πήγνυμι, πίμπλημι, πίμπρημι, πιπράσκω, πλέω, πλήττω, πνέω, πράττω, φαίνομαι, ἐγγνυμι, βίγω, βίπτω, σάττω, σβέννυμι, σημαίνω, σήπω, σκεδάννυμι, σπείρω, σπένδω, στέλλω, στρώννυμι, στρέφω, σφάζω, σφάλλω, τάττω, τείνω, τελῶ, τέρπω, τετραίνω, τήκω, τρίπω, τρέφω, τρέγω, τρέγω, τύπτω, ὑφαίνω, φαίνομαι, φέρω, φθάνω, φθείρω, φύω, χαλεπαίνω, χάσκω, γέω, γρώμαι ὀνοῦμαι.

Καὶ ὁμως οὐδενὸς ἐκ τούτων τὴν ἑλλειψὶν ἠσθάνθησαν οἱ εὐσυνείδητοι κριταί!

Παραλείπονται ὡσαύτως ὡς ἄχρηστοι οἱ ἀσυναίρετοι τύποι τῶν συνηρημένων ὀνομάτων τῆς πρώτης καὶ τῆς δευτέρας κλίσεως καὶ τῶν εἰς -ὼ θηλυκῶν τριτοκλίτων (§ 150. 155. 199), παρατίθενται ὁμως κανόνες περὶ τῆς συναίρεσεως αὐτῶν (§ 151. 156), οἵτινες εἶνε παντελῶς ἀκατανόητοι ἄνευ τῶν ἀσυναίρετων τύπων, εὐκολώτατον δ' εἶνε νὰ νομίσωσιν οἱ μαθηταὶ ὅτι τὸ νοῦς π.χ. συναίρεται ἐκ τοῦ νέος καὶ τὸ πλοῦς ἐκ τοῦ πλέος. Ἐν § * 151 Σημ. λέγει ὅτι «βοροῦς λέγεται καὶ βορέας ἀσυναίρετον,» ἐνῶ οὐδὲ λέξις ἐλέχθη περὶ τοῦ συνηρημένου, οὔτε παράδειγμα ὑπάρχει, κατὰ τὸ ὅποιον νὰ κλιθῆ. Ὁμοίως ἐν § * 369 σελ. 96 παραλείπονται οἱ ἀσυναίρετοι τύποι τοῦ συνηρημένου μέλλοντος, ὥστε εὐκόλως δύνηται νὰ παρεξηγηθῆ ὁ κατωτέρω ὑπάρχων κανὼν (§ 387) ὅτι «τὰ ἐνομόληχτα καὶ ἐτρούληχτα ὀήματα σχηματίζουσιν αὐτὸν κατὰ τὰ περισπώμενα ἄνευ σ,» διότι φυσικώτατον εἶνε ὁ μαθητῆς μηδαμοῦ βλέπων συναίρεσιν νὰ νομίσῃ ὅτι ὁ μέλλων οὗτος σχηματίζεται ὁμοίως πρὸς τὸν μέλλοντα τῶν περισπωμένων παραλειπομένου τοῦ σ.

* Ἐνῶ πλειστάκις κάμνει λόγον περὶ τοῦ δίγαμμα οὐδέποτε λέγει τίνα φθόγγον παριστᾷ, ἀποκαλεῖ δ' αὐτὸ ἀπλῶς γράμμα (§ 3

Σημ.), καθίστανται δ' οὕτω ἀκατανόητοι πάντες οἱ κανόνες, ἐν οἷς φθογγολογικαὶ μεταβολαὶ ἐξηγοῦνται δι' αὐτοῦ (ὡς λ. χ. § 329 «*εἰλικυκα* (ἐκ τοῦ *FeFέλικυκα*)». Μεταχειρίζεται δ' αὐτὸ ὅπως θέλει καὶ ὁπότεν θέλῃ οὕτω τὰ ῥήματα *καίω, κλαίω* κλπ. ἐν § 492 ἀναφέρει ὡς φωνηεντόληκτα, τὰ ὅποια «*λαμβάνουσαν υ.*» ἐν § 391 (σελ. 164 β.) ὅμως ἀναφέρει αὐτὰ ὡς ἔχοντα χαρακτῆρα *F*, τὸ ὅποτον «*ἀποβαλλεται.*» Τοιοῦτοτρόπως τὸ αὐτὸ πρᾶγμα παριστᾶται ἐκεῖ μὲν ὡς λαμβανόμενον, ἐνταῦθα δὲ ὡς ἐξ ἀρχῆς ὑπάρχον καὶ ἀποβαλλόμενον.

Συγγότατα καταλείπει ἀνεξήγητα κοινότατα φθογγολογικὰ φαινόμενα, ὡς λ. χ. τὸν σχηματισμὸν τῆς ἀττικῆς δευτέρας κλίσεως (§ 157), τοῦ θηλυκοῦ τῶν τριτοκλίτων ἐπιθέτων (§ 224), τοῦ *ει* ἐν τῇ αὐξήσει τοῦ *ἔχω - εἶχον* κλπ. (§ 318), ἀφ' ἑτέρου ὅμως παρατιθενται φθογγολογικοὶ νόμοι ἐκλιπόντες ἐξ αὐτῆς τῆς ἀρχῆς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, καὶ ἔτυμολογίαὶ καταλήξεων καὶ προσφωμάτων ἀναγόμενα εἰς πολλὰς χιλιετίας πρὸ τοῦ νὰ ὑπάρξῃ ἑλληνικὴ γλώσσα (ἴδε ἀνωτέρω σελ. 24—26). Ἐνεκα δὲ τῆς παντελοῦς ἀγνοίας τῆς φύσεως τῶν γλωσσικῶν φαινομένων καὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν παράγονται, ἀδυνατεῖ νὰ διαστείλῃ αὐτὰ ὀρθῶς ἀπ' ἀλλήλων καὶ πλειστάκις συγχέει διαφορώτατα πρᾶγματα * Τύπους μεταγενεστέρους ἢ διαλεκτικούς παριστᾷ ὡς ἐξαίρεσεις κανόνων, εἰς τοὺς ὁποίους δὲν ὑπάγονται, ὡς λ. χ. τὰ *θέομαιοις*, Τίρυνς κλπ. (§ 93 Σημ. 4). Ὡσαύτως τὴν διαλεκτικὴν γενικὴν τῶν πρωτοκλίτων εἰς *a* (οἶον *Λεωνίδα*) ἢ εἰς *-ew* (οἶον *Τήρης - Τήρεω*) παριστᾷ ὡς ἐξαίρετικὸν ἰδιῶμα λέξεων τινῶν (§ 140). Τοιοῦτοτρόπως δημιουργοῦνται ἐξαίρεσεις ἀνύπαρκτοι. Ἄλλοτε πάλιν δημιουργοῦνται ἀνύπαρκτοι ἀνωμολία, διότι συγχέονται τύποι ὅλως διάφοροι. Οὕτω ὁ πληθυντικός τὰ *οἰα* παριστάνεται ὡς πληθυντικός τοῦ *οἶος* (§ 213), ἐνῶ εἶνε ὅλως ἀνύπαρκτον ὄνομα (*). Ἡ λεγομένη ἀττικὴ δευτέρα κλίσις καὶ τὰ ἰδιώκλιτα οἶον *Θευδάς* κτλ. (§ 214) παρεισάγονται ὡς ἰδιαιτέροι καὶ αὐτοτελεῖς τύποι ἄσχετοι πρὸς τὰς ἄλλας κλίσεις

(*) Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἤθύνετο νὰ πλάσῃ καὶ ἄλλα ἀνόμαλα ὅσα ἤθελε οἶον *ὁ παῖς — οἱ παῖδες* καὶ τὰ *παιδιά*, ἢ *βίβλος — αἱ βίβλοι* καὶ τὰ *βιβλία*, τὸ *ζῶον*—τὰ *ζῶα* καὶ τὰ *ζῶδια* καὶ οὕτω *καθεξῆς*.

ὥστε ἐνῶ ὁ μαθητὴς κατὰ πρῶτον διδάσκεται ὅτι αἱ κλίσεις εἶνε τρεῖς, ἔπειτα ἀπαντᾷ πέντε. Ἄληθές ἀριστούργημα ἄξιον αὐτοῦ καὶ μόνον νὰ ἀπαθανάτισῃ τὴν δόξαν τοῦ βραβεύσαντος τὴν γραμματικὴν ταύτην κ. Χατζηδάκη εἶνε ἡ § 142:

Τὰ εἰς α ἠθλυκὰ ἐν τῇ ἐνικῇ γενικῇ λέγουσιν εἰς ης ὡς *μοῦσα, μοῦσης*. Φυλάττουσι δὲ τὸ α ἀμετάβλητον τὰ ἔγοντα πρὸ αὐτοῦ φωνῆεν ἢ ρ ὡς *οἰκία χώρα*, καὶ τινα Δωρικὰ, ὡς τὸ *Λήδα, Γέλα, Ἀνδρομέδα*.

Ἄλλὰ τὸ μὲν α τοῦ μούσα εἶνε βραχύ, τὸ δὲ τοῦ οἰκία κλπ. μακρόν, τοῦτο ὅμως δὲν ἐμποδίζει τὸν κ. Παπ. νὰ ὑπάγῃ πάντα ταῦτα εἰς τὸν αὐτὸν κανόνα, καὶ νὰ παριστᾷ τὰ δεύτερα ὡς ἐξαιρέσει τῶν πρώτων. Κατὰ τὸν πίνακα δὲ πάλιν τῶν καταλήξεων τῆς πρώτης κλίσεως (σελ. 27) ὡς μόνη κατάληξις τῶν εἰς -α θηλυκῶν ἀναγράφεται -ας, οὐδεμία δὲ πάλιν διάκρισις μακροῦ καὶ βραχέος α. (*) Ἐν § 81 λέγει ὅτι «ὀδοντόφωνον πρὸ τοῦ μ εἰς τοὺς ἐξ ἀναλογίας προερχομένους τύπους τῶν ῥημάτων γίνεσθαι σ; (**)

Ἄναλογία ὅμως λέγεται ἡ μεταβολὴ λέξεώς τινός κατ' ἐξομοίωσιν αὐτῆς πρὸς ἄλλας λέξεις χωρὶς νὰ ἐπέλθῃ μεταμόρφωσις τῶν φθόγγων αὐτῆς, ὥστε νὰ γένωσιν ἄλλο τι. Τὸ χαρακτηριστικὸν λοιπὸν τῆς ἀναλογίας εἶνε ὅτι οἱ φθόγγοι δὲν γίνονται ἄλλο τι, ὅταν δὲ τις γράφῃ ὅτι τὸ ὀδοντόφωνον κατ' ἀναλογίαν γίνεται σ, εἶνε τὸ αὐτὸ ὡς νὰ εἴπῃ τις ὅτι ἐν τῇ νεοελληνικῇ γλώσσῃ τὸ α γίνεται ο, οἷον τῆς ἡμερὸς ἀντὶ τῆς ἡμέρας, τὸ εω γίνεται η οἷον τῆς πόλεως ἀντὶ τῆς πόλεως, τὸ ο γίνεται υ (ἦ ι ἢ η ἀδιάφορον), οἷον μακρότερος ἀντὶ μακρότερος καὶ οὕτω καθεξῆς. Τότε πλέον πραγματοποιοῦνται τὰ μεγαλεπήβολα ὄνειρα τοῦ κ. Τσερέπη, ἡ δ' ἀπειλοῦσα νὰ διαφείρῃ τοὺς Ἕλληνας γλωσσολογία ἢ πληγὴ τοῦ Φαραῶ ἐξορκίζεται μακρὰν εἰς τὸ πῦρ τὸ ἐξώτερον, κυριαρχεῖ δ' ἀπανταχοῦ ἡ πρακτικὴ μέθοδος ἡ ἐξοικονομοῦσα τὰ πάντα.

Ἡ αὐτὴ ἄγνοια τῆς φύσεως τῶν γλωσσικῶν φαινομένων καταφαίνεται καὶ ἀλλαχοῦ. Οὕτω ἐν § 104 Σημ. 1 νομίζει ὅτι τὸ δασὺ

(*) Αὐτόθι ἕνεκα ἀμελείας περὶ τὴν ἐκτύπωσιν ὁ μὲν ἐνικός τοῦ θηλυκοῦ φέρει ἐπιπεφιλίδα δαικός, ὁ δὲ δαικός πληθυντικός.

(**) Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὁ κ. Παπ. ἐν § 555 λέγει ὅτι «τὰ κλιτὰ ἀριθμητικὰ εἰς δύο, τρεῖς, ἰσσοῦσες ὡς πρῶτα συνθετικὰ μέρη λαμβανόμενα γίνονται, μονο-, δι-, τρι-, τετρα-»!

του θάπτω, θρέψω, θοίξ, ὅπερ μετεβλήθη εἰς ψιλὸν ἐν τοῖς ἐτάφην, τρέψω, τριχὸς «εἰπανέροχεται εἰς τὴν πρώτην μορφήν» αὐτοῦ, ἐνῶ ἀληθῶς οὔτε μετεβλήθη οὐδέποτε, οὔτε ἐάν μετεβάλλετο ἠδύνατο νὰ ἐπανέλθῃ. (*) Ὡσαύτως ἐν § 560 παραλείπει νὰ ἐξετάσῃ λεπτομερέστερον τὰς φθογγολογικὰς μεταβολὰς τῶν ἀκλίτων ἐν συνθέσει, ἐν § 566 Σημ. ὅμως ἀναφέρει ὡς ἰδιαίτερόν τι τὸ ἐκ- τοῦ ἐκμηρος, ἐνῶ εἶνε ἀπλουστάτη φθογγολογικὴ μεταβολὴ καὶ αὐτό. Τὸ σ τοῦ ἐπιπρήματος οὕτως νομίζει εὐφωνικόν* (§ 99.101). Ἐν § 53 Σημ. 2 λέγει ὅτι ἐν τῇ κράσει ὁ ἀνήρ ἀνήρ ἀποβάλλεται ἢ κορονίς! (**). Τὰς ὀνομαστικὰς καταλήξεις -τός καὶ -τέος λέγει ὀημιακὰς (§ 410, § 486), ἐνῶ ὀημιακὴ εἶνε μόνον ἡ ρίζα τῶν ἐχόντων αὐτὰς ὀνομάτων. Τὸ ἀπρόσωπον μέλει ἀναγράφει ὡς βῆμα διάφορον τοῦ μέλω (§ 390 σελ. 164 α'. πρβλ. καὶ σελ. 169) διὰ τὴν νὰ μὴ καταλεχθῆ καὶ τὸ ἀπρόσωπον λέγεται ὡς διάφορον τοῦ λέγω;

Ἐνίοτε ἀντὶ νὰ κατατάξῃ φθογγολογικόν τι φαινόμενον εἰς ὠρισμένην καὶ ἀκριβῶς ἀπὸ ὁμοειδῶν φαινομένων διακεκριμένην κατηγορίαν παριστᾷ αὐτὸ διὰ μεταφορικῆς ἐκφράσεως ἐπὶ τὸ εἰκονικώτερον καὶ ποιητικώτερον, διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὴν πεζότητα τῆς ἐπιστημονικῆς γλώσσης. Οὕτω περὶ τοῦ θεματικοῦ φωνήεντος τοῦ λούω, (λοῦμαι, ἐλοῦντο) λέγει ὅτι «καταπίνεται ὑπὸ τῆς διφθόγγου ου» (§ 381 Σημ.) περὶ τοῦ ο τινῶν δευτεροκλίτων ἐν συνθέσει (οἷον χαλκί-οικος) ὅτι «ἐξησθένησεν εἰς^ι» (§ 549 Σημ. 3), περὶ τοῦ δίγαμμα ὅτι «ἐπεσοκίσθη» (§ 553). Τὶ ἐννοεῖ διὰ τῶν μεταφορικῶν τούτων ἐκφράσεων ὁ εὐφράντικτος συγγραφεὺς, ἄδηλον· ἀφοῦ ὅμως ὁ κ. Χατζηδάκης καὶ μὲ λόγον τιμῆς ἀκόμη βεβαίωσι ὅτι οἱ τοιοῦτοι κανόνες τοῦ κ. Παπ. εἶνε

(*) Καὶ ὁ σοφολογιώτατος κ. Τσ. διδάσκει καὶ αὐτὸς ὅτι «εἰπανέροχεται» (Κρ. σελ. 610 α'). Τὸ ἀληθές ἔγγεισ ὁ ἐντιμώτατος κ. Χατζηδάκης (Κρ. σελ. 211 β'), δὲν ἔδωκεν οὐδέποτε ὅμως νὰ υπογράψῃ καὶ τὴν ἐκθεσιν τοῦ κ. Τσ., ἐν ᾧ διδάσκονται τὰ γιναντία.

(**) Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἠδύνατο νὰ εἴπῃ τις ὅτι τὸ κόμμα τρέπεται εἰς ἐρωτηματικόν, ἢ ἂν σιγῇ ἐκτείνεται εἰς τελείαν, ἢ παράγραφος ἐκθλίβεται καὶ οὕτω καθέξῃς. Σημειωτέον δὲ ὅτι ὁ βραβεύσας τὸν κ. Παπ. ἐντιμώτατος κ. Χατζηδάκης ἀσθητικῶς κατεδικάσας τὸν κ. Πανταζῆν, διότι ἔγραψεν «ἀποστραφείσης συλλαβῆς» (Κρ. σελ. 624 β').

«σαφείς και εὐνόητοι τοῖς μαθηταῖς», τὸ σύστημα τῆς ποιητικῆς διακοσμήσεως τῆς ξηρᾶς γραμματικῆς ὕλης ἔχει εὐρύτατον μέλλον, ὥστε ἐν προσεγγίᾳ διαγωνισμῶ ἴσως θὰ ἴδωμεν ὅτι ἐνεκρίθη νέα ἐκδοσις τῆς γραμμ. τοῦ κ. Παπ. ὅπως πρωτοτύπως και κατὰ ῥυθμὸν fin de siècle συντεταγμένη ἐν ἧ θὰ λέγεται περὶ τοῦ α τοῦ πατρῶσι ὅτι «ἐξεμείτα ὑπὸ τοῦ ρ» περὶ ἄλλου φθόγγου ὅτι «εἰμαράνθη», ἢ «ἀπεξηράνθη» ἢ «ἐγήρασεν» και οὕτω καθεξῆς, οἱ δὲ κανόνες αὐτῆς θὰ χαρακτηρισθῶσι μὲ ἡλίους λόγους τιμῆς ὡς «σαφέστατοι και δὴ εὐνοητότατοι τοῖς μαθηταῖς» πρὸς τιμὴν και δόξαν τῆς ἐλληνικῆς πολιτείας.

* Ἐν § 508 (πρὸς και § 511) λέγει ὅτι παράγωγά τινα οὐσιαστικά σημαίνουσι «τὸ ἀποτέλεσμα τῆς σημασίας τοῦ θέματος». Ἐχει λοιπὸν και ἡ σημασία ἀποτέλεσμα! Ἐν § 208 Σημ. λέγει ὅτι τὸ οὐδέτερον χαρίεν προπαροξύνεται «ἐπὶ ἐρωτήσεως ἐρωτικῶς γνομένης». Ἄς φέρῃ παράδειγμα τοιαύτης ἐρωτήσεως ὁ κ. Χατζηδάκης.

Περὶ μεθοδικῆς κατατάξεως τῆς ὕλης, ὥστε νὰ μὴ ἀναφέρωνται τὰ μήπω γνωστά, ἀλλὰ νὰ χωρῆ ἡ ἔκθεσις ἐκ τῶν ἐγνωσμένων εἰς τὰ ἄγνωστα, οὐδεὶς λόγος δύναται νὰ γείνη ἐν τῇ γραμμ. τοῦ κ. Παπ. Ἐὐθὺς ἐν τῇ πρώτῃ σελίδι (§ 2) ἀναφέρονται ἀπλαῖ και σύνθετοι λέξεις, τὰς ὁποίας πρόκειται νὰ μάθῃ ὁ μαθητὴς μόλις ἐν σελ. 143 (§ 502 ἐξ.). Ὡσαύτως ἐν σελ. 3 (§ 14), μνημονεύεται ἱεδικτικὴ ἔγκλισις, τοπικὰ ἐπιρροήματα, προσωπικὰ ἀντωνυμῖαι, ἐπιρροήματα και ἄλλα τοιαῦτα, ἅτινα μόνον μετὰ πολλὰς δεκάδας σελίδων γίνονται κατὰ πρῶτον γνωστά. Ἐν σελ. 30 (§ 149 Σημ.) ἀναφέρονται τὰ παρώνυμα, τὰ δὲ εἶνε παρώνυμα ἐξηγεῖται μόλις ἐν σελ. 144 (§ 506). Ὡσαύτως ἐν σελ. 5 (§ 23) μνημονεύονται προσωπικὰ ἀντωνυμῖαι, δεικτικὰ, ἄοριστοι, ἐν σελ. 7 ἐπιρροήματα, ἄρθρα, προθέσεις, ἐν σελ. 16—17 χαρακτηρὸν κ τοῦ παρακειμένου, θέμα, ἄοριστος τῶν ὀρημάτων κτλ. κτλ. Ἐνῶ ἀκόμη δὲν παρετέθησαν αἱ πτωτικαὶ καταλήξεις δίδει ὀρισμὸν τοῦ ὀνομαστικοῦ θέματος (§ 120), ἐν ᾧ αἱ πτωτικαὶ καταλήξεις ἀναφέρονται ὡς γνωσταὶ πρὸς ἐξήγησιν τῆς

ἀγνώστου σημασίας τοῦ ὀνομ. θεμ. Πλείοτερα παραδείγματα τῆς τοιαύτης ἀκαταστασίας εἶνε περιττόν νά παρατεθῶσι μνημονευθῆτω μόνον ὅτι καί τὸ συντακτικόν δὲν διαφέρει τῆς γραμματικῆς πολὺ κατὰ τοῦτο· οὕτω λ. γ. § 37 λέγει ὅτι «*ἡ παρόθεσις ἰσοδυναμεῖ μὲ ἀναφορικὴν πρότασιν*», ἐνῶ τί εἶνε ἀναφορικὴ πρότασις θὰ μάθῃ ὁ μαθητὴς μόλις ἐνενήκοντα παραγράφους κατωτέρω (§ 118). Ἄξιον σημειώσεως πρὸς τούτους εἶνε καί τοῦτο ὅτι ἐνῶ περὶ προθέσεων πραγματεύεται μόλις ἐν σελ. 141, ἐν τούτοις ὅχι μόνον μυριάκις ἀναφέρονται αἱ προθέσεις ἀπ' αὐτῶν τῶν πρώτων σελίδων τοῦ βιβλίου, ἀλλὰ καί ἑλλειπτικῶς λέγεται «*ἡ σὺν*» (σελ. 68 § 259) «*ἡ πρό*» (σελ. 84 § 327 δ'. Σημ. 2) καί ἔννοεῖται *πρόθεσις*.

* Ἀκατονόμητος ἀληθῶς εἶνε καί ἡ ἀμέλεια καί ἀδεξιότης περὶ τὴν σύνταξιν τοῦ βιβλίου. Οἱ κανόνες συχνότατα συντάσσονται βραχύτατοι καί μὲ διστραμμένον ὕψος ὡς πρόχειροι σημειώσεις· οἰκς μόνον ὁ γράψας ἢ ἀναγνώστης γνωρίζων τὰ πράγματα δύναται νά ἐννοήσῃ, διὰ παιδα δεῖ πρώτην φοράν διδασκόμενον τὰ τοιαῦτα εἶνε ὅλως ἀκατανόητοι καί αὐτὸ τοῦτο γριφώδεις. Ἴδου παραδείγματα :

§ 88. Τὸ σ μετὰ τοῦ λ καί ρ ἀφομοιοῦται· π. γ. ἤγγελα ἐκ τοῦ ἤγγελλα, τοῦτο δὲ ἐκ τοῦ ἤγγελ-σα· θάρρος ἐκ τοῦ θάρ-σος (sic), γερόνητος ἐκ τοῦ γερ-σόνητος (sic)· ἐφθερα ἐκ τοῦ ἐφθερα, τοῦτο δὲ ἐκ τοῦ ἐφθερ-σα· ἀλλὰ καί κρατήρ-σιν.

§ 321. Διαφοροῦνται α'· Τὰ σύνθετα κἀθμια, καθίζω καὶ καθέδω· ὅσον ἐκαθήμην καὶ καθήμεν, ἐκάθισα καὶ καθίσα (ἐκάθισον μόνον).

Σελ. 77 Τὸ γε λαμβάνει ἢ ἀναφορικὴ δε ἢ ἔ καὶ ἡ προσωπικὴ ἐγώ, σύ, ἥτις ἀναβιβάζει τὸν τόνον εἰς τὸ ἐγώ καὶ ἐμοί· π. γ. ἔγωγε ἐμοίγε· ἀλλὰ ἐμοῦγε ἐμέγε.

§ 252. Οἱ παλαιοὶ ἀντὶ τῶν Ἰνδικῶν (ἔσπερον Ἀραβικῶν) σημείων κατόπιν εὐρεθέντων μετεγενέζοντο εἰς παράστασιν τῶν κριθμῶν τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου.

§ 330. Ὡσαύτως λαμβάνουσιν ἀναδιπλασιασμὸν εἰ τὰ ῥήματα λαμβάνω — — — Καί τὸ εἶμαρται (ῥ. σμερ-σέ-σμαρται, ἐμμαρται, ἔμαρται εἶμαρται (§ 92) (**).

(*) Σημειώσιον δ' ὅτι ὁ βραβεύσας τὸν κ. Παπ ἐντιμότητος κ. Χατζηδάκης κατεδίκασε γραμματικὴν τινα τῶν δημοτικῶν σχολείων διότι ἐν αὐτῇ «*γίνεται λόγος αἴφνης περὶ συνθέτων λέξεων, ὡς γνωσῶν ἤδη, ἐνῶ δὲν ἔγινε περὶ αὐτῶν μέχρι τοῦδε λόγος*» (Κρ. σελ. 572 α').

(**) Ἡ § 92 εἰς ἣν παραπέμπει, οὐδὲν τὸ σχετικὸν πρὸς τὰ τοιαῦτα περιέχει.

Εἰς ταῦτα πρέπει νὰ καταλογισθῶσιν καὶ αἱ ἀναριθμητοὶ ἐντὸς παρενθέσεων ἀναγραφαὶ τῆς ρίζης ἢ τοῦ θέματος λέξεων, αἰτίνας ὅπως ἀνεξήγητοι καταλειπόμενοι καὶ ἄδηλον εἰς τίνα κανόνα ὑπαγόμενοι ἢ καὶ μὴ ὑπαγόμενοι εἰς οὐδένα τῶν ἐν τῷ βιβλίῳ κανόνων ἀντὶ ἐξηγήσεως πλάνην καὶ σύγχυσιν δεινотάτην ἐπιφέρουσι. Π. γ. ἔσκλην (ῥ. σκελ- σκαλ.) σελ. 131, χέω (χευ-, χυ) σελ. 111, θνήσκω (θαν) σελ. 111, «τὸ προαῖς ἐκ θεμ. προε(v) καὶ προο-» σελ. 60, πίνω (πο-) σελ. 118, ῥέω (ῥυη- ῥυε-) σελ. 130, εὐρίσκω (εὔρε-) σελ. 118, ἀλίσκομαι (ῥ. Φαλο-) σελ. 81(*) λίπω (ῥ. πτη-) σελ. 84, εἴωθα (ῥ. σφηθ-) σελ. 84. Σημειωτέον δ' ὅτι τὸ ἐν παρενθέσει ἄλλοτε μὲν εἶνε ρίζα, ἄλλοτε δὲ θέμα, συγχρότατα δὲ δὲν δηλοῦται ἂν εἶνε τοῦτο ἢ ἐκεῖνο, ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης ἐν τοῖς παρατιθεμένοις παραδείγμασιν.

Ἐν σελ. 1 (§ 2) συγγέων τοὺς φθόγγους πρὸς τὰ γράμματα γράφει: «περὶ τῶν φθόγγων ἦτοι τῶν γραμμάτων» ἐν ὑποσημείωσει δὲ διδάσκει τί διαφέρουσιν οἱ φθόγγοι ἀπὸ τῶν γραμμάτων. Ἐν § 167 παρατιθενταὶ δεκά πέντε ἐν ὄλῳ παραδείγματα ὁδοντοφωνολήκτων τριτοκλίτων, ἐν τέλει δὲ (σελ. 40) σημειοῦται: «οὕτω κλίνονται καὶ τὸ ἐλπίς, ἰμάς, φυγὰς, πῶγμα, γέρον κτλ.» χωρὶς νὰ ὀρισθῇ κατὰ ποῖον ἐκ τῶν δεκαπέντε παραδειγμάτων κλίνεται ἕκαστον. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ ἐν 185, ἐνθα προηγούνται παραδείγματα τέσσαρα.

Τὴν ἐξοχον τοῦ βιβλίου σαφήριαν, ἣν ἐθαύμαζεν ὁ ἐντιμότατος κ. Χ. Τζηδάκης, καίτοι ἐνόμισε περιττὸν νὰ ὀρίσῃ εἰς τί συνίσταται αὕτη καὶ ποῦ ὑπάρχει, χαρακτηρίζουσι καὶ τὰ ἐξῆς θαυμάσια παραδείγματα, ἅτινα παραθέτω αὐτολεξεῖ πρὸς αἰώνιαν δόξαν καὶ τιμὴν αὐτοῦ, σέμνωμα δὲ τῆς εὐδαιμόνος ἑλληνικῆς πολιτείας, ἥτις ἔχει τόσον χρηστοθήεις καὶ σεβομένους τὴν θέσιν αὐτῶν καθηγητὰς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ.

§ 13. Τὸ εἰς τὰ μακρὰ α, η, ω ὑπογράφεται καὶ λέγεται *υπογεγραμμένον*, ὡς ἐν τῇ ὁδῷ εἰς δὲ τὰ κεφαλαία προγράφεται καὶ λέγεται *προγεγραμμένον* ὡς ἐν τῇ ΑΘΗΝΑΙ, ΑΙΔΗΣ. (Τὰ μακρὰ ἀντιθέονται πρὸς τὰ κεφαλαία!).

§ 67. Ἐνίοτε γίνεται μετάθεσις τοῦ χρόνου δύο ἀλλεπαλλήλων συλλαβῶν τῆς

(*) Ἐν σελ. 84 ὁμοίως ὡς ρίζα τοῦ ἀλίσκομαι ἀναγράφεται (Φαλο-).

αὐτῆς λέξεως· π. γ. βασιλῆος βασιλείως, λαὸς λεώς, ἡέριον ἑάριον !) κτλ. Τοῦτο καλεῖται ὑπερβιβασμὸς χρόνου.

§ 93. Σημ. 1. Τὸ ν τῆς σὺν προθέσεως ἐπομένου φωνήεντος (sic) ἀφομοιοῦται πρὸς τὸ σ.

§ 198. Σημ. 2. Πολλὰ τῶν εἰς ιε ἔχουσι τύπους κατὰ τὰ εἰς ιε (γεν. εως, ιος καὶ ἰδος) π. γ. τρόπις γεν. τρόπειος, ιος καὶ ἰδος κτλ.

§ 509. Σημ. 2. Αἱ καταλήξεις αὗται ἐνίοτε σημαίνουσι τὴν συγκεκριμένην ἐννοίαν τῆς σημασίας τοῦ θέματος. (Ἡ ἐννοία τῆς σημασίας!)

§ 529. Πλὴν τῶν εἰρημένον ὀδασιατικῶν γίνονται καὶ ὀδασιατικὰ ἐκ θεμάτων ὀδασιατικῶν **σημαίνοντα διαφόρους σχέσεις πρὸς τὴν σημασίαν τοῦ θέματος.**

§ 559, 4. Τὸ στερητικὸν ἀν - τίθεται πρὸ φωνήεντος· π. γ. ἀν-ίκατος, ἀν-ἄξιος. Πρὸ συμφώνου δὲ ἢ πρὸ λέξεως ἐχούσης F ἢ σ ἢ j ἀποβληθέντος (sic) τίθεται τὸ α.

§ 184. 6. Τὸ ἀνήρ, πατήρ, μήτηρ, θυγάτηρ **καὶ γαστήρ** εἰς τὴν πληθυντικὴν δοτικὴν ἀντὶ τοῦ συγκοπέντος ε λαμβάνουσιν α βραχύ· οἷον ἀνδράσι, μητράσι, θυγατράσι κτλ. **Κατ' ἀναλογίαν τούτων καὶ τὸ γαστράσι (*).**

Σελ. 55. « Ὁ ἀνεῖρος τοῦ ἀνεῖρου καὶ ἀνεῖρατος κτλ. » (Τίνος γένους θὰ νομίσῃ ὁ μαθητὴς τὸ ἀνεῖρατος;)

§ 357. Ἡ καταλήξις τοῦ β'. προσώπου τῆς προστακτικῆς τοῦ ἐνεργητικοῦ ἐνεστώτος ἐλλείπει· π. γ. λυε- ὁ ἀόριστος λήγει εἰς -ον· π. γ. λύσον. (Ὁ πρῶτος ἀόριστος ἢ ὁ δεῦτερος ἢ καὶ ἀμφότεροι;)

§ 239. Ἀνωμαλῶς σχηματίζουσι τὰ παραθετικά τὰ ἐξῆς ἐπιθετά 1) Τὸ γεραῖος, παλαιὸς καὶ σχολαῖος, ὧν τὰ παραθετικά εἶνε γεραίτερος, * γεραί-τατος παλαιότερος — — Κατ' ἀναλογίαν δὲ τούτων ἔγιναν τὰ παραθετικά τοῦ [εὐδῖος, ἴσιος, ἴσιος, ἥσυχος, μέσος, ὄρθιος, πέπων, παραπλήσιος, πλησίον (τὸ πλησίον ἐπιθετόν!)] πρῶτος οἷον εὐδαιότερος, εὐδαιάτατος, ἰδαιότερος, ἰδαιάτατος, πλησιαίτερος, πλησιαάτατος κτλ. (Πῶς θὰ σχηματίσῃ ὁ μαθητὴς τὰ παραθετικά τοῦ πέπων; πεπαιότερος, ὡς εἶνε τὸ ὄρθιον, ἢ πεποναιότερος;).

§ 530. β'. Σημ. Τὰ εἰς -μων ὦ, πρὸς τὸν χαρακτήρα ἀναλογοῦσι πρὸς τὰ εἰς -μα. Δὲν ἐκτείνουσι τὸ φωνῆεν τὴν ἡγεμονίαν καὶ κηδεμονίαν. (Δὲν πρόκειται περὶ τοῦ χαρακτήρος ν τῶν εἰς -μων, ἀλλὰ περὶ τοῦ χαρακτήρος τῆς εἰς τῶν φωνηεντολήκτων ἐκ τῶν εἰς -μων. Τοῦ κηδεμονίαν δὲ τὸ ε δὲν εἶνε χαρακτήρ!)

Ἄρκετὰ πλέον. Πρὸς ἐκτίμησιν τῆς ἀποφάσεως τῶν κριτῶν παρετέθησαν ἤδη ἀφρονώτατα τεκμήρια, πολὺ περισσότερα τῶν ἀναγκαιῶν, οὐδ' εἶνε χρεῖα νὰ ῥηθῇ τι ἐπὶ πλέον εἰς τοὺς ἀναγνώστας.

(*) Ὁ ἀξιότιμος κ. Τσερέπης (Κρ. σελ. 614 β') παρατηρεῖ περὶ τούτου τὰ ἐξῆς: « Ἀνακριβῶς ἐκφράζεται ὁ συγγραφεὺς, διότι ἀντὶ τοῦ συγκοπέντος ε ἵστωμεν α, θὰ ἔγωμεν πατέρι πατῆρι κλπ. Κατὰ παραδρομὴν βέβαια λέγει γαστράσι ἀντὶ ἀστράσι. Τὸ συγγοροῦσάριον ὅμως διὰ τὸ γαστράσι ἐδόθη πολὺ πρόωρος, διότι τὸ ἀστράσι δὲν ἐσηματίσθη « κατ' ἀναλογίαν » ἀλλὰ κανονικῶς. Ἴσως ὅμως ὁ ἀξιότιμος ἐπιτηγῆς, ἀφοῦ τὴν γραμμ. τοῦ κ. Παπ. δὲν κατάταξεν εἰς τὰς γλωσσολογικὰς ἢ καθαρῶς ἐπιστημονικὰς, ἐπιτρέπει νὰ γράψῃ ὅτι θελεῖ.

Ἀποτεινόμενος μόνον ἐν τέλει τοῦ παρόντος φυλλαδίου πρὸς τὸν κ. Χατζηδάκην, θὰ παρακαλέσω αὐτὸν νὰ ἐξηγήσῃ πῶς προτείτει πρὸς ἔγκρισιν τὴν γραμματικὴν τοῦ κ. Παπαγεωργίου, παρὰ τὰ τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα σφάλματα αὐτῆς. Ἀφοῦ πρὸ τῆς κρίσεως αὐθορμήτως καὶ ἀπρόκλητος ἐβεβαίωσε μὲ λόγον τιμῆς ὅτι θὰ δικάσῃ εὐσυνειδήτως, ἄς δηλώσῃ τώρα προκαλούμενος πάλιν μὲ λόγον τιμῆς τί συνέβη. Ἄραγε δὲν ἀνέγνωσε τὴν γραμμ. τοῦ κ. Παπ.; ἢ ἀναγνώσας δὲν εἶδε πάντα ταῦτα; ἢ μήπως τὰ ἐνόμισεν ἀσήμαντα; ἢ μήπως τὸ ἰδικόν μου βιβλίον ἔχει περισσότερα, καὶ τίνα; Ἄλλὰ καὶ ἂν δυσκολεύεται νὰ ἐξηγήσῃ ταῦτα, παρακαλῶ αὐτὸν θερμότερα νὰ δηλώσῃ μὲ τὸν καλύτερον τῶν εἰσέτι διαθεσίμων λόγων τιμῆς τί ἐζήτησεν ἀπὸ τὴν γραμμ. τοῦ κ. Παπ., ὥστε νὰ προτείνῃ αὐτὴν πρὸς ἔγκρισιν; Ποῖα εἶνε τὰ ἄδηλα καὶ ἀπόκρυφα πλεονεκτήματα αὐτῆς, τὰ ὅποια ὁ κ. Χατζηδάκης δὲν ἐφανέρωσεν ἐν τῇ ἐκθέσει, ἀλλ' ἀπέκρυψε ζηλοτύπως ἀπὸ παντὸς βεβήλου βλέμματος ὄψιν τῆς παχυτάτης νεφέλης τῆς ὅλης οἰκονομίας καὶ τῆς ἀναποδείκτου σαφηνείας, διὰ νὰ τὰ χαίρεται μόνος αὐτὸς καὶ ἡ συνειδήσει αὐτοῦ;

Ἄλλ' ἴσως τοιαύτας δηλώσεις ἀπαιτῶν παρὰ τοῦ κ. Χατζηδάκη καὶ πιστεύων ὅτι θὰ καταστήσω αὐτὸν εἰς ἀμηχανίαν ἐλέγχουμαι ἀγνοῶν ὅτι διὰ τὰ τοιαῦτα δυσεπίλυτα ἠθικῆς εὐθύνης ζητήματα ἢ καθ' ἡμᾶς κοινωνία ἀποδέχεται ἄνευ πολλῆς δυστροπίας λύσεις ἀναλόγους πρὸς τὴν τοῦ Γορδίου δεσμοῦ, μηδαμῶς ἐξαρισταμένη κατὰ τῶν ὑπευθύνων μηδ' ἀξιοῦσα ἄλλην λύσιν παρ' αὐτῶν. Ὁ κ. Χατζηδάκης συμφώνως πρὸς τὰ κρατοῦντα ἤθη δύναται κάλλιστα νὰ μὴ δώσῃ μηδεμίαν ἀπάντησιν, βέβαιος ὢν ὅτι οὔτε ὑπὸ τῆς πολιτείας οὔτε ὑπὸ τῆς κοινωνίας θὰ ἐνοχληθῇ τὸ παράπαν διὰ τοῦτο. Δὲν εἶνε δ' ἄλλως ἀδαῆς τῶν ποικίλων τῆς δημοσιογραφικῆς στρατηγικῆς μεθόδων, δι' ὧν εὐκόλως δύναται νὰ ἀντεπεξέλθῃ τις κατὰ πάσης ὀχληρᾶς ἐπιθέσεως, οὐδὲ θὰ ἀπαξιώσῃ ἀναμφιβόλως νὰ κάμῃ χρῆσιν αὐτῶν τὴν προσήκουσαν. Ἴσως θὰ ἐξακοντισθῇ κατ' ἐμοῦ καμμία ἐκ τῶν γνωστῶν ἐκείνων ἀποδοκιμασιῶν ΤΩΝ φοιτητῶν πλήρης προσποιητῆς ἀγανακτικῆς κατὰ τοῦ τομήσαντος νὰ ἐλέγξῃ τὰς πράξεις τοῦ ΣΕΒΑΣΤΟΥ καθηγητοῦ ἢ

θὰ προβάλλῃ μετὰ πολλῆς τῆς ὕβρεως ἐν ταῖς στήλαις ἐφημερίδος τινός, κάποιος ἐκ τῶν **ἀπαραιτήτων** ἐκείνων ἀνθρώπων, οἵτινες ποικίλας κατὰ περιστάσεις ἀλλὰ πολυτίμους πάντοτε παρέχουσιν ὑπηρεσίας χρησιμοποιούμενοι ὡς βραδοῦχοι ἢ ὡς ἐγκάθετοι ὡς συκοφάνται ἢ ὠτακουσταί ὡς ὑπεύθυνοι συντάκται διατριβῶν ἢ ὡς διοργανωταὶ διαδηλώσεων, ἀναλαμβάνων αὐτοὺς ἐπὶ τὸ ἱπποτικώτερον αὐτόκλητος νὰ ψάλλῃ ὅσα ὁ κ. Χατζηδάκης δὲν τολμᾷ νὰ εἴπῃ δημοσίᾳ αὐτός. Οἱ πάντες θὰ ἀρκεσθῶσιν εἰς τὰ λεχθέντα οἰαδήποτε καὶ ἂν εἶνε, οὐδεὶς δὲ θὰ ἀπαξιώσῃ νὰ ἀποκαλυφθῇ ἀπαντήσας τὸν κ. Χατζηδάκην ἢ καὶ νὰ ἀποδώσῃ εἰς αὐτὸν τὰ τιμητικώτατα τῶν ἐπιθέτων καὶ κατ' ἰδίαν καὶ δημοσίᾳ, οἰαδήποτε καὶ ἂν ἔχη περὶ τῶν πράξεων αὐτοῦ γνώμην. Ἡ ἑλληνικὴ κοινωνία ἀπώλεσεν ὀλοσχερῶς τὸ αἶσθημα τῆς κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης, ὥστε οὐδεὶς αἰσθάνεται ἀληθῶς οὔτε συμπάθειαν πρὸς τὸν ἀδικούμενον, οὔτε μῖσος καὶ καταφρόνησιν πρὸς τὸν ἀδικούντα. Ἐκαστος διατελεῖ ἀπαθίστατος, ἐὰν δὲν ἔχη ἄμεσον ἐνδιαφέρον αὐτός. Διὰ τοῦτο ἡ Ἑλλὰς κατήντησεν ἀληθῆς γῆ Κυκλάσιων ἐπεροφιάλων ἀθεμίτων διὰ πάντα τὸν μὴ ἔχοντα τὴν δύναμιν νὰ ἐπιβάλλεται διὰ τῆς συναλλαγῆς, καθ' ἑκάστην δὲ βλέπομεν εὐκόλως ἀποτολμώμενα τοιαῦτα αἰσχρὰ, ἅτινα ἐν οἰαδήποτε ἄλλῃ χώρᾳ ἀνθρώπων σιτοφάγων θὰ καθίστων παρευθὺς τοὺς ἐνόχους νεκροὺς κοινωρικῶς.

Ἐν τῷ ἐλέγγῳ τῆς ἐκθέσεως τοῦ κ. Τσ. (σελ. 48) μὲ διέφυγεν ἡ ἐξῆς παρατήρησις αὐτοῦ.

§ 6.9. γ.) «Τὸ α καὶ αι συναίρεται εἰς αι: μνάι μναῖ». Κανονικὴ συναίρεσις τοῦ αι εἶναι α πρβ. G Meyer γρ. § 142. Ἡ συναίρεσις τοῦ μνάι μναῖ ἀνάγεται εἰς τὰς γραμματικὰς καλουμένας συναίρεσεις. Ἄτοπον εἶναι καὶ τὸ παράδειγμα εἵναι εἴναι, διότι ἐξαίρεσις ὄν ἐμφανίζεται ὡς κανονικόν.

Ἄπαντῶ.

Ὡς κανονικὴ λαμβάνεται πάντοτε ἡ συναίρεσις τῶν ῥημάτων, διότι ἡ τῶν ὀνομάτων καὶ ἡ κρᾶσις πολλάκις παρεκκλίνουσι τοῦ κανονικοῦ δι' ἄλλας αἰτίας. Κατὰ συνέπειαν ἡ συναίρεσις τοῦ μνάι-μναῖ δύναται ἀληθῶς νὰ χαρακτηρισθῇ καὶ ὡς μὴ κανονικὴ, ἥτοι γραμματικὴ ὡς λέγει ὁ κ. Τσ. Ἡ συναίρεσις ὁμῶς τοῦ αι εἰς α μαρτυρεῖται μόνον ἐξ ἑνὸς παραδείγματος, ἥτοι τὰ αἰσχροῦ-τᾶσχροῦ (Εὐριπ. Τρ. 384), ὅπερ ὁμῶς καὶ αὐτὸ εἶνε κρᾶσις καὶ ἐπομένως ἐξ ἴσου ἀμφίβολον, ὅσον καὶ τὸ μνάι-μναῖ. Ὑπὲρ τῆς κανονικότητος τοῦ μνάι-μναῖ ὁμῶς μαρτυρεῖ ἡ ἀντίστοιχος συναίρεσις τοῦ οοι εἰς οἶ (οἶον δηλόοι-δηλοῖ) ἀποδεικνύουσα ὅτι ὀρθῶς ἔχει ὁ ὑπ' ἐμοῦ οὕτω διατυπωθεὶς κανὼν (§ 6, 9 γ'): «Φωνῆεν μετὰ διφθόγγου ἀρχομένης ἐξ ὁμοίου φωνήεντος μακροῦ ἢ βραχέος συναιωοῦνται εἰς τὴν αὐτὴν διφθόγγον». Ἐν τούτοις καὶ ἐν τῇ συναίρεσει τοῦ οοι ὑπάρχει κρᾶσις ἐναντία πρὸς τὸν κανόνα τοῦτον ἀνάλογος δὲ πρὸς τὸ τὰ αἰσχροῦ-τᾶσχροῦ, ἥτοι τὸ οἰκίδιον-τῶκίδιον (Ἄριστοφ. Νεφ. 92), ἀλλ' ὑπὸ οὐδενὸς ἐκλαμβάνεται ὡς κανονικὴ, ἐκτὸς ἴσως τοῦ κ. Τσ., ὅστις ἰσχυρίζεται ὅτι ἡ συναίρεσις τοῦ εἵναι-εἴναι καίτοι εἶνε ὁμοία πρὸς τὴν συναίρεσιν πάντων τῶν εἰς -ῶ ῥημάτων ὁμῶς εἶνε «ἐξαίρεσις».

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

Ἑλληνική γραμματικὴ πρὸς τοὺς ἑλληνοφίλους τῶν ἑλληνικῶν σχολείων 1894.
(Πωλεῖται παρὰ Γ. Κασδόνη ἀπὸ δραχμῶν 2).
Περὶ τῆς Κορινθῆς διαλέκτου. 1890.

Διατριβὰὶ ἐν περιοδικοῖς.

Coniectanea (*Berliner philol. Wochenschr.* 1889 σελ. 715 καὶ 812).

Zum Gesetz von Gortyn (*Hermes* 1889 σελ. 475—477)

Ἐπιγραφικὰ μελετήματα (Ἐφημ. Ἀρχαιολ. 1890 σελ. 173—194).

Τίσιμος Κορινθιὴ πόλις (Ἐφημ. Ἀρχ. 1891 σελ. 191).

Ἐπιγραφικὰ (Ἐφημ. Ἀρχ. 1892 σελ. 25—32)

Τοπογραφικὰ Γυθείου (Ἐφημ. Ἀρχ. 1892 σελ. 55—66 καὶ σελ. 257).

Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφειζήτου (Ἐφημ. Ἀρχ. 1892 σελ. 107—114).

Ἐπιγραφαὶ Γυθείου (Ἐφημ. Ἀρχ. 1892 σελ. 185—204).

Συμπλήρωσις λακωνικῆς ἐπιγραφῆς (Ἐφ. Ἀρχ. 1892 σελ. 225).

Σαστήρ (Ἐφημ. Ἀρχ. 1892 σελ. 256—257).

Καὶ πάλιν περὶ τῆς λέξεως σαστήρ (Ἐφ. Ἀρχ. 1894 σελ. 127—128).

Περὶ τῆς σημασίας τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης ὡς ὄργανον καθολικῆς παιδείσεως. Δόγος εἰσιτήριος (Παρουσὸς 1892).

Κοινωνικαὶ τιμαὶ παρατηρήσεις (Ἐξομοειπειητικῆς Κόττου σελ. 257—263).

Ἐπιγραφαὶ Ὀρορείου τῆς Ἀχαρνανίας (Ἐφ. Ἀρχ. 1893 σελ. 29—36).

Κυπριακὰ (Ἐφ. Ἀρχ. 1893 σελ. 61—64).

Ἡ γένεσις τῆς Νεοἑλληνικῆς γλώσσης (Ἐστία 1893).

Μυκῆναι καὶ Μυκηναῖος πολιτισμὸς ὑπὸ Χρ. Τσοῦντα (ἀνώνυμος βιβλιοκρισία μετὰ τιμῶν παρατηρήσεων Ἐστία 1893 σελ. 157 ἔξ.).

Ἐπιγραφαὶ Κορίνθου (Ἐφ. Ἀρχ. 1893 σελ. 113—128).

Περὶ τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ ἐν Γυθείῳ θεάτρου (Πρακτικὰ τῆς Ἀρχ. Ἐτ. 1891 σελ. 27—34 καὶ 71—90).

Ἀνασκαφὴ ἐν Κορίνθῳ (Πρακτικὰ τῆς Ἀρχ. Ἐτ. 1892 σελ. 111—136).

Συμβολαὶ εἰς τὴν Ἀθηναϊκὴν τοπογραφίαν (Ἐστία 1894 σελ. 289—293. Ἐξεδόθη καὶ εἰς ἴδιον φυλλάδιον ἐπὶ τῆ ὀργανοποιήσεως ἐπιτελείῳ τοῦ Ἐργέστου Κορυτίου).

Ἀνάγνωμα ἐκ τῆς ἐν τῇ κοίτῃ τοῦ Ἰμισοῦ ἀνασκαφῆς (Ἐφ. Ἀρχ. 1894 σελ. 132—142).

Ἐπιγραφαὶ Ἐλενθῶνος (Ἐφ. Ἀρχ. 1894 σελ. 161—186. 189—212, 241—244).

Περὶ τῆς ἐν τῇ κοίτῃ τοῦ Ἰμισοῦ ἀνασκαφῆς (Πρακτικὰ τῆς Ἀρχ. Ἐτ. 1893 σελ. 111—136).

Τὸ παρὸν φυλλάδιον διανέμεται δωρεὰν ἐν τῷ βιβλιοπωλείῳ Σακελλαρίου